

شیعیان خوجه در آیینہ تاریخ

نویسنده: روغنی، زهرا

زبان: فارسی

تعداد جلد: ۱

ناشر: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

مکان چاپ: تهران

سال چاپ: ۱۳۸۷ ه. ش

نوبت چاپ: اول

ص: ۵

فهرست

پیشگفتار

مقدمه

تاریخ مختصر پیدایش شیعیان خوجه اثنی عشری فصل اول:

تشکیلات داخلی شیعیان خوجه اثنی عشری ۱

ورود اسلام به افریقا ۳

تشکیل فدراسیون شیعیان خوجه اثنی عشری فریقا ۱۰

تأسیس بلال مسلم میشن ۱۴

تشکیل فدراسیون جهانی شیعیان خوجه اثنی عشری ۲۳

مرکز آموزش اسلامی فدراسیون جهانی شیعیان خوجه اثنی عشری ۳۲

مرکز مشاوره پزشکی ۳۶

مرکز مشاوره حرفه‌ای و آموزشی ۴۰

طرح حمایت از کودکان زینبیه؛ طرح حمایت از اسیر و یتیم؛ طرح یادبود ملا اصغر ۴۱

طرح حمایت از کودکان زینبیه ۴۲

طرح یادبود ملا اصغر ۴۵

طرح حمایت از اسیر و یتیم ۴۵

میز زنان ۴۶

میز سالمندان ۴۷

وضعیت فرهنگی شیعیان خوجه ۴۹

ص:۶

نقش مدرسه از نظر شیعیان خوجه ۵۰

نگاه شیعیان خوجه به مسائل دینی و مذهبی ۵۴

عزاداری شیعیان خوجه در ماه محرم ۵۶

مشکلات جوانان خوجه در دنیای غرب ۵۸

روابط شیعیان خوجه با ایران ۶۰

فصل دوم:

فهرست جماعات عضو فدراسیون جهانی شیعیان خوجه اثنی عشری ۶۵

جماعت بمبئی ۶۵

اسلام در پاکستان ۶۷

محفل مرتضی - کراچی ۶۸

جماعت حیدرآباد ۷۱

جماعت عدن ۷۳

جماعت دبی ۷۳

اسلام در تانزانیا ۷۴

جماعت دار السلام ۷۶

جماعت زنگبلو ۸۰

جماعت مومباسا - کنیا ۸۳

جماعت ناکارو - کنیا ۸۷

جماعت کامپالا - اوگاندا ۸۸

جماعت سومالی ۹۰

جماعت زئیر ۹۲

جماعت ماداگاسکار ۹۴

جماعت جزیره موریس ۹۵

جماعت بروندي ۹۶

جماعت ری یونیون ۹۶

جماعت افریقای جنوبی ۹۷

اسلام در انگلستان ۹۹

ص:۷

ورود اسلام به انگلستان ۱۰۰

جماعت لندن ۱۰۳

جماعت بیرمنگام- انگلستان ۱۰۷

جماعت پیتربورو- انگلستان ۱۱۰

جماعت لیدز- انگلستان ۱۱۱

جماعت وسکس- انگلستان ۱۱۲

جماعت اسکس- انگلستان ۱۱۴

جماعت میلتن کینز- انگلستان ۱۱۴

حضور شیعیان در امریکا ۱۱۵

جماعت مینسوتا- امریکا ۱۱۸

جماعت آتلانتا- امریکا ۱۲۰

مرکز اسلامی حسینی اورلاندو، فلورید- امریکا ۱۲۱

جماعت تورنتو- کانادا ۱۲۲

جماعت لندن اونتاریو- کانادا ۱۲۳

جماعت ادمونتون - کانادا ۱۲۵

جماعت ونکور - کانادا ۱۲۶

جماعت سیدنی - استرالیا ۱۲۸

جماعت پنج تن ویکتوریا ملبورن - استرالیا ۱۲۹

جماعت شهر hargoK - استرالیا ۱۲۹

فصل سوم:

فهرست شخصیت‌های برجسته شیعیان خوجه اثنی عشری ۱۳۱

ملا قادر حسین ۱۳۱

حاجی غلامعلی حاجی اسماعیل ۱۳۵

کیلو خاتاو ۱۳۹

محمد علی جناح ۱۴۱

غلامحسین ولی محمد درسی (سلسبیل) ۱۴۲

حاجی داوود حبیب ۱۴۳

محمد جعفر شریف دوجی ۱۴۶

ص:۸

علی محمد جعفر دوجی ۱۴۷

دایا والجبی ۱۴۸

غلامعباس قاسمعلی بهادر علی ملوجی ۱۴۸

احمد دونگرسى ۱۵۰

نظير جسا ۱۵۰

ملا اصغر على جعفر ۱۵۱

علامه سيد اختر رضوى ۱۵۳

فصل چهارم:

طرح استراتژيك فدراسيون جهانى شيعيان خوجه اثنى عشرى ۱۵۹

ص:۹

پيشگفتار

شيعيان خوجه اثنى عشرى اقليتى نيرومندند كه اشاعه فرهنگ تشيع و مذهب اهل البيت را در سرلوحه برنامه هاى خود قرار داده‌اند. اين گروه فقرزدايى، حمايت از محرومان، و تأمين و گسترش رفاه را ضرورتى براى رشد انسان و پيشرفت جامعه و وظيفه شرعى خود مى‌دانند.

رهبران خوجه براى تعليم و آموزش عقيدتى و ايمانى و شكوفا ساختن استعداد و توان خلاقيت هاى اعضا، برنامه‌ريزي‌هاى گسترده‌اى كرده‌اند و از بذل امكانات مالى خود دريغ نورزيده‌اند.

بى‌شك اتحاد، اتفاق و همدلى و همكارى رهبران و باور و ايمان آنان از يك طرف و حمايت و همراهى اعضا از طرف ديگر، موجب تكامل و موفقيت اين گروه اقليت در دوره زمانى كمتر از ۱۵۰ سال شده است؛ طوري كه در حال حاضر ميزان نفوذشان در بين قشر جوان، بيشتر از جمعيت اعضا است و در بين شيعيان سراسر جهان نيز از احترام خاصى برخوردارند.

از آنجا كه اطلاعات موجود درباره شيعيان خوجه اثنى عشرى به زبان فارسى بسيار اندك است، تصميم بر آن شد جمع‌آوري اطلاعات مستند و جامع در اين زمينه به خانم زهرا روغنى واگذار شود.

خانم روغنى از جمله محققان سخت‌كوش و مسئوليت پذير است. وي ضمن اشتغال به فعاليت هاى خبرى در مقام سرپرست دفتر خبرگزارى جمهورى اسلامى در نايروبي، در خلال سال هاى ۱۳۶۴ - ۱۳۶۰ با جماعات خوجه مقيم كشورهاي شرق افريقا تماس‌هاى مستمرى داشت و در برنامه‌هاى مذهبي آنان شركت مى‌كرد. ايشان همچنين در لندن در

طول سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۸۲ در مرکز آموزش اسلامی فدراسیون شیعیان خوجه اثنی عشری مشغول کار بود و از نزدیک با فعالیت‌های تبلیغی این دفتر آشنا شد.

ص:۱۰

حاصل این همکاری گزارشی تحقیقی است که حاوی اطلاعات مبسوطی درباره فعالیت‌های اجتماعی و مذهبی جماعات خوجه در سراسر جهان است. این کار پس از مطالعه و بررسی نامه‌ها، گزارش‌های منتشر شده در کتاب و مجلات مختلف موجود، به زبان انگلیسی و گجراتی نگارش شده است. کمک‌های آقای محسن جعفر برای ترجمه اسناد از زبان گجراتی به انگلیسی شایان قدردانی است. امید است این اثر مورد توجه پژوهشگران و علاقه‌مندان قرار گیرد و سطح آگاهی فارسی‌زبانان را درخصوص شیعیان خوجه اثنی عشری بالا ببرد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

ص:۱۱

مقدمه تاریخ پیدایش شیعیان خوجه اثنی عشری

ششصد سال پیش مبلغی به نام پیر صدر الدین به شهر سند هند وارد شد. برخی از مورخان معتقدند که او از طرف فرقه نزاری که از جمله شعبات مذهب اسماعیلیه بود، به این مأموریت اعزام شده بود. بعضی دیگر او را یک معلم صوفی ایرانی می‌دانند.

پیر صدر الدین مدتها در بین ملاکین متمول هند به نام عمومی تاکرس، زندگی می‌کرد و در زمینه زندگی و اعتقادات آنها مطالعه می‌کرد. تاکرس‌ها معتقد بودند که خدا (ویشنو) در نه حالت در این جهان ظاهر شده است. این گروه منظر ظهور حالت دهم بودند. پیر صدر الدین کوشید آنان را قانع کند که حضرت علی (ع) دهمین تجسم از ویشنو است. او موفق شد بسیاری از پیروان تاکرس را به آیینی به نام htnaptaS یا مسیر حقیقت که آمیخته‌ای از اعتقادات هندوها و صوفیان بود گرایش دهد. این نوگرایان توسط پیر صدر الدین به لقب «خوجه» مفتخر شدند. لفظ خوجه از کلمه «خواجه» در زبان فارسی گرفته شده و به معنای فرد متشخص و محترم است.

پس از صدر الدین، چندین نفر دیگر که خود را «پو» می‌نامیدند، به فعالیت‌های تبلیغاتی مشابهی دست زدند و به تدریج فرقه اسماعیلیه نزاری در بین مردم جا افتاد. در نیمه اول قرن نوزدهم، با مهاجرت آقا خان اول از ایران به هند، فرقه

اسماعیلیه نزاری پیشرفت بیشتری کرد و در بین مردم محبوبیت یافت. کتاب مذهبی این فرقه saD ratwA نام داشت که تا مدت‌ها به عنوان کتاب اصلی پیروان اسماعیلیه مورد استفاده قرار می‌گرفت.

طبق اسنادی که از سال ۱۸۴۷ باقی مانده است، خوجه‌ها در گذشته از اختلافات موجود بین پیروان تشیع و تسنن مطلع نبودند لذا وقتی آقا خان اول (آقا حسن علی شاه) در سال ۱۸۶۱ از خوجه‌ها خواست که به مذهب تشیع بگروند، آنان بدون هیچ

ص:۱۲

مقاومتی این امر را پذیرفتند. از آن پس خوجه‌ها به امامت آقا خان نماز جماعت برگزار می‌کردند و در مراسم عزاداری شهید کربلا که در جماعت‌خانه‌های اسماعیلیه برپا می‌شد، شرکت می‌جستند.

در این زمان خوجه‌ها در ایالات کوچ و گجرات هند پراکنده بودند و تعدادی نیز به شهرهای مسقط و بمبئی مهاجرت کرده بودند، و در عین حال مقرری خود را به جماعت خانه‌های اسماعیلی که مرکز اصلی عبادی و گردهمایی‌های اجتماعی آنان به‌شمار می‌رفت، پرداخت می‌کردند.

اسناد تاریخی حکایت از آن دارد که آقا خان اول در سال ۱۸۳۹ کنترل و نظارت بیشتری بر جامعه اعمال کرد که در نهایت به انشعاب تعدادی از اعضای این جماعت منجر شد. جدایی طلبان حاضر به اطاعت از فرامین دیکتاتوری آقا خان به‌ویژه در زمینه تعلق کلیه اموال و دارایی‌ها به شخص آقا خان نبودند. این افراد که تحت تأثیر چند عالم سنی قرار گرفته بودند، به مذهب تسنن روی آوردند که موجب ایجاد آشوب در جماعت شد.

در اوایل قرن نوزدهم تعدادی از خوجه‌ها به هنگام زیارت عتبات عالیه در نجف ضمن ملاقات با یکی از مجتهدین به نام شیخ زین العابدین مازندرانی، بر لزوم اعزام مدرّس به هند و آموزش تعلیمات اسلامی به آنان، تأکید ورزیدند. در پی آن، ملا قادر حسین از طرف شیخ مازندرانی به هند عزیمت کرد و پس از استقرار، مدرسه‌ای ساخت و به تدریس اصول اسلامی و عقاید تشیع مشغول شد.

با ورود تعدادی از خوجه‌ها به کلاس‌های ملا قادر، بین اعضای جماعت خوجه درگیری پیش آمد و تعدادی از آنان از جماعت فاصله گرفتند. پیروان آقا خان که در اکثریت بودند، جدایی طلبان خوجه را در تمامی زمینه‌ها، از جمله روابط اجتماعی و تجاری در تنگنا گذاشتند. طرفداران ملا قادر مجبور بودند نماز جماعت را به‌طور مخفیانه برپا سازند.

این مناقشات که حدود سال ۱۹۰۰ میلادی آغاز شده بود، ۲۰ سال ادامه یافت و به تدریج تعداد بیشتری از خوجه‌ها که به مذهب اهل البیت گرویده بودند تصمیم گرفتند برای رهایی از ظلم و جور حاکم، زادگاه خود را ترک کنند.

علاوه بر تظلماتی که از طرف آقا خان و ایادی او به خوجه های دوازده امامی وارد می شد، بروز قحطی و خشکسالی، شرایط اقتصادی نامناسبی را برای این پیروان ائمه اطهار فراهم ساخت. خسته بود و لذا خوجه ها تصمیم گرفتند برای یافتن فرصت‌های بهتر و زیستن در شرایط مناسب‌تر، به شرق آفریقا مهاجرت کنند.

با شروع احداث راه آهنی به طول هزار مایل بین کنیا و اوگاندا و توسعه آن به شهرهای داخلی کنیا توسط انگلیسی ها، بسیاری از هندی ها به بهانه ایجاد فرصت‌های شغلی، از هند راهی شرق آفریقا شدند. در همین هنگام، آن دسته از مهاجران اولیه که در شهرهای زنگبار و مومباسا مغازه هایی را تأسیس کرده بودند، در مسیر این قطار دکه هایی ساختند. آنان در این دکه ها به بومیان کالاهای اساسی می فروختند و در مقابل از بازارهای منطقه، پوست حیوانات، تولیدات لبنی و غله می خریدند و در شهرهای داخلی آفریقا عرضه و یا به کشورهای خارجی صادر می کردند.

خوجه ها در هنگام ورود به شرق آفریقا با محیط، فرهنگ و زبان بومی نا آشنا بودند لیکن با وجود مشکلات فراوان، با برنامه ریزی های مناسب و یاری یکدیگر توانستند به موقعیت های چشمگیری دست یابند. با استقرار هر خانواده، خانواده های وابسته آنان نیز به شرق آفریقا مهاجرت می کردند. این افراد به تازه وارد ها کمک می کردند و تجارب خود را در اختیار آنان قرار می دادند.

با رونق گرفتن اوضاع تجاری، خوجه ها به تدریج وضعیت مالی خود را بهبود بخشیدند و در بیشتر جماعات، با جدیت فعالیت های مذهبی خود را پی گرفتند. آنان با احداث مسجد، حسینیه و مدرسه سعی داشتند به ارزش های اعتقادی خود پایبند باشند.

بی شک این مهاجران با نفوذ و تأثیر فرهنگ آلمان در تانگانیکا، نفوذ انگلستان در اوگاندا، زنگبار و کنیا، نفوذ فرانسه در ماداگاسکار، نفوذ ایتالیا در سومالی، و تأثیر بلژیک در موزامبیک مواجه بودند و به اهمیت لزوم شناسایی هویت ملی و مذهبی خود واقف بودند. در عین حال اوضاع سیاسی حاکم بر منطقه، آنان را نگران فراموش شدن ارزش های مذهبی در نسل جوان می ساخت؛ لذا همواره به مستحکم ساختن ساختار جوامع خود و برقراری وحدت و اتحاد بین اعضا پرداختند و به تدریج موفق شدند در کشورهای مذکور به عنوان یک اقلیت نیرومند و منسجم مذهبی تثبیت شوند.

گفتنی است استقلال و تجزیه هند در سال ۱۹۴۷، موجب مهاجرت تعدادی از خوجه ها به پاکستان شد. در حال حاضر نیز تعدادی از خوجه ها در شهرهای بمبئی، گجرات، کاج، کنیاود و کراچی زندگی می کنند. همچنین در کنیا، تانزانیا، زئیر،

راواندا، بروندي، موزامبيک، ماداگاسکار، جزیره موریس و ری یونیون و تعداد اندکی در اتیوپی و غرب آفریقا ساکن اند. در خاورمیانه تعدادی از خانواده ها در ایران، کویت، بحرین، عربستان سعودی، امارات متحده عربی، مسقط و یمن سکونت گزیده‌اند.

در اروپا شیعیان خوجه مقیم انگلستان، فرانسه، بلژیک، سوئد، نروژ، پرتغال و سوئیس هستند و تعداد زیادی نیز در آمریکا و کانادا سکونت دارند. همچنین تعداد اندکی در سرلانکا، سنگاپور، هنگ‌کنگ و استرالیا ساکن شده‌اند. البته جمعیت ۱۲۵۰۰۰ نفری شیعیان خوجه درمقایسه با جمعیت ۱۱۸ میلیون نفری شیعیان دوازده امامی فعلی در سراسر جهان بسیار اندک است، لیکن این افراد موفق شده اند با تبعیت از برنامه های منظم، تلاش و پشتکار چشمگیر، در مدت کوتاهی به موفقیت‌های قابل توجهی دست یابند و در سرزمین‌های مختلف اثرگذار باشند.

ص:۱

فصل اول تشکیلات داخلی شیعیان خوجه اثنی عشری

اولین باری که توجه تاریخ به شیعیان خوجه اثنی عشری معطوف شد، به زمان شیخ زین العابدین مازندرانی بازمی گردد. در آن زمان برخی از خوجه ها پس از وقوف به ناسازگاری اصول اعتقادی آقا خان با مکتب اسلام، از اسماعیلیه فاصله گرفتند. این تعداد به رهبری دوجی جمال برای زیارت مرقد مطهر حضرت علی و امام حسین (علیهما السلام) راهی عراق شدند. در این سفر شیخ مازندرانی از ایشان پرسید که آیا به سفر حج مشرف شده اند، و آنان در پاسخ گفتند: زیارت امامان بر زیارت حج اولویت دارد. خوجه‌ها پس از آنکه به واسطه شریخ به اشتباهشان پی بردند، از او خواستند برای آشناسازی آنها با اصول واقعی اسلام، مدرسی را به بمبئی اعزام کند. متعاقباً قادر حسین در سال ۱۸۷۳ عازم هند شد تا به خوجه‌ها مذهب اهل البیت را بیاموزد. این شخص در طول اقامت ۲۷ ساله در هند، منشأ خدمات ارزنده ای برای جامعه شیعیان خوجه بود و نقش او در طرح مسائل اعتقادی و اصول فقهی و تحرک بخشیدن به شیعیان مقیم این شهر را نباید نادیده گرفت.

خوجه‌های اثنی عشری پس از مهاجرت به قاره سیاه نیز، این ارتباط با علما و مجتهدان را حفظ کردند. نمایندگان که مراجع تقلید به شرق آفریقا فرستاده بودند، ضمن ترجمه کردن رساله های عملیه به زبان های محلی و ایراد سخنرانی و برگزاری مجالس خطابه، تلاش کردند خوجه ها را با فرهنگ تشیع آشنا سازند. برخی از این نمایندگان به منظور برقراری ارتباطات بهتر با خوجه‌ها، مجبور به فراگیری زبان‌های گجراتی و اردو می‌شدند.

ص:۲

از دومین دهه قرن بیستم، مدرسه الواعظین هند نیز وعاظی را به شرق آفریقا اعزام کرد. این وعاظ در طول اقامت چندین ماهه در محل، با سرکشی به جماعات مختلف خوجه، گزارش هایی را درباره فعالیت خوجه‌ها تهیه می‌کردند. در اوایل دهه سی، ضرورت اعزام مبلغ و واعظ دائمی به آفریقا احساس شد و مؤسسات بزرگ هند چون کالج عربی نظمیه، سلطان المدارس لکنو و کالج عربی جوادیه در بارناباس در این زمینه فعالیت هایی را آغاز کردند. افرادی چون آقا نجم المیلات سید نجم الحسن، آقا نصیر المیلات سید نصیر حسین، آقا باقر المیلات سید محمد باقر، آقا سید ظفر الحسن، آقا مفتی سید احمد علی و آقا سید محمد در ترویج مذهب اهل البیت در شرق آفریقا نقش اساسی برعهده داشته‌اند.

قدیمی‌ترین اسناد موجود در مورد خدمات مبلغان، مربوط به افراد اعزام شده به زنگبار است. آقا سید عبد الحسین و آقا سید الحسین شوشتری، از سوی آقا یزدی و آقا سید عبد الحسن اصفهانی مقیم عراق، به زنگبار اعزام شدند. در سال‌های بعد، مبلغانی به شهرهای مومباسا، دار السلام، مگادیشو و موروندا روانه شدند تا جایی که تعداد روحانیان در منطقه شرق آفریقا، سومالی، جزیره موریس و ماداگاسکار به ۲۵ نفر رسید.

این روحانیان علاوه بر آشنایی با تعلیمات اسلامی، به زبان های اردو و گجراتی نیز تسلط داشتند و به اشاعه و گسترش تشیع دوازده امامی در شرق آفریقا می‌پرداختند. این گروه علاوه بر اقامه نماز جماعت، ایراد سخنرانی در مراسم مختلف، اجرای خطبه عقد و طلاق، و نظارت بر مراسم کفن و دفن، با جماعات خوجه نیز در تماس دائم بودند. با گذشت زمان و تحولات پیش آمده در سطح جهان، برخی از اندیشمندان خوجه و به ویژه نسل جوان به نقش تکراری و ثابت این روحانیان اعتراض کردند و خواهان ایجاد تغییرات در شرح وظایف آنان و ضرورت تبلیغات در بین بومیان آفریقا شدند.

بدیهی است نیاز به شتاب‌گیری فعالیت‌های مذهبی و اجتماعی به دو دلیل محسوس بود؛ اول اینکه تحولات سیاسی در کل قاره آفریقا به وقوع پیوست و سیاهان خواستار رفع تبعیض نژادی و پایان بخشیدن به سلطه استعماری در این قاره شدند که این، خود موجب بروز تغییراتی در رفتار خوجه‌ها با بومیان شد. دوم اینکه مبلغان با تحولات سریع جهانی و روند مدرنیزه در کشورهای مختلف نا آشنا بودند و نمی‌توانستند پاسخگوی خوبی برای سؤالات نسل جوان باشند.

ص:۳

درست در این شرایط بود که روحانی جوانی به نام سید سعید اختر رضوی با فراگیری و تسلط به زبان های انگلیسی و سواحیلی خود را آماده ساخت که علاوه بر خوجه‌های مقیم کنیا، اوگاندا، زئیر، ماداگاسکار، جزایر کومور و سومالی، دوستی و محبت آفریقائیان را به خود جلب و دین اسلام را به آنان معرفی کند.

اختر رضوی همچون سربازی فداکار همواره در خدمت اسلام بود و با اطلاعات گسترده و قلم شیوایی که در اختیار داشت، به نگارش صدها جلد کتاب در موضوعات مختلف پرداخت و به این ترتیب توانست پاسخگوی نسل تشنه شیعه شود. تلاش و اهتمام شبانه روزی وی برای رساندن پیام خدا به مردم در طول ۴۲ سال فعالیت، او را در کل جهان تشیع معروف کرد.

ورود اسلام به افریقا

همگان می‌پندارند که اعراب پس از ظهور اسلام به قاره افریقا وارد شده اند؛ در صورتی که واقعیت این است که نفوذ اعراب در قاره سیاه به سال ۸۴ میلادی برمی‌گردد. کتابچه راهنمای سیاحان و دریانوردان آن دوره که به دست یک دریانورد یونانی تدوین شده و به *sulpireP* معروف است، حکایت از آن دارد که رفت و آمدهای تجاری به وسیله کشتی‌های عرب و هندی در بین افریقا و شبه جزیره عربستان و هند برقرار بوده است و رؤسای بومیان سیاه پوست افریقایی ساکن سواحل شرقی، تحت سلطه دریانوردان و تجار عرب بوده‌اند.

اولین پرتو اسلام در زمان حضرت محمد (ص) به افریقا رسید. با افزایش گستره آزار و اذیت مسلمانان، هیئتی شامل یازده نفر مرد و چهار نفر زن به حبشه پناه آوردند و ضمن ملاقات با نجاشی پادشاه آن کشور، آیاتی از سوره مریم را در حضور وی تلاوت کردند. شاه و درباریان که مسحور آیات قرآن شده بودند، نماینده ای را به مکه اعزام کردند تا اخبار موثقی درباره پیامبر اسلام و پیام او کسب کنند.

کتاب‌های تاریخی معتبر اذعان دارند که نفوذ اسلام در افریقا پس از مرگ پیامبر ادامه یافت. آمیختگی فرهنگی، تولد نژاد جدید عرب-افریقایی، تأثیر زبان عربی در زبان‌های بومیان، و ایجاد لهجه جدید عربی در افریقا، بیانگر تأثیری است که مسلمانان اولیه در قاره سیاه باقی گذاشته‌اند.

ص:۴

پس از ظهور اسلام در افریقا، مسلمانان در قرن هفتم موفق شدند شمال افریقا، سپس شمال شرقی آن، جزایر دریای احمر و سواحل اریتره را اشغال کنند. در خلال قرن‌های یازدهم تا هجدهم، اسلام در صحرای کبیر افریقا به طرف غرب، و از طریق رود نیل به طرف کمر بند سودان و سواحل شرق افریقا منتشر شد. تأثیرات فرهنگ عرب بر ساکنان شمال سودان، نمونه بارزی از گسترش قلمرو اسلام در منطقه است.

ابن خلدون در قرن چهاردهم پس از مسافرت به شمال و غرب افریقا، می‌نویسد:

مالی مرکز امپراتوری بربری «المرایید» در قرن یازدهم تأسیس شده است. بسیاری از سران مالی به زیارت خانه خدا مشرف شدند و با دنیای اسلام روابط سیاسی، علمی و بازرگانی داشتند. تا سال ۱۵۰۱ میلادی اهالی ۳۷ شهر ساحلی مسلمان شده بودند، لیکن با ورود پرتغالی‌ها به منطقه، میزان گرایش به این دین الهی رو به افول گذاشت.

در سال ۱۶۵۳ امام عمان جهت تضعیف نیروهای دریایی پرتغالی‌ها سرمایه‌گذاری کرد و از حکام پمبا و زنگبار در جنگ علیه اشغالگران پرتغالی حمایت کرد. در سال ۱۶۶۰ حاکم پت^۱ از عمانی‌ها خواست که در مقابله با پرتغالی‌ها او را یاری دهند.

عمانی‌ها در همین سال موفق شدند فورت جیز را فتح کنند. با تسلط بر شهر مومباسا در سال ۱۶۹۸، نشانه‌هایی از کاهش قدرت پرتغالی‌ها در منطقه شرق آفریقا آشکار شد و اعراب به تدریج به منطقه بازگشتند و در اوایل قرن هجدهم پرتغالی‌ها را اخراج کردند و بدین ترتیب دوره جدید نفوذ اسلام در منطقه آغاز شد.

گفتنی است مسجد izakmiziK در زنگبار که در سال ۱۱۰۷ میلادی احداث شده است و نیز وجود ویرانه‌های مساجد، منازل و کاخ‌های قرون ۱۴ و ۱۵، بیانگر نفوذ اعراب در منطقه است.

افریقائی‌ان با اعراب در تماس بودند و از آنان تعالیم اسلام را فرا می‌گرفتند. علاوه بر آن، بومیان شرق آفریقا نحوه کاشت درختان نارگیل و انبه را نیز از اعراب آموختند.

حتی برخی از مهاجران عرب با بومیان آفریقایی ازدواج کردند و نژاد جدید آفریقایی - عرب و زبان معروف «سواحیلی» را به وجود آوردند. این زبان همان زبان utnaB است که پر از لغات عربی است.

ص:۵

اعراب همچنین به آفریقائی‌ان خواندن و نوشتن می‌آموختند، و ضمن تدریس قرآن، بومیان را به حفظ کردن سوره‌های کوچک ترغیب می‌کردند. در کتاب اسلام در اوگاندا توضیح داده شده که چگونه احمد بن ابراهیم سوره‌های کوچک را به حاکم باگاندا در اوگاندا تدریس می‌کرد. همچنین مورخان محلی گزارش داده اند که چگونه سوره‌های ناس، فلق و اخلاص به شاه تدریس می‌شده است.

مبسیونرهای مسیحی مقیم شرق آفریقا از زبان عربی برای فعالیت‌های تبلیغاتی خود در منطقه هم استفاده می‌کردند. آنها ترجمه ده فرمان به زبان عربی را در اختیار آفریقائی‌ان گذاشتند. همچنین کشیشان کاتولیک به زبان عربی دعا می‌کردند و

مشتاق مطالعه کتب عربی بودند. این وضعیت تا نیمه دوم قرن نوزدهم ادامه داشت. پس از آن تاریخ، ارسال کتاب های لاتیری به افریقا در صدر برنامه ها قرار گرفت.

شایان ذکر است قدیمی ترین کتاب سواحیلی مربوط به اوایل قرن هجدهم است که با حروف عربی نوشته شده است. همچنین از مهم ترین اشعار رزمی باقیمانده از آن زمان می توان شعر «حسینی» را نام برد که ۱۲۰۹ قطعه دارد و درباره زندگی و شهادت سالار شهیدان سروده شده است. وجود این شعر در ادبیات سواحیلی، از نفوذ گسترده شیعیان در بین بومیان حکایت می کند.

اعراب در امر صدور انقلاب به شرق افریقا به هیچ گونه قوای قهریه متوسل نشدند.

آنان در مسیر بازرگانی خود فرائض مذهبی را به طور مرتب به جا می آوردند و به بومیان کنجکا، اصول اسلام را می آموختند و با رفتار و منش والای خود، خود را با فرهنگ بومی سازگار و افریقائیان را به گرایش به آیین جدید دعوت می کردند. در عین حال به آنان صنایع دستی و پیشه های مختلفی چون باغبانی، نجاری، و کشتی سازی را یاد می دادند. بر اثر برقراری این روابط تنگاتنگ، بومیان به افراد مذهبی و مبلغانی مشتاق تبدیل شدند. مسیونرهای مذهبی که در بخش خدماتی نیازمند بومیان بودند، از اینکه می دیدند افریقائیان در مورد اسلام متعصب تر از اعراب هستند، به خشم می آمدند. جونز نماینده جامعه مسیونر لندن در شرق افریقا طی نامه ای به دفتر مرکزی این جامعه با لحنی تلخ نوشت: «اگرچه آنها در احداث اماکن مسکونی ما را یاری می دهند، و لیکن با تبلیغاتی که در مورد عقاید اسلامی و فرهنگ خود به راه انداخته اند، ضرری به ما می رسانند که بیشتر از نفع آنها است.»

ص:۶

سلسله عمانی بوسعیدی علاقه وافری به شرق افریقا داشتند. سلطان عمان در سال ۱۸۱۳ اداره امور شهر لامو را برعهده گرفت. سید سعید در سال ۱۸۴۰ پایتخت خود را از شهر مسقط به زنگبار تغییر داد تا بتواند راحت تر به کنترل این شهر و دیگر شهرهای شرق افریقا بپردازد. زنگبار خیلی زود به مرکز عمده تجاری و فرهنگی کل شرق افریقا تبدیل شد. کاروان های تجاری که هم زمان با فعالیت های بازرگانی به تبلیغ اسلام می پرداختند، از این شهر به اعماق شرق افریقا و ژئیر امروزی روانه شدند.

اسناد تاریخی مبین آن است که علاوه بر اعراب، رد پای ایرانیان نیز در منطقه شرق افریقا به چشم می خورد. به عنوان مثال شهر کیلوا واقع در سواحل تانزانیا توسط مهاجران شیرازی در قرن دهم میلادی کشف شده است. همچنین برخی از شیعیان ایرانی در خلال سال های ۱۸۵۰ و ۱۸۶۰ به زنگبار مهاجرت کردند. یکی از آنها کلبعلی خان نام داشت که از زمره خدمتگزاران سلطان زنگبار بود. او که قبل از ورود به این خطه در ارتش ایران شاغل بود، توسط سلطان مجید در

ارتش زنگبار استخدام شد. به فرمان سید مجید، کلبعلی خان علیه بارگاش^۲ فعالیت می‌کرد. وی در عراق بود که شنید بارگاش به سلطانی رسیده است. بارگاش او را بخشید و از او خواست که به خدمت خود در ارتش زنگبار ادامه دهد. کلبعلی خان تا زمان مرگش در سال ۱۸۸۰ همچنان در ارتش خدمت می‌کرد. او قبرستانی را دایر کرد که خود او و سربازان عراقی و ایرانی در آن به خاک سپرده شدند. همچنین چاه آبی به دست او در دهکده ای به نام inahkawaK حفر شده است که هنوز مورد استفاده اهالی آن روستا است. نوشته روی سنگ قبر کلبعلی خان نشان می‌دهد که او از قبیله افشار آذربایجان بوده است. همچنین نقل شده است که اولین ساختمان شیعیان دوازده امامی در زن گبار توسط کلبعلی خان و دومین ساختمان به نام mataM IA توسط ایرانی دیگری به نام احمد بن نومان احداث شده است. همچنین معروف است که حزب سیاسی evitseggus توسط ایرانیان در زنگبار تأسیس گردید. علاوه بر آن، از آن زمان تاکنون جشن نوروز توسط بومیان با شادی و سرور برپا می‌شود. اشعار قدیمی سواحیلی نیز با رنگامیه ای از ادبیات فارسی سروده شده‌اند.

ص:۷

بی‌شک مهاجرت شیعیان به شرق آفریقا و ریشه دواندن در منطقه، بیانگر شجاعت و لیاقت آنان در حسن استفاده از موقعیت‌های طلایی و سازگار کردن خود با بومیان است.

اسلام به واسطه بازرگانان مسلمان در اعماق آفریقا راه یافت و سپس همین مسیر به وسیله مبلغان مسیحی و پیشگامان قدرت‌های استعماری طی شد. با مرگ سید سعید در سال ۱۸۵۶ نفوذ اعراب کاهش یافت و استعمارگران انگلیسی به تدریج منطقه را اشغال کردند. از طرف دیگر خطوط ارتباطی توسعه یافت، نظم و امنیت در مسیر راه های مواصلاتی برقرار شد و مسلمانان در اداره‌های دولتی مشغول به کار شدند و زمینه برای نفوذ مجدد اعراب به منطقه مهیا شد.

طبق آمار موجود، اکثریت شیعیان اثنی عشری ساکن شرق آفریقا را خوجه‌ها تشکیل می‌دهند. در دهه ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ جمعیت شیعیان خوجه مقیم سومالی، زئیر (کنگوی آن زمان)، جزیره موریس، جزیره ریونیون و ماداگاسکار بالغ بر ۲۰ هزار نفر بود. علاوه بر آن شیعیان پنجابی که در شهر نایروبی اقامت گزیده بودند ۳۰۰ نفر بودند. همچنین در شهر زنگبار تعداد نفرات جماعت شیعیان بحرینی و سادات ایرانی اهل شوشتر به ۵۰۰ نفر می‌رسید.

تحقیقات پروفیسور کینگ از دانشگاه ماکارر در شهر کامپالا حاکی است شیعیان خوجه اثنی عشری در سال ۱۸۴۰ به سواحل شرقی آفریقا وارد شدند. شیعیان اهل پنجاب اکثراً به عنوان کارگر ساده در پروژه احداث راه‌آهن در شرق آفریقا به کار گرفته شدند و بحرینی‌ها و ایرانیان مهاجر نیز در مقر سلطان زنگبار در سال ۱۸۳۲ شاغل شدند.

گفتنی است سادات مقیم این ناحیه که جمعیت آنها رو به تزاید است، همگی از اقوام روحانی زنگبار به نام سید حسین شوشتری هستند. اولین شیعیان خوجه اثنی عشری از شهرهای کاج و کتیآود به دنبال بروز قحطی و فقر به شرق افریقا مهاجرت کردند. بیکاری و عدم دسترسی به کالاهای اساسی تعدادی از جوانان را بر آن داشت که به شهر بزرگ بمبئی کوچ کنند. در طول چند صد سال دریانوردان هندی به سواحل شرقی افریقا رفت و آمد می کردند. خوجه‌ها احتمالا به همراه این کشتی‌ها به منظور کاریابی به شرق افریقا وارد و همان‌جا ساکن شدند.

ص: ۸

اگرچه شرق افریقا موقعیت ممتازی داشت، لازم بود که شیعیان مهاجر با منطقه آشنا شوند و با شرایط کاملا جدید سازگاری یابند. علاوه بر آن، با زبان بومیان بیگانه بودند و هیچ ارتباطی با آنان نداشتند. زمین‌های قابل کشت وسیعی در منطقه وجود داشت که دسترسی به آنها به دلیل فقدان راه های مواصلاتی، محال می نمود. این گروه از مهاجران برای پیشبرد اهدافشان، نیاز به همکاری و تفاهم با یکدیگر و برنامه ریزی و تعیین خط سیاسی مشخصی داشتند. لذا به تدریج زمینه‌های تأسیس اجتماعاتی که خوجه‌ها آن را «جماعت» می نامیدند، احساس شد. آنان ضمن راهنمایی و یاری کردن اعضای جماعت، از اقوام خود در هند نیز دعوت می کردند که به افریقا مهاجرت کنند و از امکانات بی نظیر منطقه بهره برند.

شیعیان اثنی عشری در ابتدای ورود به منطقه، مراسم مذهبی و گردهمایی های اجتماعی خود را در منازل شخصی یا سالن‌های اجاره‌ای برگزار می کردند. با پیشرفت اوضاع، در اوایل قرن بیستم شروع به ساخت مساجد و حسینیه‌ها کردند. در سال ۱۸۹۰ ناصر دوجی اولین مسجد شیعیان اثنی عشری را در سواحل شهر لامو احداث کرد که این مسجد هم اکنون نیز پابرجاست. تا سال ۱۸۹۷، ۳۰۰ نفر خوجه اثنی عشری در شهر لامو مستقر شده بودند که بعدها این تعداد به ۳۵۰ نفر افزایش پیدا کرد. در سال ۱۸۹۹ حسینیه‌ای در باغ خانوادگی یکی از خوجه‌ها ساخته شد که اکنون مرکز قدیمی شهر محسوب می شود. چندی نگذشت که یک استراحتگاه در جوار این حسینیه بنا شد و در سال ۱۹۰۳ مسجدی در همین باغ احداث شد.

تا سال ۱۹۲۰ تقریبا تمامی جماعات فعلی در شرق افریقا مستقر شده بودند. در سال ۱۹۳۴ جماعت دار السلام پیشگامی کرد و از همه جماعات خواست جلسه‌ای تشکیل دهند. در آن زمان تانانیکا بالاترین تعداد جماعت شیعه اثنی عشری را در خود جای داده بود (۲۴ جماعت)، کنیا با پنج جماعت، اوگاندا با دو جماعت و کنگو با یک جماعت در رده‌های بعدی قرار داشتند.

در سال ۱۹۳۸ جماعت نایروبی با جمع‌آوری یک ماه درآمد هر خانواده و کمک قابل توجه خانواده داتو، موفق شد یک حسینیه و یک استراحتگاه تأسیس کند. داتو به مدت ۲۵ سال ریاست جماعت را برعهده داشت. در سال ۱۹۴۵ نیز مسجدی در نایروبی احداث شد.

ص:۹

درحقیقت شیعیان خوجه مقیم افریقا با احداث مساجد، حسینیه ها، مدارس و ایجاد صندوق های خیریه، به جذب بومیان و جلب توجه آنان به مذهب اهل البیت مشغول بودند. خوجه‌ها در عین آنکه مدتی تحت سلطه آلمان ها در تانگانیکا، انگلیسی‌ها در کنیا، فرانسویان در ماداگاسکار، ایتالیایی ها در سومالی، بلژیکی ها در کنگو و پرتغالی ها در ماداگاسکار بودند، به دلیل پایبندی به اعتقادات مذهبی و تبعیت از مقررات حاکم بر جماعات، تاکنون توانسته اند فرهنگ خود را از دستبردهای اساسی محفوظ بدارند.

در روزهای اولیه که راه‌های مواصلاتی وجود نداشتند، خوجه‌ها با پای پیاده یا سوار بر حیوانات بارکش به نقاط مختلف سفر و ارتباطات تجاری برقرار می کردند. به دلیل اعتبار خوجه ها، در ابتدای تسلط انگلستان، از آنان به عنوان نماینده ادارات مختلف دولتی استفاده می شد. همچنین اسامی آنان تحت عنوان واردکنندگان مواد اولیه، صادرکنندگان تولیدات افریقایی و ترویج‌کنندگان کشاورزی در تاریخ آن دوره ثبت شده و نقش ایشان در توسعه اقتصادی کشورهای منطقه غیر قابل انکار است. در بخش سیاسی، خدمات اجتماعی، فرهنگی و مشاغل مختلف، خوجه ها موفق به تربیت افراد ماهر و خلاق شدند که منشأی دستاوردهای ارزنده‌ای برای شرق افریقا بوده‌اند.

جماعات بر پایه قوانین و مقررات دموکراتیک اداره می‌شدند و به دلیل وجود ارتباطات تنگاتنگ خویشاوندی بین اعضا، این قوانین به‌سهولت به اجرا در می‌آمدند.

خدمات خوجه ها در رشته های مختلف، ولی با ماهیتی مذهبی بود. نفوذ علامه حاجی غلامعلی حاجی اسماعیل در جماعات خوجه زیاد بود. او با نگارش سیصد جلد کتاب در زمینه آداب نماز و اخلاقیات و همچنین ترجمه کتاب معراج السعاده، زندگی بسیاری از آنان را متحول ساخت. از بین بومیان، مبلغان و سخنورانی برخاستند که به تدریس و تبلیغ مشغول شدند. نویسندگانی چون غلامحسین محمد ولی درسی و محمد جعفر شریف دوجی از نظر سطح معلومات مذهبی و تبحر در مسائل دینی حتی در هند نیز مشهور بودند. سید آقا حسن مجتهد بزرگ شهر لکنو، در سال ۱۹۱۰ به غلامحسین محمد ولی درسی لقب «حامی اسلام» اعطا کرد. در آن دوره محمد جعفر شریف دوجی نیز در مورد مسائل مذهبی و اجتماعی قلم می‌زد. وی ۲۰ جلد کتاب تألیف کرد.

او به غیر از نوشتن به زبان گجراتی به تبلیغات مذهبی می پرداخت و با سخنوری شنوندگان را محو خود می کرد. دو جلد کتاب رؤیت هلال و امام زمان وی به اردو

ص: ۱۰

ترجمه شده است. بدیهی است این مبلغان محلی به دلیل آشنایی با آداب و فرهنگ بومی و همچنین به دلیل دارا بودن پیشینه های قومی می توانستند خدمات گسترده ای را به مردم عرضه کنند. علاوه بر آن به دلیل آنکه در یک فضای تحت کنترل اعراب و افریقائیان پرورش یافته بودند و زیر نفوذ علمای عراقی و هندی قرار داشتند، اکثراً علاوه بر زبان مادری خود، به زبان های عربی، اردو، فارسی و سواحیلی تسلط کامل داشتند.

تشکیل فدراسیون شیعیان خوجه اثنی عشری افریقا

اسناد تاریخی حکایت از آن دارد که تا سال ۱۹۲۰ کلیه جماعات مقیم افریقا که هم اکنون نیز فعال اند، شکل گرفته بودند. رشد کمی و کیفی جماعات و گسترش ابعاد فعالیت ها، رهبران خوجه را در دهه ۱۹۳۰ بر آن داشت که سازمانی تأسیس کنند که امور کلیه جماعات ساکن شرق افریقا را برعهده داشته باشد.

عبدالحسین ساچادینا (آزاد) سردبیر ماهنامه گجراتی منادی، اولین فردی بود که در این مورد قلم زد. وی در سال ۱۹۳۲ در سرمقاله ای در این ماهنامه از رهبران جماعات خواست که به پا خیزند و خود را برای مواجهه با چالش های دنیای مدرن آماده سازند.

وی هشدار داد که «جوامع اثنی عشری امروزه با لایه های عقب افتاده و پسرو مستور شده اند. این لایه ها که در عرض چند سال گذشته تشکیل شده اند، هم اکنون نیز وجود دارند. افق تاریک است و هیچ اشعه ای از نور رؤیت نمی شود. کشتی جامعه در اقیانوس بیکرانی در حال غرق شدن است و هیچ کس نمی تواند پیش بینی کند که چه موقع با صخره ها برخورد خواهند کرد و از بین خواهند رفت.»

درحقیقت مرحوم آزاد در تلاش بود توجه رهبران خوجه را به پراکندگی جماعات در نقاط دورافتاده افریقا جلب و خاطرنشان کند که این جماعات به تدریج سازماندهی خود را از دست می دهند و ارتباطاتشان با شبکه اصلی تشیع اثنی عشری قطع خواهد شد. برای جلوگیری از آن وضعیت ناگوار وی پیشنهاد کرد:

«نیل به پیشرفت و توسعه بدون سازماندهی و اصلاحات میسر نیست. لذا خوجه ها به تصویب قوانین و مقررات منسجمی نیاز دارند که انضباط را در کلیه جماعات کوچک و بزرگ برقرار و زمینه ترقی و پیشرفت را هموار سازد. آسان ترین مسیر برای

نیل به این هدف، تشکیل یک شورای مرکزی جوامع شیعه اثنی عشری در شرق افریقا است. « در پاسخ به این سرمقاله عبد الحسین نور محمد در نامه ای که در ماهنامه ژانویه ۱۹۳۳ به چاپ رسید، ضمن حمایت از تشکیل چنین شورایی، برنامه‌های پیشنهادی به آن شورا را برشمرد.

جنگ جهانی دوم چهار سال طول کشید و موجب قتل عام میلیون ها نفر، و فلاکت و آوارگی انبوهی از جمعیت کشورهای مختلف شد. مردم جهان با مشاهده وضعیت رقت بار آن دوران به این نتیجه رسیدند که تنها می توان از طریق همزیستی مسالمت آمیز، بدون در نظر گرفتن نژاد و ملیت، در آسودگی به سر برد. در این راستا سازمان ملل متحد تأسیس شد. درست در این شرایط بود که رهبران خوجه جماعات پراکنده در شرق افریقا بحث و تبادل نظر در خصوص تأسیس یک سازمان مرکزی هماهنگ کننده امور جماعات را با شدت و حدت بسیار دنبال کردند. بنابراین اولین کنفرانس قانون اساسی شیعیان خوجه اثنی عشری مقیم افریقا در شهر دار السلام در سال ۱۹۴۶ برگزار شد. در این کنفرانس نمایندگان جماعات کنیا، اوگاندا، تانگانیکا و زنگبار شرکت داشتند و عبد الحسین نور محمد را به عنوان رئیس کنفرانس برگزیدند. در این گردهمایی سه روزه، شرکت کنندگان موفق شدند فدراسیون شیعیان خوجه اثنی عشری شرق افریقا را تأسیس کنند. نور محمد که از زمره خوجه های دوراندیش و با شخصیت ساکن مومباسا بود، به عنوان اولین رئیس فدراسیون شرق افریقا برگزیده شد.

در این کنفرانس اهداف کوتاه مدت و بلندمدت فدراسیون شرق افریقا چنین برشمرده شد: ارتقای جماعات شیعه در حوزه های مذهبی، اجتماعی و آموزشی؛ ایجاد وحدت و هماهنگی بین فرهنگ های مختلف و ترویج روابط حسنه و صمیمانه بین اعضای جماعات و همچنین ایجاد مناسبات دوستانه با سایر جوامع علی الخصوص سیاهان؛ تأکید بر تأسیس مراکز آموزشی برای پاسخگویی به سؤالات اعضا.

در طول سالیان بعد به دلیل موفقیت هایی که فدراسیون شرق افریقا کسب کرد، جماعات ساکن سومالی، ماداگاسکار، زئیر و موزامبیک به این فدراسیون پیوستند و در سال ۱۹۶۱ فدراسیون شیعیان خوجه اثنی عشری افریقا را بنا نهادند.

فعال ترین رئیس فدراسیون افریقا ابراهیم حسین شریف دوجی نام داشت. او از خانواده ای بود که به فداکاری و خدمتگزاری به اسلام معروف بودند. او با رهبری

قاطعانه‌اش منشأی خدمات ارزنده‌ای بود. وی با مسافرت به شرق آفریقا، زئیر، راواندا، بوروندی، ماداگاسکار، سومالی و موریس، از نزدیک به امور جماعات رسیدگی می‌کرد.

هیچ مشکلی نبود که از آن هراس داشته باشد و هیچ چالشی نبود که به مقابله با آن برخیزد. وی در سال ۱۹۶۴ در سن ۴۱ سالگی در حالی که هنوز ریاست فدراسیون آفریقا را برعهده داشت دار فانی را وداع گفت.

مسیری که حاجی ابراهیم آغاز کرده بود باید توسط فرد مدبر دیگری طی می‌شد.

پس از چندی محمد علی مغجی به جانشینی او انتخاب شد. وی علی رغم کهنسالی و وضع جسمانی نامناسب، با فداکاری و از خودگذشتگی برای جماعات کار می‌کرد. او به‌خوبی توانست بذری را که همتایش کاشته بود، آبیاری کند و به ثمر برساند. او در سال ۱۹۷۳ در حالی که هنوز ریاست فدراسیون را برعهده داشت، درگذشت.

قابل تأمل است که فدراسیون آفریقا از زمان تأسیس تاکنون به طور دائم هر ساله جلسه شورای عالی و هر سه سال یک بار جلسه قانون اساسی را برگزار کرده است. در این گردهمایی‌ها، در مورد مشکلات اجتماعی، اقتصادی، مذهبی و بهداشتی موجود در جماعات مختلف بحث و تبادل نظر می‌شود و رهبران جماعات تلاش می‌کنند با همکاری و تعاون راه‌حلی برای آنها بیابند. همچنین پیشرفت هر یک از جماعات در پیشبرد پروژه‌ای خاص، موجب تشویق و دلگرمی سایر جماعات می‌شود و آنها را در پیروی خط مشی مشابه ترغیب می‌کند.

جماعات خوجه تلاش کرده‌اند با برنامه‌ریزی‌های حساب‌شده و هماهنگی‌های لازم در مدارس و مجالس و سخنرانی‌ها، در راه ارتقای سطح اعتقادات مذهبی اعضا قدم بردارند.

گفتنی است از جمله اهداف اصلی که در قانون اساسی فدراسیون آفریقا بر آن تأکید شده، ایجاد جماعات باسواد و آگاه است. امروزه با گذشت ۵۸ سال از تأسیس فدراسیون شرق آفریقا، خوجه‌ها مفتخرند که توانسته‌اند سطح آموزش اعضای خود را ارتقا دهند و متخصصان فراوان در رشته‌های مختلف داشته باشند. بی‌شک رهبران جماعات با همکاری دلسوزانه این اعضای باسواد فرصت یافته‌اند فدراسیون آفریقا را از قالب یک سازمان ایستا به تشکیلاتی پویا و زنده و فعال تبدیل کنند.

^۳ روغنی، زهرا، شیعیان خوجه در آیین تاریخی، ۱ جلد، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی - تهران، چاپ: اول، ۱۳۸۷ ه.ش.

طی دهه ۱۹۵۰ جنبش‌های آزادیبخش در شرق آفریقا به ویژه در تانگانیکا شدت گرفت و مسلمانان نقش فعالی در استقلال تانزانیا ایفا کردند. آنها پست‌های حساسی را در حزب اتحادیه ملی آفریقایی تانگانیکا (anaT) (به خود اختصاص دادند.

پس از استقلال تانگانیکا (۱۹۶۱) و زنگبار (۱۹۶۳) از انگلستان و تأسیس جمهوری متحده تانزانیا (۱۹۶۴)، مسلمانان همچنان در عرصه سیاسی فعال باقی ماندند. پس از استقلال تانزانیا شیعیان خوجه اثنی عشری نیز بر ضرورت گسترش میدان فعالیت‌های فدراسیون آفریقا وقوف یافتند و هنگامی که آیت الله حکیم به ایشان دستور داد که جهت رساندن پیام حق به بومیان، سازمان بلال مسلم میشن را تأسیس کنند، آنان با جان و دل پذیرفتند. این سازمان تاکنون در نیل به اهداف خود موفق بوده و توانسته است تعداد زیادی از آفریقاییان را به اسلام و مذهب اهل بیت گرایش دهد.

تحولات سیاسی در تانزانیا و متعاقباً در اوگاندا و آواره شدن تعداد کثیری از خوجه ها، فدراسیون را مجبور ساخت که برای اسکان آوارگان و کمک رسانی به آسیب دیدگان فعالیت گسترده‌ای را آغاز کنند. همچنین در سال ۱۹۷۲ پس از آنکه ایدی امین از آسیائیان مقیم اوگاندا خواست خاک این کشور را ترک گویند، کل جمعیت خوجه مقیم آن کشور آواره شدند. شورای عالی فدراسیون، ضمن اعزام هیئتی به پاکستان و هماهنگی با دولت آن کشور و همکاری خوجه‌هایی که اخیراً از شرق آفریقا به پاکستان مهاجرت کرده بودند، زمینه را برای اسکان آوارگان خوجه مقیم اوگاندا در پاکستان فراهم آورد.

در دهه ۱۹۹۰ پس از شروع جنگ داخلی در سومالی و محصور شدن خوجه های مقیم این کشور، فدراسیون آفریقا با یک اقدام شجاعانه و ارسال یک فروند کشتی، بیش از یک هزار نفر از خوجه ها را نجات داد. اسکان افراد آواره در کشورهای دیگر و یاری آنها در امر اشتغال و راه اندازی مشاغل از دست‌رفته، مدت‌ها به طول انجامید.

گفتنی است شرایط ناامنی که برای شیعیان خوجه در تانزانیا، اوگاندا و سپس سومالی ایجاد شد، جماعات را بر آن داشت که به آفریقا مهاجرت کنند و در صدد استقرار در کشورهای باثبات و امن برآیند. در خلال سال‌های ۶- ۱۹۷۲ بسیاری از شیعیان خوجه به انگلستان، امریکا، کانادا و دیگر کشورهای اروپایی و خاورمیانه مهاجرت کردند. تعداد اندکی هم در هند و پاکستان سکونت گزیدند.

اکنون پس از گذشت ۵۸ سال از تأسیس فدراسیون شیعیان خوجه اثنی عشری مقیم آفریقا، یاد و خاطره رهبران و بنیانگذاران این سازمان که در طول این مدت توانستند با صفا و صمیمیت جماعات را به سلامت از تنگناهای مختلف عبور دهند، در اذهان تک تک افراد زنده است. عبدالحسین نور محمد رئیس فدراسیون، از سال ۱۹۴۶ به مدت ۹ سال در این سمت مشغول فعالیت بود، پس از او عبد الرسول ناصر ویرجی علی رغم وضعیت ضعیف جسمانی، فدراسیون را به مدت یک دوره رهبری کرد. سپس در سال ۱۹۵۸ جوانی جسور به نام ابراهیم حسن شریف دوجی کنترل امور را به دست گرفت و توانست پس از سرکشی ها و موشکافی های فراوان، هماهنگی های لازم را برقرار کند و از طریق جذب همیاری مالی اعضا، بودجه لازم را آماده سازد. پس از او معاونش حاجی محمد شریف جیوا به ریاست رسید. در سال ۱۹۶۴ حاجی محمد علی مغجی از مومباسا که شخصیتی صبور و مهربان داشت، به ریاست فدراسیون منصوب شد که سه دوره در این سمت خدمتگزاری کرد. ملا اصغر، از افراد پرنفوذ و فعال خوجه، از سال ۱۹۷۴ تا ۱۹۸۰ رئیس بعدی فدراسیون شد.

سپس عبد الرسول لاکا (۱۹۸۰ - ۱۹۹۵)، محمد دهیرانی (۱۹۸۹ - ۱۹۸۳)، حبیب مولجی (۱۹۹۵ - ۱۹۸۹) و مجدداً محمد دهیرانی (۲۰۰۱ - ۱۹۹۵) در این سمت فعالیت کردند.

شایان ذکر است تشکیلات منظم و منسجم فدراسیون شیعیان خوجه اثنی عشری آفریقا همواره تحسین مراجع عظام چون آیت الله ابو الحسن اصفهانی، آیت الله بروجردی، آیت الله ابو القاسم خوئی، آیت الله گلپایگانی، آیت الله خمینی و آیت الله سیستانی را برانگیخته است. شیعیان خوجه هر سال برای زیارت به عراق و ایران سفر می کنند و در طول این مسافرت ها ضمن دیدار با مراجع تقلید، گزارشی از عملکرد خود را بدیشان ارائه می دهند و در مقابل، از کمک های مادی و معنوی مراجع عظام به نفع فدراسیون بهره مند می شوند.

تأسیس بلال مسلم میشن

همان طور که در گفتار پیشینه تاریخی اشاره شد، مؤثرترین عامل معرفی اسلام به بومیان آفریقا، تجار مسلمانی بودند که از قاره هند و کشورهای عربی به منطقه رفت و آمد

ص: ۱۵

می کردند. بومیان با مسلمانان در تماس بودند و اعمال و رفتارشان را زیر نظر داشتند و از این طریق با اسلام آشنا می شدند. برخی از مسلمانان خدمتگزار در ضیافه هایی که برگزار می کردند، از آفریقائیان به گرمی پذیرایی می کردند و در موقعیت های مختلف به یاری مستمندان می شتافتند و بدین ترتیب توجه آنان را به اسلام جلب می کردند.

اگرچه مسلمانان در به انجام رساندن رسالت تبلیغاتی‌شان در جهت گسترش اسلام در افریقا به موفقیت‌هایی دست یافته بودند، تا سال ۱۹۶۰ هیچ فعالیت دسته جمعی و سازماندهی شده‌ای در زمینه تبلیغ تشیع در بین افریقائی‌ان انجام نداده بودند. تا آن زمان هنگام سفر از سومالی به ماداگاسکار و یا از تانزانیا به نیجر، هیچ افریقائی شیعه‌ای به چشم نمی‌خورد، لیکن با شروع فعالیت‌های بلال مسلم میشن وضعیت تغییر کرد.

رهبران این مؤسسه معتقد بودند که پیام اسلام را نمی‌توان به زور به مردم رساند بلکه باید آن را از طریق آموزش در مدارس و دوره‌های مکاتبه‌ای و نیز از طریق توزیع کتب و نشریه‌های متنوع به زبان‌های انگلیسی و سواحیلی، به علاقه‌مندان معرفی کرد.

گفتنی است در اواسط دهه ۱۹۵۰ ملا حسین الارخیا رحیم در مجله سلسبیل به لزوم انتشار پیام اهل البیت در بین بومیان افریقائی اشاره کرد. سپس پروفیسور محمد لطیف انصاری از پاکستان، در کنفرانسی که در سال ۱۹۵۸ در شهر آروشای تانزانیا برگزار شد، بر این مطلب تاکید ورزید.

در این شرایط بود که علامه سید سعید اختر رضوی، روحانی جوان، آگاه و آشنا به تعلیمات اسلامی پا به قاره افریقا گذاشت. او خود را برای مقابله با هرگونه چالشی آماده کرده بود. او پس از مهاجرت به تانزانیا، به منظور برقراری ارتباطات گسترده با بومیان، به فراگیری زبان سواحیلی پرداخت. او طرح تبلیغات اسلامی خود را در سال ۱۹۶۲ تنظیم و آن را به ابراهیم شریف که مقیم آروشا بود ارسال کرد. این طرح پس از اصلاح، در سال ۱۹۶۳ پس از انتقال علامه به آروشا عملاً به اجرا درآمد. این طرح در کنفرانس فدراسیون شیعیان خوجه افریقا که در دسامبر ۱۹۶۴ تشکیل شد، به عنوان گزارش هیئت رئیسه ارائه شد و به تصویب رسید. هم‌زمان، جماعت دار السلام از فدراسیون درخواست کرد که فعالیت‌های تبلیغاتی خود در بین بومیان را افزایش دهد.

متعاقباً علامه رضوی به دار السلام منتقل شد و تبلیغ پیام اهل البیت در بین بومیان را با همکاران ناصر و الجی رئیس جماعت دار السلام و فداالحسین حمر منشی جماعت

ص:۱۶

ادامه داد. با بسط حوزه فعالیت‌ها، لزوم تأسیس یک مرکز تبلیغاتی بیش از گذشته احساس شد. با پیگیری‌های مستمر علامه رضوی و رهبران فدراسیون افریقا، مؤسسات خیریه‌ای به یادبود اولین مؤذن پیامبر (ص) به نام‌های بلال مسلم میشن تانزانیا در سال ۱۹۶۸ و بلال مسلم میشن کنیا در سال ۱۹۷۱ رسماً ثبت شد. اختر رضوی، شریف دوجی، علی محمد جعفر، فدا حسین حمر، و ناصر و الجی پنج عضو بنیانگذار سازمان بلال مسلم میشن بودند.

این دو مؤسسه از بدو تأسیس از طریق تدریس، تبلیغ، انتشارات و اعطای کمک های بشردوستانه به محرومان، به فعالیت های گسترده ای در بین بومیان مشغول شدند و بودجه خود را از طریق اعانات افراد خیر و به ویژه شیعیان خوجه اثنی عشری مقیم افریقا تأمین می کردند. علاوه بر آن آیت الله محسن حکیم و آیت الله خوئی نیز از تأسیس این مؤسسات رضایت داشتند و همواره با اعطای کمک های معنوی و مالی، آنها را حمایت می کردند. همچنین مقامات ایرانی به واسطه سازمان تبلیغات اسلامی و سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی و سازمان مدار س، مجمع جهانی اهل البیت، و مرکز جهانی علوم اسلامی به یاری سازمان بلال مسلم میشن شتافته اند. تاکنون بورسیه های متعددی از طرف ایران به دانش آموزان و آموزگاران بلال اعطا شده و برخی از نشریه های آن به زبان فارسی ترجمه و چاپ شده است.

آموزش مذهبی

رهبران بلال میشن از بدو تأسیس این سازمان بر این باور بوده اند که آموزش سلاحی نیرومند برای ریشه کن کردن فقر و تبعیض نژادی است. آنها دلسوزانه آماده تعلیم مفاهیم اسلامی به افریقائیان مشتاق بودند. به عبارتی دیگر آنان مایل بودند با تربیت مبلغان و اساتید بومی، پیام اهل البیت را به گوش مردم افریقا برسانند. در این راستا بلال مسلم میشن مأموریت خود را در نقاط دورافتاده افریقا آغاز کرد و هم اکنون به یکی از مؤسسات معتبر شیعی در جهان معروف شده است.

اولین قدم، تشکیل کلاس تاریخ اسلام در سال ۱۹۶۵ بود. این کلاس در کلبه محقری که با برگ های نارگیل ساخته شده بود، برگزار می شد و شیخ erubadnogN و علامه رضوی در آن تدریس می کردند. در سال ۱۹۶۸ پنج نفر از طلاب این کلاس به

ص: ۱۷

نجف اعزام شدند تا تحت نظارت آیت الله محسن حکیم به تحصیل ادامه دهند. وخامت اوضاع عراق در آن زمان، ایشان را واداشت به شهر صور در لبنان - تحت نظارت آیت الله موسی صدر - و سپس به دار التبلیغ قم نقل مکان کنند. در سال ۱۹۷۳ دو نفر دیگر نیز از افریقا به قم اعزام شدند. سه نفر از این افراد پس از بازگشت به افریقا در مدرسه اهل البیت ekemeT و دو نفر دیگر در مدرسه مومباسا مشغول تدریس شدند.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، بسیاری از طلاب افریقایی به این کشور آمدند که برخی از آنها اهل برون دی، اوگاندا، ماداگاسکار و جزایر کارائیب بودند. به همراه این جوانان افریقایی تعدادی از پسران و دختران خوجه مقیم قاره سیاه نیز به قم عزیمت کردند تا با تعالیم اسلامی بهتر آشنا شوند.

گفتنی است احداث اولین مسجد و مدرسه دوکلاسه در ekemeT، در فوریه ۱۹۶۹ آغاز شد. در همین سال اولین مراسم عزاداری سالار شهیدان به زبان سواحیلی در ساختمان نیمه کاره مسجد برپا شد. علامه رضوی مدرسه و مسجد را در ماه اکتبر افتتاح کرد. پس از چندی دو کلاس دیگر نیز به ساختمان مدرسه اضافه شد و یک منزل مسکونی برای سکونت پنج تن از طلاب اجاره کردند. در سال ۱۹۷۵ یکی از بانوان خیر منزلی را جهت اقامت شانزده نفر طلبه وقف کرد. تا سال ۱۹۷۷ این تعداد به ۳۲ نفر رسید. لذا در جوار این منزل، ساختمانی خریداری شد و طلاب این مدرسه که علاوه بر تانزانیا، اهل جزایر کومور و بروندي بودند، به ۴۸ نفر رسیدند که شش نفر از معلمان ورزیده، آنان را با علوم اسلامی آشنا می کردند.

بلال مسلم میهن کنیا نیز اولین دبستان، مسجد و مدرسه اسلامی را در سال ۱۹۷۲ در شهر نایروبی احداث کرد. طبق آمار سال ۲۰۰۲، این مؤسسه تاکنون ۱۳ کودکستان، ۴ دبستان و ۱۸ مدرسه در شهرها و روستاهای کنیا ساخته است که هزاران نفر دانش آموز در آنها دروس مختلف از جمله تعلیمات اسلامی را فرامی گیرند.

در کنار برگزاری کلاس های درس، بلال مسلم میهن تانزانیا در سال ۱۹۶۷ تصمیم گرفت جهت آشنا کردن جوانان با اصول اسلامی، دوره های مکاتبه ای به زبان انگلیسی نیز برقرار سازد. سطح درسی این دوره ها در حد دانش آموزان دبیرستان و دانشجویان دانشگاه بود. بنابراین برای هر موضوع ۱ سلامی کتابچه هایی تهیه و به همراه سؤالاتی برای دانش آموزان پست می شد. استقبال از این دوره ها که در آن دانش آموزان مسلمان و

ص:۱۸

غیرمسلمان از کشورهای مختلف شرکت می کردند، بسیار چشمگیر بود. بسیاری از کتابچه ها که به قلم علامه رضوی بودند، در ایران، پاکستان و امریکا به چاپ های مجدد می رسید. تعدادی نیز به زبان های اردو و هندی ترجمه شدند. بلال مسلم میهن اکثر این کتاب ها را به زبان سواحیلی نیز ترجمه کرد.

در سال ۱۹۷۲ بلال مسلم میهن تصمیم گرفت به دوره های مکاتبه ای، زبان سواحیلی را نیز بیفزاید. این دوره ها به تدریس چهار موضوع اختصاص یافتند:

«ریشه های مذهب»، «شرح حال پیامبر اکرم، دوازده امام و حضرت زهرا»، «اخلاق و رفتار اسلامی» و «مذاهب مختلف در اسلام» بر اثر شرکت در این دوره ها بسیاری از بومیان که از طبقات مختلف اجتماعی بودند به مذهب تشیع گرویدند. با افزایش تعداد شرکت کنندگان در این دوره ها، بلال مسلم میهن کنیا نیز به چاپ این کتابچه ها در کنیا، غنا و نیجریه اقدام کرد.

تبلیغ اسلام در بین زندانیان سراسر جهان از طریق مکاتبه انجام گرفته است . علاوه بر آن، مدرسان بلال با رجوع به زندان‌ها، به زندانیان آموزش می‌دهند. گروهی از زندانیان با گذراندن دوره های مکاتبه‌ای به اسلام و مذهب تشیع روی آورده‌اند.

قابل تأمل است که بلال مسلم می‌شن پس از پیروزی انقلاب همواره از حمایت های سازمان‌های مختلف ایرانی برخوردار بوده است و با اخذ کمک‌های مالی توانسته است فعالیت خود را تا حد چشمگیری گسترش دهد.

در سال ۱۹۸۵ علامه رضوی ضمن ملاقات با مسئولان سازمان تبلیغات اسلامی خواهان اعزام اساتید ورزیده به افریقا و تلاش برای بالا بردن کیفیت درسی مدارس بلال شد . مسئولان سازمان تبلیغات اسلامی نیز با این درخواست و ارسال کتب دینی موافقت کردند . همچنین سازمان تبلیغات پذیرفت چنانچه سازمان های مشابهی در سایر کشورهای افریقایی تأسیس شود، برای هر کدام حداقل یک معلم ورزیده اعزام کند.

علاوه بر آن دار السلام را به عنوان مرکز معرفی کردند. بنابراین تصمیم، تمامی معلمان اعزامی ایران در ابتدا وارد این شهر می‌شدند و علامه رضوی ایشان را با نحوه کار آشنا و سپس به کشورهای مختلف اعزام می کرد. بدین منظور حجت الاسلام بهاء الدین نجفی به مدرسه القران ناکارو اعزام و حجت الاسلام مرتضی میلانی رهسپار بروندی

ص:۱۹

شد. مدیریت مدرسه اهل البیت و محل مسکونی طلاب نیز به حجت الاسلام احمد موحدی واگذار شد.

واحدهای درسی این مدرسه را سازمان مدارس و حوزه های خارج از کشور تعیین کرده اند. طول دوره این کلاس ها به انضمام یک سال دوره پیش‌نیاز، پنج سال است.

امتحانات پایان دوره نیز تحت نظر دانشگاه تهران انجام می‌گیرد و فارغ التحصیلان مدرک لیسانس دریافت می‌کنند.

چاپ و انتشارات

بلال مسلم می‌شن جهت رساندن پیام حق به مردم علاوه بر آموزش، در بخش چاپ و توزیع کتب و نشریات نیز فعالیت گسترده‌ای داشته است. این سازمان دو نشریه به نام مجله لایت به زبان انگلیسی و نشریه صوت البلال به زبان سواحیلی منتشر می‌کند.

اولین شماره مجله لایت در سال ۱۹۶۳ با تیراژ ۷۵ نسخه چاپ شد که این تعداد به دلیل استقبال زیاد در پایان سال ۱۹۶۴ به ۳۰۰ نسخه رسید. مجله لایت که هر دو هفته یک بار در سی صفحه منتشر می شود خوانندگان بیشماری در سراسر جهان دارد.

مجله صوت البلال برای اولین بار توسط یکی از شیعیان خوجه به نام علی دینا به چاپ رسید ولی در سال ۱۹۶۷ چاپ آن به مرکز بلال مسلم میشن تانزانیا واگذار و مهدی شوشتری به سردبیری آن برگزیده شد. این مجله که محبوبیت و شهرت خاصی در کشورهای شرق افریقا، زئیر، و بوروندی دارد، به طور رایگان هر دو هفته یک بار منتشر می شود.

گفتنی است تعدادی از شیعیان خیر در سال ۱۹۸۱ تجهیزات چاپی مجهز شامل ماشین چاپ و دوربین به مؤسسه بلال مسلم میشن اهدا کردند. این تجهیزات در سال ۱۹۹۰ با افزودن کامپیوتر و لوازم پیشرفته، مجهزتر شدند. هم اکنون نشریه های لایت و صوت البلال با کیفیت بالا و در تیراژ وسیع در این مرکز به چاپ می رسند. علاوه بر آن بلال مسلم میشن تاکنون صدها جلد کتاب به زبان انگلیسی و سواحیلی چاپ و به رایگان من تشر کرده است. تعداد زیادی از این کتب را علامه رضوی تدوین کرده بود.

این مؤسسه همچنین با برگزاری نمایشگاه هایی، کتب و جزوات مختلف اسلامی را به رایگان در اختیار مردم می گذارد. هزینه تهیه این کتاب ها که سالانه بالغ بر میلیون ها

ص:۲۰

شیلینگ است توسط افراد خیر پرداخت می شود. همچنین کتب و نوارهای سمعی و بصری زیادی از ایران برای این سازمان ارسال شده است. بی شک توزیع نشریه های اسلامی در نقاط دورافتاده و بین اقشار مستضعف، آثار چشمگیری در جذب بومیان به مذهب تشیع داشته است.

خدمات عام المنفعه

بلال مسلم میشن یک مؤسسه خیریه است که هدف از تأسیس آن نه تنها تبلیغ اسلام بلکه بالا بردن سطح زندگی بومیان از طریق ارائه کمک های بشردوستانه به بینوایان رقم خورده است.

براساس نتیجه تحقیقاتی که از سوی دفتر مرکز آمار کنیا در سال ۲۰۰۰ میلادی منتشر شده است، درآمد سرانه هر کنیایی در سال ۱۹۹۹ بالغ بر ۳۰۶ دلار بوده است.

طبق همین منبع ۵۶ درصد اتباع کنیا که یکی از پیشرفته ترین کشورهای قاره سیاه محسوب می شود، هم اکنون با کمبود مواد غذایی، آب آشامیدنی سالم، بهداشت و مسکن روبه‌رو هستند.

در این راستا یکی از فعالیت‌های عمده بلال میشن سیر کردن گرسنگان، مداوای بیماران، و یاری رساندن به کودکان یتیم است. این مؤسسه سالانه مواد غذایی اصلی را بین خانواده های نیازمند در موقعیت‌های مختلف توزیع می‌کند. در طول ماه رمضان مراسم متعدد افطاری و سحری در دفاتر مربوط به بلال برگزار می‌شود. همچنین مواد غذایی بین دانش‌آموزان مدارس مختلف پخش می‌شود. گروه بانوان زهرا که وابسته به بلال مسلم میشن است کمک‌های غذایی، پوشاک و لوازم منزل را بین روستائیان محروم توزیع می‌کنند. گفتنی است جماعات شیعیان خوجه افریقا در طول ماه مبارک رمضان مواد غذایی لازم برای افطار و سحری زندانیان مسلمان را تأمین می‌کنند.

از آنجا که شیعیان افریقایی در دهکده‌های مختلف پراکنده‌اند، به اجبار برای انجام دادن فرایض دینی به مساجد غیرشیعی مراجعه می‌کنند. لذا لزوم احداث مسجد در دهکده ها ضروری است. بلال مسلم میشن با همکاری فدراسیون جماعات افریقا تاکنون مساجد متعددی در شهرهای مختلف ساخته است. اخیراً آپارتمان‌هایی نیز با همکاری برخی از شیعیان خوجه برای سکونت روحانیان مساجد احداث شده است.

ص:۲۱

بلال مسلم میشن همچنین با همکاری وزارت بهداشت کنیا مراکزی را به منظور کمک رسانی به کودکان و مادران تأسیس کرده است. در این مراکز به وضعیت جسمی کودکان بیمار و عقب افتاده رسیدگی، و کودکان واکسینه می‌شوند. مبارزه با شیوع مالاریا و دیگر بیماری‌های عفونی و رسیدگی به وضعیت بهداشتی زنان باردار و آموزش بانوان جهت جلوگیری از حاملگی، از دیگر فعالیت‌های گسترده‌ای است که دست‌اندرکاران این مؤسسه در آن دخیل‌اند.

گفتنی است بلال مسلم میشن در طول فعالیت خود تلاش کرده است با جذب کمک‌های شیعیان خوجه مقیم کشورهای غربی، و با فروش کتاب و مجلات، قسمت عمده‌ای از هزینه‌های خود را تأمین کند.

این مؤسسه همچنین در املاک و مستغلات سرمایه‌گذاری و با وجه حاصل از اجاره‌بها، بخش دیگری از هزینه‌های خود را تأمین می‌کند. برادران شیعه خوجه نیز با اهدای املاک و مستغلات به آن، این مؤسسه را در فعالیت‌های تبلیغاتی‌اش یاری کرده‌اند.

همچنین بلال مسلم میشن از طرف آیت الله سیستانی مجاز است ۵۰ درصد سهم امام را جهت فعالیت‌های تبلیغاتی‌اش هزینه کند.

امروزه شیعیان اثنی عشری در قاره افریقا ریشه دوانده اند. به هرکجا که سر بزنید از تانزانیا، کنیا، بروندي، زئیر، ن یجر، غنا، سیرالئون، سنگال، ساحل عاج و ماداگاسکار، بومیان افریقایی شیعه را می بینید که به اعتقادات خود نیز افتخار می کنند. آنان حوزه، مدرسه، هتل، مسجد، حسینیه، کتاب های مذهبی و نشریه هایی به زبان خود دارند. در بین آنان علما و مبلغانی به چشم می خورند که از خ لاقیت خود در امر خدمتگزاری به اسلام عزیز بهره می جویند و به آن مباحثات می ورزند.

قابل ذکر است بلال مسلم میشن بروندي و بلال مسلم میشن ماداگاسکار رابطه تنگاتنگی با بلال مسلم میشن تانزانیا و کنیا دارند و پیام اهل البیت را به ساکنان این دو کشور می رسانند. همچنین بلال مسلم میشن کنیا در کشور غنا که دو انجمن شیعی در شهرهای اکرا و elamaT دارد، و همچنین در نیجریه که اخیرا تعداد قابل توجهی از اهالی آن به مذهب شیعه گرویده اند، فعال است.

ص:۲۲

علاوه بر آن بلال مسلم میشن تانزانیا در زئیر جای پای باز کرده و موفق شده است تعدادی از افریقائیان اهل مالاوی، موریس، کومور، اوگاندا، زامبیا، زیمبابوه، راواندا و موزامبیک را به مکتب اهل البیت فرا خواند.

بلال مسلم میشن امریکا

بلال مسلم میشن امریکا در اکتبر ۱۹۹۳ در شهر نیویورک به عنوان یک سازمان غیر انتفاعی به منظور تبلیغ پیام اهل البیت در امریکا و کانادا تأسیس شد.

تا قبل از تشکیل بلال مسلم میشن امریکا، تبلیغات شیعی در ترینیداد و anayug و دیگر مناطق امریکای جنوبی توسط مرکز آموزش اسلامی فدراسیون جهانی انجام می گرفت. لیکن این امر در سال ۱۹۹۴ به عهده بلال مسلم میشن امریکا گذاشته شد.

طبق معمول، ۱۵۰ سال گذشته در ماه محرم برنامه ای تحت عنوان جشنواره yassoH توسط شیعیان هندی تبار که به عنوان کارگر ساده به ترینیداد آورده شده بودند، برگزار می شد. تا آنکه در سال ۱۹۹۴ بلال مسلم میشن امریکا هیئتی را به منظور شرکت و ارزیابی این جشنواره به ترینیداد اعزام کرد . از آن زمان تاکنون برنامه عزاداری سالار شهیدان با همکاری بلال مسلم میشن امریکا به شیوه ای کاملاً جدید برپا و از طرف این سازمان روضه خوان برای اجرای مراسم اعزام می شود. نام برنامه نیز از جشنواره به اجتماع yassoH تغییر یافته و شیعیان ساکن ترینیداد آموخته اند که برنامه های خلاف قاعده را کنار گذارند و در ایام ماه محرم به عزاداری بپردازند.

بلال مسلم میشن همچنین به خرید ملکی در ترینیداد مبادرت کرد که در آن مسجد و مرکز شیعیان احداث شود . این مرکز که با هزینه ۵۰ هزار دلار ساخته شد، شامل مهد کودک، یک مرکز آموزش حرفه ای جهت بانوان، یک آپارتمان یک خوابه جهت سکونت روحانیان، ۶ باب مغازه کوچک، شبستان و سالن سخنرانی است.

یکی دیگر از فعالیت های بلال مسلم میشن، تبلیغ تشیع در بین زندانیان است . این مؤسسه هر روزه ده ها نامه از زندان دریافت می کند و به آنها پاسخ می دهد. برخی از زندانیان خواهان دریافت کتاب و نشریه های اسلامی هستند و برخی دیگر سؤالات مذهبی مطرح می سازند.

ص: ۲۳

بلال مسلم میشن امریکا همچنین کتاب هایی در موضوع حج، و شرح حال امام حسن و امام حسین (علیهما السلام) چاپ و منتشر کرده است. این کتاب ها در جزایر کارائیب و امریکای جنوبی خواهان دارند.

بلال مسلم میشن کنیا نیز کتابی با نام حلقه گمشده به زبان انگلیسی چاپ و منتشر کرده است . این کتاب به دست هارون عبد الله، یکی از امریکائیان افریقایی تبار نیجریه، که از مذهب تسنن به مذهب تشیع گرویده، تدوین شده است.

بلال مسلم میشن سوئد

بلال مسلم میشن سوئد در سال ۱۹۸۸ برای تبلیغ مذهب تشیع در روز میلاد نبی و ولادت امام جعفر صادق (علیهم السلام) تأسیس شد.

این مؤسسه تاکنون ده ها جلد کتاب مذهبی را به زبان سوئدی ترجمه و منتشر کرده است . از آن جمله می توان به ترجمه صحیفه سجادیه و نهج البلاغه اشاره کرد.

بلال مسلم میشن سوئد، وظیفه توزیع قرآن و صحیفه سجادیه را در زندان ها، بیمارستان ها و مراکز عمومی این کشور به عهده گرفته است. همچنین در حفر چاه آب، مداوای بیماران، درختکاری و دیگر پروژه های عام المنفعه که جماعات مختلف در کشورهای در حال توسعه اجرا می کنند، سهم بوده است.

تشکیل فدراسیون جهانی شیعیان خوجه اثنی عشری

ناآرامی های سیاسی و مشکلات اجتماعی و خسارات عمده مالی که برای خوجه های مقیم شرق آفریقا به وجود آمد، موجب شد گروه زیادی از آنها که در آرزوی یافتن امکانات بهتر بودند، به سایر کشورها مهاجرت کنند و در بسیاری از نقاط جهان پراکنده شوند.

مهاجران بلافاصله پس از استقرار در اماکن جدید به برنامه‌ریزی و خلق تشکیلات مشابهی با جماعات افریقا پرداختند و تجارب خود را در حفظ هویت ملی و مذهبی به کار گرفتند. در این راستا در مدت زمان کوتاهی ساختمان مساجد، حسینیه‌ها و محل مسکونی برای روحانیان احداث شد. البته میزان هزینه ساخت این بناها که بر دوش

ص: ۲۴

جماعات گذاشته شده بود، با هزینه های فدراسیون افریقا قابل مقایسه نبود ولی با لطف خدا و همکاری دلسوزانه همه اعضا، پروژه‌ها با موفقیت به اتمام رسیدند.

بدیهی است جماعات تازه تشکیل شده مجبور بودند برای جبران خسارات وارده به خانواده های آواره، فضایی همانند فضای از دست‌رفته ایجاد کنند. بی‌شک مساجد و حسینیه‌ها با فضای روحانی خود می‌توانستند در تسکین آسیب‌دیدگان مؤثر و نشانه‌ای از بازیافت امکانات از دست‌رفته باشند. در این زمینه بودجه قابل توجهی مورد نیاز بود که با همیاری کلیه اعضا فراهم شد. آنها با این کار ضمن مهیا کردن مراکز مذهبی و آرامش بخش خود، مایل بودند نشان دهند که در مقابل حوادث ناگوار روزگار مقاوم و تسلیم رضای پروردگار هستند.

در سال ۱۹۷۵ شیعیان خوجه در یک گردهمایی در لندن، برای تأسیس یک سازمان مرکزی برای پوشش دادن کلیه امور نه تنها جماعات مقیم کشورهای غربی، بلکه جهت خدمتگزاری به جماعات ساکن اقصی نقاط جهان، به بحث و تبادل نظر پرداختند. در این گردهمایی همانند سی سال پیش از آن در افریقا، کمیته ای جهت تدوین پیش نویس قانون اساسی تشکیل شد. این پیش‌نویس در کنفرانس قانون اساسی که در اکتبر ۱۹۷۶ با شرکت نمایندگان جماعات لندن، پیتزبورو، بیرمنگام، لستر، منچستر، نیویورک، پنسیلوانیا، تورنتو، و انجمن شیعیان امریکای شمالی برگزار شده بود، به تصویب رسید و فدراسیون جهانی شیعیان خوجه اثنی عشری^۴ تأسیس شد که عالی‌ترین سازمان هماهنگ‌کننده جماعات خوجه اثنی عشری در جهان است.

مهم‌ترین اهدافی که فدراسیون جهانی دنبال می‌کند تقویت مذهب شیعه اثنی عشری، ارتقای سطح مالی اعضا، افزایش سطح سواد علمی و مذهبی اعضا، توسعه اجتماعی و کمک‌رسانی به محرومان است.

چهارچوب تشکیلاتی فدراسیون جهانی شیعیان خوجه اثنی عشری

^۴ (۱).

فدراسیون جهانی شیعیان خوجه اثنی عشری بر طبق قانون اساسی مدون، سازمانی مستقل است که رئیس آن در طی انتخابات عمومی و برای مدت معینی برگزیده

ص: ۲۵

می‌شود. این فدراسیون در طی کنفرانسی که هر سه سال یک بار برگزار می‌کند، خط مشی سیاسی کلی خود را تنظیم می‌کند.

در حال حاضر فدراسیون جهانی سی جماعت عضو در سراسر جهان و چهار فدراسیون منطقه ای دارد و جمعیتی در حدود ۱۲۵ هزار نفر را زیر پوشش خود درآورده است.

هیئت رئیسه فدراسیون شامل رئیس، دبیرکل، معاون، و خزانه دار، مسئول مدیریت این سازمان است. مسئولیت اجرای کلیه پروژه‌ها و اختصاص منابع مالی برای آنها، براساس خط مشی کلی فدراسیون و رهنمودهای شورای اجرایی، برعهده هیئت رئیسه گذاشته شده است. آنها همچنین مراکز مختلف فدراسیون و میزها را تحت نظارت دقیق خود قرار می‌دهند و با ارائه رهنمودهایی، آنان را در فعالیتهای روزمره‌شان یاری می‌رسانند.

هیئت رئیسه فدراسیون جهانی که دارای قدرت تصمیم گیری برای پذیرش، تأیید منابع مالی و انتخاب زمان اجرای پروژه‌های متعدد است، حداقل یک‌بار در هفته با یکدیگر از طریق تلفن، ایمل و فاکس تماس دارند.

رئیس فدراسیون همچنین مجاز است که وجوهاتی را که اعضا تحت عنوان خمس پرداخت می‌کنند جمع‌آوری و درصدی از آن را طبق مجوزی که از طرف مرجع صادر شده است، خرج کند.

گفتنی است رئیس فدراسیون جهانی نیز ۸۰ نفر کارمند تمام‌وقت دارد که برخی از آنان داوطلبانه به خدمت مشغول اند. دبیرخانه مسئول ثبت نامه‌ها و گزارش‌ها و عهده‌دار برگزاری جلسات هیئت رئیسه و فدراسیون منطقه‌ای است.

همچنین فدراسیون جهانی شیعیان خوجه اثنی عشری با تأسیس چهار مرکز (مرکز آموزش اسلامی، مرکز مشاوره پزشکی، مرکز مشاوره آموزش حرفه‌ای، مرکز حمایت از کودکان زینبیه) و شش میز اختصاصی (میز روابط خارجی، میز تکنولوژی، اطلاعات و رسانه‌ها، میز تحقیقات و توسعه، میز شبکه جوانان، و میز سالخوردگان) به وظایف متعدد خود جامه عمل می‌پوشاند.

از طرفی شورای اجرایی موظف است با در نظر گرفتن خط مشی کلی فدراسیون جهانی، بر عملکرد هیئت رئیسه، مراکز و میزها نظارت کامل داشته باشد و آنها را

ص: ۲۶

ارزیابی کند. در صورتی که نتایج حاصله غیرمنتظره باشد، شورای اجرایی می تواند به عملکرد ضعیف هر بخش اعتراض کند و خواهان تغییراتی در برنامه ها شود.

فدراسیون جهانی در بدو تأسیس، بدون هیچ بودجه ای شروع به کار کرد و برنامه های خود را براساس کمک های مالی مردم تنظیم کرد. این سازمان توانسته است علی رغم تعداد اندک ۱۲۵۰۰۰ نفر عضو، به عنوان یکی از مؤسسات فعال مسلمان شناخته شود.

فدراسیون جهانی در قرن بیست و یکم از نظر تاریخی در موقعیت حساسی قرار گرفته است. اگرچه اعضای آن در نقاط مختلف جهان پراکنده اند، به دلیل دسترسی داشتن به امکانات مخابراتی پیشرفته، ارتباط آنان همچون گذشته پابرجاست و تک تک اعضا خود را موظف می بینند که به جماعات ضعیف تر یاری رسانند.

فدراسیون جهانی در سال های اولیه، رسیدگی به مشکلات جماعات هند را در اولویت برنامه های خود قرار داد. خوجه ها با تأسیس مدارس، کمپ های پزشکی و اجرای طرح حمایتی کودکان زینبیه، و اجرای پروژه های خانه سازی، تلاش کردند در خدمت خواهران و برادران محروم خود در هند باشند.

فدراسیون جهانی برای کمک به اهالی بی بضاعت گجرات، در نقاطی که دسترسی به آب آشامیدنی سالم مشکل بود، به حفر چاه آب اقدام کرد. این چاه ها معمولاً در نزدیکی منازل، حسینیه ها، مساجد و مدارس حفر شده اند.

رهبران فدراسیون معتقدند که برای ریشه کن کردن فقر در هر جامعه ای باید سطح سواد عمومی آن را بالا برد و به افراد آن جامعه کمک کرد تا از این طریق خودکفا شوند و با فقر مبارزه کنند؛ بنابراین فدراسیون آموزش کودکان را در صدر برنامه های خود قرار داده است.

براساس برآورد به عمل آمده، آموزش هر کودک هندی روزانه ۵۰ سنت هزینه دربر دارد. لذا فدراسیون از سال ۱۹۸۱ اعطای کمک های آموزشی به کودکان هندی را با ۹ کودک آغاز کرد. این تعداد در سال ۱۹۹۷ به ۹۰۰۰ دانش آموز مقیم هند، بنگلادش و تایلند افزوده شد. در سال ۲۰۰۴ کمک های تحصیلی فدراسیون جهانی شیعیان خوجه به ۱۲ هزار دانش آموز محروم پرداخت شد. هزینه تحصیلی دانش آموزان سادات، از سهم سادات، و هزینه سایر دانش آموزان از کمک های مردمی تأمین می شود.

فدراسیون جهانی در امر خانه سازی برای محرومان گجرات نیز فعال بوده است . در دهه ۹۰، سیصد دستگاه آپارتمان به هزینه نیم میلیون پوند در گجرات ساخته شد و در اختیار خانواده های شیعه این شهر قرار گرفت . همچنین در کاج ۶۰ نفر از دانشجویان شیعه در خوابگاه توحید سکنا داده شدند؛ که با همکاری فدراسیون جهانی و با هزینه یکی از خوجه های مقیم کانادا احداث شد.

فدراسیون جهانی همچنین در ساخت ده ها مدرسه، مسجد و حسینیه در پاکستان سهیم بوده است . احداث مسجد، مدرسه و حسینیه در اسلام آباد و کشمیر و

arehsnaM

پاکستان با همکاری فدراسیون جهانی انجام گرفت. همچنین فدراسیون در منطقه کوهستانی natsitlaB که ۹۰ درصد ساکنان آن را شیعیان تشکیل می دهند، در ساخت چهار باب مدرسه و چندین مسجد با ساکنان همکاری نموده است.

مراکز آموزش اسلامی پاکستان نیز از کمک های فدراسیون جهانی بی بهره نبوده اند.

به عنوان مثال کمک های مالی به جامعه اهل البیت اسلام آباد، جامعه شهید صدر در راولپندی، حوزه اهل البیت در toinihC، مدرسه جعفریه در ijergaW و حوزه در lawkahC پرداخت شده است.

علاوه بر کمک های فوق، فدراسیون جهانی در هنگام بروز حوادث طبیعی به امداد شیعیان می پردازد. بر اثر جاری شدن سیل در پاکستان در دسامبر ۱۹۹۲، به بسیاری از شهرهای این کشور آسیب رسید. فدراسیون با اعطای نود هزار پوند به یاری آسیب دیدگان که چهل درصد آنان را شیعیان تشکیل می دادند، شتافت.

شرایط سیاسی بحرانی جهان در سه دهه گذشته، رهبران خوجه را بر آن داشته است که به غیر از شبه قاره هند، به شیعیان دیگر نقاط جهان نیز دست یاری بدهند. به عنوان نمونه در پی استمرار اوضاع جنگی در عراق به مدت حدود ۱۰ سال، بیشتر مردم این کشور به دلیل کمبود مواد غذایی و عدم دسترسی به درآمد کافی، با سوء تغذیه روبه رو بودند. بیماری هایی چون وبا، مالاریا، طاعون و دیگر بیماری های عفونی در بین کودکان این کشور شیوع یافت. تعداد زیادی از خانواده های عراقی مجبور شدند برای استقرار در اردوگاه های آوارگان، با پای پیاده روانه ایران شوند . فدراسیون جهانی در این شرایط وخیم با ارسال دارو، غذا و پوشاک به یاری این بینوایان پرداخت . این سازمان از طریق سهم سادات، به سادات عراقی مقیم ایران و انگلستان کمک هایی اعطا کرد.

قابل توجه است رهبران فدراسیون به این نتیجه رسیده بودند که جماعات خوجه ساکن کشورهای غربی اگرچه احتیاجی به دریافت کمک مالی ندارند، خواهان دریافت کمک های آموزشی برای ارتقای سطح دانش مذهبی جوانان خود هستند . در این راستا در اجلاس ۱۹۸۰، فدراسیون جهانی موظف شد مرکز آموزش اسلامی دایر کند و از این طریق به نیازهای آموزشی جوامع خوجه مقیم غرب پاسخ گوید.

در سال ۱۹۸۲ نیز در اجلاسی که در بیرمنگام برگزار شد، فدراسیون تصویب کرد در عرض ده سال به تمامی جماعات مقیم اروپا و امریکا در تأسیس مراکز عبادی یاری رساند . تا به امروز چهل دفتر و مرکز اسلامی در اروپا و امریکا دایر شده اند که برخی از آنها در یک حسینیه کوچک خلا صه شده و برخی دیگر دارای مسجد، حسینیه، مدرسه و امکانات مختلف برای انجام فعالیت های مذهبی است . از آن جمله می توان به مسجد حجت و مسجد حیدری در لندن، مسجد و حسینیه در پیتزبورو و بیرمنگام، مرکز اسلامی زینیه و مدرسه در شهر میلتن کینز، مرکز اسلامی زینیه در شهر استکهلم، حسینیه محمدی در پاریس، محفل زینب در پاریس، مسجد و حسینیه در ترولهاتن، مرکز اسلامی در واشنگتن، نیویورک، آلن تاون، تورنتو، ونکور، لوس آنجلس، ادمنتون و ... اشاره کرد.

اجرای پروژه مجتمع زینب در بیرمنگام یک و نیم میلیون پوند هزینه دربر داشت . این مجتمع علاوه بر مسجد و حسینیه، شامل مهد کودک، کتابخانه، امکانات تفریحی و تجهیزات ویژه جهت سالخوردگان است . صد هزار پوند از کل هزینه این پروژه را فدراسیون جهانی تأمین کرد.

همچنین جماعت لیدز در شمال انگلستان زمینی را به منظور احداث حسینیه و محل مسکونی روحانی خر یداری کرد. ۵۰ هزار پوند از کل هزینه را فدراسیون جهانی تقبل کرد . جماعت لستر نیز مرکز خود را توسعه داد و یک غسل خانه، کلاس درس و امکانات بهتر فراهم ساخت که فدراسیون جهانی با پرداخت ۵۰ هزار پوند، در این پروژه سهیم شد . جماعت واتفورد انگلستان نیز جهت احداث مرکز اسلامی خود ۵۰ هزار پوند از فدراسیون جهانی دریافت کرد.

فدراسیون جهانی همچنین در ترجمه کتاب به زبان های مختلف فعال بوده است.

به عنوان مثال با عنایت فدراسیون، قرآن به زبان بوسنیایی ترجمه شد که ده هزار جلد آن

بین بوسنیایی‌ها در ۲۵ کشور جهان توزیع شد. کتاب‌هایی نیز در اصول دین و عقاید به زبان بوسنیایی ترجمه و از طریق پست بین آنان پخش شد. تبلیغات اسلامی از طریق مکاتبه‌ای نتایج مطلوب و چشمگیری به‌بار آورده است.

برخی از کتاب‌های اسلامی و جزوات به‌زبان آلبانیایی نیز ترجمه شدند و در اختیار آلبانیایی‌ها قرار گرفتند. گفتنی است آلبانی فقیرترین کشور اروپایی است که ۷۰ درصد جمعیت آن را مسلمانان تشکیل می‌دهند. از مجموع سی هزار نفر آلبانیایی مقیم اروپا، سه هزار نفر در انگلستان زندگی می‌کنند.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، تعدادی از مردم تایلند به مذهب تشیع روی آوردند.

هم‌اکنون شش هزار نفر شیعه در تایلند زندگی می‌کنند که سه هزار نفر آنها در بانکوک و حومه آن شهر سکنا دارند و بقیه در جنوب تایلند اقامت گزیده‌اند. فدراسیون جهانی برای تبلیغ اسلام در بین شیعیان تایلندی تعدادی کتاب و نشریه ارسال کرد. همچنین برای خرید زمین مخصوص مسجد و قبرستان، به آنها کمک‌هایی اعطا کرد.

فدراسیون همچنین با اجرای طرح حمایت از کودکان زینبیه، به یاری دانش آموزان تایلندی شتافت. علاوه بر آن مقداری کتاب و لوازم سمعی و بصری برای شیعیان مالزی ارسال شد. همچنین در سفر محسن جعفر، یکی از رهبران خوجه به چین، قول داد کمک‌هایی را برای اعزام مدرس به روستاهای شیعه و چاپ کتب اسلامی به زبان چینی اعطا کند.

قابل تأمل است که فدراسیون از بدو تأسیس تاکنون توانسته است اعضا را در جریان دستاوردهای خود قرار دهد. بلافاصله پس از تشکیل هر جلسه شورای اجرایی، اطلاعیه‌ای صادر و به تمامی اعضا ارسال می‌شود. فدراسیون همچنین در مواقعی که لازم ببیند نشریه *thgisnI* را که حاوی اخبار و نظریه‌های مختلف است، منتشر می‌سازد.

علاوه بر آن، تاکنون کتاب‌های متعددی به زبان‌های مختلف و با موضوعات متنوع چاپ و منتشر شده‌اند.

ص:۳۰

جدول سازمانی فدراسیون جهانی شیعیان خوجه اثنی عشری

(۱)

ص:۳۱

شرح وظایف هیئت اجرایی فدراسیون شیعیان خوجه اثنی عشری

مرکز آموزش اسلامی فدراسیون جهانی شیعیان اثنی عشری

فدراسیون جهانی شیعیان خوجه اثنی عشری جهت تبلیغ اسلام در بین جماعات خوجه و ترویج مذهب تشیع در کل جهان، در سال ۱۹۸۲ مرکز آموزش اسلامی را تأسیس کرد. این مرکز هم‌اکنون در یک ساختمان بزرگ به نام دار التبلیغ واقع در غرب شهر لندن دایر است. ریاست این مرکز به مدت ۱۸ سال به عهده یکی از پیش‌کسوتان خوجه به نام محسن جعفر بود. او از یک خانواده دوستدار اهل البیت است و تمامی اعضای خانواده او زندگی خود را در راه تبلیغ اسلام و مذهب تشیع سپری کرده‌اند. از اواسط سال ۲۰۰۴ ریاست مرکز آموزش اسلامی به صفدر جعفر سپرده شده است.

تبلیغ اسلام و مذهب تشیع در بین جماعات خوجه و غیرخوجه همچنان از سوی مرکز آموزش اسلامی پی‌گیری می‌شود. این تبلیغ شامل پاسخگویی به سؤالات مذهبی مردم و ارجاع آنان به دفاتر مراجع عظام، توزیع نشریه های اسلامی در بین افراد و سازمان‌ها، تدارک اردوهای ورزشی برای پسران و دختران، اعطای کمک هزینه به طلابی که در حوزه های علمیه قم تحصیل می‌کنند، تولید برنامه های رادیویی، توزیع نشریه های در بین مسلمانان غیرشیعه و غیرمسلمانان در زمینه موضوعات اسلامی، تشکیل سمینارها و ایراد سخنرانی در مدارس است.

مسئولان مرکز آموزش اسلامی در سمینار چهار روزه ای که کلیسای کاتولیک انگلستان در سال ۲۰۰۳ برگزار کرد، حضور یافتند. در این سمینار که بحث آن درباره رشد معنویت از دیدگاه کاتولیک‌ها و شیعیان بود، محققانی از واتیکان و ایران شرکت داشتند. از مرکز آموزش اسلامی نیز دعوت شده بود تا برای کاتولیک‌ها درباره اعتقادات شیعیان سخنرانی ترتیب دهد.

مرکز آموزش اسلامی همواره با شیعیان اثنی عشری غیرخوجه سراسر جهان در ارتباط بوده است. از چنین سازمان‌هایی در شهرهای نیویورک، لوس آنجلس، تورنتو، رم، بوسنی، آلبانی، مومباسا، دار السلام و تاناناریو بازدید شده است. همچنین در برخی از موقعیت‌ها کمک‌های مالی نیز به سازمان‌های شیعی اهدا شده است.

گفتنی است از سال ۲۰۰۲ مرکز آموزش اسلامی کمک‌هایی را در ماه رمضان و تسهیلاتی را برای برگزاری مجالس عزاداری در ماه محرم در اختیار سازمان‌های شیعه بوسنی، تایلند و چند کشور دیگر قرار داده است.

در سال ۲۰۰۲ و مجدداً در سال ۲۰۰۴ نمایندگانی از طرف مرکز آموزش اسلامی از بوسنی دیدار کردند. شیعیان ساکن بوسنی که در حال حاضر حدود دویست نفرند، ضمن فعال بودن در امر تبلیغات اسلامی، ارتباط خود را با مرکز آموزش اسلامی حفظ کرده‌اند.

به اعتقاد مسئولان مرکز آموزش اسلامی، اینترنت یکی از ابزارهای بسیار قوی و مفید جهت آموزش مردم و تبلیغات دینی است. کارمندان این مرکز هر روزه به صد نامه الکترونیکی پاسخ می‌دهند. برخی از افراد خواهان دریافت اطلاعات در زمینه‌های مختلف اند، برخی پرسش‌هایی خاص دارند و عده‌ای دیگر مایل به خرید کتاب و نشریه‌های سازمان هستند. گفتنی است تعداد شیعیان و غیرشیعیانی که از طریق اینترنت با این مرکز در تماس‌اند در حال افزایش است.

مرکز آموزش اسلامی وب‌سایتی نیز در مورد قرآن به نام «منابع قرآنی بر روی اینترنت» با آدرس ku.gro.naruq.ptth ساخته است. این سایت علاوه بر عرضه مقاله‌های مختلف درباره قرآن، به مآخذ معتبر اسلامی متعددی وصل است. این سایت همچنین به دوازده ترجمه قرآن به زبان انگلیسی و ۲۴ زبان دیگر متصل است.

هم‌اکنون این سایت ۳۰۰ نفر مراجعه‌کننده در روز دارد و انتظار می‌رود این تعداد افزایش یابد.

قابل توجه است که تاکنون ۵۰۰ مؤسسه علمی از جمله دانشگاه لندن (بخش مطالعات شرق‌شناسی و افریقا) و همچنین دانشگاه جرج تاون واشنگتن، سایت منابع قرآنی را تأیید کرده‌اند.

علاوه بر سایت منابع قرآنی، کتابخانه قرآن نیز در دار التبلیغ لندن دایر شده است.

این کتابخانه عرضه‌کننده ترجمه قرآن به زبان‌های زنده جهان است و در حال حاضر ۳۳ ترجمه در آن موجود است.

در این کتابخانه همچنین ۷۵۰۰ جلد کتاب به زبان‌های عربی، انگلیسی و فارسی در موضوعات فقه، حدیث، تاریخ، اخلاق و دایرة المعارف گردآوری شده است. فهرست کتاب‌های این کتابخانه در کامپیوتر ذخیره شده و مراجعان می‌توانند از طریق کامپیوتر کتب مورد علاقه خود را به سهولت پیدا کنند. قرار است فهرست کتاب‌های این

ص:۳۴

کتابخانه بر روی وب‌سایت مرکز آموزش اسلامی قرار داده شود تا علاقه‌مندان از طریق اینترنت نیز بتوانند به کتاب‌های موردنظر خود دست یابند.

علاوه بر کتاب، نوارهای سمعی و بصری هم در دار التبلیغ عرضه می شود. هم اکنون صدها نوار کاست و نوار ویدئویی سخنرانی‌ها، مجالس وعظ و مراسم عزاداری به زبان‌های انگلیسی، اردو و گجراتی در اختیار علاقه‌مندان است.

مرکز آموزش اسلامی در زمینه ترجمه، انتشار و توزیع کتاب فعال است. تاکنون پنج کتاب به زبان انگلیسی، یازده کتاب به زبان سواحیلی، یک کتاب به زبان بوسنیایی، سه کتاب به زبان تایلندی، یک کتاب به زبان آلبانیایی و هفت کتاب به زبان هندی ترجمه و چاپ شده است. این کتاب‌ها در سراسر جهان خریدار دارند.

قابل توجه است اتحادیه‌های دانشجویی در زمینه پخش کتاب با مرکز آموزش اسلامی همکاری می‌کنند. کتب متعددی از طریق این اتحادیه‌ها در انگلستان و کانادا به رایگان در اختیار علاقه‌مندان قرار می‌گیرند. علاوه بر آن بر روی وب سایت مرکز آموزش اسلامی عنوان ۷۰۰ کتاب که نویسندگان شیعه به زبان انگلیسی تألیف کرده اند، درج شده است و همچنان عناوین بیشتری به آن اضافه می‌شود.

مرکز آموزش اسلامی به منظور ابلاغ پیام حق، هر روز یک سخنرانی به مدت نیم ساعت از یکی از کانال های رادیویی لندن پخش می‌کند. شنوندگان زیادی از جمله غیر مسلمانان از این سخنرانی‌ها استقبال کرده‌اند. همچنین متن سخنرانی‌ها بر روی نوار ضبط و به متقاضیان ارسال می‌شوند.

در آغاز ماه مبارک رمضان و محرم علاوه بر سخنرانی به زبان انگلیسی، مراسم روضه خوانی و وعظ به زبان های انگلیسی، اردو و گجراتی از کانال تلویزیونی ماهواره ای آسیائیان در انگلستان هر روز به مدت یک ساعت پخش می‌شود که در بسیاری از شهرهای این کشور بینندگانی دارد.

شایان ذکر است شیعیان خوجه به مراسم عزاداری و جلسات سخنرانی مذهبی علاقه خاصی دارند و آن را چون کلاس‌های دانشگاهی برای آموزش خود تلقی می‌کنند. لذا تقاضا برای اجرای چنین برنامه هایی فراوان است و تعداد روضه‌خوانان کفاف میزان تقاضا را نمی دهد. به این دلیل مرکز آموزش اسلامی فهرستی از اسامی روضه خوانان و زبان‌هایی که ایشان قادرند به آن برنامه اجرا کنند، تهیه کرده و در اختیار

ص: ۳۵

۵

^۵ روغنی، زهرا، شیعیان خوجه در آیین تاریخی، ۱ جلد، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی - تهران، چاپ: اول، ۱۳۸۷ ه.ش.

جماعات مختلف قرار می دهد. ناگفته نماند که مرکز آموزش اسلامی، دستمزد روضه خوانان را به طور مرتب پرداخت می کند.

علاوه بر این، مرکز آموزش اسلامی به هزاران نفر از طلاب خارجی که در حوزه علمیه قم تحصیل می کنند، کمک هزینه پرداخت می کند. هر طلبه مجرد ماهانه ۳۰۰۰ تومان و هر یک از طلاب متأهل ۵۰۰۰ تومان دریافت می کنند. علاوه بر کمک هزینه تحصیلی، طلاب با استعداد برگزیده می شوند و جهت خرید کتاب و کامپیوتر کمک مالی دریافت می کنند. همچنین به طلابی که پس از گذراندن ده سال تحصیل، از ایران به زادگاه خود مراجعه کنند، به ویژه به طلاب افریقایی، مبالغی تا یکی - دو سال پرداخت می شود تا بتوانند زندگی خود را در محل جدید اداره کنند.

از آنجا که فارغ التحصیلان از نیازهای جوامع مختلف ساکن کشورهای غربی بی اطلاع اند، مرکز آموزش اسلامی برای آشناسازی آنان با فرهنگ های گوناگون، ایشان را به نقاط مختلف اعزام می کند تا ضمن دیدار با جماعات و به ویژه نسل جوان و شنیدن پرسش های آنها، خود را برای پاسخگویی و برطرف کردن ابهامات دینی که در ذهن نسل جوان ایجاد می شود، آماده سازند.

هم اکنون چهل نفر از این اساتید در خدمت جماعات مختلف مشغول کارند که از طریق مرکز آموزش اسلامی و یا دفاتری که در آن شاغل شده اند، کمک هزینه دریافت می کنند. بیش از ۵۰ درصد این افراد در سازمان های غیرخوجه خدمت می کنند.

مرکز آموزش اسلامی علاوه بر اعطای کمک های مالی به طلاب، به بانوان آموزگار مدارس که به منظور بالا بردن سطح دانش مذهبی خود در قم به سر می برند، کمک هزینه پرداخت می کند. تاکنون تعدادی از آموزگاران مدارس از سرلانکا، افریقا، کانادا و اروپا عازم ایران شده اند. در صورت موفق بودن این دوره، پیش بینی می شود دوره های مشابهی نیز در آینده برگزار شود.

گفتنی است کتاب های درسی کلیه مدارس مذهبی خوجه ها را نیز مرکز آموزش اسلامی تأمین می کند. نمایندگان این مرکز با مدارس ارتباط مداوم دارند و نیازهای مادی و معنوی آنها را برآورده می سازند.

ص: ۳۶

با همکاری مرکز آموزش اسلامی، هر سال اردوهای ویژه جوانان تشکیل می شود.

در این اردوها، شرکت‌کنندگان علاوه بر حضور در کلاس‌های علوم دینی، در مسابقات ورزشی نیز شرکت می‌کنند. چنین اردوهایی تاکنون در انگلستان، سوئد، امریکا و ایران برگزار شده است. اساتید فرصت دارند در طول برگزاری این کلاس‌ها با نیازهای جوانان آشنا شوند.

مرکز آموزش اسلامی به منظور کمک به مسافران مسلمان، نشانی شخصیت‌ها، سازمان‌های شیعی، مراکز ذبح حلال، رستوران‌ها و مساجد را در کشورهای غیرمسلمان جمع‌آوری کرده است. این نشانی‌ها که به‌طور مرتب به‌روز می‌شوند، در وبسایت مرکز آموزش اسلامی درج شده و در اختیار علاقه‌مندان است.

مرکز مشاوره پزشکی

فدراسیون جهانی شیعیان خوجه اثنی عشری مرکز مشاوره پزشکی را در سال ۱۹۷۹ تأسیس کرد. دفتر مرکزی آن در شهر بیرمنگام است و رئیس آن از سوی رئیس فدراسیون جهانی منصوب می‌شود.

طبق اساسنامه مدون، هدف از تأسیس این مرکز فراهم ساختن زمینه‌های لازم جهت ارائه خدمات بهداشتی و درمانی به شیعیان است. این مرکز با برگزاری سخنرانی و سمینار و چاپ بروشورهای، اعضای جماعات را از مسائل بهداشتی و درمانی آگاه می‌سازد. همچنین به منظور مبارزه با بیماری‌های مختلف، بین گروه‌های پزشکی جماعات هماهنگی و ارتباط برقرار می‌سازد.

علاوه بر این، مرکز مشاوره پزشکی در زمینه تهیه دارو، لوازم و تجهیزات و کتب پزشکی با جماعت خوجه همکاری دارد و تلاش می‌کند از طریق ارسال جدیدترین گزارش‌ها از دستاوردهای بشر در امور بهداشتی و درمانی، سطح دانش پزشکان و پرستاران خوجه را بالا ببرد.

این مرکز همچنین برای اطمینان از سلامتی اعضا، آنها را به‌طور مرتب تحت معاینات پزشکی کامل قرار می‌دهد. در هند و پاکستان برخی از اعضای جماعات تحت آزمایش تالاسمی قرار گرفته‌اند. به اعضا توصیه شده است ازدواج‌های فامیلی نکنند و

ص:۳۷

دختران و پسران پیش از ازدواج آزمایش تالاسمی انجام دهند. علاوه بر آن از سال ۲۰۰۲ تاکنون بر انجام آزمایش ایدز قبل از ازدواج تأکید شده است.

مرکز مشاوره پزشکی به آن دسته از بیماران خوجه که توان مالی کمتری دارند، یاری می کند. برخی از آنان در درمانگاه‌ها و بیمارستان‌های این مرکز معالجه می شوند و به برخی دیگر توصیه می شود به هند و پاکستان سفر کنند؛ زیرا هزینه درمان در این کشورها کمتر است. بعضی دیگر نیز که به تجهیزات پیشرفته تر و پزشکان متخصص نیاز دارند، به انگلستان اعزام می شوند. این بیماران با کمک مرکز مشاوره، بهترین بیمارستان ها، پزشکان و کم هزینه ترین امکانات پزشکی را پیدا می کنند. همچنین برای گرفتن ویزا جهت این بیماران دعوت نامه ارسال می شود. طبق آمار موجود، تعداد بیمارانی که در خلال سال های ۱۹۸۰ تا ۲۰۰۲ با کمک مرکز مشاوره پزشکی مداوا شده اند ۵۱۸۷ نفر است که ۴۹ درصد آنان را اتباع تانزانیا تشکیل می دهند.

گفتنی است فدراسیون جهانی تا ۱۶ سال (۱۹۹۲-۱۹۷۷) هر سال یک تیم پزشکی برای خدمتگزاری به حجاج به عربستان اعزام می کرد. این برنامه پس از آنکه مسئولان احساس کردند که کاروان های خوجه خودکفا هستند، مدتی متوقف شد. لیکن به درخواست جماعات مختلف مجدداً از سال ۱۹۹۹ از سر گرفته شد.

فعالیت های مرکز مشاوره پزشکی صرفاً به خدمتگزاری به بیماران و مهیا ساختن لوازم و تجهیزات برای آنان خلاصه نمی شود. بلکه مسئولان این مرکز درصددند با بالا بردن سطح معلومات بهداشتی اعضای، در امر پیشگیری از ابتلا به بیماری های مختلف، آنان را یاری رسانند. همچنین فعالیت های ورزشی، جلوگیری از چاقی، تنظیم رژیم غذایی مناسب، کاهش استفاده از نمک و شکر، عدم استفاده از دخانیات، آرامش، اضطراب کمتر که سلامتی افراد را تأمین می سازد، توصیه می شود. از طرفی این مرکز تلاش می کند شیعیان را در زمینه نحوه جلوگیری از شیوع بیماری های مختلف و ابتلا به آنها آموزش دهد و به آنها لزوم واکسیناسیون به موقع، جلوگیری از بارداری های نابه هنگام و مضارّ به دنیا آوردن فرزندان زیاد را یادآور می شود.

پس از گذشت ده سال، فدراسیون شاهد پیشرفت هایی در این زمینه در بین جماعات شیعه ساکن گوانی بوده است. هم اکنون کلیه مادران به اهمیت واکسیناسیون

ص:۳۸

واقف اند، با نحوه مداوای بیماری های عادی چون اسهال و استفراغ آشنا هستند و مزایای پاکیزگی و محیط تمیز را به خوبی می دانند.

گفتنی است گوانی بزرگ ترین منطقه فقیرنشین شهر بمبئی است. در این منطقه پنج هزار نفر شیعه زندگی می کنند که اکثر آنان سادات هستند.

مرکز مشاوره پزشکی در عرض پانزده سال گذشته پروژه های درمانی متعددی را در هند به اجرا گذاشته است . برخی از این پروژه های موفقیت آمیز، عبارت اند از:

۱. رساندن کمک های بهداشتی به مهد کودکی در منطقه فقیرنشین گواندی بمبئی.

۲. در آوریل ۱۹۹۶ مرکز مشاوره پزشکی یک درمانگاه زینبیه جهت دادن کمک های بهداشتی به اهالی بنگالور هند تأسیس کرد. در غالب این تشکیلات فدراسیون تلاش کرد اهالی را در زمینه نحوه پیشگیری از بیماری های مختلف، نحوه جلوگیری از بارداری و لزوم مراقبت های بهداشتی در دوران بارداری آموزش دهد.

شهر بنگالور مرکز ایالت ekatanraK واقع در جنوب هند است . در حومه این شهر صد هزار نفر در فقر مطلق به سر می برند که بیشتر آنان مسلمان و شیعه هستند . کمبود شدید امکانات اولیه زندگی چون مسکن، بهداشت و آب آشامیدنی سالم در این منطقه محسوس است. اکثر ساکنان بیکارند و به سختی می توانند غذای روزانه خود را به دست آورند. در این منطقه بیماری های چشمی از جمله نابینایی در بین افراد سی و چهل ساله مشاهده می شود. بنابراین در ژوئن ۲۰۰۱ مرکز مشاوره پزشکی با افتتاح یک کلینیک چشم پزشکی به نام عین الله، تلاش کرد بیماران این شهر را به طور رایگان مداوا کند. این کلینیک به وسایل مورد نیاز مجهز است و در صورتی که بیماری به عمل جراحی نیاز داشته باشد، او را به بیمارستان های مجهزتر اعزام می کنند. همچنین مددکارانی از طرف درمانگاه زینبیه جهت آموزش شیعیان مناطق فقیرنشین به منازل آنها می روند و آنان را از لزوم استفاده از آب آشامیدنی سالم، مراقبت های دوران بارداری، واکسیناسیون کودکان، و مراقبت های پیشگیرانه آگاه می سازند.

قابل ذکر است کلینیک چشم پزشکی عین الله به بیمارستان مجهزی تبدیل شده است که از ۸ ژانویه ۲۰۰۳ آماده مداوای بیماران شهر بنگالور است. تمامی مخارج این بیمارستان را فدراسیون جهانی شیعیان خوجه اثنی عشری پرداخت می کند.

ص:۳۹

۳. مرکز مشاوره پزشکی در شهر atnaP ، مرکز ایالت rahiB ، که جمعیت مسلمان بسیار دارد، یک مرکز بهداشت زینبیه و بیمارستان عین الله در سال ۲۰۰۳ تأسیس کرد.

در این شهر ده هزار نفر شیعه زندگی می کنند که ۹۵ درصد آنها در فقر مطلق به سر می برند. این مرکز تنها مؤسسه ای است که به شیعیان محروم این شهر خدمات پزشکی می رساند.

۴. در ژانویه ۲۰۰۴ کلینیک عین الله به منظور مداوای سربایی بیماران چشمی و جراحی آنان، در شهر لکنو توسط مرکز مشاوره پزشکی افتتاح شد. این شهر مرکز ایالت hsedarPrattU واقع در شمال هند است. اکثریت شیعیان هند از جمله

تعدادی از سادات، در این شهر زندگی می‌کنند. این شهر حوزه‌های علمیه بسیاری دارد و تعداد زیادی از روحانیان شیعه هند از لکنو فارغ التحصیل شده‌اند.

۵. فدراسیون جهانی در ۲۷ سال گذشته، کمک‌های پزشکی و بهداشتی در اختیار محرومان افریقایی نیز قرار داده است. به عنوان مثال فدراسیون در سال ۱۹۸۶ در شهر آروشای تانزانیا یک درمانگاه خیریه افتتاح کرد. این درمانگاه در سال ۱۹۹۱ توسعه یافت و به بیمارستان تبدیل شد. خدمات درمانی در این بیمارستان، بدون در نظر گرفتن نژاد و مذهب، در اختیار همه مردم قرار می‌گیرد. در این بیمارستان ۱۲۸ نفر پرسنل تمام وقت کار می‌کنند. پزشکان متخصص نیز در روزهای مختلف در این محل به مداوای بیماران می‌پردازند. این بیمارستان به اتاق عمل، تجهیزات رادیولوژی، درمانگاه چشم پزشکی، فیزیوتراپی و سرویس آمبولانس مجهز است.

از دیگر فعالیت‌های مرکز مشاوره پزشکی، جمع‌آوری کمک‌های دارویی و لوازم و تج‌هیزات پزشکی است که افراد و سازمان‌های خیریه اهدا می‌کنند. این کمک‌ها تاکنون به آوارگان در ایران و عراق و همچنین به محرومان شرق افریقا اختصاص یافته است.

اگرچه جنگ عراق موجب سرنگونی رژیم غاصب بعثی شد، خسارات مالی و جانی آن بسیاری از مردم آن کشور را آواره ساخت. مرکز مشاوره پزشکی با جمع‌آوری اعانات به کمک آوارگان عراقی شتافت. تا اول سپتامبر ۲۰۰۳ این مرکز موفق شد ۱۶۰ هزار پوند پول نقد، دارو، و وسایل پزشکی به ارزش ۱۰۰ هزار پوند به عراق ارسال کند.

ص:۴۰

همچنین به ۲۰۰ خانواده عراقی که بیکار شده بودند و برای تهیه غذا و مایحتاج زندگی با مشکلات روبه‌رو بودند، کمک کرد تا وضع زندگی خود را بهبود بخشند.

همچنین کمک‌هایی را برای پشتیبانی دو هزار یتیم عراقی به آن کشور ارسال کرد.

فدراسیون جهانی برای ترکمن‌های ساکن شمال عراق نیز مبالغی در نظر گرفت.

گفتنی است آیت الله سیستانی به فدراسیون جهانی توصیه کرده بود که اعانات جمع‌آوری شده را به دفتر ایشان بفرستند تا وی به تناسب نیاز، این وجوه را در اختیار نیازمندان قرار دهد.

مرکز مشاوره حرفه‌ای و آموزشی

مرکز مشاوره حرفه ای و آموزشی فدراسیون جهانی شیعیان خوجه اثنی عشری، با هدف ایجاد زمینه های لازم برای دسترسی عموم به آموزش، ترویج آموزش عالی و بالا بردن میزان علاقه همه اعضا به یادگیری، ایجاد شده است . به اعتقاد دست‌اندرکاران این مرکز، در قرن بیست و یکم و در قالب های پذیرفته شده در اقتصاد نوین، آموختن را نمی توان با اتمام دوره متوسطه و کسب دیپلم و یا حتی کسب مدرک دانشگاهی خاتمه یافته دانست، بلکه آموزش بشر تا زمان مرگ ادامه خواهد یافت و انسان می تواند هر لحظه در سایه آموخته هایش خود را تغییر دهد و متعالی تر سازد.

برخی از فعالیت هایی که این مرکز در سال های ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۳ میلادی در سطح بین المللی برای تمامی جماعات انجام داده است، به شرح زیر است:

الف - شبکه حمایت از دانشجویان که اجرای آن از پاییز ۲۰۰۲ آغاز شد. مرکز مشاوره حرفه ای تسهیلاتی برای یاری رساندن به دانشجویان شیعه خوجه در سراسر جهان فراهم ساخته است .

ارتباط و تبادل نظر بین همه دانشجویان خوجه بدون در نظر گرفتن موقعیت جغرافیایی و سابقه تحصیلی شان، از طریق این شبکه میسر شده است. این امکانات مورد استقبال جوانان قرار گرفته و هم اکنون دویست نفر عضو دارد.

ب - سفر داوطلبانه جوانان به شرق افریقا. با تدارک این سفر که در اکتبر ۲۰۰۳ انجام گرفت، مرکز مشاوره حرفه ای قصد داشت جوانان خوجه مقیم کشورهای غربی را با فرهنگ حاکم بر شرق افریقا و گذشته اجدادشان آشنا سازد . در طول این سفر

ص: ۴۱

جوانان اطلاعات دست اولی در مورد آموزشگاه های عالی و فرصت های شغلی موجود در قاره سیاه کسب کردند . برگزارکنندگان امیدوارند با این سفر ارتباطات جوانان با اقوامشان را تقویت کنند و راه را برای مساعدت به کسانی که در شرایطی سختی زندگی می کنند فراهم سازند.

ج - پایگاه داده های مهارت ها به صورت آن لاین. از طریق این پایگاه داده، اعضای جماعات می توانند اطلاعات مربوط به دستاوردهای علمی خود را در اختیار دیگران بگذارند و امکان پاسخگویی به سؤالات و رایزنی در مورد دانش روز بین اعضا فراهم شده است. پیش بینی می شود میزان بهره برداری از این سیستم در آینده افزایش یابد.

د - کنفرانس فارغ التحصیلان. این کنفرانس در ژوئن ۲۰۰۳ در شهر لندن برگزار شد.

دو هدف برای برگزاری این کنفرانس در نظر گرفته شده بود:

۱. شناسایی فارغ التحصیلان خوجه و آشنایی با دستاوردهای علمی آنها؛

۲. ایجاد امکان برقراری ارتباط بین فارغ التحصیلان رشته‌های مختلف و آشنایی آنها با فرصت‌های شغلی موجود.

ه- وبسایت فرصت‌های شغلی. وبسایت www.batec/gro.noitaredefdlroW از دسامبر ۲۰۰۲ برقرار شده است. کارفرمایان خوجه می‌توانند با استخدام پرسنل مورد نیاز خود، در این وبسایت آگهی بدهند. این وبسایت همچنین در اختیار جویندگان کار است. از این طریق فدراسیون جهانی از نیازها و امکانات تمامی جماعات آگاه می‌شود و می‌تواند برنامه‌های خود را همگام و متناسب با آنها طرح‌ریزی کند.

طرح حمایت از کودکان زینبیه؛ طرح حمایت از اسیر و یتیم؛ طرح یادبود ملا اصغر

فدراسیون جهانی شیعیان خوجه اثنی عشری در قالب طرح حمایت کودکان زینبیه، هم‌اکنون به بیش از ۱۲ هزار نفر کودک یک تا چهارده ساله کمک‌هزینه تحصیلی پرداخت می‌کند.

این طرح اولین بار در سال ۱۹۸۱ به اجرا درآمد و در مدت ۲۱ سال موفق به پرداخت کمک‌هزینه‌های آموزشی به ۵۰ هزار نفر کودک شیعه مقیم هند، بنگلادش، تایلند، بوسنی و کنیا شد.

ص:۴۲

طرح حمایت از کودکان زینبیه در سال ۱۹۷۷ توسعه یافت و قرار شد علاوه بر کمک به دانش‌آموزان، کمک‌هزینه تحصیلی به جوانانی که مایل به کسب آموزش عالی هستند نیز اعطا شود. تاکنون حدود ۸۰۰ نفر با استفاده از این کمک‌ها، از رشته‌های مختلف پزشکی، مهندسی و کامپیوتر فارغ التحصیل شده‌اند.

به دنبال آواره شدن تعداد زیادی از شیعیان در سال‌های اخیر، از جمله شیعیان عراقی، طرح حمایتی دیگری به نام «اسیر و یتیم» در سال ۲۰۰۱ تنظیم شد. فدراسیون در قالب این طرح تلاش می‌کند به یتیمان و کودکانی که پدرانشان در اسارت به سر می‌برند، کمک‌های آموزشی اعطا کند. تاکنون ۳۵۸ کودک از این کمک‌هزینه‌ها بهره‌مند شده‌اند.

علاوه بر آن، پس از درگذشت ملا اصغر، از سال ۲۰۰۳ طرح آموزشی یادبود ملا اصغر برای کمک‌رسانی به کودکان بی‌بضاعت مقیم آفریقا به اجرا گذاشته شد.

فدراسیون جهانی شیعیان خوجه اثنی عشری به منظور سهم کردن جوانان خوجه در اجرای پروژه‌های عام‌المنفعه طرح «آبرسانی علی اصغر» را نیز تهیه کرد. در قالب این طرح که برای اولین بار در سال ۲۰۰۳ به اجرا درآمد، جوانان موظف

شدند با جمع آوری کمک های مردمی، تجهیزات لازم برای تهیه آب آشامیدنی سالم در مناطقی از هند و شرق افریقا را خریداری کنند.

طرح حمایت از کودکان زینبیه

این طرح به یادبود بانوی فداکار اسلام، حضرت زینب (س) که مراقبت از کودکان بسیاری را تحت شرایط طاقت فرسا به عهده گرفت، «زینبیه» نامیده شد.

طرح حمایت از کودکان زینبیه در سال ۱۹۸۱ با اعطای کمک هزینه به ۹ کودک شیعه آغاز شد و هم اکنون دوازده هزار نفر دانش آموز مقیم بنگلادش، بوسنی، کنیا، هند، ایران، پاکستان و تایلند از مزایای این طرح بهره می برند.

هدف از اجرای این طرح، مبارزه با بی سوادی در بین کودکان شیعه در سراسر جهان است. مسئولان امیدوارند با شناسایی کودکان بی بضاعت و آموزش آنها، زمینه را برای ساخت آینده ای امن تر و راحت تر برای آنان فراهم سازند.

طبق آخرین آمار، در حال حاضر ۱۲۱۱۹ نفر کودک یک تا چهارده ساله از کمک هزینه های تحصیلی این طرح استفاده می کنند که از این تعداد ۲۷۸۳ نفر را کودکان

ص:۴۳

غیر سادات تشکیل می دهند. فدراسیون جهانی شیعه های خوجه اثنی عشری مسئولیت امور مالی و اداری این طرح را به عهده دارد و از طریق ارتباطاتی که با ۱۴ سازمان واقع در بنگلادش، بوسنی، کنیا، هند، ایران، پاکستان و تایلند برقرار کرده است، آن را به اجرا می گذارد. مقامات فدراسیون به طور مرتب به کشورهای مربوطه سفر می کنند و از پیشرفت امور از نزدیک مطلع می شوند.

گفتنی است هم اکنون ۲۷۸۳ نفر خیر، کمک های مالی برای اجرای این طرح را پرداخت می کنند. هر نفر، برای تحصیل هر دانش آموز، سالانه ۱۲۰ پوند پرداخت می کند. مشخصات کامل و وضعیت تحصیلی دانش آموز برای فرد داوطلبی که به او کمک کرده، ارسال می شود.

طبق مقررات، اگر برای هر یک از دانش آموزان اتفاقی پیش بینی نشده بیفتد و خانواده نتواند به او کمک کند، فدراسیون مبلغی مضاف بر مقرری ماهانه برای او ارسال خواهد کرد.

قابل تأمل است مسئولان فدراسیون جهانی در سال ۱۹۹۷ تصمیم گرفتند طرح حمایتی کودکان زینبیه را گسترش دهند و آن را به دانش آموزانی که مایل به ادامه تحصیل در دوره عالی هستند، تعمیم دهند . تاکنون به ۸۰۲ نفر دانشجو کمک هزینه آموزش عالی پرداخت شده که ۵۴۰ نفر آنها فارغ التحصیل شده‌اند.

فدراسیون همچنین در زمینه احداث مدرسه و مرکز آموزشی در مناطق محروم، پیشرفت زیادی کرده است . به عنوان مثال با استفاده از ده هزار پوند کمک اهدایی از طرف بانک CSHB در سال ۲۰۰۳، یک مرکز توسعه در شهر ateM هند احداث کرد.

آمار سال ۱۹۹۰ بیانگر آن است که ۹۹ درصد کودکان شیعه مقیم ateM به آموزش رسمی دسترسی ندارند و فقط ۳ درصد کودکانی که مشغول تحصیل اند، به دبیرستان راه می‌یابند. مسئولان طرح حمایت کودکان زینبیه، وضعیت این افراد را بررسی می‌کنند و با ارسال کتب درسی و کمک های مالی، به تعدادی از دانش آموزان این شهر کمک می‌کنند که در کلاس‌های درس ثبت نام کنند.

همچنین فدراسیون امیدوار است با احداث مرکز توسعه در ۵ سال آینده، تعداد دانش آموزان مشغول به تحصیل را ۱۵ درصد و در ۱۰ سال آینده این تعداد را به ۵۰

ص:۴۴

درصد افزایش دهد . این مرکز دارای کلاس های زبان، کتابخانه، ۵ سالن ورزشی، سالن آموزش های حرفه ای، اتاق کامپیوتر و درمانگاه است.

گفتنی است به دلیل افزایش جمعیت، مساحت زمین های کشاورزی در سال های اخیر بسیار کاهش یافته است . خانواده های مقیم ateM به ندرت قادرند درآمد کافی کسب کنند . لذا مجبورند برای گذران زندگی، فرزندان خود را به اشتغال در صنعت الماس وادارند. فدراسیون جهانی امیدوار است با یاری رساندن به کودکان و بالا بردن میزان باسوادی، به روند فقرزدایی در این شهر کمک کند.

فدراسیون در قالب این طرح، به تغذیه بیوه ها و افراد محروم رسیدگی می‌کند.

به عنوان مثال در اول ماه مبارک رمضان توزیع کالاهای اساسی چون گندم، برنج، شکر و روغن در بین خانواده های نیازمند شیعه انجام می‌گیرد.

علاوه بر آن به دلیل کمبود مسکن در شهر بمبئی و گران بودن اجاره بها، شیعیان خوجه مقیم این شهر با مشکلات زیادی روبه‌رو هستند. لذا فدراسیون با استناد به طرح زینبیه به ساخت واحدهای مسکونی اقدام کرده است. این واحدها با قیمت مناسب به افرادی بضاعتهای رهن داده می‌شود و مبلغ دریافت شده نیز صرف اجرای فعالیت‌های عام‌المنفعه دیگر می‌شود. همچنین دو سالن برای برگزاری مراسم مذهبی و اجتماعی در این شهر تأسیس شده است.

گفتنی است فدراسیون جهانی از هیچ تلاشی برای حل و فصل مشکلات موجود در گجرات دریغ نمی‌کند. هم‌اکنون ۱۸ هزار نفر شیعه خوجه اثنی‌عشری در گجرات زندگی می‌کنند که حدود یک چهارم آنها در روستاهای آن ساکن هستند. ساکنان این منطقه علاوه بر حوادث مختلف طبیعی چون خشکسالی و گردباد، دائماً با فقر و ناآرامی‌های اجتماعی روبه‌رو هستند. باتوجه به این امر، فدراسیون جهانی اولویت خاصی برای بالا بردن میزان باسوادی از طریق ارسال کمک‌های مالی، احداث مدارس، و ارسال کتب درسی به گجرات قائل است.

جوانان و بانوان خوجه مقیم کشورهای غربی در جمع آوری کمک‌های مردمی برای ساکنان ناتوان گجرات فعال‌اند. جدول شماره ۱ میزان یارانه طرح حمایت کودکان زینبیه در اقصی نقاط جهان را در خلال سال‌های ۲۰۰۳-۲۰۰۰ نشان می‌دهد.

ص:۴۵

(۱) جدول شماره ۱- طرح حمایت کودکان زینبیه در خلال سال‌های ۲۰۰۳-۲۰۰۰ میلادی

طرح یادبود ملا اصغر

ملا اصغر از رهبران فعال فدراسیون جهانی خوجه اثنی‌عشری در ۲۱ مارس ۲۰۰۰ میلادی دارفانی را وداع گفت. او همواره درصدد بود که طرح حمایت کودکان زینبیه را در آفریقا پیاده کند. پس از فوت او، مسئولان فدراسیون تصمیم گرفتند به توصیه او عمل کنند و به یاری کودکان بی‌بضاعت شرق آفریقا بشتابند. بنابراین طرحی به نام طرح «یادبود ملا اصغر» ارائه و شکل گرفت که در ژوئیه ۲۰۰۳ به تصویب فدراسیون جهانی رسید.

در قالب این طرح مسئولان فدراسیون جهانی پذیرفتند که به دانش آموزان خوجه مقیم آفریقا که توان مالی برای ادامه تحصیلات ندارند، یارانه تحصیلی اعطا شود. جهت شروع کار مبلغ ۴۰ هزار دلار کمک جمع‌آوری شد. متعاقباً ۲۵۰ نفر دانش‌آموز در شهر دارالسلام و تعدادی دیگر نیز در شهرهای آروشا، مومباسا و نایروبی مستحق دریافت کمک‌های فدراسیون شناخته شدند.

گفتنی است در اجلاس فدراسیون که در اکتبر ۲۰۰۳ در شهر دبی برگزار شد، مسئولیت کامل اجرای طرح یادبود ملا اصغر به فدراسیون شیعیان خوجه اثنی عشری افریقا محول شد . همچنین تصویب شد که این طرح در کل قاره افریقا به اجرا درآید.

ص: ۴۶

طرح حمایت از اسیر و یتیم

اجرای طرح حمایت از اسیر و یتیم در سال ۲۰۰۱ به منظور امدادرسانی به کودکانی که در جنگ آسیب دیده بودند، آغاز شد. مسئولان فدراسیون جهانی تصمیم گرفتند با توجه به شرایط ناآرام حاکم بر جهان، به یاری کودکان آواره، اسیر، و یتیم جنگ بشتابند.

در ابتدا این طرح در مورد دانش آموزان سه مدرسه به اجرا گذاشته شد . مدرسه شهید در تهران که مخصوص کودکان آواره عراقی است. مدرسه دیگر در دزفول و دیگری در اسلام آباد واقع شده‌اند. هم‌اکنون ۳۵۸ دانش‌آموز از مزایای این طرح بهره‌مندند. این دانش‌آموزان علاوه بر هزینه‌های آموزشی، به کلاس درس، محل مسکونی، پوشاک، غذا و تسهیلات پزشکی نیاز دارند.

میز زنان

زنان شیعه خوجه اثنی عشری مقیم کشورهای مختلف جهان در سپتامبر ۲۰۰۲ در شهر میلتن کینز انگلستان گردهم آمدند تا درباره مشکلاتی که با آن روبه‌رو هستند گفت و گو کنند و راه حلی برای آن بیابند. معضلات اجتماعی، فرهنگی، مذهبی و بهداشتی بانوان در جلسات متعددی بررسی شد . پس از بحث‌های مفصل، بانوان شیعه به این نتیجه رسیدند که در صورتی که دست به دست هم دهند، می توانند به بسیاری از مشکلات و نارسایی های موجود غلبه کنند و علی رغم زیستن در فضای مبتذل غرب، همچنان مسلمان باقی بمانند.

شرکت‌کنندگان در این گردهمایی از مسئولان فدراسیون خواستند زمینه لازم را برای آنان فراهم سازد تا بانوان با مشارکت یکدیگر بتوانند فضای مناسب تری را برای جماعات خوجه ایجاد کنند و اعضا را در تعالی فرهنگی و خدمتگزاری به مردم مساعدت کنند . فدراسیون جهانی به این منظور تشکیلاتی را تحت عنوان «میز زنان» تأسیس کرد که اهداف آن به شرح زیر است:

۱. برقراری ارتباط جهانی قوی بین زنان خوجه در سراسر جهان؛

۲. رسیدگی به مسائل معنوی، اجتماعی و فرهنگی که توسط زنان خوجه در سراسر جهان مطرح می‌شود؛

ص: ۴۷

۳. آشناسازی زنان خوجه با دستاوردهای فدراسیون جهانی؛

۴. مشارکت بانوان در اجرای پروژه‌های فدراسیون جهانی؛

جهت نیل به اهداف فوق، طرح‌های عملی زیر توصیه شده‌اند:

۱. ایجاد یک شبکه جهانی متشکل از نمایندگان بانوان در میز زنان؛

۲. ایجاد یک پایگاه داده زنان خوجه اثنی عشری در سراسر جهان؛

وجود یک سیستم ارتباطاتی برای فدراسیون جهانی حیاتی است و این پایگاه داده به میز زنان کمک خواهد کرد که با زنان خوجه در سراسر جهان آشنا شود.

۳. تنظیم فهرستی از اسامی بانوان سخنران و روضه‌خوان برای استفاده در جماعات؛

این فهرست با همکاری مرکز آموزش اسلامی فدراسیون جهانی تنظیم خواهد شد و شامل اسامی روضه‌خوانان به انضمام زبان و تخصص آنها خواهد بود. این لیست به طور منظم بررسی خواهد شد و براساس نیازهای جماعات، سخنرانان و روضه‌خوانان انتخاب خواهند شد.

۴. تشکیل کمیته ازدواج؛

نیاز برای تشکیل یک شبکه جهانی جهت کمک به جماعات در مورد ازدواج، اهمیت ویژه ای دارد. میز زنان امیدوار است ضمن آشنایی با تشکلهای مسلمان فعال در امر ازدواج، آنها را به عنوان الگو به جماعات مختلف معرفی کند.

۵. برگزاری سمینار و کنفرانس؛

میز زنان درصدد است سمینارها و کنفرانس هایی را در نقاط مختلف و در زمان های مناسب برگزار کند. برقراری سمینارهای ملی و بین المللی به منظور تبادل تجربیات و شناسایی نیازهای زنان جماعات مخ تلف از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

شیعیان خوجه اثنی عشری که متجاوز از یک قرن پیش پدید آمده اند، از جماعاتی پراکنده در سراسر دنیا شکل گرفته اند که در چهارچوب تشکیلاتی ویژه ای درصدد حفظ عقاید و آداب و رسوم خود هستند. آنان بقای خود را در حفظ اصالت دینی و پیروی از مذهب اهل البیت می دانند.

ص: ۴۸

خوجه ها به عنوان یک گروه اقلیت، تا حد امکان از اختلاط با سایر گروه های مذهبی پرهیز می کنند و از شرکت در اجتماعات و مراکز انحرافی و فاسد نیز خودداری می ورزند. لذا بارزترین خصوصیات اخلاقی و اجتماعی آنها، انزوای طلبی است.

در این فرایند، جوامع شیعه خوجه با چالش ها و مشکلات عدیده ای روبه رو هستند که طبیعتاً قشر سالخورده که انعطاف پذیری کمتری نسبت به جوانان دارد، بالاترین فشارها را احساس می کند. طبع کهنسال خواستار حفظ سنن دیرین است و به شرایط تازه بی علاقه است. میل دارد روش زندگی تغییر نکند، در شئون مختلف اجتماعی دگرگونی پدید نیاید و تمامی امور، آن طوری که عادت کرده است، جریان داشته باشد.

بی شک سالخوردگان آرزو دارند محیط اجتماعی و خانوادگی شان همواره بی سر و صدا و آرام باشد تا ایام کهولت را در آسایش و استراحت بگذرانند و باقیمانده عمرشان را در آرامش سپری کنند.

میز سالمندان تلاش خواهد کرد جماعات مختلف را با مشکلات کهنسالان آشنا سازد، و بر نیازهای مذهبی، اجتماعی، فرهنگی، مالی، درمانی، آموزشی و مسکن آنها دقیق شود. جهت انجام این فریضه، از همه جماعات خوجه درخواست شده است در یک همه پرسی شرکت کنند تا اطلاعات دقیق از سالمندان خوجه مقیم نقاط مختلف جهان گرد آید. بدیهی است تمامی اطلاعات در میز سالمندان تجزیه و تحلیل و در یک پایگاه داده جمع آوری می شود. از طریق این پایگاه، تمامی افراد و مخصوصاً کهنسالان می توانند با یکدیگر ارتباط منظمی برقرار کنند.

میز سالمندان همچنین از طریق برگزاری سمینارها و دعوت از سخنرانان اندیشمند، تلاش دارد به سؤالات و ابهاماتی که قشر سالخورده با آن روبه رو است، پاسخ گوید و ضمن ارتباط و تبادل نظر با آنان، راه حل هایی برای مشکلات آنها بیابد.

گسترش عوارض پیری در همه افراد یکسان نیست. برخی در سنین معینی سخت شکسته و فرسوده می شوند و بسیاری از نشانه های پیری در جسم و روانشان آشکار می شود. برخی دیگر پس از گذشت چندین سال به عوارضی همانند آن دچار می شوند.

باتوجه به این امر، میز سالمندان درصدد است ضمن شناسایی جماعاتی که سالمندان فعال دارند، آنها را تشویق و ترغیب کند و آن جماعات را به عنوان الگو به جوانان بشناساند.

ص: ۴۹

اگر جوانان با بزرگسالان دانا و فهمیده در تماس باشند و تصمیم های خود را با آنها در میان گذارند و در کارها با ایشان مشورت کنند، می توانند دوران بحرانی و کوتاه مدت جوانی را به سلامت طی کنند و سعادت و خوشبختی به ارمغان آورند.

گفتنی است میز سالمندان در برخی از موقعیت ها نشریه ای را برای سالخوردگان منتشر می کند. در این نشریه مقالات جالب و اطلاعات مورد نیاز این قشر گنجانده شده است. از طریق این نشریه همچنین تلاش می شود اخبار مربوط به جماعات مختلف و دستاوردهای کهنسالان در اختیار همگان قرار گیرد. همچنین افرادی که در رشته های مختلف موفقیت هایی کسب کرده اند، به دیگران معرفی می شوند.

وضعیت فرهنگی شیعیان خوجه

باتوجه به اینکه شیعیان خوجه از اسماعیلیه منشعب شده اند و اصل و نسب آنها به هندوها بازمی گردد و اجدادشان اهل ایالات گجرات و کاج بوده اند، آداب و رسوم هندی در بین ایشان رایج است. خوجه ها علاقه زیادی به تکلم به زبان های کاجی و گجراتی دارند. پدران موظف اند از زمان طفولیت زبان های کاجی و گجراتی را به فرزندان خود بیاموزند. اگرچه کودکان خواندن و نوشتن به این زبان ها را یاد نمی گیرند، به راحتی می توانند به این دو زبان صحبت کنند.

زنان خوجه به رعایت موازین اسلامی به ویژه داشتن حجاب مقیدند و آن را از قبل از سن نه سالگی می آموزند. بانوان خوجه در مجامع عمومی از روسری و مانتوهای بلند تیره رنگ استفاده می کنند ولی در مراسم شادی و جشن و سرور که در سالن های مجزا برای خانم ها برگزار می شود لباس های هندی و پاکستاری با رنگ های متنوع و شاد می پوشند.

از جمله دیگر آداب و رسوم هندی که در بین شیعیان خوجه رواج دارد، شیوه برگزاری مراسم ازدواج است. علاوه بر خطبه عقد که روحانی جماعت در حضور کلیه اعضا به طریق کاملاً اسلامی در محل حسینیه می خواند، سایر رسوم مانند حنابندان، آرایش عروس، نوع لباس عروسی، و تزئین سالن عروسی، براساس سنن گجرات انجام می گیرد.

ص: ۵۰

از آنجا که شیعیان خوجه خود را مقید به تبعیت از مقررات اسلامی می دانند، خانواده را به عنوان نهادی مقدس برای تربیت فرزندان صالح می شناسند و حفظ حرمت آن را واجب و اصالت خانوادگی را ضامن بقای خود می دانند. در خانواده‌های خوجه‌ها علاوه بر زن و مرد و بچه‌ها، پدربزرگ و مادربزرگ نیز زندگی می کنند. پدران خود را موظف به تربیت فرزندان می دانند و مراقب امور درسی آنها هستند. همچنین آنان را در ساعات غیردرسی و روزهای تعطیل به کلاس‌های مدرسه می برند. همچنین با تأکید بر شرکت فرزندانشان در مراسم مذهبی که در حسینیه ها و مساجد برگزار می شوند، از دوران طفولیت عشق به دین، و ایمان و علاقه به ائمه اطهار را در دل آنها زنده نگاه می دارند و آنان را علاقه مند مشارکت در برنامه‌های خیریه و عام المنفعه پرورش می دهند.

پای بندی والدین به آداب و رسوم نژادی و شرکت مداوم در مراسم مذهبی موجب شده است جوانان خوجه علی رغم زندگی در کشورهای غربی و حضور در بطن فرهنگ ابتذال، از مفاسد اجتماعی محفوظ بمانند و از ش رکت در مراکز فساد و فحشا خودداری کنند و (معمولا) در سنین پایین ازدواج کنند. هم اکنون جوامع شیعیان خوجه به عنوان یک اقلیت الگو و نمونه شناخته می شوند.

نقش مدرسه از نظر شیعیان خوجه

زندگی اجتماعی بشر با سپری شدن دوران بلوغ و آغاز جوانی شروع می شود. ضرورت زندگی ایجاب می کند که جوان ضمن آمیزش با طبقات مختلف مردم مانند چرخ گردنده‌ای با گردش چرخ‌های گوناگون جامعه حرکت کند؛ مسئولیتی را برعهده گیرد و برای جامعه یک فرد مفید و فعال باشد. نیل به این هدف اساسی، مستلزم احراز شخصیت و کسب صفات پسندیده و سازگاری با اجتماع است.

متخصصان امور تربیتی معتقدند عاملی که در شکل گیری جوانان و تنظیم برخوردهای اجتماعی آنان اثر مستقیم دارد، محیطی است که در آن پرورش می یابند.

رفتار و کردار خوب و بدی که فرد از دوران کودکی در دامن پدر و مادر، در مدرسه و در کوچه و بازار فرامی گیرد و در ضمیرش ثابت می شود، بخش عمده‌ای از شخصیت او را شکل می دهد.

ص: ۵۱

جوانانی که در پرتو مراقبت های والدین و مربیان دلسوز به خوبی پرورش یابند، به سهولت خود را با جامعه تطبیق می دهند و به اثبات شخصیت و حس سازگاری با محیط می رسند. در مقابل، آن دسته از جوانانی که بنده شهوات و هوای

نفس خود باشند و در خانواده ناسازگاری پیشه کنند، در اجتماع نیز به حقوق دیگران تجاوز می کنند و عمر خود را با سیه‌روزی سپری خواهند کرد.

نیمی از پیروزی و موفقیت جوانان در رشد شخصیت بر عهده مربیان متعهد و در ارتباط با برنامه های متناسبی است که برای آنها تنظیم می‌شود؛ و نیمی دیگر برعهده خود جوانان و اهمیتی است که آنان برای اجرای آن برنامه‌ها قائل‌اند.

از نظر شیعیان خوجه وظیفه مربیان نسل جوان این است که برنامه تربیتی جوانان را به گونه‌ای تنظیم کنند که از طرفی حاوی تمامی ارزش های اخلاقی و ایمانی، علمی و عملی باشد و از طرف دیگر اجرای آن برای جوانان طاقت فرسا نباشد و به جان و روانشان آسیبی نرساند.

در گذشته که هنوز فروغ ایمان به خمودی نگراییده بود و دلبستگی مردم به خداوند ضعیف نشده بود، خانواده های خوجه مقیم افریقا، آموزش نوجوانان و جوانان خود را برعهده مدرسانی گذاشته بودند که تاریخ، فقه، قرآن و عربی تدریس می‌کردند. به دلیل آنکه عقاید اسلامی تحت چالشی نبودند، لزومی برای تغییر و تحول در مفاد آموزشی و برنامه های تربیتی احساس نمی‌شد.

شیعیان خوجه پس از مهاجرت به غرب تا مدت ها همچون گذشته به برنامه های آموزشی فرزندان شان ادامه می دادند. لیکن با گذشت زمان و پیشرفت روزافزون بشر در زمینه کشف اسرار نهفته خلقت، انسان چنان مست و مغرور شد که به ندای پیامبران الهی و رهبران روحانی خود بی اعتنا شد و چنان در مادیات غوطه ور شد که معنویت و انسانیت خود را به کلی از یاد برد. در این شرایط حساس و بحرانی بود که رهبران شیعه خوجه به فکر نجات دادن نسل جوان خود افتادند . آنها معتقد بودند که اگر تجددخواهی جوانان به درستی هدایت شود و با راهنمایی مربیان دلسوز در مسیر صحیح قرار گیرد و از تندروی های نابجا مصون ماند، مایه تحولات اجتماعی و نوسازی محیط خواهد شد.

از این طریق می‌توان جامعه را از آداب غلط و رسوم پوسیده رهایی بخشید و از سقوط و تباهی پیش محافظت کرد.

ص: ۵۲

رهبران خوجه به این نتیجه رسیده‌اند که مدارس و مفاد درسی باید به گونه‌ای متحول شوند که پاسخگوی نیازهای دینی جوانان باشند. به جای شانه خالی کردن یا مسکوت گذاشتن سؤالات جوانان، باید با آنان بحث و تبادل نظر کرد و آنها را از ارزش های واقعی و ثمربخش زندگی آگاه ساخت . به عنوان مثال باید جوانان را با مسائل جنسی نامشروع و همجنس‌بازی آشنا کرد و عواقب ابتذال و بی‌بندوباری را برای آنان برشمرد.

به جای القای این افکار به فرزندان که اسلام فناتیک نیست، تروریست را ترغیب نمی‌کند، سلطه‌گر نیست، تأثیر چشمگیر مسلمانان در جهان را به آنان گوشزد کرد.

به فرض می‌توان ریاضی‌دانان، شیمی‌دانان، جغرافی‌دانان و معماران نامی مسلمان را به آنها معرفی کرد. از طرفی می‌توان کودکان را به گونه‌ای آماده ساخت که بتوانند در برابر ایراداتی که رسانه های جهانی بر اسلام و مسلمانان وارد می‌کنند، پاسخگو باشند.

درحقیقت از نظر خوجه ها، یکی از وظایف مهم مدرسه باید آماده سازی دانش آموزان برای خنثی کردن تبلیغات منفی جامعه غرب علیه اسلام باشد. با این وصف نقش آموزگار و میزان معلومات و مهارتش برای به انجام رساندن چنین وظیفه خطیری به خوبی مشخص می‌شود.

بی‌شک آموزگاران مجبورند در کلاس های ویژه‌ای آموزش ببینند و با شیوه های جدید تدریس آشنا شوند. آنها باید به قرآن و اصول اعتقادی تسلط داشته باشند و بتوانند برای دانش آموزان از وقایع صدر اسلام، احادیث و آیات قرآن مثال آورند.

همچنین کلاس های درس باید به امکانات جدید تکنولوژی سمعی و بصری مجهز شوند تا آموزش برای جوانان وجهه خوشایند و سهل تری به خود گیرد.

آموزش نباید فقط به تدریس چند کتاب درسی در مدتی محدود خلاصه شود بلکه باید با افزایش مقاطع سنی کودک، متحول شود. همچنین محیط زیست دانش آموز مد نظر قرار گیرد تا او بتواند به تدریج شخصیت خود را با بزرگسالی همگون سازد.

به گفته ام البنین میر علی، مدیر مدرسه حجت لندن، تقسیم صحیح مقاطع سنی، به آموزش کودکان کمک فراوانی می‌کند. وی معتقد است در خلال سه تا هفت سالگی، کودک تحت نفوذ سرپرستان خود است و شروع به ساختن شخصیت اخلاقی خود به عنوان یک مسلمان می‌کند. در این دوره کودک با نشستن و گوش دادن به توصیه‌های

ص:۵۳

بزرگ‌ترها، چیزی کسب نمی‌کند بلکه انجام دادن کارهای مثبت در برابر او، وی را آموزش می‌دهد. در این دوره بزرگسالان باید تلاش کنند علاقه به آموختن را در دل کودک رشد دهند و گرنه در سنین بالاتر، شرکت در کلاس درس برای او مشکل و کسالت‌آور خواهد بود.

ایشان همچنین معتقد است در خلال هفت تا چهارده سالگی رفتار کودک به تدریج هوشیارانه تر می شود و شخصیت اسلامی او در این سن شکل می گیرد. در این دوره باید تلاش کرد مسلمانی تربیت شود که دارای شجاعت و پشتکار باشد، در برابر خالق و مخلوق مسئولیت شناس باشد، حق و باطل را تمیز دهد و مشتاق یادگیری باشد. بی شک نتایج مثبت در صورتی عاید می شود که مدرسه بتواند ارتباطی منسجم بین آموخته های نوجوان در منزل، مدرسه و جامعه ایجاد کند. به منظور انجام این وظیفه خطیر، آموزگاران موظف اند با به کارگیری اخلاق خوش و رفتار مناسب با دانش آموزان رابطه ای دوستانه برقرار سازند.

در مقطع سنی چهارده تا هجده سالگی جوان باید بیاموزد که با اطلاعات اندکی که دارد، چگونه به عنوان یک سنی ر اسلام در جامعه عمل کند. در این سن فقط با بحث و تبادل نظر می توان مطالب را به جوانان تفهیم کرد. تهدید، تنبیه و تشویق در این دوران کارگر نخواهد بود.

به گفته متخصصان تربیتی، جوانان هجده تا بیست و دوساله باید بتوانند به سهولت با آموزگاران دلسوز خود ارتباط برقرار کنند. اساتید باید از چنان معلوماتی برخوردار باشند که سؤالات متعدد جوانان را پاسخ گویند.

به عنوان مثال اگر دانشجویی نتواند در مقابل بی عدالتی ها اعتراض کند، یا برای پرسش هایی که درباره عقاید و باورهای خود دارد پاسخی نیابد، دانشگاه را ترک می کند و با افکار آشفته و پریشان، هویت خود را به عنوان یک مسلمان نیز از دست می دهد. در این دوره آموزگار باید نقطه اتکا و یاور دانش آموز برای ادامه تحصیل و ورود به بازار کار باشد. او باید آمادگی بیابد تا خود یک آموزگار شود و به دیگران آموزش دهد.

ص: ۵۴

نگاه شیعیان خوجه به مسائل دینی و مذهبی

شیعیان خوجه به انجام دادن فرایض دینی بسیار مقیدند. آنان علاوه بر برپایی نمازهای یومیه و روزه گرفتن در ماه مبارک رمضان، مراسم خاصی برای بزرگداشت سالروز ولادت و وفات معصومین در حسینیه ها و مساجد خود برگزار می کنند. برنامه های عزاداری ماه محرم و ماه رمضان با آداب خاصی برپا می شود. قبل از افطار کلاس های قرآن و اصول عقاید برای کودکان و نوجوانان برگزار می شود. پس از صرف افطار نیز سخنرانی ایراد می شود و زیارت افتتاح و ذکر مصیبتی نیز خوانده می شود.

روحانیان خوجه بر شرکت در نماز جمعه بسیار تأکید دارند و نماز جماعت را موجب تقویت روابط اجتماعی شیعیان قلمداد می کنند. فرزندان خوجه از دوران طفولیت در محیط خانواده و سپس در کلاس های مدرسه با قوانین اسلامی آشنا

می‌شوند و در کلیه مجالس مذهبی شرکت می‌جویند. زنان خوجه اهمیت خاصی به پوشیدن حجاب اسلامی دارند و دخترها پس از رسیدن به سن تکلیف روسری و مانتو می‌پوشند.

خوجه‌ها به پرداخت خمس و زکات و صدقات نیز پای بندند. آنها این وجوه را از طریق فدراسیون برای مراجع تقلید ارسال می‌دارند. فدراسیون نیز با کسب اجازه از مرجع، سهم امام و سادات را صرف احداث مساجد و مدارس اسلامی می‌کند.

گفتنی است تاریخ صدور اجازه استفاده از سهم امام به شیعیان خوجه مقیم شرق آفریقا به زمان آیت الله سید ابو الحسن اصفهانی (۱۹۴۵) و آیت الله سید حسین بروجردی (۱۹۶۰) بازمی‌گردد. آیت الله بروجردی نماینده ای از عراق عازم شرق آفریقا کرد که او در محل یک فرد متقی و مؤمن را جهت پیگیری امور برگزید.

علاوه بر آن فدراسیون خوجه‌های شیعه اثنی عشری اولین بار در سال ۱۹۶۰ از آیت الله محسن حکیم اجازه استفاده از سهم امام را دریافت کرد. آیت الله حکیم به حاجی ابراهیم شریف که رئیس فدراسیون آفریقا و از جمله شیعیان متقی بود اجازه داد که ۶۶ درصد سهم امام را برای تبلیغات اسلامی و امور دیگر مذهبی هزینه کند. ابراهیم شریف پس از سه سال به دلیل بیماری از این سمت استعفا کرد و فدراسیون شخصی به نام حسنعلی لاداک را به عنوان جانشین او به آیت الله حکیم معرفی کرد که پذیرفته شد.

ص:۵۵

او تا زمان مرگش در سال ۱۹۶۷ وکالت این مرجع را برعهده داشت. سپس حاجی محمد علی معرفی شد که او نیز به وکالت برگزیده شد.

ملا اصغر جعفر نیز دارای سه وکالت از آیت الله خوئی بود. به عنوان رئیس جماعات خوجه مقیم امریکا، مجاز بود ۵۰ درصد سهم امام را خرج کند و سهم سادات را به طور کامل به مرجع بپردازد. او به عنوان رئیس فدراسیون آفریقا موظف بود ۵۰ درصد سهم امام و سهم سادات را در موارد مقرر شرعیه هزینه و مابقی را به مرجع پرداخت کند.

همچنین به عنوان رئیس فدراسیون آفریقا ۵۰ درصد سهم امام را هزینه و کل سهم سادات و مابقی پرداختی ها را در مواردی که مشخص شده بودند، خرج کند.

پس از فوت آیت الله خوئی، شیعیان خوجه اکثراً از آیت الله گلپایگانی تقلید می‌کردند. وی به رئیس خوجه‌های مقیم امریکا حق هزینه کردن سهم سادات را نداده بود؛ ولیکن رئیس فدراسیون آفریقا حق داشت ۵۰ درصد سهم سادات را خرج کند.

همچنین به ملا اصغر به عنوان رئیس فدراسیون جهانی اجازه داده بود که از محل خمس و سهم امام هر مقدار که صلاح می‌دید، خرج و مابقی را به دفتر آیت الله گلپایگانی پرداخت کند.

پس از فوت آیت الله گلپایگانی، اکثریت قریب به اتفاق خوجه ها آیت الله سیستانی را به عنوان مرجع برگزیدند . او به ملا اصغر اجازه داده بود که هر میزان از محل خمس و سهم امام را که صلاح می دانست، در راه های مناسب هزینه کند و مابقی را به دفتر وی تحویل دهد. پس از فوت ملا اصغر در سال ۲۰۰۰ نمایندگی آیت الله سیستانی به رئیس فدراسیون جهانی یعنی حسین والجبی منتقل شد که تا اکتبر ۲۰۰۳ ادامه یافت. سپس رئیس جدید فدراسیون جهانی، دکتر احمد حسام، این سمت را برعهده گرفت. او مجوز دارد که ۵۰ درصد خمس و سهم امام را برای امور مذهبی هزینه کند.

قابل تأمل است فدراسیون جهانی در مقابل دریافت وجوه از اعضا، به آنها رسید می دهد و حساب تمامی مبالغ دریافتی و نحوه هزینه کردن ۵۰ درصد سهم مورد اجازه، به طور سالانه به دفتر آیت الله سیستانی در عراق ارسال می شود. همچنین فدراسیون موظف است در صورتی که هر یک از اعضا اطلاعاتی در این زمینه بخواهند، به طور شفاف در اختیار آنان بگذارد.

ص:۵۶

شیعیان خوجه به سفر خانه خدا و ادای حج تمتع اهمیت بس‌یاری می‌دهند. اکثراً چندین بار در طول عمر به زیارت خانه خدا مشرف می‌شوند. زیارت ائمه معصومین (علیهم السلام) نیز برای آنها مهم است و هرساله با کاروان های بزرگی راهی عراق، سوریه و ایران می‌شوند.

عزاداری شیعیان خوجه در ماه محرم

برگزاری مراسم عزاداری سالار شهیدان توسط جماعات خوجه شیعه اثنی عشری هر سال از شب اول محرم تا پایان روز عاشورا ادامه می یابد. در طول ماه محرم برنامه های عادی مساجد تعطیل می شود و برنامه های ویژه ای شامل سخنرانی، زیارت، نوحه خوانی و سینه زنی در حسینیه های خوجه ها در اقصی نقاط جهان برگزار می شود.

نحوه عزاداری در جماعات مختلف بدین گونه است که پس از ادای نماز جماعت مغرب و عشاء، سخنران در زمینه موضوعاتی چون فضائل اهل البیت، دلایل قیام سید الشهداء، مفهوم شهادت در قالب ایدئولوژی اسلامی، دستاوردهای امام حسین و مباحثی از این دست مطالب مبسوطی را ایراد می کند. سپس نوحه خوانی و سینه زنی به سبک هند و پاکستان انجام می شود. از شب ششم علم ها و تابوت های کوچکی دور مجالس گردانده می شود و شرکت کنندگان، از آنها تبرک می جویند. خوجه ها می گویند امروزه هر کشوری دارای پرچم اختصاصی است . و لیکن پرچم حضرت عباس (ع)

جهانی است و به کشور خاصی تعلق ندارد و آن همان علمی است که در ۱۰۰ سال گذشته هرکجا که مراسم عزاداری سرور شهیدان برپا بوده، آن علم نیز افراشته شده است. همچنین معتقدند که با حمل علم در طول مجلس، عزاداران با تبرک جستن به آن، وفاداری خود را به امام حسین و نهضت حسینی تجدید می‌کنند.

شیعیان خوجه نهضت حسینی را یک مکتب انسان‌ساز و بدون نقص می‌دانند و معتقدند این نهضت با جنبه‌های عاطفی آن به همه انسان‌ها بینشی همه‌جانبه می‌بخشد؛ به همگان می‌آموزد که اگر اوضاع به دست مردم نااهل افتد، جامعه به فساد و تباهی کشیده خواهد شد.

خوجه‌ها پیشرفت اسلام راستین در جهان را مرهون فعالیت هایی می‌دانند که عاشقان حسینی در سطوح مختلف و با اجرای برنامه‌های عزاداری در طول سال و مخصوصاً

ص: ۵۷

ایام عاشورا انجام می‌دهند. آنها صادقانه پذیرفته‌اند آن کسی می‌تواند در دو بعد مادی و معنوی خود پیشرفت کند که مکتب خداپرستی را از اهل البیت بیاموزد و آنچه فرا می‌گیرد در صحنه جهان در راه خدا پیاده کند تا رستگار شود.

برنامه‌های عزاداری در شب دهم (شب عاشورا) به اوج خود می‌رسد و همه اعضا اعم از پیر و جوان، کوچک و بزرگ، در حالی که لباس‌های سیاه‌رنگی به تن کرده‌اند و چشمانی پر از اشک دارند، در برنامه ها شرکت می‌جویند. آنان امیدوارند که در ماه محرم که آمادگی کافی برای فراگیری دروس انسانی حسین وجود دارد، نسل جوان را با عظمت شخصیت پرارزش پیشوای شهدا آشنا کنند. شیعیان خوجه معتقدند تنها نیرویی که می‌تواند جوانان را از تیرگی‌ها و شرایط بحرانی جهان امروز نجات بخشد و حقیقت را آن‌طور که هست به آنها نشان دهد، برخورداری از راهنمایی‌های انسان‌های پاکدامن و باعصمت است. آنان با شفاعت از پرچم داران مذهب تشیع و نگهبانان مکتب توحید، می‌توانند به خودسازی بپردازند و خود را به آستان الهی نزدیک سازند و آینده درخشانی برای خود ترسیم کنند.

اعضای جماعات خوجه در سراسر جهان در روز عاشورا با جدیت کامل مراسم عزاداری را برپا می‌کنند. برخی از برادران در این روز خون اهدا می‌کنند، برخی دیگر به اطعام محرومان می‌پردازند و تعدادی دیگر با پخش کردن اعلامیه‌هایی تلاش می‌کنند شخصیت سالار شهیدان را به عنوان یک انسان کامل و تسلیم به رضای حق معرفی کنند که با خون خود روش مبارزه با طاغوت را در سطح گسترده به جهانیان آموخت.

در آخرین مرحله عزاداری روز عاشورا، غذای مخصوصی صرف می‌کنند و تعدادی از برادران رهسپار قبرستان شیعیان می‌شوند.

مراسم عزاداری شام غریبان از عصر روز عاشورا در محل حسینیه توسط بانوان آغاز می گردد. برادران نیز پس از مراجعت از قبرستان به آنان می پیوندند و در حالی که مجلس با نور شمع روشن شده است، به ذکر مصیبت و نوحه خوانی می پردازند. این برنامه تا ساعت ۱۰ شب طول می کشد.

با برگزاری هرساله مراسم عزاداری پیشوای شهیدان، شیعیان خوجه امیدوارند درس هایی از واقعه جانسوز کربلا بگیرند و با خدای خود عهد ببندند که همچون حضرت علی (ع) زندگی کنند و چون امام حسین (ع) بمیرند. یعنی در زندگی همواره

ص: ۵۸

به فکر خدمت به خلق خدا و بندگان محروم او باشند و مانند یک آزاده سرفراز جان به جان آفرین تسلیم کنند.

مشکلات جوانان خوجه در دنیای غرب

شیعیان خوجه اثنی عشری در سه دهه گذشته نظام های استبدادی، بحران های اجتماعی و سیستم های عقب افتاده آموزشی را پشت سر گذاشته و در جست و جوی زندگی راحت تر و پربارتر راهی کشورهای غربی شده اند.

میانسالان و سالخوردگانی که از شرق افریقا و از هند و پاکستان به دنیای غرب وارد شدند، کوشیدند مؤسساتی تأسیس کنند که پاسخگوی نیازهای مذهبی آنها باشد. اگرچه این تلاش ها ثمربخش بود و مثبت ارزیابی می شود و لیکن مهاجران به ویژه قشر جوان آنان، با چالش های زیادی روبه رو بوده اند.

خانواده های خوجه اثنی عشری مسئله آموزش فرزندان خود را در اولویت ب برنامه هایشان قرار داده اند. برخی از آنان حتی املاک خود را در شرق افریقا فروختند تا بتوانند شهریه سرسام آور فرزندان شان را در دانشگاه های معتبر غربی پرداخت کنند. از دید آنها، کسب آموزش عالی درجه یک، مقدمه ای برای کسب مشاغل سطح بالا و در نتیجه کسب درآمد مکفی و رفاه بیشتر در زندگی، موقعیت و قدرت برتر اجتماعی است.

در عین حال برای جوانان خوجه شاغل دانشگاه های غربی، فضای آموزشی حاکم، با فرهنگ اسلامی خانواده مغایر است. آنها به خوبی فشاری را از جانب همکلاسی های خود احساس می کنند؛ به ویژه آن دسته از همکلاسی هایی که با مواد مخدر، الکل و معاشرت های جنسی مانوس ترند.

دختر جوان مسلمان ساکن کشورهای غربی، به خاطر داشتن حجاب مورد تمسخر قرار می گیرد و متهم می شود که رومیزی به سر خود کشیده است و یا لقب تروریست می گیرد؛ عقاید و باورهای دینی اش در بحث ها، از سوی

همکلاسی‌های غیرمسلمان‌شان به چالش کشیده می‌شود؛ آنها اسلام را با دید منفی می‌نگرند و مسلمانان را فئاتیک و افراطی می‌خوانند. تعمق در برنامه‌های تلویزیون نیز نمی‌تواند راه‌حلی برای رفع

ص: ۵۹

ابهامات ذهنی او باشد زیرا مملو از برنامه‌های مبتذل، مستهجن و پوچ است که او را مغشوش‌تر می‌سازند.

به اعتقاد اندیشمندان خوجه، جوانان مسلمان ساکن کشورهای غربی، مسیر حرکت اسلام را در آینده در این دیار تعیین خواهند کرد. لذا وظیفه خود می‌دانند که باورها و اعتقادات صحیح اسلامی را در قالب دروسی که در مدارس اسلامی گنجانده‌اند، به نسل جوان بیاموزند. آنان معتقدند که باید در مدارس کلاس‌هایی در مورد مسائل جدید دنیای فعلی برگزار شود. به عنوان مثال درباره همجنس‌بازی، و روابط مشروع و غیر مشروع با جوانان گفت‌وگو شود. باید به جوانان آموخت که چگونه در غرب زندگی کنند و مسلمان باقی بمانند، چگونه آثار سوء برنامه‌های تلویزیونی را در اذهان آنها از بین ببرند. گوشزد کردن زیان‌های مواد مخدر، مصرف مشروبات الکلی و آزادی‌های جنسی برای نیز بسیار ضروری است.

علاوه بر آن برای جذب جوانان به مساجد باید برنامه‌های آن را متحول ساخت.

مساجد نه تنها محلی برای عبادت بلکه باید اماکنی باشند که افراد با سایر هم‌فکران خود در آنجا گردهم آیند و از نظر فکری تقویت شوند. باید در مساجد سیستم ازدواج، روابط بین والدین و فرزندان، و آینده جماعات به بحث و تبادل نظر گذاشته شود.

رهبران خوجه اخیرا به این نتیجه رسیده‌اند که تاکنون توانسته‌اند به اندازه کافی روضه خوانی تربیت کنند که با مسائل و مشکلات مسلمانان ساکن کشورهای غربی آشنا باشند. غالبا روضه خوانان هندی و پاکستانی در مساجد برنامه اجرا می‌کنند که از چالش‌های مسلمانان ساکن غرب بی‌اطلاع‌اند.

آنها معمولا با زبان انگلیسی بیگانه‌اند و منابر خود را به زبان‌های اردو و گجراتی برپا می‌کنند که برای قشر جوان ناآشنا است و مسائلی را مطرح می‌سازند که با دنیای مدرن ارتباطی ندارد.

به نظر می‌رسد باید در مجالس مذهبی به جای ایراد موعظه و بیان صرفا اصول فقهی و تأکید بر شعائر اسلامی، جلسات بحث و تبادل نظر برگزار شود تا اقشار مختلف جامعه بتوانند نقطه نظرات خود را بیان و ابهامات موجود را بررسی کنند. همچنین مراسم نیایش باید به زبان انگلیسی اجرا شود و ادعیه بر روی تلویزیون‌های مداربسته

با ترجمه پخش شوند تا جوانانی که در غرب رشد کرده‌اند بتوانند به راحتی با مفهوم عمیق آنها آشنا شوند.

درحقیقت عقیده خوجه ها این است که نباید نسل جوان را همچون یک دیسکت کامپیوتری با دادن اطلاعات اسلامی، به مسلمانان خوبی تبدیل کرد، بلکه باید به آنها پروژه های تحقیقاتی در مورد زندگی روزمره و مسائل و مشکلات فعلی واگذار کرد تا ایشان مجال داشته باشند در یک فضای آزاد و بدون دغدغه فکری، نقطه نظرات خود را بیان کنند. سپس در کلاس‌های درس به کمک آنان بشتابند و گره‌های کور را با استفاده از تعالیم عالیه اسلامی برایشان باز کنند. به عنوان مثال از آنها خواسته شود درباره مسائلی که در مورد حجاب دارند مطالبی بنویسند و یا مشکلاتی را که در هنگام ادای نماز در مدرسه و یا در دانشگاه دارند، مطرح سازند.

درمجموع، خانواده‌های خوجه امیدوارند فرزندان‌شان در کشورهای غربی بتوانند نقش خود را به عنوان یک مسلمان به خوبی اجرا کنند. آنها معتقدند که اسلام در غرب در حال رشد است و لیکن یک نیروی تازه نفس و مطلع و آشنا به زبان زمانه نیاز دارد که سوء تفاهماتی را که در اذهان غربیان ایجاد شده است، برطرف سازد.

بی شک فقط با آموزش می توان دیگران را با اعتقادات خود آشنا ساخت. از طریق درک یکدیگر است که می توان احترام افراد به یکدیگر را برانگیخت و با احترام به عقاید یکدیگر می توان در صلح و صفا در کنار همدیگر زیست.

روابط شیعیان خوجه با ایران

شواهد تاریخی حکایت از آن دارد که جمعی از ایرانیان به سرپرستی علی بن حسین شیرازی در قرن دهم هجری در زنگبار و جزایر اطراف آن اقامت گزیدند. پس از آن تعداد دیگری ایرانی به تدریج وارد زنگبار شدند و از این طریق مذهب تشیع وارد منطقه شرق آفریقا شد. شیعیان علی رغم عده اندک، مراسم مذهبی خود را برپا می داشتند.

در قرن هجدهم نیز گروهی از ایرانیان به همراه سلاطین عمانی وارد زنگبار شدند.

از جمله یکی از دختران فتحعلی شاه قاجار به ازدواج یکی از سلاطین عمانی حاکم بر زنگبار درآمد. به فرمان این شاهزاده خانم، حمامی به نام کیدیچی در ده کیلومتری شهر زنگب ار احداث شد که امروزه جزو ابنیه تاریخی به شمار می رود.

یکی دیگر از ایرانیان مهاجر، کلبعلی خان نام داشت که در پست فرماندهی کل ارتش زنگبار منشأی تأثیرات ارزنده ای برای جامعه مسلمانان بود. او درحقیقت یک اقلیت شیعه مذهب را در زنگبار سازماندهی کرد و با تلاش بی نظیری توانست ساختمانی را در اختیار شیعیان قرار دهد که به حسینییه تبدیل شد. مؤذنی هم بر آن گماشت که عبارت «اشهد ان امیر المؤمنین علی ولی الله» را در اذان تلاوت می کرد. برای محافظت این مؤذن، نگهبانی گماشت تا او را از حمله مخالفان محفوظ دارد. همچنین با وقف کردن یک قطعه، قبرستانی مخصوص شیعیان ایجاد کرد.

گفتنی است با ورود عبد الحسین مرعشی شوشتری در سال ۱۸۸۵ به زنگبار، فعالیت اسلامی دومین گروه مهاجر ایرانی به این منطقه آغاز شد. وی در مدت ۲۳ سال موفق شد مذهب اهل البیت را بیش از گذشته در بین اعراب و خوجه های مقیم منطقه ترویج کند. در کلاس های او بسیاری از خوجه ها زبان عربی، قرائت قرآن، تاریخ اسلام و تاریخ تشیع را آموختند.

پس از مرگ عبد الحسین، حسین شوشتری پسرخوانده اش، فعالیت های مذهبی او را دنبال کرد و رهبری شیعیان زنگبار را برعهده گرفت. در طول اقامت در زنگبار چهار تن از نوادگان این مبلغ خالص به وسیله نیروهای امنیتی به زور به عقد ازدواج برخی از اعضای شورای انقلاب زنگبار درآمدند. بی شک یکی از اقدامات مهمی که در تاریخ فعالیت های فدراسیون خوجه در افریقا ثبت است، کمک به دختران سادات ایرانی و جلوگیری از ازدواج اجباری آنها با بومیان افریقا است. با کمک شیعیان خوجه برخی از این خانواده ها به دار السلام منتقل شدند. سپس شورای عالی فدراسیون با سفیر ایران ملاقات کرد و از دولت شاه خواست که برای این خانواده ها مجوز سفر به ایران صادر کند. صد نفر از آنان موفق شدند به وطن بازگردند. از جمله این افراد محمد مهدی شوشتری بود که در سال ۱۹۷۶ علی رغم همکاری گسترده با بلال مسلم میشن مجبور شد به همراه خانواده اش به ایران برگردد. در همین سال احمد حسین شریف رئیس بلال مسلم میشن تازانیا با آیت الله خمینی در نجف درباره تبلیغ اسلام در افریقا ملاقات کرد. متعاقباً محسن جعفر که از رهبران مسلم میشن کنیا بود با آیت الله خمینی در سال ۱۹۷۷ دیدار کرد.

ص: ۶۲

بلال مسلم میشن که مؤسسه تبلیغاتی خوجه ها در شرق افریقا است، ارتباط خوبی با حوزه علمیه قم برقرار کرده است و نشریاتی را از ایران دریافت می کند که در امر تبلیغات از آن بهره می برد. این مؤسسه موفق شده است از طریق فروش کتاب و تشکیل دوره های مکاتبه ای، تعدادی از بومیان را به مذهب تشیع فراخواند. همچنین بورسیه هایی به جوانان شیعه برای گذراندن کلاس های عالی در امور مذهبی اعطا و آنها را راهی ایران کرده است.

گفتنی است اگرچه شیعیان خوجه از نظر سیاسی فعال نبوده اند، همواره به نیازهای امت اسلام در هنگام بروز حوادث طبیعی و یا تغییرات و تحولات سیاسی ناگهانی حساسیت داشته و واکنش مثبت نشان داده اند. به عنوان مثال فدراسیون شیعیان خوجه افریقا در مورد تبعید آیت الله خمینی از ایران به عراق، به دولت شاه پيامی اعتراض آمیز ارسال کرد. همچنین حبیب والجبی که از رهبران خوجه مقیم انگلستان بود در سال ۱۹۷۸ در پاریس به دیدار امام خمینی رفت و حمایت خود را از مبارزات بحق مردم ایران اعلام داشت. با پیروزی انقلاب اسلامی، از طرف جماعات مختلف خوجه پیام‌های تبریکی برای رهبر جمهوری اسلامی ارسال و مراسم جشنی در نقاط مختلف جهان برگزار شد.

قابل ذکر است رهبران شیعه خوجه در طول جنگ تحمیلی از زیارت اماکن متبرکه عراق محروم بودند؛ زیرا مرتبا با برگزاری جلسات مختلفی تجاوزات رژیم بعثی به جمهوری اسلامی را محکوم می کردند. ملا اصغر و همسرش که در سال ۱۹۸۲ به زیارت رفته بودند دستگیر شدند و مدت چهار ماه در یکی از زندان های عراق به سر می بردند. شیعیان خوجه همچنین در موارد دیگری نیز به دولت غاصب صدام اعتراض کردند: شهادت آیت الله باقر صدر و خواهرش بنت الهدی، همچنین شهادت آیت الله محمد صدر، و اعدام شش نفر از اعضای خانواده آیت الله حکیم از جمله این موارد بود.

پس از استقرار نظام جمهوری اسلامی در ایران، موج بازگشت به اسلام در کل جهان اسلام به طور عموم و در بین شیعیان به خصوص بالا گرفت. شیعیان خوجه نیز که همواره دید مثبتی به مردم ایران داشتند، بیش از گذشته برای زیارت مرقد مطهر حضرت امام رضا (ع) و حضرت معصومه (س) به ایران سفر می کنند و با فضای انق لابی حاکم بر ایران آشنا می شوند. مؤسسات انتشاراتی ایران از جمله سازمان تبلیغات

ص: ۶۳

اسلامی، تعداد کتب مذهبی را که به جماعات خوجه ارسال می کرد، افزایش داده است.

همچنین هیئت های متعددی از اساتید ایرانی در مجالس شیعیان خوجه شرکت می کنند و برخی از جوانان خوجه نیز برای ادامه تحصیل راهی حوزه های علمیه ایران و دانشگاه ها می شوند. هم اکنون ۵۶ طلبه خوجه در حوزه علمیه قم مشغول تحصیل هستند.

مرکز آموزش اسلامی فدراسیون جهانی به طلاب با استعداد مشغول تحصیل در حوزه علمیه قم کمک های مالی اعطا می کند. این کمک ها هم اکنون به هزار نفر از طلاب اعزامی از هند و پاکستان و افریقا پرداخت می شود. به هرطلبه مجرد ماهانه سه هزار تومان و به هرطلبه متأهل مبلغ پنج هزار تومان پرداخت می شود. مرکز آموزش اسلامی با همکاری مراکز

علمی مختلف ایران، مبادرت به برگزاری دوره‌های کوتاه‌مدتی برای جوانان اعزامی به قم کرد. در تابستان ۱۳۸۳ صد نفر از دانش‌آموزان خوجه از سراسر جهان برای شرکت در این دوره‌ها عازم ایران شدند.

بی‌شک خوجه‌ها به عنوان یک اقلیت، همواره ایران را با جمعیت اکثریت شیعه اش به عنوان کعبه آمال شناخته و پیوند مذهبی و معنوی عمیقی بین خود و ملت مسلمان ایران احساس می‌کنند. رهبران خوجه نیز در موقعیت‌های مختلف به ملاقات با مقامات ایرانی می‌پردازند که از آن جمله می‌توان به ملاقات ملا اصغر با آیت‌الله خمینی و دکتر ولایتی اشاره کرد. همچنین در مراسم استقبال و پذیرایی از هیئت ۲۰۰ نفری هاشمی رفسنجانی که در سال ۱۹۹۶ به تانزانیا و کنیا سفر کردند، از بذل مساعدت‌های لازم خودداری نورزیدند. محمد دیرانی رئیس فدراسیون افریقا ضمن خوشامدگویی به رئیس‌جمهور ایران، به همبستگی‌های تاریخی بین ایران و خوجه‌ها اشاره کرد. او ضمن تقدیر از آیت‌الله خمینی گفت: «آیت‌الله» خمینی به ما آموخت که اسلام از مسجد شروع شده ولی به آنجا ختم نمی‌شود. او یک مسلمان واقعی بود و ان شاء الله این مشعل برای همیشه روشن بماند.»

پس از اتمام جنگ خلیج فارس در سال ۱۹۹۱، شیعیان جنوب عراق قیام کردند که البته توسط صدام با سلاح‌های شیمیایی سرکوب شدند. هزاران نفر به قتل رسیدند و میلیون‌ها نفر به طرف مرز ایران و عراق گریختند. حدود یک میلیون نفر که اکثراً از اهالی نجف، کربلا و بصره بودند، در اردوگاه‌های مرزی اسکان یافتند.

ص: ۶۴

بلافاصله غلامعباس راجپار از سوئد و دکتر محمد تقی والجبی از انگلستان، ضمن بازدید از اردوگاه‌های آوارگان، با شرایط سخت این عده آشنا شدند. فدراسیون جهانی تلاش کرد کمک‌های دارویی و تجهیزات پزشکی خود را جهت مساعدت به این آوارگان ارسال کند. همچنین طرح حمایت کودکان زینبیه، برای آموزش کودکان عراقی مقیم ایران نیز کمک‌هایی ارسال داشت.

گفتنی است دفتر آیت‌الله خامنه‌ای ۱۰ بورسیه جهت اعطا به جوانان افریقایی در اختیار فدراسیون شیعیان خوجه افریقا گذاشت. پذیرفته‌شدگان مجاز بودند در هریک از دانشگاه‌های ایران در رشته‌های مورد علاقه خود ادامه تحصیل دهند.

شیعیان خوجه همچنین هنگام بروز زلزله در رودبار، بم و براوات به یاری آسیب‌زدگان شتافتند. فدراسیون جهانی بلافاصله مبلغ ۲۵ هزار پوند به سفارت جمهوری اسلامی در لندن پرداخت کرد. به همین منظور فدراسیون شیعیان خوجه اثنی عشری افریقا نیز مبلغ ده هزار دلار به سفارت جمهوری اسلامی در نایروبی پرداخت کرد.

همچنین در تاریخ ۱۳ ژانویه ۲۰۰۴ یعنی کمتر از سه هفته پس از وقوع زلزله، گروهی از طرف فدراسیون جهانی جهت بررسی امکان آسیب دیده اعزام شدند تا نیازهای اضطراری و کمبودهای درازمدت آسیب دیدگان را شناسایی و با بررسی دقیق اوضاع، نوع پروژه‌هایی را که جهت یاری رساندن به مردم بی‌گناه بم در اولویت قرار داشتند، تعیین کنند.

باتوجه به ویرانی پنجاه باب مسجد، سی مرکز دینی و سه حوزه علمیه بم از یک طرف، و نزدیک بود ن ماه محرم از طرف دیگر، به نظر می‌رسید نیاز به مرمت این مراکز در اولویت قرار داشت. با یاری خدا و کمکهای بی‌دریغ افراد خیر خوجه، مبلغ ۱۲۵ هزار دلار جمع‌آوری شد. فدراسیون جهانی موفق شد با استفاده از این مبلغ، تا تاریخ دوم محرم، ۱۴ باب حسینیّه را آماده بهره‌برداری عزاداران حسینی کند.

گفتنی است فدراسیون جهانی شیعیان خوجه اثنی عشری در نظر دارد در احداث یک حوزه علمیه در شهر بم به هزینه ۱۸۰ هزار دلار سرمایه‌گذاری کند. پیش‌بینی می‌شود اجرای این طرح در مجموع ۳۰۰ هزار دلار هزینه داشته باشد که مابقی این مبلغ توسط منابع ایرانی تأمین خواهد شد.

ص:۶۵

فصل دوم فهرست جماعات عضو فدراسیون جهانی شیعیان خوجه اثنی عشری جماعت بمبئی

اگرچه در سال ۱۸۹۹ میلادی جماعت شیعیان خوجه اثنی عشری در شهر بمبئی رسماً به ثبت رسید، تعداد دی خانواده خوجه مدت‌ها قبل از آن در این شهر زندگی می‌کردند.

در سال ۱۸۲۹ یکی از تجار ثروتمند به نام حبیب ابراهیم از پرداخت مالیات به جماعت خانه خودداری کرد. تعداد دیگری از خانواده‌ها هم به دلیل تماس با مبلغان سنی، به مذهب تسنن گرویدند. لذا در سال ۱۸۳۰ همه این خانواده‌ها از جماعت خانه اخراج شدند و حسن علی شاه محلاتی که از طرف فتحعلی شاه قاجار به لقب آقا خان اول ملقب شده بود و در آن زمان در ایران به سر می‌برد، علیه آنان در دادگاه شکایت کرد. آقا خان اول نخستین امام از فرقه نزاریه بود که بمبئی را در سال ۱۸۴۳ به عنوان مقر خود برگزید.

اسناد تاریخی حکایت از آن دارد که خوجه‌های مقیم بمبئی در خلال سال‌های ۱۸۴۵ تا ۱۸۶۱ میلادی دوران بحرانی را سپری کردند. در سال ۱۸۵۰ چهار عضو گروه حبیب ابراهیم توسط پیروان آقا خان در محل جماعت خانه به قتل رسیدند. متعاقباً ۱۹ نفر از پیروان آقا خان دستگیر و چهار نفر به مرگ محکوم شدند.

در ۲۰ اکتبر ۱۸۶۱ آقا خان اول خوجه ها را شیعه نامید و قرار شد مراسم ازدواج و خاکسپاری آنها به روش تشیع برگزار شود. او همچنین از هواداران خود خواست که به عنوان اعلام وابستگی به او، این فرمان را امضا کنند. حدود ۱۷۰۰ نفر خوجه بمبئی این فرمان را امضا کردند ولی حبیب ابراهیم و گروه او از امضای این فرمان سر

ص: ۶۶

باز زدند. در آن دوران آقا خان اول و پسرش علی شاه، اقامه نمازهای جماعت را برعهده داشتند و مراسم عزاداری شهید کربلا را برای پیروان خود برگزار می کردند.

در سال ۱۸۶۳ ملا قادر حسین که از طرف شیخ زین العابدین مازندرانی به بمبئی اعزام شده بود، مدرسه ای را در منطقه خوجه نشین بمبئی تأسیس کرد. فعالیت های شبانه روزی او در بین خوجه ها، آنها را متحول ساخت. وی تلاش کرد عقاید غلط را حذف و خوجه ها را با تعالیم درست اسلام آشنا سازد. آن دسته از خوجه هایی که به دلیل تماس ملا قادر حسین و شرکت در کلاس های درس او مورد غضب اسماعیلیه واقع شده بودند، به قرآن قسم خوردند که اگر یکی از افراد گروه از جماعت خانه اخراج شود، دیگوان نیز داوطلبانه از شرکت در مراسم جماعت خانه خودداری خواهند کرد.

با مرگ دختر حاجی راستانی، که یکی از افراد سرشناس این گروه بود، رهبران اسماعیلیه از او خواستند به عنوان پیش شرط دفن دخترش در قبرستان، باید از عقاید تشیع دوازده امامی دست بردارد. وی زیر بار نرفت و دخترش را در قبرستان ایرانیان به خاک سپرد.

بی شک حمایت و همکاری شیعیان دوازده امامی غیرخوجه با خوجه های مقیم بمبئی، عامل پیشرفت این گروه در این شرایط سخت و بحرانی در مقابله با اسماعیلیان بود.

در مدرسه قادر حسین، تعلیمات صحیح مذهب تشیع اثنی عشری به شاگردان تدریس می شد. برخی از شاگردان معروف این مدرسه حاجی ناجی، دوجی جمال، نور محمد مغجی، خلفان راستانی، علی دین غلامحسین و الارخیا والجی بودند.

کیلوخاتو که ۲۶ سال داشت و اهل کاج بود، از دیگر شاگردان مشهور ملا قادر بود.

وی اصول اسلام را با مطالعه کتاب چراغ هدایت ملا و همچنین شرکت در کلاس های درس او فرا گرفت. سپس تدریس اسلام به مشتاقان و با سر زدن به تک تک آنها، به تبلیغات پرداخت تا آنکه در سال ۱۸۷۸ میلادی به دار آویخته شد.

در سال ۱۸۸۱ یکی دیگر از علما به نام آیت الله عبد القاسم نجفی از شهر نجف به بمبئی وارد شد. د. خوجه‌ها با او رفت‌وآمد داشتند و با او بحث و تبادل نظر می‌کردند. او اولین مراسم نماز جمعه در بمبئی را در ۶ جمادی الاخر ۱۳۱۵ هجری قمری در حسینه

ص: ۶۷

شوشتری این شهر برگزار کرد. خوجه‌های اثنی عشری که به طور پنهانی به فعالیت مشغول بودند، در این مراسم شرکت کردند.

از جمله مواردی که خوجه‌های اثنی عشری با آن روبه‌رو بودند، خاکسپاری عزیزانشان در قبرستان اسماعیلیه‌ها بود. به توصیه آیت الله عبد القاسم نجفی، هادی عبد الحسین که از تجار ایرانی مقیم بمبئی بود، زمینی را جهت قبرستان خریداری کرد و آن را «آرام باغ» نامید. در سال ۱۸۹۹ شیخ عبد القاسم سنگ‌بنای مسجدی را به زمین زد.

آن دسته از خوجه‌هایی که مخفیانه فعالیت می‌کردند، با مشاهده این پیشرفت جرأت یافتند که علی‌رغم تعداد اندک ۵۰ نفری خود، جماعت مستقلی تشکیل دهند و در نشریه ساماچار بمبئی به تبلیغ آن بپردازند.

آن افراد تا اواخر سال ۱۸۹۸ صندوقی را تشکیل دادند که از محل درآمد آن، ساختمانی به ارزش ۴۹ هزار روپیه و انباری در جوار آن به ارزش ۹۰۰۰ روپیه برای احداث مسجد خریداری شد.

پیروان اسماعیلیه تلاش کردند کار ساخت مسجد را متوقف سازند. برای این کار طوماری را با ۲۰۰۰ امضا تهیه و به پلیس شکایت کردند. عبد الله حاجی موجی به عنوان اولین دبیر افتخاری جماعت خوجه، طی نامه‌ای به پلیس، دلایل متقن جماعت را درباره غیرممکن بودن توقف ساخت مسجد اعلام کرد. مخالفان از این امر به خشم آمدند و به قتل هیرجی الاراخیا و لالجبی ساجان دست زدند و دو تن دیگر را مجروح ساختند.

این‌گونه بود که خشت‌های این مسجد با خون این شهدا آغشته شد. با پیشرفت خوجه‌ها، پیام اهل البیت در شهرهای همجوار بمبئی نیز منتشر و به جای جماعت‌خانه‌ها، مساجد اسلامی ساخته شدند و فرایض اسلامی در آنها برپا می‌شد.

به همین دلیل است که جماعت بمبئی در بین خوجه‌ها «مادر جماعات» به‌شمار می‌رود.

اسلام در پاکستان

پاکستان شامل چهار ایالت عمده سند، بلوچستان، پنجاب و سرحد است. ۹۷/۸ مردم این کشور مسلمان و ۲/۲ درصد آنها هندو، مسیحی، سیک و قادیانی هستند. بیشتر سنیان مقیم این کشور حنفی و بیشتر شیعیان آن از پیروان اهل البیت‌اند.

ص: ۶۸

گفتنی است به غیر از وهابیون، اکثریت اهل تسنن به اهل البیت علاقه خاصی دارند و مراسم عزاداری سالار شهیدان را با شکوه خاصی برگزار می‌کنند. به نظر مسلمانان، از بین چهار ایالت، ایالت سند وضعیت بدتری دارد. اگرچه مسلمانان این دیار از نظر احساسات مذهبی بسیار قوی هستند، از نظر دانش اسلامی و امکانات دینی بسیار ضعیف‌اند و بسیاری از جوانان اصول ساده، فقهی را نمی‌دانند.

قابل تأمل است که مدارس در پاکستان نامنظم است و متون درسی هماهنگی ندارد.

همچنین فقدان آموزگار و کمبود تجهیزات لازم، سیستم آموزشی را در وضعیت نامطلوبی قرار داده است. تعداد علما در پاکستان اندک است و بسیاری از وعاظ خود را عالم معرفی می‌کنند.

محفل مرتضی - کراچی

در دهه ۱۹۶۰ تعداد اندکی از خانواده‌های شیعه خوجه مقیم شرق آفریقا به پاکستان مهاجرت کردند. بیشتر این افراد از طریق تجارت امرار معاش می‌کردند و در کار خود موفقیت‌هایی نیز کسب کرده بودند.

پس از الحاق زنگبار به تانزانیا (امروزی) و ملی شدن کلیه صنایع و اراضی کشاورزی، بسیاری از خانواده‌های شیعه به کراچی مهاجرت کردند. مهاجران در ابتدا در مراسم مذهبی که توسط محفل شاه خراسان برگزار می‌شد، شرکت می‌کردند.

بروز جنگ بین هند و پاکستان در سال ۱۹۶۵ مشکلاتی را برای مهاجران ایجاد کرد.

محمد شریف دوجی از جمله مهاجران فعال خوجه، روزهای یکشنبه مجالسی را در منزل شخصی خود برگزار می‌کرد تا افراد بتوانند با یکدیگر دیدار کنند و مسائل روزمره خود را با یکدیگر در میان بگذارند.

این گردهمایی‌ها به تدریج وسعت یافت و سخنرانی‌های مذهبی و پذیرایی از شرکت‌کنندگان نیز به آن افزوده شد. در ماه مبارک رمضان نیز مراسم تلاوت قرآن و نیایش در دو منزل برگزار می‌شد. این برنامه‌ها تا دهه ۱۹۷۰ ادامه یافت تا آنکه

بروز مجدد جنگ بین هند و پاکستان در سال ۱۹۷۱ تعدادی از خانواده های شیعه را بر آن داشت که به شرق افریقا مراجعت کنند.

ص: ۶۹

۶

آن دسته از خوجه هایی که در کراچی باقی ماندند، در سال ۱۹۷۲ به این نتیجه رسیدند که برای برگزاری مراسم مذهبی و اجتماعی خود به تهیه یک محل وسیع تر و سازماندهی منظم تری نیاز دارند. به این ترتیب ساختمانی اجاره کردند و در سال ۱۹۷۳ «محل مرتضی» افتتاح شد. این محل به دلیل تشکیلات منظم و منسجمی که داشت، به سرعت در بین خوجه ها شناخته شد.

یکی از طرح های بدیعی که محل مرتضی در سال ۱۹۷۳ ارائه داد و با استقبال روبه رو شد، اهدای خون برای کمک به نیازمندان در روزهای تاسوعا و عاشورا بود. از این تاریخ تاکنون این برنامه با همکاری بانک خون حسینی اجرا می شود. در سال ۱۹۸۱ خون های اهداشده برای کمک به مجروحان ایرانی در جنگ تحمیلی، به تهران ارسال شد.

همچنین طرح جمع آوری عریضه برای شب پانزدهم شعبان نیز از سال ۱۹۷۳ توسط محل مرتضی انجام می گیرد. فطریه نیز هر ساله جمع آوری و بین خانواده های نیازمند تقسیم می شود. پذیرایی شرکت کنندگان به صرف نهار در برنامه عید فطر تا سال ۱۹۸۱ در این محل انجام می گرفت ولی به دلیل بروز جنگ ایران و عراق این برنامه متوقف شد. برنامه قربانی کردن نیز چندین سال ادامه داشت و لیکن به دلیل بروز مشکلات دیگری قطع شد.

با توسعه یافتن برنامه ها در عرض سه سال، گردانندگان محل تصمیم گرفتند محلی را خریداری کنند که سنگ بنای آن در ژوئیه ۱۹۷۶ گذاشته شد. بلافاصله کار ساخت این محل آغاز شد و با تلاش و همدلی دست اندرکاران، در ۲۵ نوامبر ۱۹۷۸ این بنا گشایش یافت.

اخراج آسیائیان از اوگاندا در سال ۱۹۷۲ موجب شد تعداد بیشتری از شیعیان خوجه وارد کراچی شوند. در این زمان اتحادیه ورزشی اثنی عشری تانزانیا - اوگاندا - کنیا تأسیس شد و اولین برنامه ورزشی خود را در کراچی برگزار کرد. بعدها نام این اتحادیه چندین بار تغییر کرد تا اینکه بالاخره کلوپ ورزشی حسینی نام گرفت.

^۶ روغنی، زهرا، شیعیان خوجه در آینه تاریخ، ۱ جلد، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی - تهران، چاپ: اول، ۱۳۸۷ ه.ش.

فعالیت‌های محفل مرتضی، مسائل مذهبی و اجتماعی را دربر می‌گیرد. جامعه حسینی که وابسته به این محفل است، سی سال گذشته موفق شده است به جوانان بسیاری آموزش‌های اسلامی دهد. یکی از دست‌آوردهای محفل مرتضی، تأسیس یک

ص: ۷۰

دبستان است که در ابتدا مدرسه المرتضی نامیده می‌شد. این مدرسه ابتدا در یک ساختمان اجاره ای در سال ۱۹۸۲ گشایش یافت، سپس این ساختمان خریداری شد و هم اکنون علاوه بر دوره ابتدایی، مقطع راهنمایی تحصیلی هم در آن گنجانده شده.

مدرسه المرتضی دارای ۲۱۰ دانش‌آموز است و ۲۵ آموزگار دارد که اکثریت آنان به‌طور رایگان به تدریس مشغول‌اند.

شیعیان خوجه مقیم کراچی برای حل مشکل مسکن بینوایان، «صندوق سپرده زینبیه» را در سال ۱۴۰۰ هجری قمری ایجاد کردند. این صندوق تاکنون مشکلات زیادی را از شیعیان خوجه حل کرده است. در همین سال «بنیاد الغدیر» برای کمک‌رسانی درمانی به خوجه‌های بی‌بضاعت تأسیس شد و لیکن به دلیل کمبود بودجه، پس از گذشت پنج سال فعالیت، نتوانست پابرجا بماند.

طرح حمایت از کودکان زینبیه در سال ۱۹۸۴ برای اولین بار به اجرا گذاشته شد. در ابتدا بودجه این طرح در کراچی از محل فدراسیون جهانی شیعیان خوجه دریافت می‌شد ولی در حال حاضر مؤسسه ای مستقل است و با کمک‌های مردمی که در محل جمع‌آوری می‌شود، اداره می‌شود. امروزه ۷۵۰ نفر سادات و غیرسادات بی‌بضاعت از مهد کودک تا مقطع دانشگاه از کمک‌های این طرح بهره‌مند می‌شوند.

گفتنی است جماعت کراچی در سال ۱۹۹۱ با سی هزار نفر عضو به عضویت فدراسیون جهانی شیعیان خوجه مقیم سومالی درآمد. در همین سال پس از اوجگیری ج‌نگ‌های داخلی در سومالی، تعدادی از خوجه‌ها به کراچی نقل مکان کردند. محفل مرتضی با اسکان دادن و اعطای کمک‌های مالی و آموزشی به کودکان آسیب دیده، به یاری این افراد پرداخت. متأسفانه به دلیل بروز شرایط سخت اقتصادی و ناآرامی‌ها در پاکستان در اواسط دهه ۱۹۹۰، بسیاری از خانواده‌ها مجبور شدند مجدداً به آفریقا مهاجرت کنند.

بسیاری از نوجوانان خوجه در مدرسه غلامان عباس که سابقه پنجاه ساله دارد، آموزش می‌بینند. این مدرسه ۱۷۰۰ دانش‌آموز شیعه دارد که اکثریت آنان را خوجه‌ها تشکیل می‌دهند. این مدرسه مجهز به خوابگاهی مخصوص دانش‌آموزانی است که در فاصله دوری از مدرسه زندگی می‌کنند. نشریه این مرکز آموزشی برای دانش‌آموزان

بی بضاعت رایگان است. سطح درسی آن بسیار بالا است و فارغ التحصیلان می توانند در بخش های مختلف م شاغل خوبی پیدا کنند.

انجمن رفاهی اسد الله که سی سال پیش توسط خوجه ها تأسیس شد، با اعطای غذا، پوشاک و دارو و سایر کالاهای اساسی به والدین بی بضاعت این مدرسه کمک می کند.

اولین برنامه جشن میلاد النبی و اتحاد بین المسلمین توسط محفل مرتضی در سال ۱۹۹۵ برگزار شد. در این برنامه اساتید و علمای مذاهب مختلف پاکستان دعوت شده بودند. این برنامه ها هر ساله دوم تا هفتم ربیع الاول برگزار می شوند. یقیناً اسفناک ترین روز برای جماعت کراچی ۲۵ فوریه ۱۹۹۵ است. در آن روز وهابیون به محفل مرتضی حمله کردند و ۱۴ نفر از جمله شیخ ایوب صبیحی امام مسجد، حمید علی بوجانی رئیس جماعت شیعیان اثنی عشری پیرای، و چند نفر از مددکاران و کارمندان محفل مرتضی را به قتل رساندند.

شایان ذکر است به دلیل گسترش برنامه های محفل مرتضی، زمین مجاور محفل در اکتبر ۱۹۹۷ خریداری شد. در این زمینه حسینییه فاطمه زهرا و یک غسالخانه ساخته شد که در سال ۱۹۹۹ به بهره برداری رسید. در اوت ۲۰۰۳ یکی دیگر از ساختمان های مجاور محفل نیز برای توسعه آتی آن خریداری شد.

محفل مرتضی پس از سی سال فعالیت خالصانه، هم اکنون به عنوان یکی از مؤسسات معتبر شیعی در پاکستان شناخته می شود و این بدون همکاری تک تک اعضا میسر نبوده است.

جماعت حیدرآباد

جماعت شیعیان خوجه اثنی عشری حیدرآباد مرکب از ۱۵۰ خانواده و اکثراً از قشر کم درآمد و متوسط است. برنامه های مذهبی این جماعت در حسینییه ای موسوم به محفل حسینی برگزار می شود. این حسینییه یک ساختمان سه طبقه است که در زمینی به مساحت ۴۰۰ فیت مربع بنا شده است. این جماعت همچنین یک قبرستان اختصاصی به مساحت ۱/۵ جریب مربع دارد. همچنین این جماعت آپارتمانی مخصوص روحانی جماعت در اختیار دارد.

پس از جدایی هند و پاکستان در سال ۱۹۴۷ جماعت خوجه مقیم هند شروع به مهاجرت به شهرهای کراچی و حیدرآباد کردند. برخی از ریش سفیدان مهاجر خوجه در سال ۱۹۴۸ در منزل مرحوم نزار علی لاجوی گردهم آمدند و

جهت یافتن مکانی مناسب برای عبادتگاه خود برنامه ریزی کردند. با کوشش و پیگیری مستمر، این افراد موفق شدند در مارس ۱۹۴۹ منزلی را که شامل یک اتاق بزرگ و دو اتاق کوچک بود خریداری کنند و آن را محفل الحسینی بنامند . پس از گذشت مدت اندکی این محل کفاف تعداد شرکت کنندگان را نمی داد، به ویژه در ماه محرم که مراسم دهه اول ماه با شرکت روضه خوانان متعدد، مشتاقان فراوانی داشت.

در سال ۱۹۶۵ با ریاست جماعت توسط برکات علی نمدا قطعه زمینی که ۴۵۰۰ فیت مربع مساحت داشت خریداری شد. در این زمین یک ساختمان دوطبقه بنا شد.

کل هزینه این ساختمان را نور علی کامپالاوا به یادبود پدرش محمد علی کامپالاوا تأمین کرد . مراسم افتتاحیه این حسینیه در روز میلاد با سعادت امام حسین (ع) در ۵ نوامبر ۱۹۶۷ برگزار شد.

در سال ۱۹۹۸ دلاور حسین رئیس جماعت، مسئولیت احداث طبقه سوم این بنا را برعهده گرفت که در سال ۱۹۹۹ به پایان رسید. همچنین در سال ۲۰۰۰ طبقه اول و در سال ۲۰۰۲ طبقه دوم بازسازی شد . همچنین در اوت ۲۰۰۳ غسالخانه‌ای به این بنا اضافه کردند.

علاوه بر آن جهت اجرای پروژه خانه سازی برای شیعیان خوجه نیازمند، زمینی به مساحت ۵۰۰۰ فیت مربع خریدند. کمیته‌ای جهت برنامه ریزی و یافتن منابع مالی تشکیل شد که از طرح حمایت کودکان زینبیه کمک خواست . خوشبختانه احداث این بنای چهارطبقه که شامل ۶۴ دستگاه آپارتمان دوخوابه است، در سال ۱۹۹۴ خاتمه یافت و همه هزینه های ساخت آن از سوی طرح زینبیه پرداخت شد.

گفتنی است مراسم دهه اول محرم هر سال توسط جماعت حیدرآباد برگزار می شود.

همچنین در روز دهم محرم ۱۰۰۰ نفر در محفل حسینی مراسم عزاداری سالار شهیدان را برگزار می کنند. کلیه مراسم وفات و میلاد معصومین نیز در همین محفل برپا می شود.

در ماه رمضان هر روز پس از نماز مغرب، از روزه داران پذیرایی، سپس کلاس های قرآن برگزار می شود. در شب های قدر نیز مؤمنان با شرکت در مراسم سوگواری علی بن

ص: ۷۳

ابی طالب، آداب ویژه شب قدر را به جا می آورند. جماعت حیدرآباد از ۱۵ تا ۲۳ ماه رمضان کلاس هایی جهت آموزش دینی اعضای خود در محفل تشکیل می دهند.

جماعت حیدرآباد به منظور مساعدت بی‌ماران محروم، درمانگاهی به نام «درمانگاه خیریه حسینی» تأسیس کرد. در این محل هر ماه ۶۰۰ نفر بیمار مداوا می‌شوند و داروهای لازم به رایگان در اختیار آنان قرار می‌گیرد.

جماعت عدن

تاریخ تجمع شیعیان خوجه اثنی عشری در عدن، به ۱۰۰ سال پیش بازمی‌گردد. جماعت عدن هم‌اکنون ۱۲۵ خانوار عضو شامل ۵۰۰ نفر جمعیت دارد. شیعیان خوجه مراسم مذهبی خود را در مسجد حسینی که مزین به دو مناره و گنبد است برگزار می‌کنند.

حسینی‌ای که در جوار این مسجد احداث شده است، دارای دو شبستان مخصوص آقایان و بانوان است. علاوه بر آن قبرستانی نیز در جوار مسجد قرار دارد.

جماعت عدن همچنین کتابخانه‌ای به نام کتابخانه حسینی دارد که شامل کتاب‌های مذهبی به زبان‌های اردو و عربی است. نوجوانان و جوانان خوجه می‌توانند اصول عقاید و تلاوت قرآن را در مدرسه جعفری بیاموزند. کلوپ ورزشی جعفری مجهز به میزهای پینگ‌پنگ و سلالنی مخصوص گردهمایی‌های جماعت است.

گفتنی است جماعت عدن در ماه محرم مراسم عزاداری سالار شهیدان را برگزار می‌کند و در اول ماه مبارک رمضان ضمن پذیرایی از شرکت‌کنندگان در هنگام افطار و سحر، کلاس‌های تلاوت قرآن ویژه آقایان و بانوان تشکیل می‌دهد.

جماعت دبی

پس از انقلاب زنگبار و آشفته‌گی‌های اجتماعی و اقتصادی شرق آفریقا، برخی از خوجه‌ها که در پی یافتن موقعیت‌های شغلی و رفاهی بهتری بودند، به کشورهای مختلف مهاجرت کردند. در این میان تعداد زیادی نیز به دبی رفتند. مخصوصاً خوجه‌های اصیل زنگبار به دلیل توجه حاکم وقت شیخ راشد به آنها، به زندگی در دبی علاقه‌مند شدند.

ص: ۷۴

از جمله اولین خوجه‌هایی که وارد دبی شدند، رضا فاضل کرم علی و اکبر جسا بودند که در اواخر دهه ۱۹۶۰ به این شهر آمدند. به تدریج خانواده‌های بیشتری در دبی سکنا گزیدند و در دهه ۱۹۷۰ این تعداد به ۲۵ خانواده رسید.

در آن زمان شیعیان ایرانی، هندی، پاکستانی و اعراب به مناسبت‌های مختلف برنامه‌های مذهبی برپا می‌کردند و لیکن به دلیل اختلاف زبان و فرهنگ، خوجه‌ها ترجیح می‌دادند برنامه‌های خود را مستقلاً برگزار کنند. به این منظراً قرار شد

جماعت دبی تأسیس و کمیته ای جهت تدوین قانون اساسی تشکیل شود . از آن پس برنامه های مذهبی خوجه ها در اماکن مختلف از جمله حسینیه گراش ها واقع در بردبی برگزار می شد.

در سال ۱۹۷۷ جماعت خوجه ها حسینیه فردان را نیز افتتاح کردند. از آن پس کله مراسم در آن مکان برگزار می شد. با این حال خیلی زود جماعت با کمبود جا و محدودیت های قانونی روبه رو شد و تأسیس حسینیه دیگری در اولویت برنامه ها قرار گرفت.

قابل ذکر است ملا اصغر در سال ۱۹۷۶ به دبی سفر کرد و در ملاقات خود با سید مهدی الحکیم، درباره این مشکل و امکان واگذاری مکانی برای اجرای برنامه های عبادی به خوجه ها، گفت و گو کرد.

پیگیری های مدام خوجه ها بالأخره در سال ۱۹۷۹ به نتیجه رسید و سید مهدی زمینی را به ایشان واگذار کرد که حسینیه صفوه در آن ساخته شد . این حسینیه تحت نظارت آیت الله محسن حکیم در ژوئن ۱۹۸۱ افتتاح شد. حسینیه صفوه دارای بخش های آموزشی، ورزشی، رفاهی، مشاوره زناشویی و غسلخانه است و جماعت خوجه ها توانسته اند در آن برنامه های زیادی را برگزار کنند.

اسلام در تانزانیا

جمهوری متحده تانزانیا از جمله مهم ترین کشورهای شرق افریقا با ۳۲ میلیون نفر جمعیت است. همسایه های جغرافیایی تانزانیا از شمال، کنیا و اوگاندا، از شمال غربی بوروندی و راواندا، از غرب زئیر و زامبیا، از جنوب موزامبیک و جنوب ملاوی است.

موقعیت استراتژیک این کشور در اقیانوس هند به دلیل حضور گسترده مسلمانان، تلاش

ص: ۷۵

دیرینه مسیحیت برای نفوذ در نقاط مختلف این کشور، حضور اقلیت نیرومند هندی و ویژگی های اقتصادی و اجتماعی است که به این کشور وجهه خاصی بخشیده است.

تانزانیا از دو کشور سابق تانگانیکا و زنگبار تشکیل شده است . بخش عمده ای از جمعیت این کشور بومیان افریقایی، و باقیمانده بقایایی از آسیائیان هندی الاصل و پاکستانی و اروپائیان ساکن این کشور هستند . ۸۵ درصد جمعیت این کشور در مناطق روستایی زندگی می کنند. در جزیره زنگبار آمیختگی عمیقی از نژاد سیاه با اعراب و ایرانی ها (شیرازی الاصله) دیده می شود.

زنگبار دارای دو جزیره بزرگ و چندین جزیره کوچک است که در فاصله ۴۰ کیلومتری شرق افریقا واقع شده اند. بزرگ‌ترین جزیره، زنگبار و جزیره کوچک تر پمبا نام دارد. مساحت زنگبار ۱۵۰۰ کیلومتر مربع و مساحت پمبا ۸۵۰ کیلومتر مربع است.

هشتصد هزار نفر در زنگبار زندگی می کنند در حالی که جمعیت پمبا فقط ده هزار نفر است. بیشتر مردم از راه کشاورزی و ماهیگیری امرار معاش می کنند.

از اوایل قرن نوزدهم تا اواسط دهه ۱۹۷۰ زنگبار بزرگ‌ترین صادرکننده میخک در جهان شناخته می شد، لیکن برخی تغییرات موجب شد کشت این محصول کاهش یابد ولی هنوز به عنوان یکی از صادرکنندگان عمده میخک، نارگیل و ادویه جات شناخته می شود. همچنین قابلیت های طبیعی و زیبایی سواحل زنگبار در سال های اخیر جهانگردان زیادی را به خود جلب کرده است. پیش بینی می شود با توسعه منطقه، بر تعداد جهانگردان افزوده و درآمد ارزی بالایی نصیب مردم شود.

زبان اصلی زنگبار، سواحیلی است. زبان های عربی و انگلیسی نیز در این شهر تکلم می شود. دین اسلام، اصلی ترین دین مردم است و اکثر دهکده ها دارای مسجد هستند.

در شهر زنگبار تعدادی کلیسا و معبد هم برای عبادت جمعیت کم مسیحیان و هندوها احداث شده است.

همزیستی مسالمت آمیز مسلمانان و مسیحیان، سابقه زیاد حضور اسلام در منطقه شرق افریقا به ویژه جزیره زنگبار، از جمله شاخصه های برجسته فرهنگی و اجتماعی تانزانیا و به عبارتی شرق افریقا است که سایر کشورهای منطقه را تحت تأثیر خود قرار داده است.

ص: ۷۶

پس از پایان جنگ جهانی دوم و اوجگیری مبارزات استقلال طلبانه در سراسر افریقا، مردم تانزانیا نیز خواهان استقلال از انگلستان شدند. انگلیسی ها تلاش داشتند با ایجاد نوعی سازماندهی جدید و حاکمیت متوازن بین سپاهان، آسیائیان و اروپائیان حکومت خود در آن کشور را تداوم بخشند. لکن این طرح با مخالفت شدید بومیان که اکثریت جمعیت را تشکیل می دادند، روبه رو شد. در رأس این مبارزات، اتحادیه ملی افریقائیان تانگانیکا به رهبری جولوس نایره، و حزب افروشیرازی در زنگبار به رهبری عبید کرومه قرار داشتند تا آنکه تانگانیکا در سال ۱۹۶۱ و زنگبار در سال ۱۹۶۳ به استقلال دست یافتند. نایره و کرومه به عنوان رؤسای جمهور دو کشور برگزیده شدند. در سال ۱۹۶۴ با اتحاد دو کشور و تولد جمهوری متحده تانزانیا، نایره به عنوان اولین رئیس جمهور زمام امور را به دست گرفت.

طبق آمار موجود، هم اکنون مسلمانان تانزانیا ۵۵ تا ۶۰ درصد جمعیت (۱۵ تا ۱۷ میلیون نفر) را تشکیل می دهند و مسیحیان حدود ۱۲ میلیون نفر هستند. درصد باقیمانده، پیروان ادیان بومی و سنتی اند. قانون اساسی تانزانیا کلیه ادیان موجود اعم از مسیحیت، یهود، اسلام، هندو و حتی مذاهب بومی را به رسمیت می شناسد. البته بعد از روی کار آمدن ناپیره همواره به مسیحیان در ادارات دولتی نقش بیشتری داده شد و لیکن بدان معنا نیست که مسلمانان از ورود به مشاغل دولتی منع شده اند. حتی آقای حسن موینی که در سال ۱۹۸۵ به سمت ریاست جمهوری برگزیده شد و دو دوره پنج ساله زمام امور را به دست گرفت، یک مسلمان بود.

گفتنی است مذهب تشیع به عنوان یکی از شاخه های عمده دین اسلام توانسته است به تدریج در تشکیلات دینی و اجتماعی این کشور جا باز کند و شیعیان خوجه نیز علی رغم تعداد اندک ۱۲۵ هزار نفری خود توانسته اند با سازماندهی و همکاری به انسجام و تشکیلات خاصی دست یابند و در اقتصاد بازرگانی تانزانیا که امور سیاسی را تحت تأثیر قرار می دهد، نفوذ عمیقی بیابند.

جماعت دار السلام

اولین شیعیان خوجه اثنی عشری مهاجر به شرق افریقا در سال ۱۸۷۵ میلادی وارد شهر دار السلام شدند. در سال ۱۹۰۰ با همت این افراد یک سالن عمومی جهت ادای نماز

ص: ۷۷

جماعت احداث شد. سپس این سالن به محل دیگری انتقال یافت. دولت آلمان که در آن زمان زمام امور تانگانیکا را برعهده داشت، قطعه زمینی را در سال ۱۹۰۴ در اختیار این افراد قرار داد. مرحوم نور محمد ساشو و دیگر برادران خوجه تلاش کردند مسجدی را در این زمین بنا کنند. اگرچه فقط ۹ خانواده خوجه در دار السلام اقامت داشتند، موفق شدند مسجد بزرگی بسازند که تا سال ۱۹۶۵ محل اصلی مراسم خوجه ها بود.

به تدریج جمعیت خوجه های مقیم این شهر افزایش یافت تا آنکه در سال ۱۹۳۷ جماعت دار السلام رسماً تاسیس شد. متعاقباً فدراسیون شیعیان خوجه اثنی عشری افریقا در سال ۱۹۴۶ افتتاح شد که مرکز آن در دار السلام است. با همکاری و مودتی که در بین اعضای جماعت ایجاد شده بود، زمینه مناسبی برای گسترش اسلام در افریقا به وجود آمد و از آن زمان تاکنون جماعت دار السلام همواره پیشرو تبلیغات و نشر پیام دین مبین اسلام در قاره سیاه بوده است.

براساس آمار موجود، در حال حاضر تعداد اعضای جماعت دار السلام ۸۰۰۰ نفر است. علاوه بر برگزاری برنامه های مذهبی، این جماعت در فعالیت های گسترده اجتماعی نیز دخیل است. حدود ۱۳۰۰ نفر دختر و پسر در مقاطع مختلف

تحصیلی در مدرسی که تحت نظارت جماعت است، مشغول تحصیل اند. در مهد کودک المنتظر ۳۷۵ کودک آموزش می‌بینند که ۷۰ درصد آنها را کودکان خوجه تشکیل می‌دهند. همچنین دو دبستان ساخته شده است که ۱۳۰۰ دانش‌آموز دارد. به دنبال استقبالی که از این مدارس شده، برنامه‌هایی در دست اجرا است تا کلاس‌های این مدارس افزوده شوند.

دبیرستان المنتظر نیز در سال ۱۹۸۶ افتتاح شد و هم‌اکنون ۵۵۰ دانش‌آموز در آن مشغول تحصیل اند. همچنین کلاس‌های پیش‌دانشگاهی در این دبیرستان دایر شده است. برنامه توسعه نیز در دست اجرا است.

گفتنی است یک مرکز آموزش حرفه‌ای در سال ۱۹۹۶ در دار السلام ایجاد شد.

هدف از دایر کردن این مرکز، آموزش دانش‌آموزانی است که پس از خاتمه دوران ابتدایی موفق نشده اند به دبیرستان المنتظر راه یابند. این مرکز در چند سال گذشته پیشرفت زیادی کرده است.

ص: ۷۸

در سال ۱۹۵۲ جماعت دار السلام موفق به تأسیس کلوپ ورزشی اثنی عشری شد تا جوانان خوجه بتوانند ضمن انجام فعالیت‌های تربیت بدنی، محلی برای دیدار با یکدیگر و تبادل نظر داشته باشند.

به دنبال آن، اتحادیه اثنی عشری که در واقع شاخه جوانان جماعت بود، در سال ۱۹۵۴ تشکیل شد. در همین سال مهد کودک اتحادیه نیز تأسیس شد. این مؤسسه آموزشی تا سال ۱۹۹۶ تحت نظارت اتحادیه اداره می‌شد تا آنکه تصمیم گرفته شد کلیه مؤسسات آموزشی شیعیان خوجه تحت اداره مرکز آموزشی درآید.

بخش پزشکی بیمارستان خیریه ابراهیم حاجی از سال ۱۹۹۱ تحت نظارت جماعت مشغول فعالیت بوده و روزانه بیش از ۴۰۰ نفر بیمار در آن بیمارستان مداوا می‌شوند. این بیمارستان ۲۰ تخت‌خوابه ۱۲ پزشک تمام‌وقت و ۱۰ متخصص نیمه‌وقت دارد و مجهز به بخش رادیولوژی، فیزیوتراپی و دندانپزشکی است. بخشی از هزینه این بیمارستان را جماعت دار السلام پرداخت می‌کند. گفتنی است ۹۵ درصد بیمارانی که به این بیمارستان مراجعه می‌کنند، بومیان افریقایی هستند.

شش جماعت دیگر به نام آروشا، بوکوبا، سونگیا، سینگیدا و موشی با رهنمودهایی که از بیمارستان ابراهیم حاجی گرفته‌اند، درمانگاه‌هایی جهت مداوای محرومان احداث کرده اند. علاوه بر آن، از سوی این بیمارستان دارو و لوازم پزشکی به بیمارستان‌های دیگر اهدا می‌شود.

بلال مسلم میشن که در زمینه تبلیغ پیام اهل البیت در بین بومیان افریقایی فعال است، خدمات پزشکی نیز ارائه می دهد. این مؤسسه در روستاهای اطراف دار السلام مراکز موقت چشم پزشکی دایر کرده است و تاکنون هزاران نفر به هزینه بلال مسلم میشن تحت عمل جراحی قرار گرفته اند.

جماعت دار السلام از کلیه امکانات موجود برای کمک رسانی به بومیان محروم بهره می جوید. حفر چاه در مناطقی که دسترسی به آب آشامیدنی سالم میسر نیست و مرمت مساجد، از دیگر خدمات این جماعت است.

در طول ماه مبارک رمضان مواد غذایی اصلی از طرف جماعت دار السلام به مساجد مختلف واقع در نقاط دورافتاده ارسال می شود. در هنگام بروز حوادث ناگوار طبیعی، شیعیان خوجه در کمک رسانی به آسیب دیدگان همواره پیشرو بوده اند. به عنوان مثال در

ص: ۷۹

سال ۱۹۹۰ سیل منطقه روفیجی در ۲۰۰ کیلومتری دار السلام را ویران ساخت. بلافاصله ۳۵ نفر از برادران داوطلب خوجه با ۱۰ تن مواد غذایی و لباس به یاری سیل زدگان شتافتند.

مجددا در سال ۱۹۹۶ مواد غذایی و لوازم زندگی به ارزش ۱/۷ میلیون شیلینگ در بین ۱۸۰ خانواده ساکن روستای ویکاه که در معرض سیل قرار داشت، توزیع شد.

کمک رسانی مشابهی در سال ۱۹۹۹ توسط جماعت دار السلام انجام گرفت. داوطلبان خوجه ۳۳ تن ذرت، البسه و لوازم التحریر به ارزش ۶ میلیون شیلینگ را در بین روستائیان محروم *ahabiK arabmukM* که با خشکسالی و قحطی روبه رو شده بودند، تقسیم کردند. همچنین در حادثه غرق شدن کشتی، جماعت دار السلام تا مبلغ ۱۲ میلیون شیلینگ به آسیب دیدگان کمک کرد.

جماعت دار السلام به منظور حل مشکل مسکن اعضای کم درآمد، در سال ۱۹۸۶ طرحی را به اجرا گذاشت. به برخی از اعضا وام مسکن پرداخت شد، برای تعداد دیگری کمک هزینه اجاره مسکن در نظر گرفتند و عده ای دیگر در ۱۱۰ آپارتمانی که احداث کردند، سکونت دادند. از طریق اجرای این طرح ۸۰ درصد مشکل مسکن شیعیان خوجه حل شده است.

خانه سالمندان جماعت نیز فعال است و کلیه مخارج افراد ساکن آن را می پردازد.

همچنین مسافرخانه‌ای که در جوار مسجد احداث شده است، گنجایش پذیرایی ۵۰ نفر مهمان را دارد که از شهرهای دیگر به دار السلام مسافرت می‌کنند.

قابل ذکر است جماعت دار السلام مواد غذایی در بین ۱۰۰ خانواده نیازمند خوجه توزیع می‌کند. در طول ماه مبارک رمضان این خانواده‌ها مواد غذایی اضافه بر سهمیه خود دریافت می‌کنند.

جماعت دار السلام اخیراً زمین بزرگی را در ۳۰ کیلومتری مرکز شهر خریداری کرده است و قصد دارد در آن ۲۰۰ واحد مسکونی بسازد. همچنین زمین دیگری در ۱۲ کیلومتری مرکز شهر جهت تبدیل آن به آرامگاه خریداری کرده است. برادران خوجه همچنین زمین دیگری برای فعالیت‌های بلال مسلم می‌شن خریداری نموده‌اند.

قابل تأمل است جماعت دار السلام در سال ۱۹۹۸ مجتمع سفارت کره، واقع در مجاورت مدرسه المنتظر، را خریداری کرد. هم‌اکنون کلیه مراکز آموزشی، تسهیلات

ص: ۸۰

ورزشی و اجتماعی برای جوانان در زیر یک سقف جمع شده و مجتمع المنتظر نام گرفته است.

بدیهی است سازماندهی تشکیلات منظم جماعت دار السلام از یک طرف، و همدلی و مودت بین اعضا در رساندن خدمات عام المنفعه از طرف دیگر، موجب شده که خوجه‌ها بتوانند از امکاناتی که در اختیار دارند به نحو شایسته‌ای به نفع اسلام و مسلمین بهره‌برداری کنند.

جماعت زنگبار

اوجگیری و ریشه دار شدن اختلافات بین خوجه‌های ساکن بمبئی در اواخر قرن هجدهم در زمینه اعتقادات اسلامی و مذهب تشیع، منجر شد که آنان در سال ۱۸۶۰ به دو دسته خوجه اسماعیلیه و خوجه اثنی عشری تقسیم شوند.

جماعت خوجه شیعیان اثنی عشری که جماعت کوچک تر، ضعیف تر و فقیرتر و کم سوادتری بودند، برای یافتن موقعیت‌های شغلی بهتر راهی شرق آفریقا شدند.

براساس شواهد موجود، مسجد قوات و حسینیه آن توسط کمک‌های ۲۵۰ نفر از مهاجران اولیه خوجه به تانزانیا احداث شد.

دوجی جمال و الارخی والجبی که از بمبئی به تانزانیا کوچ کرده بودند، بیشتر هشت هزار روپیه هزینه ساخت مسجد قوات را پرداخت کردند. در همین زمان فرد دیگری به نام محمد والجبی راوجی با وقف قطعه زمینی برای دفن شیعیان، قبرستان شیعی در زنگبار به وجود آورد.

در جوار مسجد، حسینیه ای نیز احداث شد. قطعه زمین این حسینیه را کلب علی خان که یک ایرانی و از وزرای سلطان مجید بن سید حاکم زنگبار بود، وقف کرد. با اتمام کار ساخت مسجد قوات و حسینیه، زمینه فعالیت مذهبی برای شیعیان خوجه اثنی عشری در زنگبار فراهم آمد و در سال ۱۸۸۲ این جماعت که در نوع خود در جهان اولین بود، تأسیس شد. خوجه ها ضمن تماس با مرجع تقلید زمان زین العابدین مازندرانی، از وی خواستند مبلغی را به افریقا اعزام کند. متعاقباً آقا سید عبد الحسین جواد مرعشی موسوی که از روحانیان ایرانی ساکن نجف بود، برای تروج تشیع رهسپار زنگبار شد.

ص: ۸۱

در سال ۱۹۰۰ حادثه ای جالب در زنگبار به وقوع پیوست. در آن سال زنگبار با خشکسالی و قحطی روبه رو شده بود. عبد الحسین از کلیه شیعیان خواست که پس از ادای نماز صبح در مسجد، دعا بخوانند و نماز استسقاء بجا آورند. به محض خاتمه نماز، آسمان شروع به باریدن کرد. با شنیدن این خبر سلطان حمود که بسیار تحت تأثیر قرار گرفته بود، خواهان ملاقات با سید عبد الحسین شد و او را مورد مرحمت قرار داد.

علی ناتو یکی از مهاجران به زنگبار به ریاست جماعت خوجه این شهر برگزیده شد. وی به مدت ۲۳ سال در این سمت خدمت می کرد. حسینیه قوه توسط او بازسازی و مرمت شد. علی ناتو توانست از طریق تجارت، ثروت زیادی کسب کند. پس از پایان جنگ جهانی اول و هنگام بروز قحطی در زنگبار، وی دارایی خود را به کمک به محرومان و گرسنگان اختصاص داد. نماینده انگلستان در منطقه که تحت تأثیر منش والا و بخشندگی ناتو قرار گرفته بود، به او لقب «HIS» داد که البته وی نپذیرفت. در عوض ناتو از او خواست که روز عاشورا و روز ۲۱ ماه رمضان به عنوان تعطیل رسمی اعلام شود. با این پیشنهاد موافقت شد و تا ۴۵ سال (۱۹۶۴ - ۱۹۲۰) این دو روز در زنگبار تعطیل عمومی اعلام شد. درحقیقت زنگبار تنها شهری بود که غیر از ایران، روز ۲۱ ماه رمضان را تعطیل می کرد. امروزه خیابانی به نام علی ناتو در زنگبار وجود دارد.

یکی دیگر از رؤسای جماعت زنگبار حسین الراخیا رحیم بود که به سمت دادستان عمومی زنگبار و پس از آن به عنوان قاضی انتخاب شد. او وقت خود را صرف خدمت به مسلمین می کرد. پس از پایان جنگ جهانی دوم، وی یک مؤسسه خیریه اثنی عشری تأسیس کرد.

گفتنی است سید عبد الحسین مرعشی در اول اقامت خود در زنگبار توانست انسجام خاصی به شیعیان بدهد و موجب رشد و تحرک در این جزیره شود. وی در سال ۱۹۰۵ میلادی در حین ادای مراسم حج، در مکه معظمه دار فانی را وداع گفت. پس از وی دامادش آقا سید حسین حبیب الله شوشتری موسوی که مردی خاضع و باتقوا بود، به تبلیغ در بین ساکنان زنگبار ادامه داد. او تا زمان فوتش در سال ۱۹۴۵ به مدت چهل سال روحانی این شهر بود. خانواده‌های آقا حسین و آقا عبد الحسین در زنگبار مورد احترام کامل خوجه‌های اثنی عشری هستند.

ص: ۸۲

قابل تأمل است که در آن دوران علاوه بر خوجه‌ها، تعدادی از شیعیان بحرینی نیز در زنگبار زندگی می‌کردند که روحانی آنها سید عباس بود که به زبان سواحیلی تسلط کامل داشت.

اسناد تاریخی حکایت از آن دارد که شهر زنگبار در مقایسه با شهرهای دیگر تانزانیا پذیرای بالاترین تعداد خوجه‌های مهاجر از کاج و کتیاود بود. درحقیقت اسکان خوجه‌ها در سرزمین اصلی تانگانیکا، کنیا و اوگاندا بعد از سال ۱۹۲۰ انجام گرفت در صورتی که گروه‌های کوچکی قبل از این تاریخ در شهرهای oyomagaB، تانگا، مومباسا و لامو سکونت داشتند.

خوجه‌های ساکن زنگبار از نظر دیانت و علاقه به برپایی مراسم عزاداری سالار شهیدان معروف بودند. پس از کسب اجازه از عبدالحسین اصفهانی، ساختمان فیض در سال ۱۹۲۸ به مدرسه تبدیل شد. در این مدرسه که سه مدرس داشت، علاوه بر دروس مذهبی، زبان‌های اردو، فارسی و عربی نیز تدریس می‌شد. همچنین کلاس‌های قرآن ویژه کودکان و نوجوانان در این مدرسه تشکیل می‌شد.

در ماه‌های رمضان، محرم و صفر، خوجه‌ها از شهرهای دور و نزدیک به زنگبار می‌آمدند تا در مجالس عزاداری شرکت کنند. در مراسم مختلف از جمله تعزیه و شام غریبان سلطان زنگبار و نماینده انگلستان در این شهر شرکت می‌کردند.

گفتنی است یک سالن پذیرایی در سال ۱۹۰۰ در زنگبار توسط نماینده انگلستان افتتاح شد. همچنین یکی از خوجه‌ها مرکزی برای مراقبت از زنان سالخورده و بیوه در سال ۱۹۳۲ در جوار این سالن احداث کرد.

خوجه‌ها در زمینه ورزش نیز فعال بودند. تیم کریکت خوجه‌ها در محل معروف بود. ورزشگاهی در زنگبار احداث کرده بودند که تیم‌های فوتبال و والیبال داشت.

ساکنان زنگبار مردمی باسواد و مهربان بودند. حس برادری و مودت در بین مردم مشهود بود. سطح سواد در آن زمان در زنگبار بسیار بالا بود و افراد برجسته‌ای از این شهر برخاستند. اکثر خوجه‌ها در دفاتر دولتی و اداری با تشکیلات نسبتاً

منظم شاغل بودند. آن دسته از خوجه ها نیز که به تجارت می پرداختند به سود کم قانع بودند و سطح زندگی بالایی داشتند. امنیت بالای شهر زنگبار این اجازه را به زنان می داد که حتی پس از نیمه شب در خیابان های شهر رفت و آمد کنند.

ص: ۸۳

اکثر خوجه های مهاجر به افریقا، منطقه را به عنوان خانه خود انتخاب کرده بودند و از انجام هرگونه خدماتی برای بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی آن دریغ نمی ورزیدند. آن دسته از خوجه هایی که هم اکنون ساکن کشورهای غربی هستند، همواره از خاطرات زندگی در قاره سیاه به خوشی یاد می کنند.

جماعت مومباسا- کنیا

مناسبات تجاری هندی ها با ساکنان سواحل شرق افریقا به چند قرن قبل بازمی گردد و لیکن اقامت آنها در این منطقه در اوایل قرن نوزدهم آغاز شد و تا سال ۱۸۲۰، چهل نفر هندی در زنگبار سکونت یافته بودند.

در سال ۱۸۳۸ سید ضیاء پایتخت خود را از شهر مسقط به زنگبار منتقل ساخت. او هندی های مهاجر را ترغیب می کرد که برای بهبود یافتن وضعیت اقتصادی منطقه و افزایش مبادلات تجاری آن با سایر نقاط جهان، تلاش کنند. پیش از آن، هندی های مهاجر در عدن، مسقط و خلیج فارس سکونت داشتند.

در سال ۱۸۴۰ اسکان هندی ها در شهر زنگبار شدت گرفت. از جمله در خلال سال های ۱۸۴۰ تا ۱۸۶۰ بسیاری از هندی ها به ویژه از سواحل غربی هند (ایالت کاج، کتیپاود و گجرات) به زنگبار مهاجرت کردند. در بین این مهاجران، خوجه ها، بوهوراها و مسلمانان سنی مذهب دیده می شدند. بیشتر خوجه هایی که به شرق افریقا مهاجرت کردند، هواداران شیعه اثنی عشری، پیروان مذهب حنفی و اسماعیلیه ها بودند که همه آنها خود را عضو جماعت خانه می نامیدند و مرکز اصلی عبادی آنها در زنگبار و هند «جماعت خانه» بود.

آقا خان از نظر خوجه ها «پیر» شناخته می شد و علی رغم اختلافات فراوان اعتقادی در مورد چگونگی برگزاری مراسم ماه محرم، سفر حج و زیارت ائمه معصومین، همدیگر را تحمل می کردند. در سال ۱۸۴۲ آقا خان اول از ایران گریخت و به هندوستان پناهنده شد. او در شهر بمبئی سکنا گزید. بلافاصله پس از ورودش به هند مقرر شد مالکیت کلیه املاک اعضای جماعات به نام شخص آقا خان درآید.

اولین گروهی که به مخالفت با آقا خان برخاستند، پیروان مذهب حنفی بودند که در سال ۱۸۶۶ جماعت خوجه های سنی را پایه گذاری کردند. دومین گروه مخالف، شیعیان

اثنی عشری بودند که نتوانستند در برخی از آداب اسلامی چون نحوه ادای حج و نماز با اسماعیلیه ها به توافق برسند. خوجه‌های دوازده امامی اعتقادات اسماعیلیه در مورد حلول خدا در وجود حضرت علی (ع) را برخلاف اعتقادات توحیدی می‌دانستند و با آن مخالفت می‌کردند.

این درگیری‌ها در سال ۱۸۷۷ پس از آنکه دو عضو برجسته جماعت خوجه اثنی عشری به نام دوجی جمال و خلفان راستانی به دلیل مخالفت با آقا خان از جماعت خانه بمبئی اخراج شدند، به اوج خود رسید. از این پس گروه کوچکی از شیعیان دوازده امامی موفق شدند جماعات خود را در زنگبار، بمبئی، ruplagaN raganwahB avuhaM، گجرات تشکیل دهند.

ثبت نام اولین جماعت شیعیان خوجه در زنگبار در سال ۱۸۸۱ انجام گرفت. در سال ۱۹۹۲ مسجد اثنی عشری و حسینیه‌ای به نام قوات الاسلام در زنگبار ساخته شد و زمینی مخصوص خاکسپاری شیعیان خریداری شد؛ زیرا پیروان اهل تشیع دیگر نمی‌توانستند در قبرستان خوجه‌ها در زنگبار که تحت کنترل کامل آقا خان بود، دفن شوند.

لذا شهر زنگبار نخستین و اصلی ترین شهر آفریقا برای مهاجرت هندی ها بود. پس از آن مهاجران به طرف شهرهای مومباسا و لامو در کنیا، oyomagaB و دار السلام در تانزانیا رهسپار شدند. برخی دیگر راهی جنوب شدند و در سواحل موزامبیک و جزایر ماداگاسکار اقامت گزیدند.

پس از زنگبار، شهر مومباسا مرکز عمده تجاری بود و دروازه ورودی تجارت در کنیا و اوگاندا در زمان حکومت استعماری انگلستان در آفریقا شناخته می‌شد. تا اوایل دهه ۱۸۸۰ تنها ۱۲۰ نفر از خوجه‌های اثنی عشری در مومباسا سکونت گزیده و به تجارت مشغول شده بودند. پس از ثبت نام اولین جماعت خوجه اثنی عشری در زنگبار در سال ۱۸۸۱، دومین جماعت در مومباسا تأسیس شد. در سال ۱۸۸۹ یک مسجد و حسینیه در مومباسا احداث شد و زمینی نیز برای قبرستان خریدند. پس از مومباسا، مسجد و حسینیه و قبرستانی برای خوجه‌های مقیم شهر لامو تدارک دیده شد. در اوایل قرن بیستم جمعیت خوجه‌های اثنی عشری در مومباسا به ۲۵۰ نفر رسید. این رقم در سال ۱۹۷۴ به بالاترین تعداد خود یعنی ۲۲۵۰ نفر رسید. به دلیل مهاجرت بسیاری از

این افراد به شهرهای نایروبی و ناکارو و مهاجرت برخی جوانان به کشورهای غربی جهت تحصیل، هم اکنون جمعیت خوجه‌ها در مومباسا به ۱۵۰۰ نفر تقلیل یافته است.

این رقم به انضمام ۱۵۰ نفر مهاجران سومالی است که در سال‌های اخیر به مومباسا آمده‌اند.

جماعت مومباسا جهت پذیرایی و مساعدت میهمانان عبوری، مسافرخانه ای در سال ۱۹۲۸ احداث کرد که هم اکنون تخریب شده و مسافرخانه مدرنی در همان محل در حال ساخت است.

گفتنی است در سال ۱۹۰۴ مسجد و حسینیه‌ای که علاوه بر مراسم مذهبی کلاس‌های علوم اسلامی نیز در آنها تدریس می‌شد، در مومباسا دایر بود. این جماعت امروزه دارای یک دبستان به نام دبستان جعفری، و دبیرستان پسرانه و دخترانه‌ای به نام آکادمی جعفری است که کلاس‌های پیش‌دانشگاهی نیز در آن تشکیل می‌شود. این مجموعه همچنین دارای زمین بزرگی برای ورزش نوجوانان است که در مرکز جزیره مومباسا واقع شده است. در سطح آموزش عالی نیز دانشکده‌ای با نام دانشکده مطالعات پیشرفته جعفری وابسته به دانشگاه iom دایر شده است و رشته‌های علوم کامپیوتری و حسابداری در آن تدریس می‌شود.

در آکادمی جعفری ۲۳۰۰ دانش‌آموز مشغول تحصیل‌اند که تنها ۳۰ درصد دانش‌آموزان آن را خوجه‌ها تشکیل می‌دهند. مابقی دانش‌آموزان از کشورهای مختلف جامعه کنیا از جمله افریقائیان، اعراب، مسلمانان و غیرمسلمانان هستند. لیکن بیشتر دانش‌آموزان را مسلمانان تشکیل می‌دهند. این دبیرستان به دلیل کیفیت بالای آموزشی از شهرت زیادی برخوردار است.

تلاش شده است فضای این دبیرستان اسلامی شود و کلاس‌های دختران و پسران به طور جداگانه تشکیل شوند. جماعت مومباسا در سال ۱۹۲۲ نیز زمینی را خریداری کرد که بعداً به باشگاه ورزشی جعفری تبدیل شد. این باشگاه دارای سه زمین تنیس، یک زمین والیبال، فوتبال، اسکوآش و کریکت است. در این مجموعه ورزشی یک کودکانستان نیز دایر است. استخر شنا و میزهای تنیس نیز برای استفاده در اختیار اعضا است.

ص:۸۶

جالب توجه است در سال ۱۹۴۷ محمد علی جناح بنیان‌گذار پاکستان که یک خوجه بود و همسرش در باغ عرب متعلق به خوجه‌های اثنی عشری در بمبئی دفن شده است، به عنوان عضو هیئت امنای افتخاری کلوپ جعفری برگزیده شد.

در سال ۱۹۹۶ آیت الله رفسنجانی در سفر خود به از کنیا، از این کلوپ بازدید کرد و نماز ظهر را در آنجا اقامه کرد. وی یک اصله نهال در حیاط این باشگاه کاشت. او توسط مدیریت کلوپ به عنوان دومین عضو هیئت امنای افتخاری این باشگاه برگزیده شد.

هم‌اکنون جماعت شیعیان خوجه مقیم مومباسا دو مسجد و دو حسینیه دارند . در یکی از این حسینیه ها پس از نماز مغرب و عشا کلاس‌های علوم اسلامی برای پسران خوجه تشکیل می‌شوند. کلاس‌های علوم اسلامی برای دختران نیز در محل دبیرستان جعفری برگزار می شود. شایان ذکر است پس از دوازده سال تلاش مستمر مدیران جماعت، دروس اسلامی در مدارس کنیا تدریس می شوند و هم‌اکنون دانش‌آموزان شیعه می‌توانند در مدارس کنیا، در کلاس‌های اسلامی شرکت کنند.

در سال ۱۹۴۵ اتحادیه مردان جوان اثنی عشری تأسیس شد تا فعالیت‌های جوانان را هماهنگ و آنها را برای مشارکت در امور عام المنفعه و خیریه آماده سازد . از جمله این فعالیت ها می‌توان به کمک به بینوایان، مددکاری، مساعدت آموزشی، برگزاری مراسم میلاد نبی و عزاداری سالار شهیدان اشاره کرد . علاوه بر آن سازمان‌های زنان نیز تحت نام جامعه زینبیه، کلیه فعالیت‌های بانوان شیعه اثنی عشری مقیم مومباسا را جهت‌دهی می‌کنند.

همچنین هیئت پزشکی جماعت که شامل هفت پزشک است، در ارتقای سطح آگاهی بهداشتی مردم و مداوای بیماران نیازمند فعال است.

جماعت مومباسا با همکاری بلال مسلم میشن کنیا در امر تبلیغ اسلام در منطقه همکاری نزدیکی دارد . به دلیل فعالیت‌های دلسوزانه شیعیان خوجه در شرق افریقا، برخی از افریقائیان مقیم تانگا در سال ۱۹۲۶ به مذهب شیعه روی آوردند. همچنین شخصی به نام «شریف» ساکن شهر لامو، در دهه ۱۹۴۰ و یا اوایل دهه ۱۹۵۰ به مذهب تشیع گروید.

ص: ۸۷

به منظور ترویج مذهب اهل البیت در بین افریقائیان، در سال ۱۹۶۵ تصمیم گرفته شد مؤسسه‌ای به نام بلال مسلم میشن تأسیس شود. بودجه‌ای برای این مؤسسه در نظر گرفته شد تا به انتشار کتاب، مجله و برقراری دوره های مکاتبه‌ای، تأسیس مدارس، مساجد، درمانگاه ها و کلاس‌های سوادآموزی برای افریقائیان پردازد . امروزه این نهضت در جنوب افریقا شتاب بیشتری گرفته است. برخی از شیعیان خوجه که در مشاغل خود بسیار موفق بوده‌اند برای یاری بلال مسلم میشن در این وظیفه خطیر گرد هم آمده‌اند.

امروزه افریقائیان بیشتری مشاهده می‌شوند که به مذهب تشیع علاقه مند باشند. هم‌اکنون بلال مسلم میشن کنیا دارای کتاب‌فروشی‌های متعددی در شهرهای نایروبی و مومباسا است . به نوشته پروفیسور محمد باقری، استاد دانشگاه نایروبی، شیعیان خوجه اثنی عشری از طریق فعالیت‌های بلال مسلم میشن و انتشارات آن، در منطقه شناخته شده‌اند. طبق همین منبع، پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران تعدادی از جوانان افریقایی سنی مقیم کنیا به مذهب تشیع روی آورده‌اند و در فعالیت‌های مذهبی گسترده‌ای شرکت دارند.

جماعت ناکارو-کنیا

ناکارو پنجمین شهر بزرگ کنیا و از نظر مناظر طبیعی بی نظیر است. جمعیت این شهر پانصد هزار نفر است که ۳۰۰۰ نفر آنها را آسیائیان (مسلمان و هندو) تشکیل می دهند.

اولین خانواده خوجه در سال ۱۹۳۶ میلادی وارد ناکارو شد. خانواده انور علی داتو از اوگاندا به کنیا مهاجرت کرد و در شهر ناکارو سکونت گزید. وی به مهمان نوازی از برادرانی که به طور گذرا از ناکارو می گذشتند، معروف بود. او همچنین در منزل مسکونی خود محفلی تحت عنوان «محفل شهدای کربلا» تشکیل داد و در آن به طور دائم مجالس مذهبی برگزار می کرد.

در اوایل دهه ۱۹۷۰ چند خانواده شیعه دیگر نیز در این شهر سکونت گزیدند. اولین جماعت شیعیان خوجه اثنی عشری در ناکارو در ۲۶ ژانویه ۱۹۸۱ با ۷۱ عضو آغاز به کار کرد. لیکن پس از گذشت یک سال به دلیل کاهش جمعیت خوجه های مقیم این شهر، جماعت تا ده سال فعال نبود.

ص: ۸۸

با همت و پیگیری های یکی از برادران خوجه به نام حسن فاضل، جماعت ناکارو مجددا در سال ۱۹۹۲ فعالیت های مذهبی خود را از سر گرفت و زمینی جهت احداث یک بنای مذهبی اخ تصاص داد. بعدها در این زمین یک مسجد، حسینیه، مدرسه، مسافر خانه، و منزل مسکونی برای روحانی و دو آپارتمان جهت اجاره و کسب درآمد برای جماعت ساخته شد.

هم اکنون جماعت ناکارو ۷۰ عضو دارد که همه به تجارت مشغول اند و توانسته اند در کارهای خود موفق شوند. گفتنی است موقعیت های خوب تجاری این شهر است و مسلمانان با سرمایه گذارهای اندک، بهره مناسبی کسب کنند. سیستم آموزشی ناکارو نیز پیشرفته بوده و این شهر دارای مدارس خصوصی و دولتی است. ناکارو یک مدرسه خصوصی اسلامی دارد که توسط خوجه ها ساخته شده و اداره می شود. این شهر همچنین دارای امکانات خوب پزشکی است و از نظر ورزشی و تفریحی قابلیت های بالایی دارد.

جماعت کامپالا- اوگاندا

برادران خوجه برای اولین بار در دهه ۱۸۸۰ وارد کامپالا شدند و جماعت خود را در دهه ۱۹۲۰ تشکیل دادند. اولین قانون اساسی جماعت شیعیان خوجه اثنی عشری کامپالا در سال ۱۹۲۶ تدوین شد. در ابتدا مراسم جماعت در منزل

شخصی اعضا برگزار می شد، تا آنکه اولین رئیس جماعت به نام کیمجی بهانجی، ساختمان را برای برقراری یک حسینیه وقف کرد و از آن پس کلیه مجالس در محل این ساختمان برگزار می شد.

جماعت کامپالا با فضای دوستانه ای که ایجاد کرد، و دلسوزی و تلاش چشمگیر رهبران چون حبیب والجی و ابراهیم قاسم، به فعالیت های تبلیغاتی خود ادامه می داد.

ابراهیم قاسم از ده سالگی به انجام کارهای خدماتی علاقه داشت . مادر او اولین بانویی بود که در تمجید از فعالیت های عام المنفعه اش، از فدراسیون افریقا مدال (ametaF rednahC) دریافت کرد.

جماعت کامپالا سپس ساختمانی را خریداری کرد که تمامی مراسم مذهبی خود را در آن برپا می کرد. مسجد فعلی کامپالا در سال ۱۹۶۰ افتتاح شد و سپس در سال ۱۹۶۷ یک مجتمع مسکونی ویژه خانواده های خوجه خریداری شد.

ص: ۸۹

با وخیم شدن اوضاع سیاسی اوگاندا در سال ۱۹۷۲ و بدبینی ایدی امین رئیس جمهور وقت به آسیائیان مقیم و متهم کردن آنان به استثمار افریقائیان، به آنان برای ترک خاک آن کشور سه ماه مهلت داده شد که در نتیجه شیعیان خوجه ناگزیر از مهاجرت به کشورهای غربی و هند و پاکستان شدند. تنها پنج خانواده خوجه در اوگاندا باقی ماند.

پس از چندی اموال جماعت نیز توسط دولت ضبط شد . با این حال تلاش های دلسوزانه یکی از برادران خوجه به نام پیار علی کیمجی موجب شد که مراسم مذهبی خوجه ها از آن پس در مسجدی که در جوار قبرستان بود برگزار شود.

رژیم ایدی امین در سال ۱۹۷۹ سقوط کرد و اوضاع سیاسی اوگاندا به تدریج رو به بهبودی گذارد.

خانواده هایی که اموالشان ضبط شده بود، رفت و آمد به کامپالا را از سر گرفتند . در سال ۱۹۹۰ ده خانواده در اوگاندا مستقر شدند. با تلاش این افراد، جماعت موفق شد تا اواسط سال ۱۹۹۴ اموال ضبط شده خود را از دولت پس بگیرد . ساختمان مسجد نیز به جماعت بازگردانده شد . به دنبال برقراری ثبات سیاسی در اوگاندا، تعداد اعضای جماعت رو به افزایش گذاشت و هم اکنون ۶۰ خانواده خوجه در این کشور زندگی می کنند.

نتیج تحقیقاتی که در دانشگاه ولز انگلستان درباره مهاجران اوگاندایی به این کشور انجام گرفته، قابل تأمل است . طبق آمار ۲۹۵۰۰ نفر از آسیائیان توسط ایدی امین اخراج شدند که در انگلستان مستقر شدند و به تجارت مشغول اند. تعداد زیادی از این آوارگان در هنگام ورود به این کشور نقدینگی کافی نداشتند و مجبور بودند چند ماه را در اردوگاه های آوارگان سپری کنند . لیکن هم اکنون وضعیت این افراد دگرگون شده و جزو طبقه متوسط در جامعه انگلستان شناخته

می‌شوند که صاحب محل سکونت شخصی هستند . ثروت یکی از این افراد به نام inavhdaM aihbunaM ۱۲۵ میلیون پوند برآورد شده است و پانصدمین مرد متمول انگلستان شناخته می‌شود. او در امور خدماتی و رفاهی اوگانداییان فعال است.

به گفته محققان، دلیل موفقیت این آوارگان، تلاش زیادی بوده که برای کسب موقعیت ازدست رفته خود در اوگاندا به خرج داده‌اند. اگرچه بسیاری از آنها در رشته های مختلف متبحر بوده اند، برای رسیدن به موقعیت ممتاز قبلی خود، از انجام دادن

ص:۹۰

هیچ کاری ابا نداشته‌اند. بسیاری از این افراد سرمایه‌های خانوادگی خود را صرف خرید مشاغل کردند. چنان‌که هم‌اکنون تعدادی دارای شرکت‌های واردات، صادرات، بیمه و یا پمپ‌بنزین هستند.

شایان توجه است زنان اوگاندایی در انگلستان موفقیت‌هایی را کسب کرده‌اند.

در حالی‌که در سال ۱۹۸۱ فقط شش درصد زنان مهاجر اوگاندا در بخش مدیریت فعال بودند، این رقم پس از گذشت ده سال به ۲۴ درصد افزایش یافته است.

براساس همین تحقیق، آن دسته از آوارگانی که در بخش تجاری به موفقیت‌های شایانی دست نیافتند، برای ارتقای سطح آموزشی فرزندانشان تلاش زیادی کردند . در نتیجه ۵۰ درصد فرزندان آنان هم‌اکنون در یکی از مشاغل تخصصی و پر درآمد حسابداری، حقوق، دندانپزشکی و پزشکی مشغول کارند.

جماعت سومالی

شیعیان خوجه اثنی عشری مقیم شرق افریقا در پنجاه سال گذشته با مصائب عمده ای روبه‌رو بوده‌اند. در سال ۱۹۹۱ به دنبال اوج‌گیری درگیری‌های مسلحانه در سومالی، کل جمعیت شیعیان خوجه مقیم پس از ۱۱۰ سال اقامت مجبور به ترک آن کشور شدند.

اگرچه شرایطی که برای آوارگان خوجه ایجاد شده بود، رقت آور بود و لیکن نحوه همکاری و میزان مساعدت مابقی جماعات با آوارگان بسیار چشمگیر بود.

شورش علیه حکومت سیادباره در نیمه دوم سال ۱۹۹۰ آغاز شد. شرایط با اوج گیری درگیری های قبیله ای رو به وخامت گذاشت. سوماتی در گذشته توسط استعمارگران انگلیسی و ایتالیایی به دو بخش تقسیم شده بود. جمعیت آن کشور در زمان درگیری ها ۸/۲ میلیون نفر بود که ۱۶۰۰ نفر آنان را آسیایی تبارها تشکیل می دادند.

در آن زمان جمعیت خوجه های مقیم ۲۰۰ نفر بود که اکثرا در شهر مگادیشو و بندر جنوبی مرکا ساکن بودند.

برای اولین بار دو خانواده خوجه در سال ۱۸۸۱ هم زمان با احداث مسجد جماعت قوات در شهر زنگبار، به بندر مرکا مهاجرت کردند. با وخامت اوضاع سیاسی، تعدادی از سوماتیایی ها و غیر سوماتیایی ها به مهاجرت به کشورهای هم جوار به ویژه کنیا را آغاز کردند. با توقف کمک های اهدایی خارجی، هزینه زندگی در سوماتی به شدت افزوده

ص: ۹۱

شد. نرخ ارز که قبلا یک دلار، معادل ۴۰۰ شیلینگ بود، در اواسط ۱۹۹۰ به ۱۵۰۰ شیلینگ و در دسامبر ۱۹۹۰ به ۵۰۰۰ شیلینگ رسید. به غیر از طبقه بسیار مرفه، ارزش سرمایه های طبقات ضعیف و متوسط به هیچ تبدیل شد. در ژانویه ۱۹۹۰ هیئتی از طرف فدراسیون خوجه های اثنی عشری افریقا به سوماتی اعزام شد تا ضمن بررسی اوضاع، راه حل هایی را برای کمک رسانی به خانواده های آسیب دیده پیشنهاد کند. آن هیئت خواهان مهاجرت نسل جوان خوجه از این کشور شد. سپس فدراسیون جهانی هیئتی آموزشی را جهت تقویت مدرسه خوجه ها در مگادیشو به این شهر اعزام کرد. در این مدرسه سیستم آموزشی مشابه انگلستان پیاده می شد. از آن طریق رهبران فدراسیون درصدد بودند که نسل جوان خوجه را برای انتقال به دانشگاه های کشورهای غربی آماده سازند. لیکن اوضاع سیاسی با تاراج اموال مردم به طور بی سابقه ای رو به وخامت نهاد و پایتخت به یک شهر پر هرج و مرج تبدیل شد. در نوامبر ۱۹۹۰ فدراسیون به خانواده های خوجه پیشنهاد کرد که زنان و کودکان را به کشور های کنیا و تانزانیا گسیل دهند تا از آسیب های بیشتر در امان مانند هم زمان جماعت کنیا و تانزانیا موظف شدند که به یاری آوارگان بشتابند. تا دسامبر ۱۹۹۰ فقط ۶۰ نفر از خوجه ها توانستند خود را به نایروبی برسانند و در مسافر خانه آن شهر سکنا گزینند.

گفتنی است در فاصله نوامبر ۱۹۹۱ تا مارس ۱۹۹۲، پنج هزار نفر در مگادیشو کشته و بیست هزار نفر بر اثر جنگ های داخلی در آن کشور مجروح شدند و ۴/۵ میلیون نفر در معرض قحطی قرار گرفتند. بر اثر حملات پراکنده، بیمارستان های این کشور ویران شد، تجهیزات بیمارستانی یا آسیب دید و یا به تاراج رفت. پزشکان و پرستاران خارجی مقیم سوماتی مجبور شدند برای نجات جان خود، این کشور را ترک کنند. معدودی از بیماران که مجبور بودند در مگادیشو مداوا شوند، حتی بدون استفاده از داروی بیهوشی، جراحی می شدند.

در این شرایط بحرانی و هرج و مرج، جماعات خوجه، مقیم افریقا مجبور بودند برای اسکان خوجه های آواره از سومالی اقدام کنند. یک گروه ۱۷ نفری و سپس ۲۴ نفری با یک هواپیمای ایتالیایی وارد مومباسا شدند و خبر دادند که مابقی خانواده ها به مسجد شیعیان این شهر پناه برده اند. به دلیل کمبود بنزین و محدودیت پرواز هواپیماها و افزایش درگیری های خیابانی، امکان خروج از مگادیشو از آنان سلب شده بود.

ص: ۹۲

کارمندان سفارتخانه ها نیز با وضعیت وخیمی خاک مگادیشو را ترک گفتند . سفارت امریکا اشغال شد و اموال آن به غارت رفت. در پی آن فرودگاه مگادیشو نیز تعطیل شد و پروازها به حالت تعلیق درآمدند. در طول این مدت یک دختر جوان خوجه به قتل رسید که در محوطه مسجد مدفون شد . در این شرایط خطرناک، جماعت خوجه ها به فکر نجات خوجه های مقیم سومالی از راه دریا افتادند . یک گروه چهار نفره در مومباسا تشکیل شد و با اجاره یک کشتی مسافری و ۱۲ داوطلب از جمله یک پزشک و ۶ نفر زن و مقداری دارو و غذا و لوازم مختلف دیگر، عازم مگادیشو شدند.

هماهنگی های لازم با دولت کنیا، پاکستان و ایتالیا انجام گرفت . این کشتی در روز ۱۲ ژانویه ۱۹۹۱ در نزدیکی بندر مگادیشو پهلو گرفت. سپس از طریق رادیو با سفارت ایتالیا در مگادیشو تماس برقرار شد و به جماعت خوجه که به مسجد پناه برده بودند، خبر رسید که کشتی نجات اعزام شده است . با فداکاری و پشتکار و دلسوزی افراد اعزامی، موفق شدند بعد از ۵ روز تلاش، ۱۰۳۵ نفر را از معرکه نجات دهند . از این مجموعه ۷۸۰ نفر شیعه بودند که در امامباره حیدری نایروبی اسکان داده شدند.

۲۰۰ نفر از خوجه ها هم تصمیم گرفته بودند در سومالی بمانند . لیکن با وخامت اوضاع با دو هواپیمای مسافری اجاره ای در روزهای ۲۲ و ۲۴ فوریه ۱۹۹۱ مجدداً خوجه ها به کمک برادران خود شتافتند و ۲۳۰ نفر، از جمله ۱۹۴ نفر شیعه را از سومالی نجات دادند . آن خانواده ها پس از مدت ها اقامت در کنیا برای یافتن موقعیت های شغلی بهتر به سایر کشورهای افریقایی، انگلستان، خاورمیانه و پاکستان مهاجرت کردند و تا مدت ها به دریافت کمک و مساعدت جماعات خوجه کاملاً وابسته بودند.

جماعت زئیر

زئیر که در گذشته کنگو نامیده می شد، ۳۰ میلیون نفر جمعیت دارد که ۱۵ درصد آن را مسلمانان تشکیل می دهند. اکثر مسلمانان در قسمت های شرقی این کشور ساکن اند.

شیعیان دوازده امامی علاوه بر کینشازا که پایتخت آن کشور است و چهار میلیون نفر جمعیت دارد، در شهرهای amogN, uvakuB, ihsabmumuL, inagnasiK, پرانده‌اند.

ص: ۹۳

جمعیت شیعیان خوجه اثنی عشری در زئیر ۳۰۰ نفر بود که به دنبال تحولات ناگوار سیاسی در این کشور به ۱۵۰ نفر کاهش یافت. پیروان اسماعیلیه ساکن زئیر جمعیتی دو برابر خوجه ها را تشکیل می دهند. علاوه بر این، یازده هزار نفر لبنانی در کینشازا زندگی می کنند که نود درصد آنان را پیروان مذهب تشیع تشکیل می دهند و مسجدی در آن شهر دارند.

فعالیت تبلیغاتی شیعیان خوجه در کینشازا با تأسیس اولین مسج د شیعی در این شهر و اعزام محمد عشاق نجفی به عنوان اولین روحانی جماعت کینشازا در سال ۱۹۸۵ آغاز شد. پس از آنکه نجفی به دلیل بیماری در سال ۱۹۸۷ آن شهر را ترک کرد، فعالیت های تبلیغاتی به حالت تعلیق درآمد تا آنکه در سال ۱۹۹۰ رضا حیدر رضوی به این شهر مهاجرت کرد. با بالاگرفتن اغتشاشات داخلی در کینشازا، رضوی مجبور شد کار احداث مدرسه را ناتمام گذارد و به پاکستان مراجعت کند.

در سال ۱۹۹۳ روحانی دیگری به نام شیخ زاهد حسین فعالیت تبلیغی را در کینشازا آغاز کرد که تا سال ۱۹۹۶ ادامه یافت. وی در سال ۱۹۹۶ به طور تمام وقت به تدریس در بنیاد اسلامی قائم واقع در شهر کینشازا مشغول کار شد. تاکنون ۷۰۰ نفر از بومیان افریقائی در این شهر به مذهب تشیع گرویده‌اند.

فعالیت های تبلیغاتی خوجه ها در این شهر شامل برگزاری کلاس های اسلامی، آموزش حرفه های مختلف به جوانان جهت مستقل ساختن آنها، برگزاری نماز جماعت و اداره مرکز پزشکی زینبیه جهت پاسخگویی به نیازهای بهداشتی دانشجویان و خانواده های آنها است.

قابل ذکر است اکثر خوجه های مقیم زئیر بازرگان اند. تنها چند خانواده در تولید ورقه های آهنی و ظروف پلاستیکی، لوله های فلزی و لوازم آرایشی مشغول کارند. یکی از خوجه ها نیز صاحب بزرگی شرکت هوایی زئیر است.

جماعت کینشازا موفق شده است مجتمع بزرگ و زیبایی در مرکز آن شهر به هزینه ۵۰۰ هزار دلار احداث کند.

ص: ۹۴

جماعت ماداگاسکار

شیعیان خوجه اثنی عشری م قیم ماداگاسکار پنج هزار نفر عضو دارد که در قالب ۱۶ جماعت مختلف فعالیت مذهبی دارند. جماعت آنتاناناریو بزرگ‌ترین جماعت ماداگاسکار محسوب می‌شود که دارای دو هزار نفر عضو است.

براساس آمار موجود، جمعیت خوجه های مقیم ماداگاسکار و کشورهای ری یونیون و موریس شش هزار نفر است که یک سوم تعداد کل خوجه هایی است که در قاره افریقا سکونت دارند . یکی از شاخص های خوجه های ساکن این منطقه آن است که فرهنگ آنها ترکیبی از فرهنگ فرانسوی و هندی است و به زبان های فرانسوی و گجراتی تکلم می کنند. در نتیجه تفاوت هایی بین آنها از نظر زندگی، نوع تغذیه و آداب و رسوم اجتماعی و مذهبی با دیگر خوجه های افریقایی مشاهده می شود.

جوانان خوجه این دیار فقط با هم گروه های خود ازدواج می کنند و از وصلت با خوجه های سایر کشورها خودداری می ورزند. همچنین به دلیل فقدان مراکز آموزش عالی، تعداد مهندسان، حسابرسان، وکلا، پرستاران، مددیاران و کارمندان دولتی در بین خوجه های مقیم این سه کشور بسیار اندک است . در مقابل، این خوجه ها در بخش های تجارت، صنعت و معدن و کشاورزی فعال اند و طبق آمار موجود، اکثر شرکت های تجاری عمده در این سه کشور متعلق به خوجه ها است.

گفتنی است خوجه های مقیم ماداگاسکار در سال ۱۹۹۲ با اختصاص دادن میلیون ها فرانک، به یاری قربانیان خشکسالی در استان های جنوبی آن کشور شتافتند و نام خود را به عنوان یک گروه اقلیت انسان دوست در تاریخ این منطقه افریقا ثبت کردند.

خوجه های ساکن ماداگاسکار همچنین در سال ۱۹۹۲ موفق به احداث یک مرکز بسیار مدرن چند میلیون دلاری شامل مسجد، حسینیه، سالن پذیرایی، مدرسه، و محل مسکونی روحانی پرداختند که شبستان این مرکز گنجایش ۵۰۰۰ نفر نمازگزار را دارد.

خوجه ها همچنین به ساخت یک مسافرخانه مجهز و قبرستان اقدام کرده اند.

بلال مسلم میشن ماداگاسکار نیز در این کشور به فعالیت های تبلیغاتی مشغول است . این مؤسسه با همکاری هایی که از حوزه علمیه قم دریافت کرده، موفق شده است تأثیر قابل توجهی در بین ساکنان این دیار برجا گذارد. هم اکنون پنج هزار نفر از بومیان ماداگاسکار پیرو مذهب اهل البیت هستند.

ص:۹۵

جماعت جزیره موریس

موریس کشور جزیره‌ای کوچکی در اقیانوس هند است که ۱/۱ میلیون نفر را در خود جای داده است.

پایتخت موریس شهر پورت لوئیز است. این کشور در ۱۲ مارس ۱۹۹۸ از یوغ استعمار انگلستان رهایی یافت و اعلام استقلال کرد و در ۱۲ مارس ۱۹۹۲ سیستم حکومتی جمهوری را برگزید.

موریس شباهت زیادی به شهر بمبئی هندوستان، ولی در مقیاس کوچک‌تر، دارد.

اکثر جمعیت این جزیره را مهاجرانی تشکیل می‌دهند که از جنوب هند به آنجا مهاجرت کرده‌اند. ۹۷ درصد جمعیت آن هندی الاصل (۸۰ درصد هندو، ۱۷ درصد مسلمان) و سه درصد بقیه چینی، مسیحی و غیره هستند. تاکنون ۱۲۷ مسجد در موریس احداث شده است. تعداد پیروان قادیانی پنج هزار نفر برآورد می‌شود که ده مسجد بنا کرده‌اند و تبلیغات وسیعی در منطقه می‌کنند.

اولین شیعه خوجه اثنی عشری مهاجر به موریس خانواده ال‌راخیا بود که از هند به این کشور کوچ کرد. سپس خانواده قاسم علی اسماعیل در سال ۹۵ به موریس مهاجرت کرد. وی مراسمی را برای خوجه‌ها در منزل شخصی خود برپا می‌کرد. در مراسم عزاداری ماه محرم تعدادی غیرشیعه نیز شرکت می‌کردند. هم‌اکنون شیعه‌های خوجه اثنی عشری مقیم موریس ۲۰۰ نفرند که همه نوادگان دو فامیل فوق‌الذکرند.

در اوایل دهه ۱۹۰ با همکاری شورای عالی افریقا، زمینی برای ساخت مسجد در مرکز شهر پورت لوئیز خریداری شد. حسینیه شیعیان خوجه در موریس در سال ۱۹۶۳ و مسافرخانه‌ای در سال ۱۹۷۴، مدرسه و منزل مسکونی برای روحانی در سال ۱۹۷۵ افتتاح شدند. سپس در طبقه دوم حسینیه، شبستانی ویژه بانوان احداث شد که امروزه به محفل زینب معروف است. نماز ظهر و عصر و مغرب و عشا در مسجد شیعیان به‌طور مرتب برگزار می‌شود.

قابل ذکر است هندی‌هایی که در ابتدا به موریس مهاجرت کردند، بن‌ائی را به نام «کربلا» در این جزیره به یادبود امام حسین (ع) احداث کردند که هم‌اکنون جزو آثار باستانی به حساب می‌آید و مورد بازدید بسیاری قرار می‌گیرد.

ص:۹۶

گفتنی است اکثریت شیعیان خوجه مقیم موریس به دادوستد (کلی‌فروشی، دست‌فروشی، اداره سوپرمارکت، فروش لوازم برقی، نساجی، موادغذایی) مشغول‌اند.

مابقی در بخش‌های خدماتی و صنعت شاغل‌اند و برخی مشاغل رده‌بالای دولتی، بانکی و مراکز تجاری را برعهده دارند.

جماعت بروندی

کشور برون‌دی با ۵ میلیون نفر جمعیت، محاط در خشکی است. مسلمانان بیست درصد جمعیت آن را تشکیل می‌دهند که از این تعداد تنها یک درصد شیعه هستند. شهر زیبای بوجومبارا پایتخت این کشور در ساحل دریاچه ویکتوریا واقع شده است.

جمعیت شهر بوجومبارا ۵۰۰ هزار نفر است که اکثر ۵۰۰ نفر آسیایی مقیم برون‌دی در آن‌ها زندگی می‌کنند. از این تعداد ۲۰۰ نفر خوجه اثنی عشری، ۲۰۰ نفر هندو و مابقی را پیروان اسماعیلیه، بوهورا و گوان‌ها تشکیل می‌دهند.

اعضای جماعت خوجه غالباً به تجارت، صادرات و واردات، کلی و جزئی، فروشی، تجارت قهوه، پارچه و لوازم برقی مشغول‌اند. این جماعت مسجد و حسینیه‌ای زیبا در کنار حسینیه قدیمی این شهر به هزینه ۱۵۰ هزار دلار احداث کرده‌اند. علاوه بر آن جماعت برون‌دی دارای سه ملک مستغلاتی است که با درآمد آن، امور جماعت را اداره می‌کند. جالب توجه است کلیه مردان جماعت روزهای یکشنبه پس از تجمع در مسجد، به قبرستان می‌روند و در مجلس وعظی که در آنجا برپاست شرکت می‌کنند.

دو خانواده خوجه در شهر کیگالی پایتخت رواندا که در همسایگی برون‌دی واقع شده، سکونت دارند و به تجارت مشغول‌اند.

جماعت ری‌یونیون

ری‌یونیون جزیره‌ای است در اقیانوس هند که تحت سیطره فرانسه است. این جزیره دارای جمعیت ۶۰۰ هزار نفری است که ۲۵ هزار نفر آنها مسلمان‌اند. ۲۰ هزار نفر سنی، ۳ هزار نفر کوموری و ۲۰۰۰ نفر شیعه هستند. ۶۰۰ نفر از مجموع شیعیان را خوجه‌ها تشکیل می‌دهند که همگی از ماداگاسکار به این جزیره مهاجرت کرده‌اند.

ص: ۹۷

اولین نفر مهاجر به ری‌یونیون شخصی به نام حیدر علی قاسم چنای بود که در سال ۱۹۵۸ از ماداگاسکار مهاجرت کرد و امروز جزو رهبران تجاری ری‌یونیون محسوب می‌شود.

اکثریت جماعات شیعه در بخش تجارت پارچه، مبلمان، لوازم برقی، کتاب، لوازم ال‌تحریر و قطعات اتومبیل مشغول کارند. یکی از خوجه‌ها سرگرم احداث هتل و دیگری در بخش صنعت فعال است. در عین حال اوضاع اقتصادی ری‌یونیون در تسلط فرانسویان و تجار سنی است.

جماعات خوجه موفق شده‌اند با همکاری برادران خود در ماداگاسکار و فرانسه، مرکزی را به ارزش ۴ میلیون فرانک در ریونیون احداث کنند. این مرکز شامل مسجد، حسینیه، مدرسه و محل مسکونی روحانی است.

نشاط قاسم چنای فعالیت مذهبی خوجه ها را در ریونیون آغاز کرد و هم اکنون عبد الله طه‌ورا از فعالان جماعت در این کشور محسوب می‌شود. هر جمعه نماز جماعت همراه با پذیرایی نهار در مرکز خوجه‌ها برپا می‌شود.

در ttoyaM جزیره همجوار ریونیون، که مثل ریونیون تحت سیطره فرانسه است، شش خانواده خوجه زندگی می‌کنند که همه به بازرگانی مشغول‌اند.

جماعت افریقای جنوبی

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، ظهور اسلام در اقصی نقاط جهان از جمله آفریقای جنوبی به سرعت انجام گرفت. در شهر دوربان گروهی که خود را مقید به تبعیت از مکتب اهل البیت می‌دانستند، در مراسم دعای کمیل که در منزل یکی از برادران خوجه به نام آزاد سادات برگزار می‌شد، شرکت می‌کردند. بدین ترتیب مذهب تشیع در ایالت - lalaN uluZ - ظهور یافت. awK

با گذشت زمان، تأسیس یک مرکز شیعه در افریقای جنوبی احساس شد. سید آفتاب حیدر به عنوان روحانی در شهر کیپ تاون افریقای جنوبی مستقر شد. متعاقباً بنیاد اهل البیت افریقای جنوبی در سال ۱۹۹۱ تأسیس شد تا فعالیت‌های مذهبی شیعیان در جنوب قاره سیاه را سازماندهی کند.

ص: ۹۸

فعالیت‌های گسترده منظمی آغاز شد؛ از جمله اردوی آموزش اسلامی و سمینارهایی در معرفی نقش امام حسین (ع). به تدریج بر تعداد شیعیان مقیم این کشور افزوده شد و نیاز به تأسیس مسجدی م‌حسوس شد. با کمک فدراسیون شیعیان خوجه افریقا، زمینی جهت احداث مسجد در شهر دوربان خریداری شد. در آن ملک مسجد امام حسین، یک مدرسه و یک مرکز فرهنگی احداث شد. این مسجد در سال ۱۹۹۸ رسماً افتتاح شد و اولین مراسم ماه رمضان در دسامبر همان سال در آنجا برگزار شد. این برنامه‌ها شامل کلاس‌های قرآن برای خواهران و برادران و پذیرایی از آنها هنگام افطار بود.

شیخ احمد محمد هامیدو روحانی کنیایی امام این مسجد است. وی مسئول اجرای دعای توسل در سه‌شنبه شب‌ها، دعای کمیل همراه با سخنرانی در شب جمعه‌ها، برپایی نماز جمعه، کلاس‌های قرآن و فقه پس از نماز صبح، و چهار روز در هفته تشکیل کلاس درس برای بچه‌ها است.

گفتنی است در سال‌های اخیر علاوه بر جماعت فوق، جماعت شیعه دیگری در منطقه فقیرنشین ahsilewS واقع در شهر دوربان تأسیس یافته است.

در شهر ژوهانسبورگ نیز جمعیت انبوهی از پاکستانی‌ها زندگی می‌کنند که مراسم مذهبی و اجتماعی خود را در یک ساختمان اجاره‌ای برگزار می‌کنند. همچنین برادران و خواهران بومی شیعه در این منطقه فعال اند. سید عبد الله حسینی افتخاری در این منطقه فعالیت‌های مذهبی دارد.

مسجد العباس و مدرسه ای در شهر awkunaraG نزدیک پروتاریا ساخته شده‌اند که شیعیان بومی از آنها استفاده می‌کنند. همچنین یک قطعه بزرگ زمین در amehtawK نزدیک gnirpS خریداری شده تا مجتمع اسلامی المصطفی در آن احداث شود.

باتوجه به افزایش نوگرایان به اسلام در منطقه و همچنین گسترش فعالیت‌های مذهبی در شهرهای

gnetuaG, grubsreteiP, otewoS, nietnofmeolB, datсноorK

و پرت الیزابت، میزان همکاری شیعیان افریقای جنوبی با فدراسیون شیعیان خوجه افریقا نیز توسعه یافته است. لذا برخی کتب اسلامی و از جمله دعای کمیل به سه زبان عربی، انگلیسی و زولو در جنوب افریقا چاپ شده‌اند. دو کانال رادیویی نیز در منطقه مروج فرهنگ اهل البیت در بین مردم هستند. فدراسیون جهانی نیز کتاب‌های بسیاری را به

ص: ۹۹

زبان انگلیسی برای انجمن اسلامی کادیسو^۷ که در تبلیغات اسلامی فعال است، ارسال داشته است.

علاوه بر افریقای جنوبی، چند مرکز اسلامی در بتسوانا (enorabaG)، موزامبیک (arieB) و alupmaN تأسیس شده است. علاوه بر آن تعداد اندکی خوجه در کشورهای مالاوی، زامبیا و زیمبابوه ساکن هستند.

قابل ذکر است در طول سالیان اخیر مراجع عظام ایران و آیت الله سیستمی، فدراسیون جهانی شیعیان خوجه، بلال مسلم میشن کنیا و تانزانیا با مسلمانان ساکن جنوب افریقا همکاری‌هایی داشته‌اند.

اسلام در انگلستان

مسلمانان ساکن انگلستان بزرگ‌ترین جامعه اسلامی در اروپا را تشکیل می‌دهند که تعدادشان بالغ بر ۱/۶ میلیون تا ۲ میلیون نفر است. امروزه اسلام به عنوان دومین دین بزرگ در انگلستان شناخته می‌شود.

علاوه بر مهاجرت تعدادی از اتباع مسلمان کشورهای مختلف جهان به دلیل فشارهای مذهبی و سیاسی، تعداد انگلیسی نیز اخیراً به اسلام گرویده اند. افزایش جمعیت مسلمانان موجب شده است هر روزه مراکز جدید اسلام ی در انگلستان افتتاح شوند.

آمار بیانگر آن است که حدود نیم میلیون نفر شیعه اثنی عشری در انگلستان زندگی می کنند که بیشتر آنان را ایرانیان، عراقیان، پاکستانی‌ها و خوجه‌ها تشکیل می‌دهند. رشد مسلمانان در این کشور اروپایی از چنان سرعتی برخوردار است که پیش‌بینی می‌شود در بیست سال آینده تعداد مساجد انگلستان که هم اکنون ۶۱۳ باب است، از تعداد کلیساهای آن فزونی یابد.

آمار حاکی از آن است که ۱۷ درصد کل مسلمانان انگلستان را بنگلادشی ها، ۶ درصد را سیاهان، ۴۳ درصد را پاکستانی‌ها، ۴ درصد را انگلیسی‌ها، ۹ درصد را هندی‌ها و ۲۱ درصد را اتباع کشورهای دیگر تشکیل می‌دهند.

ص:۱۰۰

قابل توجه است که یک سوم مسلمانان ساکن انگلستان زیر پانزده سال سن دارند.

مسلمانان از نظر میزان تحصیلات عالیه نیز بالاتر از عموم مردم انگلستان قرار دارند.

تجمع غالب مسلمانان در انگلستان، در شهرهای لندن، غرب میدلندز، غرب یورکشایر، لنکشایر و مرکز اسکاتلند است.

ورود اسلام به انگلستان

مهاجرت مسلمانان به انگلستان با گشوده شدن کانال سوئز در سال ۱۸۶۹ و ازدیاد مبادلات تجاری بین انگلستان و مستعمره‌های آن آغاز شد. در سال ۱۸۸۷ یک وکیل انگلیسی به نام V. Q. Maillu به اسلام گروید. وی یک مسجد و یک مؤسسه اسلامی در شهر لیورپول تأسیس کرد. او در سال ۱۸۹۰ نیز شروع به چاپ مطالبی در رابطه با اسلام و مسلمانان در مجلات dlroW cimsl و tncserC کرد. او همچنین یتیم‌خانه‌ای در شهر لیورپول به نام esuoH anidaM و یک کالج اسلامی برای تحصیل دانشجویان مسلمان و غیرمسلمان افتتاح کرد. Q. Maillu هدیه‌ای از امیر افغانستان دریافت کرد و سلطان عثمانی به او لقب «شیخ الاسلام» داد.

اولین مهاجران مسلمان به انگلستان، یمنی ها بودند که برای اشتغال در بنادر و کشتی های انگلیسی به این کشور روی آوردند. در خلال سال های ۱۸۹۰ تا ۱۹۰۳ حدود چهل هزار نفر ملاح مسلمان وارد سواحل انگلستان شدند که از این تعداد حدود سی هزار نفر، بخشی از عمر خود را در این کشور گذراندند. برخی از این کارگران نیز با دختران انگلیسی ازدواج کردند و به مدت طولانی در انگلستان اقامت گزیدند. افرادی چون یوسف علی از جمله هندی های مهاجر بود که قرآن را به زبان انگلیسی ترجمه کرد. او در انگلستان ازدواج کرد و در این کشور دار فانی را وداع گفت. شخص دیگری به نام کمال الدین که از پیروان قادیانی بود، در سال ۱۹۱۲ از هند وارد انگلستان شد. وی تلاش کرد در ماهنامه ای به نام *Muslims and the weaver's dilemma* مطالب انحرافی در رابطه با اسلام را تصحیح کند.

در این دوره همچنین یک انگلیسی به نام *William Muir* به اسلام گروید و قرآن کریم را به زبان انگلیسی ترجمه کرد. وی همچنین در لندن در مجله ای به نام

ص: ۱۰۱

Muslims and the weaver's dilemma

در زمینه اسلام و مسلمانان قلم می زد و از این طریق ارتباط مردم انگلستان را با اسلام عمیق تر کرد.

گفتنی است اولین مسجد در انگلستان در سال ۱۸۸۹ در *Whitechapel* افتتاح شد که هزینه آن از سوی شاه جهان، حاکم هند، پرداخت شد. در اوایل دهه ۱۹۴۰ مسجد شرق لندن واقع در *Whitechapel* توسط مسلمان دیگری تأسیس شد که بعدها به منطقه *Whitechapel* منتقل شد. این مسجد هنوز هم دایر است.

در دوران جنگ جهانی دوم تعدادی از مسلمانان نیز به عنوان سرباز به ارتش انگلستان پیوستند. البته این تعداد بسیار اندک بود، و لیکن به دنبال بروز تحولات سیاسی در شبه قاره هند و آوارگی جمعیت فراوانی از اهالی پنجاب و میرپور، تعداد بیشتری به استخدام ارتش بریتانیا درآمدند.

علاوه بر آن، افزایش قابل توجه تقاضا برای استخدام کارگر در صنایع، انگلستان مشوق مهاجرت خیل عظیمی مسلمان به این کشور بود. در ابتدا مردان مجرد در جستجوی کار وارد این کشور می شدند و در منازل استیجاری با یکدیگر زندگی می کردند و سالی یک بار برای دیدار با خانواده به زادگاهشان بازمی گشتند. لیکن پس از پایان جنگ جهانی دوم، وضعیت اقتصادی حاکم بر انگلستان به سرعت تغییر یافت و دولت مجبور شد محدودیت هایی را برای کارگران خارجی اعمال کند. در این راستا در سال ۱۹۶۱ مقررات مهاجرت کشورهای مشترک المنافع به تصویب رسید که یک سال بعد به

اجرا گذاشته شد. این مقررات در ورود مهاجران به انگلستان تغییرات اساسی ایجاد کرد. در سال ۱۹۶۴ نیز وزارت کارگر صدور مجوز برای ورود کارگران غیرماهر به انگلستان را متوقف کرد. کارگرانی که در گذشته در انگلستان ساکن شده بودند اقدام به انتقال اعضای خانواده خود به این کشور کردند. با ورود خانواده ها، اسلام وارد زندگی عمومی این کشور شد. در هر محله مسلمانان تلاش کردند محل عبادی و مدرسه ای برای کودکان خود تدارک ببینند. مسلمانان در صدد بودند فرزندان خود را در مقابل فرهنگ بی بندوبار حاکم بر انگلستان محفوظ دارند به آنها قرآن و اصول اسلامی را بیاموزند و آنان را به ادای فرایض دینی وادارند. به تدریج در مناطق مسلمان نشین قصابی های ذبح حلال و فروشگاه های تغذیه ویژه آسیایی ها دایر شد و بدین ترتیب محله های مسلمان نشین در انگلستان شکل گرفتند.

ص: ۱۰۲

۸

شایان ذکر است در دهه ۱۹۶۰ نیز تعدادی از خانواده های مسلمان فرزندان شان را برای ادامه تحصیل در مراکز آموزش عالی انگلستان، به این کشور اعزام کردند.

دانشجویان مسلمان مالزی، ایران، پاکستان، عراق، عربستان سعودی و کشورهای حاشیه خلیج فارس پس از شروع تحصیلات به تشکیل انجمن های اسلامی مبادرت ورزیدند.

در سال ۱۹۶۲ انجمن های اسلامی جهت حمایت از دانشجویان مسلمان تازه وارد، اقدام به تشکیل فدراسیون انجمن های اسلامی کرد. سپس تصمیم گرفته شد مراسم نماز جمعه در دانشگاه ها برگزار شود. علاوه بر آن هفته اسلام در دانشگاه ها برگزار می شد که شامل سخنرانی ها و نمایش فیلم های ویدئویی بود. متعاقباً تعدادی مؤسسه اسلامی تأسیس شد که از آن جمله می توان به موارد زیر اشاره کرد:

fo noinU ehT »,« noissiM cimalsI KU »,« yteicoS s'tnedutS milsuM ehT »,« eporuE fo
licnuoC cimalsI ehT »,« noitazinagrO milsuM

^۸ روغنی، زهرا، شیعیان خوجه در آیین تاریخی، ۱ جلد، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی - تهران، چاپ: اول، ۱۳۸۷ ه.ش.

دومین موج مهاجرت مسلمانان به انگلستان، به دنبال بروز ناآرامی های سیاسی و اقتصادی در برخی کشورهای افریقایی انجام گرفت و تعداد زیادی آسیایی از کنیا و اوگاندا راهی انگلستان شدند . شیعیان خوجه اثنی عشری از زمره این مهاجران بودند.

این افراد که در تجارت، بانکداری و خدمات مالی در افریقا فعال بودند، تصمیم گرفتند با ملی شدن صنایع و بانک ها، افریقا را ترک کنند و برای اسکان در یک کشور امن و باثبات راهی انگلستان شوند . در سال های بعد مهاجرانی از اهدان، ترکیه، بوسنی، و سومالی به بریتانیا مهاجرت کردند و در این کشور سکونت یافتند.

با افزایش جمعیت مسلمانان در انگلستان، به تدریج تعداد مساجد نیز افزایش یافت.

ساختمان مسجد kraP s'tnegeR که از زمره بزرگ ترین مساجد انگلستان به شمار می رود و در مرکز شهر لندن واقع است، به اتمام رسید. هنگامی که دولت مصر زمینی را برای ساخت کلیسا در قاهره اختصاص داد، دولت انگلستان نیز در سال ۹۴۴ زمین این مسجد را اهدا کرد.

مسلمانان ساکن انگلستان به دین اسلام اهمیت زیادی می دهند و طبق یک همه پرسی که در دهه ۱۹۹۰ در این رابطه انجام گرفت، ۷۴ درصد آنها پاسخ دادند که دین در زندگی آنها نقش اساسی و بااهمیتی دارد. این رقم در مورد هندوها و سیک ها ۴۵ درصد و در مورد پیروان کلیسای انگلستان یازده درصد است.

ص:۱۰۳

در عین حال سازمان های اسلامی تلاش می کنند نسل جوان را در مقابل تهاجم فرهنگی و ابتذال حاکم بر جامعه غربی واکسینه کنند. آنها باتوجه دادن روحانیان به موضوعاتی چون آموزش و پرورش، ازدواج، نقش والدین، هدف از زندگی و خطراتی که در جامعه بی بندوبار غرب جوانان را تهدید می کند، درصددند به نسل جدید کمک کنند تا بدون آنکه هویت اسلامی خود را از دست بدهند، وارد جامعه انگلستان شوند.

جماعت لندن

تا سال ۱۹۵۶ میلادی، دانشجویان شیعه ای که از شرق افریقا برای ادامه تحصیلات به لندن اعزام می شدند، در آپارتمان مسکونی یکی از اعضا گردهم می آمدند و مراسم مذهبی خود را برپا می کردند که پس از افزایش تعدادشان، برای انجام دادن مراسم عبادی به مسجد kraP s'tnegeR که تنها مسجد لندن در آن زمان بود، مراجعه می کردند.

گفتنی است جرج پنجم پادشاه انگلستان، ساختمانی را واقع در مرکز شهر لندن به مسلمانان اهدا کرده بود تا مراسم عبادی خود را در آن به جا آورند. این ساختمان در دهه ۱۹۶۰ مرمت شد و به صورت مسجد درآمد و kraP s'tnegeR نامیده شد. مدیریت این مسجد با برادران اهل سنت بود، لذا در برگزاری مراسم عزاداری ماه محرم برای شیعیان محدودیت‌هایی ایجاد می‌کردند. برادران شیعه معتقد بودند که اج‌رای مراسم ماه محرم هویت شیعی آنان را حفظ کرده و آنها را از انحراف مصون می‌دارد. لذا به این نتیجه رسیدند که باید مرکزی مختص خود داشته باشند.

شیعیان خوجه مقیم لندن در سال ۱۹۵۶ دور هم جمع شدند و تصمیم گرفتند برای سازماندهی مراسم مذهبی و اجتماعی خود اتحادیه‌ای تشکیل دهند. در سال ۱۹۷۲ جماعت شیعیان خوجه اثنی عشری لندن رسماً تأسیس و جانشین اتحادیه شد.

با اخراج آسیائیان از اوگاندا، در سال ۱۹۷۲ جمعی از خوجه‌های مقیم آن کشور به انگلستان مهاجرت کردند و تعداد جمعیت خوجه‌ها در این کشور را به چهار برابر افزایش دادند. بسیاری در شهرهای بیرمنگام، پیتربورو، لستر و منچستر مستقر شدند ولی اکثر در لندن سکنا گزیدند. با شرایط جدید، لزوم تأسیس مرکزی مخصوص برای شیعیان به وضوح احساس می‌شد. به این منظور در سال ۱۹۷۳ ساختمان یک کلیسای

ص:۱۰۴

قدیمی واقع در منطقه htimsremmaH خریداری شد. این ساختمان بعدها به اولین حسینیه خوجه‌ها در لندن تبدیل شد.

جماعت لندن با سرعت زیادی رشد کرد و به عنوان یکی از پیشروان تشکیل فدراسیون جهانی شیعیان خوجه فعال شد. با تشکیل این فدراسیون و گسترش ابعاد فعالیت‌ها، تهیه مرکزی بزرگ‌تر در اولویت قرار گرفت. در سال ۱۹۸۷ ملکی در منطقه استنمور لندن خریداری شد که با تلاش زیادی به مرکز اسلامی حسینی فعلی تبدیل یافت. در این مرکز بزرگ تاکنون مراسم مهمی برگزار شده و تمامی شیعیان خوجه مقیم لندن از امکانات گسترده آن بهره‌برداری می‌کنند. در این مرکز علاوه بر انجام مراسم مذهبی، کلاس‌های مدرسه، کتابخانه، محل گردهمایی سالمندان، دبیرخانه فدراسیون جهانی واقع شده‌اند. دامنه فعالیت‌ها و همچنین تعداد شرکت‌کنندگان در مراسم در سال‌های اخیر رشد چشمگیری داشته است تا آنجا که جماعت لندن مجبور است به زودی محل بزرگ‌تری را خریداری کند.

قابل تأمل است رهبران جماعت معتقدند اگرچه خوجه‌های مقیم انگلستان از برخی جنبه‌ها رشد کرده‌اند، زمینه رشد برای آنها در سایر زمینه‌ها نیز وجود دارد. این جماعت مایل است در رشته‌های بهداشت، آموزش و پیدا کردن نقش مؤثر

و تعیین کننده در ساختار سیاسی و اجتماعی انگلستان فعال شود و نیز در رسانه های عمومی این کشور برنامه های اسلامی خود را برگزار کند. بدیهی است تبلیغ اسلام در رسانه های عمومی کشورهای غربی به بودجه هنگفتی نیاز دارد.

گفتنی است یک سوم جمعیت شیعیان خوجه را نسل جوان تشکیل می دهند و والدین مایل اند برای جلوگیری از انحراف آنان در کشورهای غربی، مبالغ زیادی را صرف آموزش و مشاوره کنند. لذا جماعت مجبور است بهترین فضای آموزشی، کتب درسی و امکانات یادگیری را برای این عده فراهم سازد.

مدرسه شیعیان اثنی عشری جماعت لندن در ۱۳ ژانویه ۱۹۸۵ با پنج کلاس و شصت دانش آموز مشغول به کار شد. هدف از تأسیس این مدرسه آموزش و تربیت کودکان و نوجوانان خوجه است. کلاس ها از ساعت ده صبح تا یک و نیم بعد از ظهر در روزهای یکشنبه در مرکز اسلامی شیعه حسینی واقع در منطقه استنمور برگزار می شوند. مواد درسی شامل تاریخ، فقه، اخلاق و قرآن است. پس از گذشتن یک ماه از شروع کار،

ص:۱۰۵

تعداد دانش آموزان به ۱۰۱ نفر افزوده شد. در همان سال همزمان کلاس های عربی و قرآن برای بزرگسالان نیز در این مدرسه برگزار می شد.

فعالیت مدرسه به سرعت افزوده شد و در مدت یک سال کلاس ها به ۱۵ کلاس و تعداد دانش آموزان به ۲۶۲ نفر رسید. با ازدیاد دانش آموزان به ۳۸۰ نفر در سال ۱۹۸۸، محل مدرسه به مکان بزرگ تری انتقال یافت.

در عرض چند سال بعد، تعداد اعضای جماعت ساکن لندن افزای ش چشمگیری یافت و طبیعتاً تعداد دانش آموزان نیز افزوده شد و تا سال ۱۹۹۰ پانصد دانش آموز ثبت نام کردند. بنابراین جماعت مجبور شد تعداد آموزگاران را افزایش دهد و جهت تعلیم معلمان کارگاه هایی برگزار کند.

در این زمان مدرسه موظف شد با تدارک اردوهای تفریحی، کودکان را برای سخنرانی و قرائت قرآن در مجالس جماعت آماده سازد. همچنین مسئولان مدرسه تقبل کردند که همزمان با برگزاری مجالس عزاداری محرم و آداب مخصوص ماه رمضان، کلاس هایی را برای کودکان ترتیب دهند و سخنرانانی را برای صحبت با کودکان دعوت کنند.

گفتنی است تا سال ۱۹۹۱ مدرسه دارای چنان تشکیلاتی شده بود که می توانست مستقلاً وظایف محوله را به خوبی انجام دهد. همچنین انجمن اولیا و مربیان تشکیل شده بود که به گردانندگان مدرسه مشاوره می داد. در این زمان مدرسه ۲۵ کلاس، ۵۰۰ دانش آموز و ۵۰ آموزگار داشت. علاوه بر آن یک کلاس مخصوص ناشنوایان نیز دایر کرده بود.

در سال ۱۹۹۳ کتب درسی توسط کلیه جماعات خوجه در اقصی نقاط جهان مورد بازبینی قرار گرفت و تغییراتی یافت. این کتاب‌ها توسط ۶ مدرسه دیگر از جمله دو مدرسه در امریکای شمالی برگزیده شدند. در سال ۱۹۹۶ مجدداً کتب درسی بازبینی شد و برای اولین بار مدرسه تأکید صرف بر قرائت قرآن را تغییر داد و لزوم دقت در معانی و تفاسیر سوره‌ها را در اولویت قرار داد.

نظر به اینکه تربیت و پرورش فرزندان در چهارده سال اول زندگی از اهمیت ویژه ای برخوردار است، هم اکنون مدرسه لندن کلاس‌هایی را جهت آماده سازی دانش آموزان بزرگ تر برای سپری کردن دوران بلوغ و شروع بزرگسالی برگزار می‌کند.

ص: ۱۰۶

گفتنی است تمامی مطالب تدریس شده در این مدرسه، در وب سایتی قرار گرفته که در سراسر جهان قابل استفاده است. این وبسایت با استقبال زیادی روبه‌رو شده است.

علاوه بر کلاس‌های مدرسه، جماعت لندن از سال ۱۹۹۳ اقدام به برگزاری اردوهای آموزشی در تابستان کرده است. این اردوها هر ساله به مدت دو هفته برای کودکان پنج تا یازده ساله برگزار می‌شود. در طول این مدت، کودکان در کلاس‌های صبح با خواندن، نوشتن و ریاضیات آشنایی بیشتری می‌یابند و بعد از ظهرها ورزش می‌کنند.

همچنین هر چهارشنبه بین ساعت ۵ تا ۶/۳۰ کلاس‌های مخصوصی برای نوجوانان تشکیل می‌شود. در این کلاس‌ها ساخت صنایع دستی، نقاشی، آشپزی و شنا تدریس می‌شود. همچنین با همکاری اتحادیه بانوان، مسافوت دسته جمعی و برنامه‌های ویژه‌ای در مراسم عید و تعطیلات جهت جوانان و نوجوانان برگزار می‌شود.

به‌طور کلی جماعت لندن درصدد است هماهنگی تنگاتنگی بین منزل، مدرسه، دانش آموزان و آموزگاران و اولیا ایجاد کند. هدف اصلی این آموزش‌ها کمک به کودکان جهت مسئولیت پذیری در برابر خالق، اتخاذ عملکرد مناسب بر طبق اصول اسلامی، ایجاد حس تشخیص در مورد حق و باطل، ایجاد شجاعت لازم برای اعتراف به آنچه که از نظر اسلامی منحط است، ایجاد روحیه خدماتی در او و اعتماد به نفس است.

در کلاس‌های فقه بر آن اصولی تأکید می‌شود که به تناسب سن کودک در زندگی مورد نیاز او است. اولویت در آن است که کودک موضوع را کاملاً درک و به آن عمل کند.

کلاس تاریخ با تقویم پیش می‌رود. یک هفته قبل از سالروز ولادت و یا وفات معصومین، زندگی آنها مورد مطالعه قرار می‌گیرد و به دستاوردهای آنها ارج نهاده می‌شود.

هم‌زمان با تدریس زبان عربی، روخوانی قرآن و تجوید به کودکان آموزش داده می‌شود. سوره‌ها، بر روی تفسیر آیات بحث و دانش‌آموزان به حفظ سوره‌ها ترغیب می‌شوند. گفتنی است کتاب کلیدهای فهم قرآن، چاپ انتشارات فرهنگ اسلامی در تهران، در این کلاس‌ها تدریس می‌شود.

ص: ۱۰۷

جماعت لندن علاوه بر تشکیل کلاس‌های مدرسه جهت آماده‌سازی دانش‌آموزان خوجه از نظر جسمی و روحی برای ورود به جامعه و خدمتگزاری، هر هفته ورک شاپ‌هایی را برگزار می‌کند. کلاس‌های مخصوص ورک شاپ از ساعت ده تا یک و چهل و پنج دقیقه هر شب به غیر از ماه محرم و صفر و رمضان، در محل حسینیه حجت لندن برگزار می‌شوند. آغاز سال تحصیلی مطابق سیستم آموزشی انگلستان، در ماه سپتامبر است. در هر سال تحصیلی ۲۵ کلاس ورک شاپ تشکیل می‌شود. این کلاس‌ها به دانش‌آموزان کمک می‌کند به عنوان یک مسلمان در یک جامعه غیراسلامی، زندگی بزرگسالی خود را آغاز کنند.

ورک شاپ حجت از ژانویه ۱۹۹۱ با کلاس‌های قرآن برای چهل دانش‌آموز در مرکز اسلامی شیعیان حسینی آغاز به کار کرد. هم‌اکنون این ورک شاپ با ۵۳ آموزگار در خدمت ۵۹۲ دانش‌آموز است.

گفتنی است از پنج سال قبل، جماعت لندن تصمیم گرفت کلاس‌هایی را برای بانوان گروه سنی ۱۹ تا ۶۵ ساله نیز برگزار کند. در این ورک شاپ‌ها سمینارهایی نیز در موضوعات موردعلاقه بانوان برگزار می‌شود. قابل ذکر است کتب درسی ورک شاپ توسط مرکز آموزش اسلامی فدراسیون جهانی تأمین می‌شود.

جماعت بیرمنگام - انگلستان

قبل از سال ۱۹۷۰ تعداد انگشت‌شماری خانواده خوجه در شهر بیرمنگام زندگی می‌کردند. تنها خانواده‌های خوجه که قبل از این تاریخ در بیرمنگام زندگی می‌کردند، خانواده فداء حسین فاضل و علی یوناکی کورجی بودند.

پس از اخراج آسیائیان از اوگاندا در سال ۱۹۷۲، خانواده‌های آواره خوجه در ابتدا در اردوگاه‌های آوارگان انگلستان اسکان یافتند و به تحقیقات در مورد سکونت در این کشور مبادرت ورزیدند. اکثر خوجه‌های مهاجر، شهرهای لندن، بیرمنگام و پیتربورو را برای اسکان انتخاب کردند. بنابراین جماعت بیرمنگام رسماً در اواخر سال ۱۹۷۲ تشکیل شد. اولین گردهمایی‌های این جماعت جهت برگزاری مراسم عزاداری محرم و صفر و قرآن خوانی و نیایش در ماه مبارک رمضان، در منازل اعضا انجام گرفت. لیکن با رشد جماعت، منازل خصوصی گنجایش همه شرکت‌کنندگان را نداشتند. لذا در سال

۱۹۷۳ منزل بزرگ‌تری اجاره کردند. تا دو سال برنامه‌های آقایان در این منزل، و برنامه‌های بانوان در منزل اعضا برگزار می‌شد.

در سال ۱۹۷۵ بنیه مالی جماعت قوی‌تر شد و توانست ساختمان دوطبقه‌ای را خریداری کند. در طبقه اول این ساختمان برنامه آقایان و در طبقه دوم برنامه بانوان اجرا می‌شد. این شرایط تا سال ۱۹۸۰ همچنان ادامه یافت. همچنین کلاس‌های مدرسه جهت آموزش قرآن و اصول عقاید، در منزل اجاره ای دایر می‌شد. سپس با کمک فداء حسن فاضل و حبیب والجبی، دو تن از خوجه‌های خیر، ملک این منزل اجاره‌ای خریداری شد.

در سال ۱۹۷۷ جماعت خوجه مقیم بیرمنگام به حدی رشد کرده بود که تأسیس یک مرکز عبادی برای آن لازم می‌نمود. کار احداث این مرکز در نوامبر ۱۹۸۰ آغاز شد و در اکتبر ۱۹۸۱ ساخت حسینی به پایان رسید. هم‌زمان سنگ بنای مسجد توسط روحانی مقیم به نام سید خلیل عباس نهاده شد. کار احداث مسجد نیز در ژوئن ۱۹۸۲ به پایان رسید و بلافاصله ساخت چندین دستگاه آپارتمان در طبقه دوم حسینی آغاز شد. این آپارتمان‌ها جهت پذیرایی از مهمانان عبوری از بیرمنگام و همچنین برای استفاده به عنوان دفتر جماعت ساخته شدند.

جماعت بیرمنگام از این تاریخ به مدت پنج سال ساخت وساز دیگری انجام نداد تا آنکه به دلیل گسترش حوزه فعالیت، نیاز به تحولات بیشتری احساس شد. در نوامبر ۱۹۸۷ شبستان بانوان بزرگ‌تر و مهد کودکی به آن اضافه شد. این پروژه در ژوئن ۱۹۸۸ خاتمه یافت.

به عنوان یک استر اتزی درازمدت، شیعیان خوجه از این پس تصمیم گرفتند ساختمان های حول وحوش مسجد را خریداری کنند. در سال ۱۹۸۹ ملکی را خریدند که هم اکنون به حوزه المهدی تبدیل شده است. در سال ۱۹۹۲ زمین پشت مسجد نیز خریداری شد. علاوه بر آن ملکی که در جوار مجتمع سیده زینب واقع شده است، در سال ۱۹۹۵ و ملک مقابل آن در سال ۱۹۹۶ خریداری شده‌اند.

سنگ بنای پروژه مجتمع سیده زینب در سال ۱۹۹۶ توسط ملا اصغر نهاده شد. این مجتمع که در ۱۵ مارس ۱۹۹۸ افتتاح شد، شامل کلاس‌های درس، زمین بازی، کتابخانه و تسهیلات لازم جهت برگزاری سمینار است. برای این مجتمع که در سه طبقه با

زیربنای ۲۰ هزار فیت مربع ساخته شده، ۱/۵ میلیون پوند هزینه شده است. بخش عمده این مبلغ را زنان و کودکان جماعت جمع‌آوری کرده‌اند.

گفتنی است جماعت بیرمنگام اولین جماعت در انگلستان و احتمالاً در اروپا است که کلاس‌های تقویتی برای بالا بردن سطح علمی دانش‌آموزان خوجه دایر کرده است.

در سال ۱۹۹۰ سید مرتضی عباس که از زمره متخصصان امور آموزشی بود، با کمک دختر و عروس خود برپایی کلاس‌های تقویتی را آغاز کرد. در این کلاس‌ها که توسط یک آموزگار اداره می‌شدند، ده نفر داوطلب تدریس شدند، کلاس‌هایی نیز ویژه دانش‌آموزان کم‌سن و سال‌تر دایر کردند. سید مرتضی عباس اولین مدیر این مدرسه، از سال ۱۹۹۰ تا ۱۹۹۵ خدمت کرد و پس از او مرتضی سومار جانشین وی شد تا به امروز نیز در این سمت مشغول کار است.

هم‌اکنون این مدرسه پنج آموزگار و هفت کلاس دارد و ۹۸ دانش‌آموز بین شش تا یازده سال در آن تحصیل می‌کنند. این کلاس‌ها که در روزهای شنبه برگزار می‌شود، شامل تدریس ریاضی، زبان انگلیسی و علوم است. با شرکت در این کلاس‌ها، دانش‌آموزان می‌توانند سطح نمرات خود را بالا برند و در امتحانات مدارس موفقیت‌های بیشتری کسب کنند.

جماعت بیرمنگام در سال ۱۹۸۴ کتابخانه کوچکی را در اتاقی در گوشه یک گاراژ راه اندازی کرد. اولین کتاب‌ها از سوی فدراسیون جهانی به جماعت بیرمنگام اهدا شد.

در سال ۱۹۸۷ کتاب‌ها و نوارهای صوتی بیشتری به کتابخانه رسید و تعداد بازدیدکنندگان بیشتری را به خود جلب کرد.

در سال ۱۹۹۰ این کتابخانه الغدیر نام گرفت و با همکاری افراد داوطلب مرتب و منظم تر شد. علاوه بر آن دهکده ای به منظور فروش کتاب در جوار کتابخانه ساخته شد. در سال ۱۹۹۵ مجدداً بر تعداد کتاب‌های این کتابخانه افزوده شد و کتاب‌های جدید از ایران، پاکستان، کانادا و شرق آفریقا نیز به آن افزوده شد. هم‌اکنون حدود ششصد نوار ویدئویی و ۷۰۰ نوار صوتی در این کتابخانه موجود است. کتاب‌ها درباره موضوعاتی چون فقه، اخلاق و تاریخ بوده و نوارهای نوحه، مرثیه، قصیده و مجالس عزاداری که توسط افراد مختلف در اقصای نقاط جهان اجرا شده اند، در این کتابخانه در اختیار علاقه‌مندان است. همچنین نوار کل قرآن همراه با ترجمه آن به زبان انگلیسی نیز

ص:۱۱۰

موجود است. علاوه بر آن سیصد جلد کتاب مخصوص کودکان در این کتابخانه گردآوری شده است. همچنین نوارهای ویدئویی و کتاب‌هایی به زبان گجراتی به منظور استفاده کهنسالان در این کتابخانه موجود است. با افتتاح مجتمع سیده

زینب، این کتابخانه به آن محل منتقل و به سیستم کامپیوتری مجهز شده است و علاقه‌مندان می‌توانند با استفاده از سیستم جست‌وجوگر آن، کتاب‌های مورد نیاز خود را پیدا کنند.

جماعت پیترزبورو- انگلستان

گردهمایی شیعیان خوجه در شهر پیترزبورو به دنبال اخراج آنها از اوگاندا در سال ۱۹۷۲ صورت گرفت. در ابتدا تعداد اندکی خانواده شیعه مقیم این شهر در شب‌های جمعه و در اعیاد و وفات معصومین دور هم جمع می‌شدند.

تعداد خوجه‌های مقیم پیترزبورو رو به افزایش نهاد و در سال ۱۹۷۵ ساختمانی خریداری شد که به حسینیه تبدیل یافت. در سال ۱۹۷۸ اولین مسجد جماعت شیعه در این شهر احداث شد و جماعت به تدریج رشد کرد. برگزاری مراسم نماز جماعت به‌طور دائم و برگزاری مراسم مختلف مذهبی، فضای اسلامی خاصی به پیترزبورو بخشید و خانواده‌های بیشتری ترغیب شدید از شرق آفریقا به این شهر مهاجرت کنند.

زندگی راحت و آرام، فضای دوستانه و معنوی موجود با کلاس‌های آموزشی مختلف برای کودکان و نوجوانان، از جمله جاذبه‌های پیترزبورو بودند.

در دهه ۱۹۸۰ جماعت همچنان گسترش یافت و تعداد انگشت شمار خوجه‌های مقیم این شهر در سال ۱۹۹۰ به بیش از صد خانوار رسید. بنابراین تسهیلات موجود پاسخگوی نیاز خوجه‌های مقیم این شهر نبود. برای رفع این نیاز، ۱ پروژه جدید ساختمان حسینیه در سال ۱۹۹۰-۱۹۸۹ به اجرا گذاشته شد و ساخت یک مسجد نیز در طرح پروژه قرار گرفت. حسینیه نیز بازسازی شد و ۱۲ کلاس مدرسه، زمین بازی، کتابخانه و مرکزی جهت فعالیت جوانان احداث کردند. این پروژه نیم‌میلیون پوند هزینه در بر داشت که توسط فدراسیون جهانی شیعیان خوجه و اعاناتی که از طرف سازمان‌های تابعه و مردم رسیده بود، تأمین شد. جماعت پیترزبورو همچنان روبه‌رشد است و فعالیت‌های مختلفی به این شرح انجام می‌دهد:

۱. برگزاری نماز مغرب و عشا و تفسیر قرآن پس از اتمام نماز.

ص:۱۱۱

۲. برگزاری کلاس‌های درس برای دختران در روزهای شنبه و برای پسران در روزهای شنبه و یکشنبه. در این کلاس‌ها ۱۶۰ دانش‌آموز شرکت می‌کنند.

۳. برگزاری مراسم پرفیض دعای کمیل و زیارت وارث در شب‌های جمعه.

۴. برگزاری نماز جمعه که با استقبال زیادی روبه‌رو است.

۵. گردهمایی سالمندان در روزهای جمعه و برگزاری کلاس‌های دینی برای آنان.

۶. برگزاری مراسم سخنرانی در شب‌شنبه‌ها در مورد مسائل اسلامی به زبان انگلیسی.

۷. برگزاری مراسم مختلف ورزشی برای جوانان.

۸. برگزاری اردوهای تفریحی در ایام تعطیل.

جماعت لیدز - انگلستان

جماعت شیعیان خوجه در سال ۱۹۷۳ توسط تعدادی از خانواده‌هایی که از اوگاندا به انگلستان مهاجرت کرده بودند، تأسیس شد. قانون اساسی جماعت در سال ۱۹۷۴ به تصویب رسید و جواد نقوی به عنوان اولین رئیس آن منصوب شد. در شش سال اول، مراسم مذهبی خوجه‌ها در منازل اعضا برگزار می‌شد. در سال ۱۹۷۹ این جماعت موفق شد منزلی را خریداری کند که به حسینه و محل مسکونی روحانی تبدیل شد. از آن پس مجالس در این حسینه برپا می‌شدند.

جماعت شیعیان خوجه لیدز در همین سال به عضویت فدراسیون جهانی درآمد. در سال ۱۹۸۰ با استخدام یک روحانی قرار شد مراسم مذهبی جماعت به طور دائم در شب‌های جمعه برگزار شود. همچنین مراسم پرفیض نماز جمعه و کلاس‌های مدرسه برای کودکان دایر شد.

افزایش تعداد جوانان جماعت را به این فکر انداخت که تحت نظارت روحانی، سمینارها و بحث‌هایی را برای روشنگری آنان برگزار کنند. همچنین برنامه‌های تفریحی و ورزشی برای جوانان تدارک دیده شد. روابط بین اعضای جماعت لیدز بسیار صمیمانه است و همین موضوع موجب جلب جوانان تحصیل‌کرده و متخصص از دیگر شهرها شده است.

لیدز بزرگ‌ترین شهر منطقه یورکشایر واقع در شمال انگلستان است و ۷۲۵۰۰۰ نفر جمعیت دارد و در بین شهرهای لندن و ادینبورو واقع شده است. این شهر از مراکز عمده اقتصادی انگلستان و سومین مرکز بزرگ صنعتی و یکی از مراکز عمده رسانه‌های

ص: ۱۱۲

جمعی و ارتباطی این کشور به‌شمار می‌رود. در لیدز دو دانشگاه مهم با چهل هزار نفر دانشجو دایر است.

لیدز تنها جماعت شیعیان خوجه در شمال انگلستان است و خانواده های مقیم برادفورد، هالیفکس، هادرزفیلد، شفیلد و یورک در برنامه های جماعت لیدز شرکت می کنند. مراسم مذهبی جماعت لیدز شامل مراسم سخنرانی و نیایش شب جمعه، برگزاری مراسم عزاداری در ماه محرم و نیایش در ماه رمضان و برپایی مراسم گرامیداشت سالگرد ولادات و وفات معصومین است. کلاس های مدرسه نیز هر روز شنبه در سه سطح مختلف در رشته های قرآن، تاریخ، فقه و اخلاق برگزار می شود.

همچنین برنامه های تفریحی و ورزشی برای دانش آموزان در نظر گرفته می شود.

از سال ۲۰۰۰ میلادی جماعت لیدز هر دو هفته یک بار میزگردهای بحث و تبادل نظر درباره مسائل مذهبی، اجتماعی، حقوقی، فلسفی و مذهبی برگزار می کند. جماعت تلاش می کند در این میزگردها مسائل مبتلا به روزمره مسلمانان ساکن غرب را مطرح سازد. به عنوان مثال آیا اسلام و تروریسم قابل جمع اند؟ آیا عملیات شهادت طلبانه با اسلام جور درمی آید؟ مجتهد کیست و شرایط اجتهاد کدام است؟

با رشد جماعت از نظر کمی و کیفی، لزوم خرید محل بزرگ تری احساس شد. این جماعت موفق شد در سال ۱۹۹۴ با تلاش شبانه روزی، ملک جدیدی را خریداری کند.

این ملک در سال ۱۹۹۷ از محل مسکونی به محل مذهبی تغییر یافت. در این محل پروژه احداث مجتمع باب العلم در سال ۲۰۰۲ آغاز شد. این بنای بسیار مدرن که مجهز به شبستان ها، کتابخانه، غسلخانه و کلاس های مدرسه است در ۴ ژوئیه ۲۰۰۴ طی مراسم باشکوهی افتتاح شد. برای ساخت این مجتمع ۱۱۱۷۱۶۷ پوند هزینه شد که از طریق خمس، هدایای مردمی و کمک های جماعات دیگر تأمین شد.

جماعت وسکس - انگلستان

در سال ۱۹۶۵ یکی از خوجه های فعال تانزانیا به نام محمد جعفر به همراه خانواده اش به انگلستان مهاجرت کرد و در شهر پورترموت^۹ سکونت گزید. این خانواده که مؤسس محفل خراسان در زنگبار بودند، برگزاری مجالس مذهبی در این شهر را آغاز کردند.

ص: ۱۱۳

در این مجالس غالباً دانشجویان دانشگاه پورترزموث شرکت می کردند. در همان ایام دو نفر دیگر از خوجه ها انجمن اسلامی پورترزموث را تأسیس کردند و سپس اولین انجمن ورزشی مسلمانان انگلستان با سرپرستی غلام عباس جعفر کار خود را شروع کرد.

خوجه های مقیم پورترزموث تصمیم گرفتند در سال ۱۹۸۴ جماعت خوجه اثنی عشری را تأسیس کنند . آپارتمانی به همت محمد اقبال سومجی رهن و به حسینیه تبدیل شد. در سال ۱۹۸۸ ملا بشیر رحیم به عنوان روحانی کار خود را در این جماعت آغاز کرد. وی به زبان انگلیسی برای جوانان موعظه می کرد.

افزایش تعداد خانواده های خوجه در این منطقه جماعت وسکس را بر آن داشت که درصدد تهیه محلی بزرگ تر برای برنامه های مذهبی خود باشند . به این منظور از سایر جماعات کمک خواستند و در سال ۱۹۹۲ ساختمانی در maheraF maheraF خریداری شد. این ساختمان بازسازی و در آن دو سالن بزرگ مخصوص آقایان و خانم ها، کلاس های مدرسه و آپارتمانی برای روحانی ایجاد شد . این ساختمان که مجتمع المهدی نام گرفت، در ۱۲ سپتامبر ۱۹۹۳ افتتاح شد.

گفتنی است جماعت وسکس هم اکنون دارای ۷۰ خانواده عضو است. مجالس مذهبی آن به طور منظم برگزار می شود؛ در کلاس های مدرسه، ۴۰ دانش آموز آموزش مذهبی می بینند؛ و بانوان کلاس های مخصوص خود را دارند.

در سال ۱۹۹۴ جماعت وسکس دو سمینار مهم تحت عناوین «چگونه کودکان را به شیوه اسلامی در انگلستان پرورش دهیم» و «شیوه و ماهیت عزاداری» برگزار کرد که مورد استقبال شرکت کنندگان قرار گرفت.

در سال ۱۹۹۵ ثبت عقد ازدواج در جماعت وسکس از نظر دولت انگلستان قانونی اعلام شد . همچنین جماعت موفق شد از شهرداری زمینی برای تبدیل به قبرستان با گنجایش ۱۰۲ قبر ویژه مسلمانان maheraF بگیرد.

شایان ذکر است جوانان خوجه وسکس در طرح آبرسانی علی اصغر که جهت حفر چاه در مناطق فقیرنشین هند و شرق آفریقا بود، شرکت و مبلغ ۲۰۰۰ پوند جمع آوری کردند.

ص: ۱۱۴

جماعت اسکس - انگلستان

جماعت اسکس دارای چهل خانواده عضو است که ۱۲۰ نفر را شامل می شود. این جماعت برای برپایی مراسم مذهبی خود از نظر مکان با مشکلاتی روبه رو بود و مجبور بود با اجاره کردن سالن های کلیسا، برنامه های خود را برگزار سازد که برخی اوقات اجاره آن سالن ها میسر نمی شد.

بنابراین اعضای جماعت اسکس به این نتیجه رسیدند که باید مرکز مستقلی برای خود داشته باشند تا بتوانند برنامه ریزی منظمی انجام دهند. لذا ملکی به ارزش هفتاد هزار پوند در نزدیکی مرکز شهر اسکس و ایستگاه قطار خریداری کرد.

فدراسیون جهانی مبلغ ۱۵ هزار پوند در این زمینه به جماعت اسکس کمک کرد.

همچنین از آیت الله خوئی برای استفاده بخشی از سهم امام اجازه خواست . این مؤسسه «مرکز اسلامی الرضا» نامیده شد.

جماعت میلتن کینز - انگلستان

تأسیس جماعت میلتن کینز به اواسط دهه هفتاد برمی گردد؛ زمانی که ده خانواده از اوگاندا به شهر Bthel ی مهاجرت کردند. این مهاجرت هم زمان با تغییراتی بود که در ساختار این شهر و تبدیل آن به یک شهر مدرن اتفاق می افتاد.

در روزهای اولیه شروع کار، فرزندان خانواده های مهاجر در کلاس هایی که در مراکز اعضا تشکیل می شدند، به یادگیری قرآن و احکام می پرداختند. در اواخر دهه هفتاد اکثر مراسم مذهبی و کلاس های مدرسه، هفته ای یک بار برای کودکان در سالن های اجاره ای برگزار می شد.

تا اواسط دهه ۱۹۸۰ شرکت میلتن کینز توسعه شهر را به پایان رساند و تسهیلات گسترده اقتصادی و اجتماعی در اختیار مردم قرار داد . مسکن ارزان قیمت و راه های مواصلاتی عالی برای سفر به لندن موجب شد تعداد زیادی از مهاجران به انگلستان، جذب این شهر شوند . لذا تعداد خانواده های خوجه ساکن شهر افزایش یافت و لزوم برنامه ریزی های بلندمدت تر احساس شد.

تا سال ۱۹۸۴ فقط ۲۵ خانواده خوجه به عضویت آن جماعت درآمده بودند . قانون اساسی جماعت تدوین و به عنوان یک مؤسسه خیریه در انگلستان ثبت شد. لذا

ضرورت خرید مرکز و تأسیس مسجدی شیعی احساس شد. این طرح در سال ۱۹۸۶ به موافقت فدراسیون جهانی رسید و تقاضای کمک به آن از سایر جماعات مطرح شد.

خوشبختانه در مدت کوتاهی ملکی خریداری کردند و در آن یک مرکز عبادی به نام مرکز اسلامی زینبیه ساختند . در وهله اول در خلال سال‌های ۱۹۸۸-۱۹۸۷ حسینیه‌ای احداث شد. بلافاصله کار مرحله دوم آغاز شد که تا سال ۱۹۹۳ به طول انجامید. بنای جدید که در جوار حسینیه ساخته شد، شامل کلاس های مدرسه، سالن بزرگ گردهمایی بزرگ، غسالخانه و آشپزخانه مجهز بود. هم‌اکنون تعداد خانواده‌های عضو این جماعت به ۷۵ خانواده رسیده است. مدرسه این جماعت نیز دارای ۶۵ دانش‌آموز ۴ تا ۱۴ ساله است که در آن قرآن و مسائل مربوط به مذهب تشیع را فرا می‌گیرند.

حضور شیعیان در امریکا

هیچ‌کس دقیقاً نمی‌داند که اولین شیعیان اثنی عشری امریکای شمالی، از چه تاریخی ساکن این قاره شدند . شواهد امر نشان می‌دهد برخی از خانواده‌های هندی و لبنانی شیعه قبل از دهه ۱۹۴۰ در کانادا اسکان یافتند. از آن پس مهاجرت شیعیان به امریکای شمالی به طور پراکنده انجام گرفت؛ و لیکن ظهور متخصصان طبقه متوسط شیعه در امریکا پدیده ای جدید است.

حضور شیعیان اثنی عشری به عنوان یک فرقه، مجزا در امریکا پس از شرکت آنان در مراسم عزاداری سالار شهیدان به‌وضوح مشاهده شد. تاریخ برگزاری برخی از این مراسم طبق روایات شنیده شده از مسلمانان هند و پاکستان، به حدود دهه ۱۹۴۰ بازمی‌گردد. شیعیان گرچه در نقاط مختلف پراکنده بودند، تلاش می‌کردند برای مراسم عزاداری یکجا گردهم آیند.

طبق مدارک موجود، در دهه ۱۹۵۰، تعداد اندکی خانواده شیعه در شهرهای بزرگ کانادا و امریکا زندگی می‌کردند. این خانواده‌ها به برگزاری مراسم ماه محرم اعتقاد داشتند و آداب آن را گرچه به‌طور مختصر، برگزار می‌کردند.

می‌توان تصور کرد که باتوجه به انبوه ایرانیان و تعداد زیاد عراقی و لبنانی، جمعیت شیعیان در امریکای شمالی یک سوم کل جمعیت مسلمانان ساکن این قاره باشد . در عین حال بنابر فرهنگ و آداب و رسوم مختلف بین فرق شیعه، آنها متأسفانه نتوانسته‌اند

تاکنون زیر یک پرچم واحد درآیند. بی‌شک اختلاف زبانی از مهم‌ترین عواملی بوده است که تجمع شیعیان را تحت لوای یک رهبری میسر نساخته است. شیعیان ایرانی در مجالس روحانیان فارسی زبان شرکت می‌کنند در صورتی که شیعیان هندی و پاکستانی در مجالسی شرکت دارند که روحانی به زبان اردو برای آنان سخنرانی کند.

رهبران جماعت خوجه در کشورهای غربی پرورش یافته و بزرگ شده‌اند و به خوبی با مشکلاتی که شیعیان مهاجر در فضای سیاسی و فرهنگی غرب با آن مواجه‌اند، آشنا هستند و لیکن از نظر فرهنگ اسلامی و آداب و رسوم شرقی مهارت و قابلیت ندارند که بتوانند برای مشکلات موجود راه حل ارائه دهند. در مقابل، روحانیانی که از کشورهای شرقی به این قاره مهاجرت کرده‌اند، اگرچه با آداب و رسوم اسلامی و قوانین و مقررات فقهی آشنا هستند، اطلاعات ناقصی از غرب و مشکلات مسلمانان در این فضای مبتدل، دارند و در نتیجه در جذب نسل جوان به اسلام زیاد موفق نیستند.

باتوجه به این مشکل، ۱ کمبود روحانیان و اساتیدی که در محل آموزش دیده باشند، و با تعلیمات اسلامی و اوضاع فرهنگی غرب به خوبی آشنا باشند، به خوبی آشکار است و به عنوان یکی از مشکلات عمده در بین جماعات مقیم کشورهای غربی مطرح است.

اذا شیعیان برای حفاظت از خود و خانواده‌های خود مؤسسات اسلامی مهمی را تأسیس کرده‌اند. از جمله می‌توان به احداث مساجد و مراکز اسلامی برای تدریس قرآن و علوم اسلامی در خلال روزهای تعطیل آخر هفته اشاره کرد.

خوجه‌ها معتقدند برقراری چنین سیستم آموزشی، ضامن حفظ اخلاق مذهبی براساس آموزه‌های اسلامی اهل البیت در بین نسل جوان مسلمان ساکن کشورهای غربی است. در عین حال برای بهبود و اصلاح و ارتقای سطح برنامه‌های آموزش اسلامی طرح‌های متعددی ارائه کرده‌اند، که از جمله برگزاری برنامه‌ها به زبان انگلیسی است.

به‌طور کلی عملکرد شیعیان اثنی عشری که اقلیتی در بین مسلمانان ساکن آمریکا محسوب می‌شوند، چشمگیر بوده است. بی‌شک استقلال شیعیان از هر دولت و مؤسسه دولتی و اهمیت زیادی که شیعیان علاوه بر نماز به روزه و حج و سایر مبانی اسلامی می‌دهند، دلایل عمده موفقیت آنها قلمداد می‌شوند.

گفتنی است مهاجرت شیعیان خوجه به آمریکا از چند دهه قبل آغاز شد. در ابتدا دانشجویان خوجه برای ادامه تحصیلات عالیه به آمریکا اعزام شدند. سپس متخصصان

و نیروهای ماهر خوجه برای استفاده از امکانات ش غلی عازم منطقه شدند و در آنجا سکونت گزیدند . تا اواسط دهه ۱۹۷۰ چهار جماعت شیعه خوجه در امریکا تشکیل یافته بود. رهبران این جماعات در کنفرانس قانون اساسی فدراسیون جهانی که در سال ۱۹۷۶ در لندن برگزار شد، شرکت کردند.

امروزه تعداد مراکز اسلامی و سطح آگاهی مسلمانان مقیم امریکا افزایش یافته است.

مرکز آموزشی سازمان ocmisaN مسئولیت مدارس خوجه ها را در کل امریکای شمالی برعهده دارد.

در طول این مدت سازمان های خیریه متعددی از طریق خوجه ها در امریکا شکل گرفته است . «تحریک ترسیل قرآن» یکی از این سازمان ها است که به کارهای ا انتشاراتی مشغول است . بلال مسلم میشن امریکا نیز یکی دیگر از این سازمان ها است که مکتب اهل البیت را به بسیاری از مشتاقان تدریس کرده است . این مؤسسه در تبلیغ اسلام در مرکز و جنوب امریکا از جمله جزایر کارائیب فعال است. این مؤسسه مدرسی را در گویانا و ترینیداد برای ارتقای فرهنگ تشیع در بین ساکنان منطقه تأسیس کرده است.

این مؤسسه همچنین در جزایر سولومون و کلمبیا فعال است.

فدراسیون جهانی با ارسال کتب زیادی به بلال مسلم میشن امریکا، با این مؤسسه در فعالیت های تبلیغاتی همکاری می کند. به عنوان مثال فدراسیون جهانی در ساخت یک مرکز اسلامی واقع در بندر اسپانیا پایتخت ترینیداد به بلال مسلم میشن کمک کرد.

حوزه خدماتی شیعیان خوجه اثنی عشری در امریکای شمالی بسیار وسیع است.

مرحوم ملا اصغر جعفر دار التبلیغ نیویورک را در ۱۸ سپتامبر ۱۹۹۹ افتتاح کرد.

فعالیت های این مؤسسه مانند مؤسسه م شابه خود در لندن است . از طریق انتشار کتاب، نوارهای صوتی و تصویری، به بالا بردن سطح آگاهی عمومی درباره اهل البیت کمک می کند. کتابخانه دار التبلیغ مورد استفاده محققان، مدرسان و دانشجویان و کلیه اعضای جماعات است . همچنین تجهیزات پیشرفته کامپیوتری این مرکز مشتاقان را در یافتن پاسخ برای سؤالاتشان یاری می رساند و مسئولان، وقت زیادی را صرف پاسخ به سؤالات مردم از طریق تلفن و اینترنت می کنند. این کتابخانه کتاب هایی به زبان عربی، انگلیسی، اردو و فارسی دارد . در دار التبلیغ سمینارهای مختلف و کلاس های کوتاه مدت نیز برگزار می شود.

در سال ۱۹۷۲ در پی اخراج آسیائیان از اوگاندا، چند خانواده خوجه راهی ایالت مینسوتا شدند. آنها به همراه چند نفر دیگر که در سال های بعد، از افریقا به آنها پیوستند، هسته اولیه جماعت شیعیان خوجه در این ایالت امریکا را به زمین کاشتند.

جمع کوچکی که تشکیل شده بود تلاش می کردند با برگزاری مراسم نیایش در شب های جمعه، مراسم عزاداری در ماه محرم و بزرگداشت اعیاد، از نظر معنوی خود را زنده نگاه دارند.

از اولین روز ورود به سرزمین غربت، فاطمه والجبی درصدد بود که این مراسم را در منزل شخصی خود هرچه باشکوه تر برپا دارد. شوهرش حسین والجبی نیز با صدای خوشی که داشت با نوحه خوانی، قصیده سرایی و مرثیه خوانی و نیایش به جلسات مذهبی این جمع، فضای ملکوتی می داد. خانواده بیگ، از جمله پیر و ان اهل سنت نیز، که از اوگاندا به مینسوتا مهاجرت کرده بودند، در این مراسم شرکت می کردند. برخی از مراسم عزاداری محرم نیز در منزل آنها برگزار می شد. بی شک فضای وحدت و مودتی که این خانواده ایجاد کرده بودند، فراموش ناشدنی است.

این شرایط ده سال به طول کشید و این تعداد اندک توانستند مراسم مذهبی خود را با شور و شوق فراوان و با خلوص بی نظیری برپا دارند و نام جماعت مینسوتا را به عنوان یک جماعت منظم معروف سازند.

به تدریج تعداد خانواده های مهاجر خوجه به مینسوتا افزوده شد و تعداد شرکت کنندگان در مراسم عبادی نیز رو به فزونی نهاد. لذا مجالس به محل جدیدی منتقل شد. در این محل شیعیان عراقی، ایرانی و پاکستانی نیز شرکت می کردند.

خوجه ها با مشاهده رشد کمی و کیفی خود، به طور رسمی اقدام به تأسیس جماعت در مینسوتا کردند و جماعت را «انجمن عسگری» نام نهادند. در سال ۱۹۸۴ نیز ۲۴ قطعه قهر جهت شیعیان خوجه خریداری شد که بعدها این تعداد به ۱۰۰ فقره افزایش یافت.

جماعت مینسوتا با تلاش فراوان اعضای جماعت و کمک هایی که از جماعات دیگر دریافت کرد، بالأخره موفق شد زمینی را برای ساختن مرکزی عبادی خریداری کند. این مرکز که مرکز اسلامی جعفری نامیده شد، در روز ولادت امام حسین مطابق با ۱۱ مارس ۱۹۸۹ به دست ملا اصغر رئیس فدراسیون جهانی افتتاح شد.

مراجع عظامی چون آیت الله خوئی و آیت الله سیستانی، حمایت های خود را از این مرکز اعلام کردند . فدراسیون جهانی، فدراسیون افریقا و جماعات مختلف امریکای شمالی جهت احداث این مرکز کمک های قابل توجهی پرداخت کردند.

از جمله مهم ترین برنامه های جماعت مینسوتا، آموزش کودکان و نوجوانان تبیین شد و انجمن عسگری برگزاری کلاس های دروس اسلامی را با جدیت دنبال کرد. بتول نجفی یکی از اعضای فعال این انجمن، در سال ۱۹۸۴ کلاس های مدرسه را به طور رسمی افتتاح کرد . در این کلاس ها که در ابتدا در زیرزمین منزلش تشکیل می شد، هشت دانش آموز شرکت داشتند. پس از گذشت زمان کوتاهی، با رشد کمی و کیفی مدرسه، مسئولان مجبور شدند کلاس ها را به محل بزرگ تری منتقل کنند.

به تدریج خانواده های بیشتری از برقراری کلاس های اسلامی مطلع شدند و درصدد ثبت نام نوباوگان خود برآمدند . در سال ۱۹۸۹ کلاس ها به محل جدید الاحداث مرکز اسلامی منتقل شدند . در سال ۱۹۹۴ این محل نیز گنجایش کلیه دانش آموزان را نداشت، لذا جماعت مجبور شد برای ساخت مدرسه ای جدید چاره اندیشی کند.

با کمک های مالی و معنوی که از افراد خیر دریافت شد، جماعت موفق شد در سال ۱۹۹۵ زمینی را خریداری و تا سال ۱۹۹۶ مدرسه ای را در آن به نام مدرسه الزهرا بنا کند . این مدرسه در شب عاشورا افتتاح شد . در حال حاضر ۱۰۰ دانش آموز در این مدرسه با راه و روش اهل البیت آشنا می شوند.

به دلیل افزایش جمعیت خانواده های خوجه مینسوتا، لزوم احداث مرکز بزرگ تری ضروری نمود. در این راستا در جوار حسینیه فعلی، ساختمانی چندمنظوره در حال احداث است . این ساختمان شامل یک سالن بزرگ در طبقه اول و دو شبستان بزرگ در طبقه دوم است . وضوخانه مخصوص آقایان و بانوان، آشپزخانه ای بزرگ و مجهز و یک غسالخانه در زیرزمین آن احداث شده است . این مرکز جهت برپایی مراسم پرازدحام ماه محرم، رمضان، اعیاد و مراسم عروسی بسیار مناسب است.

این محل همچنین برای برپایی کلاس های دروس اسلامی در روزهای تعطیل آخر هفته از مقطع آمادگی تا دبیرستان مورد استفاده قرار می گیرد. هرکدام از کلاس های این مدرسه به احترام یکی از ائمه نامگذاری شده اند. این مرکز همچنین دارای تجهیزات ورزشی ویژه بانوان خواهد بود.

جهت احداث این مرکز ۵۵۰ هزار دلار هزینه تعیین شده است. جماعت مینسوتا اجازه یافته است از محل سهم امام برای ساخت این مرکز استفاده کند. همچنین فدراسیون جهانی و جماعات مختلف امریکای شمالی در ساخت این مرکز کمک‌هایی پرداخت کرده‌اند. ساخت این مرکز در سپتامبر ۲۰۰۱ آغاز شده و همچنان ادامه دارد.

جماعت آتلانتا- امریکا

در ۲۵ سال گذشته تعداد شیعیان مقیم شمال شرقی آتلانتا افزایش یافته است. در گذشته مرکز ثابتی جهت برگزاری مراسم و کلاس‌های مدرسه وجود نداشت و بیشتر گردهمایی‌های جماعت در منازل افراد و یا سالن‌های اجاره‌ای صورت می‌گرفت. پس از گذشت چندی به یاری خیرین، ملکی برای این منظور خریداری شد.

مرکز اسلامی صاحب الزمان آتلانتا در سال ۱۹۹۴ به عنوان یک سازمان غیرانتفاعی ثبت شد و از آن پس جماعت فعالیت‌های مذهبی خود را در محل مذکور انجام می‌داد.

با رشد جماعت نیاز به خرید محل بزرگ‌تری احساس شد. برای این کار در آوریل ۱۹۹۸ زمینی برای تشکیل مرکز اسلامی صاحب الزمان آتلانتا خریداری و در جهت این امر وامی با تضمین بازپرداخت چهار نفر از شیعیان خوجه از بانک گرفته شد.

هم‌اکنون این مرکز با برگزاری سمینار، پخش کتاب و نشریات به زبان‌های فارسی، عربی، و انگلیسی، برگزاری برنامه‌هایی ویژه جوانان و اجرای پروژه‌های سرمایه‌گذاری، تلاش می‌کند به اهداف خود جامعه عمل بپوشاند.

مرکز اسلامی صاحب الزمان در نظر دارد با تأسیس مدارس تمام وقت از دوره آمادگی تا پایان دوره متوسطه به کودکان شیعه در آموختن دروس اسلامی یاری رساند.

این مرکز همچنین درصدد احداث یک مجتمع ورزشی برای بزرگسالان و کودکان شامل استخر شنا، زمین فوتبال و اتاق بدن‌سازی است. ساخت یک کتابخانه عمومی نیز از جمله برنامه‌های در دست اجرا است.

مرکز اسلامی صاحب الزمان با برگزاری سمینارها و مجالس بحث و تبادل نظر، تلاش می‌کند اعضای جماعت را با مشکلات و مسائل اجتماعی و دینی جوانان آشنا سازد. این سازمان همچنین درصدد است اسلام و ارزش‌های آن را به خواهران و

برادران مسلمان و غیرمسلمان بهتر معرفی کند و با ایجاد یک فضای صمیمی و دوستانه پیام اهل البیت را به نسل جوان برساند.

مرکز اسلامی حسینی اورلاندو، فلوریدا- امریکا

مرکز اسلامی حسینی در مقایسه با جماعات بزرگی چون جماعات خوجه در آلن تاون، نیویورک و تورنتو نسبتاً کوچک است. این تفاوت از تعداد کمتر مهاجران خوجه به این شهر ناشی شده است.

مرکز اسلامی حسینی در سال ۱۹۹۱ توسط تعداد اندکی خانواده خوجه که از انگلستان، امارات متحده عربی و نیوجرسی امریکا به اورلاندو مهاجرت کرده بودند، تأسیس شد. تا سال‌های ۱۹۸۹ و ۱۹۹۰ مراسم مذهبی ساکنان این منطقه در منازل شخصی ایشان برگزار می‌شد. همچنین کلاس‌های مدرسه در منزل یکی از برادران تشکیل می‌شد. در سال ۱۹۹۱ خوجه‌ها ساختمانی را برای اجرای مراسم خود اجاره و کلاس‌های مدرسه را نیز به آن منتقل کردند.

در خلال سال‌های ۱۹۹۷-۱۹۹۱ بیست و پنج خانواده دیگر به جمع ده خانواده ساکن اورلاندو پیوستند. در تابستان ۱۹۹۷ یکی از تجار معروف خوجه به نام جعفر عبد الحسین تصمیم گرفت تجارتخانه خود را به سان فورد واقع در حومه شهر اورلاندو منتقل کند. به دنبال این حرکت، کارمندان او نیز در این شهر ساکن شدند و لذا تعداد خانواده‌های خوجه به ۶۵ سر رسید. این نقل مکان موجب شد در طی چند ماه بعد، ده خانواده دیگر نیز به این جمع بپیوندند. در این زمان به همت یکی از برادران فعال به نام غلامعلی دوجی، زمینی در منطقه سان فورد خریداری کردند که مرکز اسلامی حسینی در آن احداث شد.

در سال ۱۹۹۸ صد و بیست خانواده شیعه خوجه در شهر اورلاندو ساکن شده بودند؛ ولی پس از آنکه سی خانواده هندی پاکستانی الاصل زمینی را برای مراسم خود در ۴۵ کیلومتری سان فورد خریداری کردند، از این گروه جدا شدند. لذا تا سال ۲۰۰۰ میلادی تعداد خانواده‌هایی که در برنامه‌های مرکز اسلامی حسینی شرکت می‌کردند به ۹۵ خانواده رسید.

ص: ۱۲۲

گفتنی است به دلیل رشد سی درصدی جمعیت خوجه های مقیم اورلاندو، رهبران این جماعت درصدد خرید ساختمان‌های بزرگ تری هستند. بی‌گمان با سوابق و تجارب اعضا که از شهرهای مختلف مثل دار السلام، مومباسا، نایروبی، لندن، تورنتو و دبی به این شهر مهاجرت کرده‌اند، این جماعت پویا و زنده به راه خود ادامه خواهد داد.

جماعت تورنتو- کانادا

جماعت تورنتو در حال حاضر از چنان رشدی برخوردار است که بنیانگذاران آن در تصورشان نمی‌گنجید. این جماعت که توسط نسل قبل با ۳۰ نفر عضو تشکیل شد، امروزه به ۵۰۰۰ نفر عضو رسیده است. تاریخ تشکیل جماعت شیعیان خوجه اثنی عشری در تورنتو از سال ۱۹۶۷ با مهاجرت ۳ خانوار از شرق آفریقا آغاز شد. در سال ۱۹۶۹ این تعداد به ۱۲ خانوار رسید.

در سال ۱۹۷۱ جماعت تورنتو به عنوان یک مؤسسه خیریه با ۳۰ عضو اعلام موجودیت کرد. در سال بعد با آواره شدن صدها نفر از خوجه‌های مقیم اوگاندا، جماعت تورنتو تلاش کرد که تعدادی از آوارگان را در کانادا اسکان دهد.

با افزایش تعداد خوجه‌های اثنی عشری مقیم این شهر، اعضا در منازل یکدیگر دور هم جمع می‌شدند و مراسم مذهبی خود را برپا می‌داشتند. به تدریج این گردهمایی‌ها به سالی در مرکز شهر انتقال یافت. این سالن که مجهز به منبر بود، از سوی یکی از اعضا وقف شده بود.

این جماعت در ابتدا «اتحادیه شیعیان اثنی عشری شرق آفریقا مقیم تورنتو» نام داشت. در سال ۱۹۷۷ این نام به «اتحادیه مسلمانان شیعه اثنی عشری مقیم تورنتو» تغییر یافت. سپس در سال ۱۹۸۴-۱۹۸۳ به «جماعت شیعیان مسلمان اثنی عشری» تکمیل شد.

مسلمانان برنامه‌ریزی برای این تعداد شیعه، به سازماندهی قوی و منسجم و امکانات و مکان مناسبی نیازمند است که این جماعت تاکنون در این زمینه موفق بوده است.

شیعیان خوجه در سال ۱۹۷۹ مرکز اسلامی جعفری را افتتاح کردند. این مرکز که به مسجد weivyaB شهرت دارد، در شمال شهر تورنتو واقع شده و تا بیست سال بزرگ‌ترین مسجد این شهر و یا حتی در کل کانادا به شمار می‌آمد. این مسجد هم‌اکنون

ص: ۱۲۳

نیز اصل‌ترین مرکز عبادی شیعیان خوجه اثنی عشری محسوب می‌شود و ملیت‌های مختلف هندی، پاکستانی، تانزانیایی، کنیایی، اوگاندایی، راوندایی، برونديایی، موزامبیک، زئیری، موریس، ایرانی، عراقی، افغانی و لبنانی در مراسم آن شرکت می‌جویند.

گفتنی است جماعت خوجه‌های مقیم کانادا در دهه ۱۹۹۰ از نظر امکانات به رشد قابل‌توجهی رسید. در سال ۱۹۹۴ این جماعت ملکی را به مساحت ۲۸ جریب مربع در منطقه ریچموند خریداری و آن را به یک مجتمع تبدیل کرد که به یک باشگاه ورزشی پیشرفته برای آقایان و بانوان، شبستان بزرگ و سالن اجتماعات مجهز است. جماعت تورنتو همچنین در

تأسیس مدرسه اسلامی «الصادق» در سال ۱۹۹۴ مشارکت داشت. در حال حاضر ۱۵۰ نفر از والدین دانش‌آموزان عضو هیئت‌امنای این مدرسه‌اند. مرکز اسلامی «معصومین» واقع در منطقه اونتاریو نیز در اکتبر ۲۰۰۳ پس از سال‌ها فعالیت افتتاح شد. این مرکز که در غرب شهر تورنتو واقع شده است، یک سالن مجهز ورزشی، زمین بسکتبال، والیبال، بدمینتون، مسجد، کلاس درس، اتاق کامپیوتر و کتابخانه دارد.

در این مرکز علاوه بر برنامه‌های ورزشی برای دختران و پسران، کلاس‌های کمک‌های اولیه، مشاوره پزشکی، مبارزه با اعتیاد و آموزش والدین برگزار می‌شوند.

علاوه بر آن جهت مقابله با مشکل مسکن، تعدادی از اعضای دوراندیش جماعت تورنتو یک مجتمع مسکونی را تأسیس کردند. این مجتمع با ۱۷۱ واحد مسکونی در اختیار ۶۰۰ عضو و ۶۱ سالمند قرار گرفته است. خانواده‌های ساکن از طریق سیستم ویدئوکنفرانس به مرکز اسلامی جعفری متصل می‌شوند و از منزل به مشاهده برنامه‌ها و سخنرانی‌های آن مرکز می‌نشینند.

شایان ذکر است به دلیل وضعیت خوب مالی جماعت تورنتو، این جماعت در پروژه‌های عام‌المنفعه‌ای که فدراسیون جهانی به آنها پیشنهاد می‌کند، فعالانه شرکت می‌جوید.

جماعت لندن اونتاریو - کانادا

مرکز اسلامی اهل البیت مرکزی است که برنامه‌های مذهبی شیعیان خوجه مقیم لندن اونتاریو در آن برگزار می‌شود. مراسم مذهبی خوجه‌ها در ابتدا به مدت ۲۷ سال در

ص: ۱۲۴

منازل اعضای جماعت برگزار می‌شدند. تا اینکه مرکز اسلامی اهل البیت در ۹ ژانویه ۱۹۹۹ درهای خود را به روی مؤمنین باز کرد.

جماعت این شهر مرکب از خانواده‌های خوجه مقیم و دانشجویانی است که در دانشگاه وسترن اونتاریو تحصیل می‌کنند. این افراد در گذشته در شرق آفریقا، خاور دور و خاورمیانه زندگی می‌کردند. گفتنی است مرکز اسلامی اهل البیت به عنوان شاخه‌ای از جماعت شیعیان خوجه اثنی عشری تورنتو فعالیت می‌کند. این مرکز در جنوب لندن اونتاریو واقع شده و فاصله آن از شهر تورنتو ۲۰۰ کیلومتر است.

برنامه جمعه شب‌های این مرکز شامل نماز مغرب و عشاء به صورت جماعت، نیایش، خواندن زیارت وارث و سوره یاسین و دعای کمیل است. سپس یکی از جوانان درباره موضوعی سخنرانی می‌کند و فیلم ویدئویی از یک مجلس پخش می‌شود. این برنامه قبلاً در شب‌های جمعه برگزار می‌شد و لیکن به دلیل گرفتاری‌های درسی جوانان که شرکت‌کنندگان اصلی آن بودند، به عصر جمعه تغییر یافت.

گفتنی است در خلال ماه مبارک رمضان، در روزهای ۱۵، ۱۹، ۲۱ و ۲۳ برنامه‌های ویژه‌ای برگزار می‌شود. همچنین خانواده‌ها در روزهای تعطیل در مرکز اسلامی اهل البیت با افطار از شرکت‌کنندگان پذیرایی می‌کنند. مراسم روز عید فطر نیز باشکوه برگزار و از میهمانان به صرف شام پذیرایی می‌شود. در این روز به کودکانی که در تلاوت قرآن و شرکت در برنامه‌های مذهبی کوشا و منظم بوده‌اند، جوایزی می‌دهند.

همچنین در طول ماه مبارک رمضان برای کمک به فقرا و جوهی جمع‌آوری می‌شود.

برنامه‌های عزاداری سید شهیدان هرساله در ۱۲ روز ماه محرم در این مرکز برقرار می‌شود و با استقبال چشمگیر روبه‌رو است. همچنین در اولین شنبه هر ماه با همکاری جماعت تورنتو برنامه ویژه‌ای در مرکز اسلامی اهل البیت برگزار می‌شود. این برنامه با سخنرانی آغاز و سپس کارگاهی برای نوجوانان و جوانان ۱۳ تا ۲۳ ساله برگزار می‌شود. از ویژگی‌های این برنامه آن است که بزرگسالان در آن شرکت نمی‌کنند تا جوانان بتوانند به راحتی سؤالات خود را مطرح کنند. پس از ادای نماز جماعت، و اتمام مراسم صرف شام، سخنرانی جهت کلیه افراد جماعت برگزار می‌شود.

قابل توجه است گروه سالمندان تورنتو هرساله به لندن اونتاریو دعوت می‌شوند و در برنامه‌های خاصی که برای آنان ترتیب داده شده است، شرکت می‌جویند.

ص: ۱۲۵

شهر لندن اونتاریو در غرب تورنتو واقع شده است و ۳۴۰ هزار نفر جمعیت دارد.

این شهر به دلیل وفور درختان، به شهر جنگل معروف است. فاصله این شهر تا شهر دیترویت آمریکا حدود ۲۰۰ کیلومتر و فاصله آن تا آبشار نیاگارا نیز ۲۰۰ کیلومتر است.

جماعت ادمونتون - کانادا

فعالیت جماعت خوجه مقیم ادمونتون پس از اخراج خانواده های آسیایی از اوگاندا در سال ۱۹۷۲، آغاز شد . خانواده‌های مهاجر که در شرق افریقا فعال بودند پس از ورود به ادمونتون تصمیم گرفتند در محیط جدید، با آداب و رسوم و فرهنگی که کاملاً متفاوت از شرق افریقا بود، به اجرای برنامه‌های مذهبی خود ادامه دهند.

اولین قانون اساسی جماعت در سال ۱۹۷۶ تدوین و پس از چندی تصویب شد و جماعت رسماً کار خود را آغاز کرد . در ابتدا برنامه های مذهبی در منازل مسکونی اعضا برگزار می شد. سپس محل این برنامه ها به سالن اجاره ای انتقال یافت .

پس از افزایش تعداد خانواده های خوجه ساکن آلبرتا به دلیل شکوفایی اقتصادی منطقه، نیاز به مکانی که در آن بتوان کودکان را با اصول اسلامی آشنا کرد بیشتر احساس شد. متعاقباً رهبران جماعت درصدد خرید محل مناسبی برآمدند.

در مارس ۱۹۷۸ ملا اصغر رئیس فدراسیون جهانی ، به همراه یکی از تجار خوجه مقیم ونکور به نام رضا دوجی، به ادمونتون سفر کرد. پس از مشاهده شرایط محلی و گفت و گو با دست اندرکاران جماعت ادمونتون، تصمیم گرفتند . برای اجرای مراسم مذهبی سالیانه ای اقدام کنند . در این راستا کمیته ای تشکیل شد که مقدمات کار را فراهم ساز د. این کمیته ملاقات‌های زیادی با دیگر جماعت ها داشت و مسائل را پیگیری می کرد. برخی از خوجه های مقیم امریکا، اروپا و افریقا برای اجرای این پروژه مبالغ قابل توجهی پرداخت کردند.

با تلاش فراوان اعضا، در سال ۱۹۸۱ زمینی خریداری شد و کار احداث این سالن با زیربنای ۳۰۰ فیت مربع در سال بعد آغاز شد . گفتنی است این بنا که با هزینه ۴۰۰ هزار دلار ساخته شد، در اکتبر ۱۹۸۲ توسط امیر حسین نقوی روحانی مقیم ادمونتون افتتاح شد و از آن پس مراسم مذهبی جماعت در این مکان برگزار می‌شود.

ص:۱۲۶

قابل توجه است نماز مغرب و عشاء هر شب در این سالن به جماعت برگزار و سپس در زمینه مذهب تشیع مطالبی ایراد می‌شود. کلاس‌های مدرسه نیز برای کودکان در روزهای یکشنبه در همین محل دایر است.

جماعت ونکور- کانادا

حضور شیعیان خوجه در ایالت بریتیش کلمبیا به سال ۱۹۶۷ بازمی‌گردد یعنی وقتی که تعداد اندکی خوجه به کانادا مهاجرت کردند. این افراد پس از استقرار در منطقه به برگزاری مجالس مذهبی در منازل خود اقدام کردند.

در سال ۱۹۷۲ پس از اخراج آسیائیان از اوگاندا، تعداد دیگری از خانواده های خوجه در شهر ونکور که به مروارید کانادا معروف است، سکونت یافتند. ونکور با آب و هوای مناسب، سواحل و کوه های زیبا و محیط مناسب و رو به رشد اقتصادی مورد توجه این افراد قرار گرفت . البته مهاجران اولیه با خوجه هایی که از اوگاندا مهاجرت کرده بودند، کمال همکاری را داشتند.

در سال ۱۹۷۵ جماعت شیعیان خوجه اثنی عشری در ونکور تأسیس شد و اولین قانون اساسی آن به تصویب رسید . سپس این جماعت در ۹ ژوئن ۱۹۷۵ رسماً ثبت شد. اولین رئیس جماعت، رضا حسین دوجی بود که ده سال در این سمت فعالیت می کرد.

با گسترش کمی و کیفی فعالیت ها، رهبران جماعت در سال ۱۹۷۸ تصمیم گرفتند به جای برگزاری مراسم مذهبی در سالن های اجاره ای، حسینیه ای احداث کنند. برای این کار زمینی با مساحت ۳ جریب مربع خریداری و ساختمانی با ۸۴۰۰ فیت مربع زیر بنا با هزینه ۳۰۰ هزار دلار در آن احداث شد . در ساخت این مجتمع کلیه جماعات از اعطای کمک های مالی دریغ نوزیدند . این حسینیه در مدت ۲۳ سال در خدمت جماعت ونکور بود . گفتنی است جماعت ونکور در ابتدا اقدام به خرید پنجاه قطعه قبر در قبرستان برای خاکسپاری اعضای خود کرد . به تدریج با کمک هایی که جمع آوری کرد این تعداد را به ۴۵۰ قبر افزایش داد.

ص: ۱۲۷

با رشد جماعت و گسترش مسئولیت های آن، این جماعت کمیته هایی را جهت اجرای برنامه های اجتماعی و رفاهی، فعالیت های جوانان، تبلیغات اسلامی، ترویج ازدواج، امور سالمندان و خاکسپاری تشکیل داد.

شایان ذکر است جماعت ونکور تاکنون از خدمات روحانیان متعدد برخوردار بوده است . اولین روحانی خوجه در این شهر امیر حسین نقوی نام داشت. متعاقباً سید محمد رضوی به مدت هفت سال در این شهر فعالیت می کرد. سپس به شهر تورنتو منتقل شد.

سپس شیخ حسنین قاسمعلی به مدت نه سال کار می کرد.

خواهران عضو این جماعت از سخنرانی های طاهره قاسم علی بهره می برند. هر دو نفر، شیخ حسنین و طاهره قاسمعلی، همچنان در آکادمی آموزش اسلام در ریچموند مشغول تدریس هستند.

با دلسوزی و پیگیری های مجدانه رهبران جماعت ونکور، مدرسه المنتظر نیز در این شهر افتتاح شد . در طول سالیان دراز این مدرسه مدیریت خوبی داشته است و امیدوار است به اهدافش برسد . این مدرسه هم اکنون ۱۲۰ نفر دانش آموز دارد.

با رشد جمعیت و گسترش برنامه ها در دهه ۱۹۹۰ رهبران جماعت شروع به یافتن مکان بزرگ تر برای اجرای مراسم عبادی مذهبی و اجتماعی خود پرآمدند . خوشبختانه زمینی واقع در منطقه ریچموند به مساحت ۸ / ۹ جریب مربع خریداری و در ژوئن ۲۰۰۰ سنگ بنای این مجتمع به دست رئیس فدراسیون جهانی بر زمین نهاده شد . این مجتمع مرکز اسلامی الزهراء نامیده شد. ساختمانی با زیربنای ۵۵ هزار فیت مربع در آن ساخته شده که ۱۱ میلیون دلار کلفادا هزینه دربر داشت. این مرکز شامل مسجد، مدرسه، باشگاه ورزشی، حسینیه و سایر تجهیزات برای جماعت است.

گفتنی است حسینیه قبلی به مبلغ یک میلیون و ۳۵۰ هزار دلار کانادا فروخته شد و سه ملیون دلار کانادا نیز وام گرفتند و مابقی توسط جماعات مختلف پرداخت شد.

برنامه ریزی برای خرید و کار ساختمانی مرکز اسلامی الزهراء هشت سال طول کشید . در این مرکز که در ۲۵ اوت ۲۰۰۲ افتتاح شد مسجد بسیار زیبایی ساخته شده که دارای یک گنبد سبزرنگ شبیه گنبد مسجد النبی و دو مناره شبیه مناره های حرم امام رضا است . این مسجد دارای دو شبستان با گنج ایش بیش از ۷۰۰ نفر است. شیشه های ۱۴ پنجره این شبستان ها با خطاطی زیبایی با ۹۹ اسم خداوند و اسامی ۱۴ معصوم و

ص: ۱۲۸

آیاتی از قرآن مزین شده اند. بخشی از این مسجد ۲۴ ساعت شبانه روز برای برپایی نماز و نیایش بر روی مؤمنین گشوده است.

مرکز اسلامی الزهراء همچنین دارای یک باشگاه ورزشی به مساحت ۶۰۰۰ فیت مربع است . این سالن مجهز به کلیه وسایل برای ورزش جوانان و بانوان است . این سالن گنجایش ششصد نفر را دارد و می توان در روزهایی که شبستان ها پر هستند، از آن برای جا دادن جمعیت استفاده کرد.

مرکز اسلامی الزهراء دارای یک غسالخانه مجهز و اتاقی برای اقامت خانواده متوفی در هنگام شب در کنار جسد عزیز خود است. قابل توجه است که ۲۰ هزار فیت مربع از این بنا به مدرسه ۱۴ کلاسی تبدیل شده است. این مدرسه دارای یک کتابخانه و یک آزمایشگاه کامپیوتری است. همچنین مهدکودکی زیبا و مجهز و یک محل سکونت برای روحانی در

این مجتمع ساخته شده است. این مجتمع مجهز به ۲۴۵ پارکینگ و از نظر حیاطسازی نیز در نوع خود در منطقه بی نظیر است.

جماعت سیدنی - استرالیا

استرالیا از نظر مساحت از هند، پاکستان و بنگلادش بزرگ تر است و لیکن علی رغم وسعت زیاد، تنها ۱۶ میلیون نفر در آن زندگی می کنند. جمعیت تقریبی مسلمانان ساکن این کشور ۲۵۰ هزار تا ۴۰۰ هزار نفر و جمعیت شیعیان ۲۷ هزار نفر است.

اکثر شیعیان در نزدیکی شهر سیدنی سکنا دارند . بزرگ ترین گروه شیعه، گروه لبنانی است که ۲۵ هزار نفرند. مابقی شیعیان از کشورهای پاکستان، هند، برمه، کویت، عراق و شرق افریقا به استرالیا مهاجرت کرده اند.

گروه لبنانی در قالب مؤسسه الزهراء که در سال ۱۹۷۵ تأسیس شد به فعالیت های مذهبی می پردازند. این مؤسسه قدیمی ترین مؤسسه شیعی استرالیا محسوب می شود.

گردهمایی های این گروه در مسجد زیبای فاطمه زهرا که در سال ۱۹۸۰ در شهر سیدنی بنا شد، برگزار می شود. بیشتر لبنانی های مقیم استرالیا را آوارگان لبنانی تشکیل می دهند.

برای آموزش زبان عربی و دروس دینی به کودکان لبنانی، کلاس هایی در محل مسجد دایر شده است.

ص: ۱۲۹

دیگر مرکز شیعه اثنی عشری، مؤسسه رفاهی محمدی است که توسط شیعیان مهاجر از پاکستان، برمه و شرق افریقا تأسیس شده است. این مؤسسه در سال ۱۹۹۱ به عضویت فدراسیون جهانی شیعیان خوجه اثنی عشری درآمد.

گفتنی است جلسات روضه و سخنرانی در گذشته در منازل اعضا برگزار می شد تا آنکه در سال ۱۹۹۰ یک ساختمان کوچک با گنجایش ۱۵۰ نفر جهت تشکیل حسینیه به مبلغ ۱۷۵ هزار دلار خریداری شد. ۳۰ هزار دلار این مبلغ توسط فدراسیون جهانی تأمین شد . قابل ذکر است که پنج خانواده خ وجه ساکن استرالیا با مؤسسه الزهراء و مؤسسه رفاهی محمدی همکاری دارند.

جماعت پنج تن ویکتوریا ملبورن - استرالیا

جماعت پنج تن ویکتوریا واقع در شهر ملبورن دارای چهل خانواده خوجه عضو است.

این جماعت که در سال ۱۹۹۰ تأسیس شد، مراسم مذهبی خود را به‌طور مرتب برگزار می‌کند.

در ۲۵ دسامبر ۱۹۹۶ این جامعه یک مجتمع جدید به نام مرکز پنج تن در ملبورن افتتاح کرد و از آن تاریخ تاکنون کلیه مراسم مذهبی این جماعت در این مرکز انجام می‌گیرد. گفتنی است فدراسیون جهانی ۵۰ درصد هزینه ساخت این مجتمع را که بالغ بر ۲۰۰ هزار دلار بود، پرداخت کرد.

جماعت شهر hargoK - استرالیا

جماعت شیعیان خوجه اثنی عشری مقیم hargoK واقع در جنوب ولز جدید در سال ۱۹۹۲ تأسیس شد. در حال حاضر این جماعت ۱۴ خانواده عضو دارد. این جماعت با خانواده‌های دیگر ساکن سایر شهرهای استرالیا در تماس است. این جماعت برنامه‌های مذهبی و گردهم‌آئی‌های خود را در سالن‌های اجاره‌ای و مدارس برپا می‌کند.

ص: ۱۳۱

۱۰

فصل سوم فهرست شخصیت‌های برجسته شیعیان خوجه اثنی عشری

ملا قادر حسین

اولین بار توجه عموم به شیعیان خوجه اثنی عشری در دوره مجتهد زمان شیخ زین العابدین مازندرانی که در عراق سکونت داشت، جلب شد.

گروهی از خوجه‌ها به رهبری دوجی جمال جهت زیارت به عراق مشرف شدند و با زین العابدین مازندرانی دیدار کردند. وی در آن سفر از آنها پرسید که آیا به سفر حج رفته‌اند؟ ایشان پاسخ دادند که زیارت ائمه اطهار مقدم بر سفر حج است. اعتراض دسته‌جمعی علمای عراق به این اظهارنظر موجب شد خوجه‌ها به اشتباه خود پی ببرند و برای بالا بردن سطح سواد اسلامی جماعات خود، از شیخ خواستند مدرسی به شهر بمبئی اعزام کند. متعاقباً یک طلبه هندی به نام ملا قادر حسین در سال ۱۸۷۳ به هند اعزام شد و در آنجا استقرار یافت و پس از چندی به عنوان یک مبلغ فعال معروف شد.

^{۱۰} روغنی، زهرا، شیعیان خوجه در آئینه تاریخ، ۱ جلد، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی - تهران، چاپ: اول، ۱۳۸۷ ه.ش.

قادر حسین در بدو ورود در یک اتاق اجاره‌ای در منزل محمد راوجی اقامت گزید.

در این اتاق مراسم نماز جماعت با شرکت ۴۰ نفر به امامت قادر حسین برپا می شد که این تعداد در شب های جمعه به صد نفر می رسید.

خوجه های اسماعیلیه از این فعالیت قادر حسین خشمگین شدند و تهدید کردند هر کس به خانه او رفت و آمد کند از جماعت خانه اخراج خواهد شد. این تهدید مؤثر بود و تعداد شرکت کنندگان در مجالس قادر حسین را کاهش داد. قادر حسین از موضع خود کنار نرفت و نیمه شب ها خود به دیدار هوادارانش می رفت و به سؤالات دینی آنها پاسخ می داد. خوجه ها از تهدیدهای اسماعیلیه نگران بودند و می گفتند اگر از جماعت خانه اخراج شویم، حتی قبرستانی برای خاکسپاری اجسادمان نداریم.

ص: ۱۳۲

این وضعیت تا آنجا ادامه یافت که یازده نفر با هم پیمان بستند که اگر یک نفر از آنان از جماعت خانه به دلیل اعتقاداتش اخراج شود، سایرین نیز به طور داوطلبانه در مراسم اسماعیلیه ها شرکت نخواهند کرد. خلفان راستانی و دوجی جمال جزو این یازده نفر بودند.

خلفان راستانی با اختصاص دادن مبلغ ده هزار روپیه ابراز آمادگی کرد که اگر برای هر یک از آنان مشکلی پیش آید، اجازه دارند از این پول استفاده کنند. حتی قول داد اگر برای خاکسپاری عزیزانشان نتوانند در محل مجوز بگیرند، اجسادشان برای دفن شدن به قبرستان کربلا ارسال خواهد شد.

این اولین قدم برای تأسیس یک جماعت مستقل شیعی دوازده امامی در بمبئی بود.

این خبر خیلی زود در شهر پخش شد و تعداد اعضای جماعت به ۷۰ نفر رسید. از این پس افراد زیادی به طور دائم به منزل ملا قادر حسین مراجعه می کردند. یکی از افراد مشتاق تاجری به نام جراج پیر بود. شرکت او در مراسم شب های جمعه موجب شد چهارصد نفر در تبعیت از او در آن مجالس شرکت کنند. این خبر موجب خشم هواداران اسماعیلیه شد. تلاش برای بازگرداندن این عده به جماعت خانه آغاز شد و پس از دو هفته موفق شدند از شرکت این عده در مجالس ملا قادر جلوگیری کنند.

تعداد اندکی که به ملا وفادار ماندند همواره مورد انتقاد طبقه مرفه و قدرتمند بودند.

قادر حسین تصمیم داشت مراسم شب قدر را در مسجد lahuM برگزار کند که تهدید به مرگ شد . او با حمایت هواداران اندکش نماز عید فطر را در این مسجد برپا داشت.

در چنین شرایط بحرانی بود که ملا شنید که حتی دوجی جمال تحت فشار خانواده و اطرافیانش به جماعت خانه سر زده است. هنگامی که دوجی جمال عازم حج بود، قادر حسین وعده حج را به او یادآوری کرد دوجی جمال از این کار اجتناب کرد و اظهار نگرانی کرد که در آن صورت از جماعت خانه اخراج خواهد شد و خانواده و آئینده شغلی اش به خطر خواهد افتاد.

دوجی جمال به ملا قادر قول داد که از این پس برادرش هارجی جمال از ملا قادر حفاظت خواهد کرد . وی همچنین به ملا توصیه کرد که در بمبئی حضور داشته باشد و به تدریس هواداران خود ادامه دهد.

ص: ۱۳۳

ملا قادر حسین در کنار فعالیت های تبلیغی خود، کتابی تحت عنوان چراغ هدایت منتشر کرد که در شهرهای avuhaM ، کاج، موریس و مسقط توزیع شد. برخی از نسخ این کتب به انگلستان و چین نیز ارسال شد. ملا قادر حسین درباره این کتاب می نویسد:

«امیدوار بودم که شاگردانم را به صحت مطالبی که تدریس می کنم مطمئن ساخته و ایمان آنها را تقویت کنم.»

پس از گذشت مدتی هارجی جمال به ملا اطلاع داد که دیگر از تأمین مالی او عاجز است و باید برای گذران زندگی به جراج پیر بازرگان سرشناس مراجعه کند . جراج پیر نیز در پاسخ به تقاضای ملا برای دریافت کمک مالی، گفت به کسانی مراجعه کنید که تاکنون شما را اداره می کرده اند.

در این شرایط بود که ملا قادر از شیخ زین العابدین مازندرانی پیامی دریافت کرد که تحت هیچ شرایطی شهر بمبئی را ترک نگوید. لذا ملا قادر حسین علی رغم محدودیت های مالی به فعالیت های تبلیغی خود در این شهر ادامه داد.

سال بعد دختر خلفان راستانی درگذشت و جماعت خانه از صدور مجوز دفن در قبرستان اجتناب کرد و به او اطلاع دادند وضعیت به همین منوال است تا دست از اعتقادات خود برندارد . راستانی در پاسخ گفت چگونه می توانم از اعتقاداتم به اسلام، به توحید و به نبوت دست بردارم و از مسیر اسلام دور شوم؟ چندی بعد اسماعیلیه عضویت او را لغو کرد و در ملاعام این خبر را منتشر کردند . اطرافیان راستانی از ترس جانیشان او را تحریم کردند و به هم گوشزد می کردند که نتیجه شرکت در مجالس ملا چنین خواهد بود.

قادر حسین به کارهای تبلیغی خود ادامه می داد و لیکن مخالفان او دست بردار نبودند و از او خواستند که با رئیس جماعت خوجه اسماعیلیه ملاقات کند . ملا از این دیدار خودداری ورزید . سپس به او پیشنهاد شد که کار تبلیغی را متوقف کند و در عوض ۲۵ هزار رویه دریافت کند که البته مبلغ قابل توجهی در آن دوره محسوب می شود. ملا در پاسخ گفت هدفم از آمدن به بمبئی تبلیغ پیام خدا است و قصدم کسب ثروت نیست.

ص: ۱۳۴

لذا توطئه ها علیه ملا ادامه یافت و او حتی تهدید به مرگ شد. ماجر او از ترس اسماعیلیه از وی خواست که منزل را تخلیه کند. با این شرایط ملا مجبور شد تنها پنج ماه پس از ازدواج، به منزل پدر زن خود حکیم میرزا محمد صادق نقل مکان کند.

ملا از ایجاد وضعیت جدید ناراحت بود و از خلفان راستانی خواست که با او زندگی کند و لیکن وی پس از مشورت با دوستان خود از ترس پیروان اسماعیلیه از این کار خودداری کرد. سپس ملا قادر از جراج پیر کمک خواست که او گفت در موقعیتی نیست که بتواند از او حمایت کند در حالی که مطمئن است اصلاح امور توسط افرادی چون او اجتناب ناپذیر است.

بالاخره ملا توانست منزلی را که متعلق به یک هندو بود و در جوار محله خوجه ها قرار داشت اجاره کند. شاگردان ملا مجدداً به طور مخفیانه با او دیدار کردند. سپس وی با کمک شاگردانش توانست منزل کوچکی را خریداری و فعالیت های تبلیغی آشکار خود را در سال ۱۲۹۳ هجری قمری آغاز کند. پس از گذشت یک سال امام مسجد lahguM به نام سید محمد، مجذوب ملا قادر شد و به تبعیت از وی تعدادی از پیروان او نیز در جلسات ملا شرکت جستند.

یکی از افرادی که به مجالس ملا قادر حسین رفت و آمد داشت، شخصی به نام کیلوخاتاو بود . وی از طرف اسماعیلیه ها مامور شده بود که خرمای مسموم را به ملا قادر بخوراند . کیلوخاتاو از این کار سرباز زد و در عوض به تبلیغات علیه اسماعیلیه مشغول شد. او نیز به مرگ تهدید شد و بر اثر حمله، متعارضین دستش شکست و لیکن دست بردار نبود. بار دیگر بر اثر حمله هواداران اسماعیلیه دنده هایش شکست ولی با این حال به فعالیت همچنان ادامه می داد تا آنکه در یک درگیری بامخی حسن او را با کارد به قتل رساند و به اعدام محکوم شد.

کیلوخاتاو در پای چوبه دار فریاد می زد: برادران من شاهد باشید که من برای دین اسلام کشته شدم نه برای پول، زن و یا زمین. من نه آقا خان را خدا می دانم و نه علی شاه را حواری می شناسم. وی با فریاد تکبیر و یا حسین مظلوم به دیار حق شتافت.

حاجی غلامعلی حاجی اسماعیل

حاجی غلامعلی حاجی اسماعیل در سال ۱۸۶۴ در شهر بمبئی در یک خانواده متوسط متولد شد. پدرش در این شهر به تجارت مشغول بود و در جست وجوی یک مذهب واقعی بود. با تبلیغات جعفر هیرجی مسکاوالا حاجی اسماعیل و پسرش غلامعلی به مذهب تشیع گرایید.

در آن دوره تنها تعداد اندکی شیعه اثنی عشری در بمبئی زندگی می کردند و لزوم تأسیس مدرسه برای آموزش آنان ضروری می نمود. این گروه از شیخ زین العابدین مازندرانی، مجتهد و مقیم کربلا خواستند تا مبلغی را به بمبئی اعزام کند. ملا قادر حسین که برای ادامه تحصیلات حوزوی به عراق آمده بود، به بمبئی اعزام شد. ملا قادر حسین پس از ورود به بمبئی مدرسه کوچکی را برای تدریس علوم اسلام ی تأسیس کرد و برای آموزش شیعیان مقیم این شهر، علاوه بر کلاس های قرآن، مجالس وعظی را ترتیب داد.

غلامعلی در سال ۱۸۷۲ در سن ۱۲ سالگی در کلاس های ملا قادر حسین با علاقه خاصی شرکت می کرد و به معلم خود احترام زیادی می گذاشت. خلق و خوی دوست داشتنی و تلاش شبانه روزی او را به ممتازترین شاگرد کلاس تبدیل کرد و ملا قادر حسین به او علاقه فراوان یافت و چون فرزندش از او مراقبت می کرد. غلامعلی در مدت سه سال ضمن افزایش معلومات قرآنی، زبان های اردو و فارسی را فراگرفت.

وی علاوه بر فعالیت های مذهبی، در تجارت یاور پدرش بود.

تا آن زمان فقط سیزده نفر از فرقه آقا خان منشعب شدند و خود را آشکارا پیرو مذهب اثنی عشری معرفی می کردند. آقاخانین نیز برای جلوگیری از فعالیت این گروه دست به توطئه و خرابکاری می زدند. در این راستا گروهی به نام فدائیان تشکیل شد و به چهار نفر از شیعیان حمله کرد و دو نفر را کشتند و دو نفر را شدیداً زخمی کردند.

درست تحت این شرایط بود که جماعت شیعیان خوجه اثنی عشری بمبئی در سال ۱۹۰۱ تأسیس شد. غلامعلی ضمن برپایی مجالس وعظ و خطابه در منزل شخصی خود، به تبلیغ اسلام در بین چندین نفر مرد و زن همت گماشت. او در طی یک سفر زیارتی به کربلا، دویست مسئله فقهی را که از شیخ زین العابدین جويا شده بود، با دست خط نوشت و با خود به بمبئی به ارمغان آورد.

در این زمان ملا قادر حسین به منظور ترویج برنامه های دینی، اجتماعی و فرهنگی مسجدی را در شهر noagelaM احداث کرد و از غلامعلی خواست که فعالیت های تبلیغی خود را در مسجد ادامه دهد. غلامعلی به موازات کارهای تجاری، امامت نماز جماعت این مسجد را نیز برعهده داشت. وی پس از گذشت یک سال، در شهر awuhaM با همکاری یکی دیگر از شیعیان فعال به نام نور محمد مغجی مدرسه ای را احداث کرد و به تدریس رایگان مردم پرداخت. غلامعلی در طول اقامت در این شهر به یادگیری زبان عربی نیز مبادرت ورزید.

تا آن زمان هنوز مسجدی در شهر awuhaM احداث نشده بود و شیعیان اثنی عشری مجبور بودند مراسم و مجالس دینی خود را در جماعت خانه آقاخانین برگزار کنند که با مخالفت آنها روبه رو و بارها درگیری های سختی بین دو گروه ایجاد شد. حتی برخی مجبور بودند با سلاح سرد به حفاظت از نمازگزاران بپردازند.

غلامعلی در سال ۱۳۰۹ هجری قمری اولین کتاب خود را به نام نور هدایت به رشته تحریر درآورد. این کتاب در مورد نماز نگاشته شده بود و به رایگان توزیع شد.

سپس کتاب های مفتاح الجنان در زمینه احکام اسلامی و چشمه غم را که یک کتاب مرثیه بود، نگاشت و در بین مردم به رایگان توزیع کرد.

این سرباز فداکار و مخلص اسلام تصمیم گرفت با انتشار ماهنامه ای به نام راه نجات ارتباطات گسترده تری با مردم برقرار سازد. مقالات اولین شماره این ماهنامه که در سال ۱۳۱۰ هجری قمری منتشر شد، به زندگی حضرت محمد، حقوق خانواده، دلایل فقر و نحوه فقرزدایی، لزوم مراقبت از محرومان و یتیمان و بیماران اختصاص یافت. با شروع انتشار مجله راه نجات، حاجی غلامعلی اسم مستعار «ناجی» را برگزید که از آن پس با این نام بین شیعیان معروف شد. وی علاوه بر قلم زدن، همچنان به ایراد سخنرانی و برگزاری مجالس در شهرهای دور و نزدیک مبادرت می ورزید و همچنان پولی در ازای فعالیت هایش دریافت نمی کرد.

او بسیار پیرانرژی بود و آگاهی دادن به مردم را جزو وظایف اصلی خود بر می شمرد. وی در سال ۱۳۱۲ هجری قمری ماهنامه جدیدی را به نام نور ایمان به زبان گجراتی منتشر کرد که این ماهنامه تا ۲۷ سال منتشر می شد. در همین سال حاجی غلامعلی با همکاری دوستانش مجلسی را به نام «مجلس حسینی» پایه گذاری کردند.

ص: ۱۳۷

همچنین صندوقی به نام «صندوق هدایت» ایجاد شد که با اعاناتی که اعضای به آن واریز می کردند، حاجی ناجی می توانست هزینه ایاب و ذهاب به شهرهای مختلف را پرداخت کند و مجالس وعظ و سخنرانی خود را ادامه دهد.

حاجی ناجی در سال ۱۳۱۲ هجری قمری چاپخانه‌ای در احمدآباد خریداری کرد و آن را چاپ اثنی عشری نامید. او در این چاپخانه به چاپ کتاب دعا و آداب نماز به زبان گجراتی پرداخت. سپس به فکر ترجمه قرآن مجید به زبان گجراتی افتاد و این وظیفه خطیر را آغاز کرد که با مخالفت گسترده برادران اهل تسنن روبه‌رو شد. او متهم بود که کلام خداوند را به زبان کفار به نگارش درآورده است. او در مقابل، با صبر و حوصله بی نظیری برای آن برادران دینی توضیح می‌داد که مردم برای بهتر درک کردن قرآن و فهم معانی آن مجبورند آن را به زبان مادری خود قرائت کنند. منش والا و استقامت حاجی ناجی موجب شد که برادران اهل تسنن به اشتباه خود پی برند و از او در این کار خطیر حمایت کنند. ترجمه قرآن به زبان گجراتی در سال ۱۳۲۱ هجری قمری به پایان رسید.

او که همواره در حل مشکلات مردم کوشا بود، در سال ۱۳۲۱ با زحمت زیاد تلاش کرد با جمع آوری اعانات مردمی، زمینی را برای احداث قبرستان شهر احمدآباد خریداری کند و در اختیار ۳۰ تا ۳۵ خانواده خوجه مقیم آن شهر قرار دهد. وی در همین سال به دلیل فعالیت های شبانه‌روزی و کار مداوم، به بستر بیماری افتاد. طرفداران او در شهرهای مختلف دست به نیایش برداشتند و این خدمتگزار صدیق پس از گذشت دو ماه بهبود یافت و مجدداً به قلم زدن در مجله راه نجات که در طول انتشار با استقبال گسترده ای روبه‌رو شده بود، پرداخت. حاجی ناجی از طریق این نشریه مسائل روز و مسائل اعتقادی را برای مردم تحلیل می‌کرد.

تلاش‌های مستمر وی موجب شد تعداد زیادی از پیروان اسماعیلیه به مذهب تشیع اثنی عشری روی آورند و حتی برادران اهل تسنن و هندوها نیز به این مذهب تمایل یابند.

در سال ۱۳۲۶ هجری قمری مجله باغ نجات به دست حاجی منتشر شد. در آن مجله در زمینه تاریخ حکومت بنی امیه و بنی عباس و زندگی ائمه اطهار مقالاتی نوشته می‌شد.

انتشار این مجله ۱۳ سال تداوم داشت. در همین سال پدر حاجی ناجی دار فانی را

ص: ۱۳۸

وداع گفت. به یادبود او صندوقی تحت عنوان «صندوق یتیمان» تدارک دیده شد که تاکنون نیز برقرار است و هزاران نفر از خدمات آن بهره می‌برند.

در سال ۱۳۳۴ حاجی ناجی به دعوت مردم کراچی به آن شهر سفر کرد و با تلاش فراوان و گفت وگو با شیعیان توانست مقدمات احداث مسجدی را در این شهر فراهم آورد. او در عرض چند ساعت ۷۲ هزار روپیه جمع‌آوری کرد و در سال ۱۳۳۶ هجری قمری یک مسجد باشکوه و حسینیّه در کراچی به هزینه ۷۵ هزار روپیه افتتاح کرد.

به دنبال عدم پرداخت حق آبونمان مجله راه نجات از سوی افریقائیان، حاجی ناجی در سال ۱۳۳۵ دستور توقف انتشار این نشریه را صادر کرد که در پی مخالفت افراد فراوان و قول مساعدت مالی، راه نجات همچنان به حیات خود ادامه داد.

با شعله‌ور شدن آتش جنگ جهانی دوم در سال ۱۳۳۷ و افزایش قیمت کالاهای اساسی، مردم با مشکلات بی سابقه‌ای روبه‌رو شدند لیکن حاجی ناجی که فقرزدائی و حمایت از محرومان و تأمین و گسترش رفاه مادی و معنوی را جزو وظایف شرعی و انسانی خود می‌انگاشت، با جمع‌آوری اعانات از افراد خیر، به کمک بینوایان شتافت.

این پیرو راه ائمه در سال ۱۳۴۰ هجری قمری برای زیارت مرقد امام هشتم به خراسان مشرف شد.

در سال ۱۹۳۲ میلادی منزل مسکونی حاجی ناجی و دفتر مجله راه نجات که در جوار منزلش بود در آتش سوخت و تعدادی از کتاب‌های خطی و وسایل مربوط به مجله از بین رفتند. او بدون ابراز شکایت و نگرانی به ادامه کار پرداخت. مابقی کتاب‌هایش را به فروش رساند و چاپخانه دیگری خرید و چاپ راه نجات همچنان ادامه یافت.

حاجی ناجی با اخلاقی والا و همتی بلند و عشق و علاقه ای که به کارهای خدماتی و احداث مسجد، حسینیه و مدرسه داشت، توانست در بین شیعیان محبوبیت خاصی کسب کند. بی‌شک می‌توان او را اولین و مهم‌ترین شخصیتی معرفی کرد که مذهب اهل البیت را در جامعه خوجه رواج داد. نام او همچنین به عنوان یک نویسنده ماهر و متعهد و یک مبلغ خالص اسلام در تاریخ ثبت شده است. براساس آماری که انجمن حمایت اسلام در بمبئی منتشر کرده است، تا سال ۱۹۴۲ میلادی ۵۰ شماره راه نجات، ۲۷ شماره نور ایمان و ۱۳ شماره باغ هدایت به چاپ رسیده بودند.

ص: ۱۳۹

حاجی ناجی در سال ۱۳۶۲ هجری قمری در سن ۷۸ سالگی به علت حمله قلبی دار فانی را وداع گفت. پس از مرگ او پسرش خدیم علی کوثری راه نجات را منتشر می‌ساخت. پس از فوت او، پسرش نیز این وظیفه را به‌عهده گرفت.

پس از تجزیه هندوستان، خانواده حاجی ناجی به پاکستان مهاجرت کردند و در شهر کراچی مستقر شدند. هم‌اکنون راه نجات که قدیمی‌ترین ماهنامه دنیای تشیع محسوب می‌شود، در کراچی منتشر می‌شود و جزو نشریات اسلامی پرتیراژ و معتبر محسوب است.

به یقین زندگی این رادمرد سرشار از برکت و روشنی بوده و تا ابد بر چهره صفحات تاریخ می‌درخشد. او با فکر بدیع خود، دنیای تاریک آن زمان را نورانی کرد و با تعمیم تعلیمات اسلامی و انسانی در بین مردم نیازمند و بی‌پناه، طرحی نو افکند و محیط مساعدتری برای اشاعه اسلام به‌وجود آورد.

کیلوخاتاو

کیلوخاتاو یکی از بنیانگذاران جماعت شیعه خوجه اثنی عشری بمبئی بود . متأسفانه مدارکی از کودکی او موجود نیست و لیکن از هنگامی که به شاگردی ملا قادر حسین درآمد، شخصیت وی شناخته شد. او یکی از شاگردان معروف ملا بود.

کیلوخاتاو قبل از آشنایی با ملا قادر حسین، توسط مخالفان ملا برگزیده شد تا او را به قتل برساند . او مأموریت داشت که به عنوان یکی از هواداران ملا قادر حسین به او نزدیک شود و در موقع مناسب خرما می سمی را به او و خلفان راتانسی بخوراند. سپس خرماهای مسموم را در بین سایر خوجه‌های شیعه اثنی عشری توزیع کند.

کیلوخاتاو با معاشرت با ملا شیفته اخلاق و منش والای او شد . او به فکر افتاد که اگر گروه مخالف از کشتن یک فرد عاجزند، چگونه خود را جزو گروه های مقدس و برتر می شمارند؟ با این برداشت، وی از انجام این مأموریت شیطانی اجتناب کرد.

کیلوخاتاو از طریق مطالعه کتاب چراغ هدایت ملا، به اهمیت نماز پی برد و پنهان از دید خانواده‌اش به نماز می ایستاد. او حتی نیمه شب به منزل ملا مراجعه می کرد و سؤالات دینی خود را می پرسید تا آنکه خود با مبانی اسلام آشنا شد. متعاقباً به افراد علاقه مند مراجعه می کرد و آموخته های خود را به آنان تدریس می کرد. دو سال بدین

ص: ۱۴۰

منوال گذشت و حتی او موفق شد برخی از مخالفان را به شنیدن پیام اهل البیت جذب کند.

با افزایش فعالیت های تبلیغاتی کیلوخاتاو، مخالفانش او را مؤاخذه کردند و پی در پی به او اخطار می دادند و خواهان متوقف کردن فعالیت هایش بودند. کیلو به آنان وقعی نمی نهاد و همچنان به جذب افراد به مذهب تشیع مشغول بود . او حتی پس از آنکه دنده هایش بر اثر ضربات سنگین مخالفان شکسته شد، همچنان با حدت و شدت به کار ادام ه می داد. در این مرحله کیلوخاتاو پی برد که جاننش در معرض خطر است و نمی تواند به تبلیغ تشیع دوازده امامی در آن خطه ادامه دهد، لذا تصمیم گرفت به زنگبار مهاجرت کند . آن خبر به گوش مخالفان رسید و آنان با طرح اتهامات واهی از خروجش جلوگیری کردند.

کیلوخاتاو تصمیم گرفت با حسن مخی که رهبر مخالفان بود، ملاقات کند و لیکن او از پذیرش چنین دیداری خودداری کرد و از او خواست تا زمانی که از اعتقادات خود دست برندارد، وضعیت به همین منوال علیه او ادامه می یابد و سرانجام کشته خواهد شد. روزی این دو نفر با یکدیگر برخورد کردند و دعوا بالا گرفت و حسن مخی در این درگیری کشته شد.

بلافاصله کیلوخاتاو توسط پلیس دستگیر شد. وی به محض ورود به زندان از نگهبانانش خواست آب وضو به او بدهند و سپس با خلوص نیت و در حالی که بسیار آرام بود، به راز و نیاز با پروردگار خود مشغول شد.

پس از جلسات متعدد، کیلوخاتاو در دادگاه محکوم به اعدام شد. او در دیداری که در زندان با ملا قادر حسین داشت، به او گفت که من بزرگ ترین مانع نشر اسلام را از بین بردم و از این پس شما می توانید در همه جا حتی در جاده ها هم به نماز بایستید.

سپس به اقوام و دوستان خود وصیت کرد که به ادای نماز، که وی جانش را فدای آن کرده است، اهمیت دهند.

کیلوخاتاو در مقابل گریه و زاری اطرافیان می خندید و می گفت خوشحال است که جانش را در راه خدا سپری کرده است. با شنیدن خبر اعدام او دوستانش به گریه می افتادند. حتی پلیس ها هم برای مظلومیت او اشک می ریختند.

ص: ۱۴۱

کیلوخاتاو شب قبل از مرگ تا صبح چون شهدای کربلا به عبادت و شب زنده داری مشغول بود. او از نگهبانان زندان خواست جسدش را به ملا قادر تحویل دهند تا آن را برای دفن به کربلا بفرستند. او در حالی که ۲۶ سال داشت به پای چوبه دار رفت و در حین اذان خواندن با فریاد یا حسین شهید شد. در مراسم تشییع جنازه او تعداد بیشماری شرکت جستند. او در یکی از قبرستان های شهر بمبئی به خاک سپرده شد.

محمد علی جناح

محمد علی جناح در سال ۱۸۷۶ در شهر کراچی چشم به جهان گشود. پدر او جناح یونجا یک خوجه پیرو مکتب اسماعیلیه اهل کتیاور و یک بازرگان متمول بود. او سپس به مذهب شیعه اثنی عشری گروید.

محمد علی جناح در مدرسه «الاسلام» سند و سپس در مدرسه «میشن» در کراچی به تحصیل پرداخت. وی برای ادامه تحصیلات در سال ۱۸۹۲ راهی انگلستان شد.

محمد علی جناح فعالیت سیاسی خود را در سال ۱۹۰۶ در سن ۱۶ سالگی آغاز کرد.

وی در این سال تحت عنوان منشی خصوصی رئیس کنگره ملی هند، در اجلاس کنگره که در شهر کلکته برگزار شد شرکت کرد و اولین سخنرانی خود را در حمایت از استقلال هند ایراد داشت. در سال ۱۹۱۰ وی به عضویت شورای مقننه امپریال برگزیده شد و لایحه وقف را مطرح ساخت و از این طریق ارتباطش را با رهبران مسلمانان برقرار کرد.

محمد علی جناح در مارس ۱۹۱۳ به عضویت لیگ مسلمانان هند درآمد . در این مرحله برای برقراری اتحاد بین مسلمانان هند شروع به فعالیت کرد . در سال ۱۹۱۷ اجلاس سالانه کنگره و لیگ در شهر لاکنای برگزار شد . او مسئول امضای تفاهم نامه‌هایی بود که بین کنگره و لیگ در سال ۱۹۱۶ معروف به تفاهم نامه‌های لاکنای امضا شد . اینها تنها تفاهم نامه‌هایی است که بین این دو سازمان سیاسی عمده در شبه قاره هند امضا شدند . با این تفاهم نامه‌ها مقدمات شناسایی لیگ مسلمانان به عنوان نماینده مسلمانان فراهم شد . این روند به افزایش قدرت مسلمانان در صحنه سیاسی کمک وافری کرد. در سال ۱۹۱۷ محمد علی جناح توسط مسلمانان و هندوها به عنوان یکی از رهبران سیاسی برجسته کشور به‌شمار می‌رفت.

ص: ۱۴۲

محمد علی جناح در سال ۱۹۱۹ برای نشان دادن اعتراض خود به تصویب لایحه ای، از عضویت شورای مقننه امپریال استعفا کرد و لیکن تا قبل از چاپ گزارش نهرو، برای وحدت هندوها و مسلمانان تلاش می‌کرد. گزارش نهرو که در سال ۱۹۲۸ منتشر شد مورد انتقاد شدید مسلمانان قرار گرفت . در دسامبر ۱۹۲۸ تصمیم گرفته شد جلسه ای تشکیل دهند و آن گزارش را تعدیل کنند. محمد علی جناح نیز مفادی را برای تعدیل آن پیشنهاد کرد که پذیرفته نشد، لذا وی از کنگره کناره‌گیری کرد.

محمد علی جناح در سال ۱۹۳۴ در هشت ایالت به پیروزی رسید. لیگ مسلمانان در سال ۱۹۴۰ اجلاس سالانه خود را به ریاست محمد علی جناح برگزار کرد . در ۱۴ اوت ۱۹۴۷ محمد علی جناح به عنوان اولین فرماندار عمومی پاکستان انتخاب شد. متعاقباً او یک برنامه اقتصادی تنظیم و واحد پول مستقل و بانک ملی برای پاکستان تعیین کرد .

وی کراچی را پایتخت مرکز فدرال نامید ولی در سال ۱۹۴۸ دار فانی را وداع گفت و موفق نشد شاهد پیشرفت های این کشور باشد. وی در شهر کراچی به خاک سپرده شد.

محمد علی را به درستی بنیانگذار پاکستان، یک مدون بزرگ قانون اساسی، یک نماینده برجسته مجلس، یک سیاستمدار حرفه‌ای، یک رهبر قاطع مسلمان و بالاتر از همه یکی از رهبران ملی دنیای معاصر می دانند. در حقیقت زندگی او داستان تولد مجدد مسلمانان ساکن شبه قاره هند به عنوان یک ملت مستقل است.

غلامحسین ولی محمد درسی (سلسبیل)

غلامحسین ولی محمد درسی که بعدها به سلسبیل معروف شد در سال ۱۸۸۷ در شهر زنگبار پا به جهان گذاشت. تحت سرپرستی عمویش صالح حسن بزرگ شد. وی دوره ابتدایی را در یکی از مدارس زنگبار گذراند و در آنجا زبان های گجراتی و انگلیسی را فرا گرفت. با پشتکار و تلاش فراوان بر زبان های اردو، فارسی و عربی نیز تسلط یافت.

غلامحسین در تجارت لباس با پدرش همکاری می کرد. در سال ۱۹۲۳ پس از بازگشت از زیارت عتبات عالییه، پدرش دار فانی را وداع گفت و غلامحسین به همراه برادرش شغل پدر را ادامه دادند. او یک کتابخانه شخصی ایجاد کرد که شامل دو هزار جلد کتاب بود. مشترک مجلات اصلاح، شیعه، الواعظ، و بررسی امور مسلمین را بود و آنها را به دقت مطالعه می کرد.

ص: ۱۴۳

غلامحسین به نوشتن علاقه خاصی داشت و اسم مستعار «سلسبیل» را برگزیده بود.

با این اسم مقالات مهمی به زبان گجراتی و انگلیسی نوشت که در مجلات راه نجات، نور ایمان، و بررسی امور مسلمین چاپ شدند.

در سال ۱۹۴۲ ماهنامه ای به نام سلسبیل منتشر ساخت که شامل مقالات مذهبی بود و حاجی محمد جیوراج به عنوان سردبیر در آن قلم می زد. اکثر مقالات سلسبیل را غلامحسین به رشته تحریر درمی آورد. غلامحسین علاوه بر آن به سردبیری روزنامه ساماچار زنگبار نیز منصوب شد. او به تبلیغ اسلام و برگزاری مراسم عزاداری شهید مظلوم علاقه وافر داشت و با شخصیت های مذهبی آن زمان همچون علامه کانتوری، حاجی غلامعلی اسماعیل (حاجی ناجی) و معین الاسلام ولی محمد رابطه دوستانه ای برقرار کرده بود.

کتاب های معروف غلامحسین به زبان گجراتی عبارت اند از: بیوگرافی علامه کانتوری، تاریخ شهدای کربلا، اسلام و خلفای دولت اسلامی، یادگار اهل البیت، شهید کربلا، سرگذشت امام جعفر صادق، پیامبران معروف جهان، چهلم. انتشار ماهنامه سلسبیل با مرگ غلامحسین در سال ۱۹۶۱ متوقف شد.

حاجی داوود حبیب

حاجی داوود حبیب در ۲۶ مارس ۱۹۰۱ در شهر بمبئی متولد شد. او پس از پایان تحصیلات دبیرستانی وارد شغل تجارت پدرش شد و در معاملات به امانت و درستکاری شهرت یافت. او شیدایا به پرداخت صدقه چهارده معصوم اعتقاد داشت. در تجارت به دلیل درستکاری و توکلی که به خدا داشت بسیار موفق شد و درآمد قابل توجهی کسب می کرد. در تجارت پنبه، بادام کوهی، و خردل، در رده اول قرار داشت.

حتی در تجارت طلا، نقره، مس و دیگر فلزات، فامیل او ید طولایی داشتند . او قادر بود به سرعت تصمیم گیری و مشکلات کلوی را به نحو احسن و در اسرع وقت حل و فصل کند، لذا در بین تجار محبوبیت داشت .

در بخش بانکداری و فروش سکه، در سراسر شبه قاره هند معروف بود . سکه های بانک حبیب گران تر از سکه های دولتی به فروش می رسیدند زیرا او ارتباطات گسترده بین المللی داشت و همچنین به عنوان یک فرد امین در تجارت معروف بود. خانواده او

ص: ۱۴۴

در محافل بین المللی معتبر بودند . آنان به عنوان تجار فعال در بخش بیمه و صنعت هوایی و دریایی نیز شناخته شده بودند.

علی رغم درآمد بسیار بالا و امکانات زیاد، او شخصا زندگی ساده ای را می گذراند و به زرق و برق دنیا اهمیتی نمی داد. او به کودکان خود عشق می ورزید و آنها نیز به او علاقه شدیدی داشتند . او آنها را آموزش می داد که شهروندان خوبی برای جامعه باشند و خدا را همیشه در نظر داشته باشند . آموزش های او در نحوه فعالیت فرزندان در حال حاضر به خوبی مشخص است.

او پیوسته به اقصی نقاط جهان رفت و آمد و با شخصیت های برجسته ملاقات می کرد.

وی ورزشکار خوبی بود و مدال های زیادی را در دوران دبیرستان در رشته های تنیس، اسب سواری و بیلارد کسب کرده است.

حاجی داوود حبیب به تلاوت قرآن علاقه شدید داشت و دیگران را به خواندن قرآن دعوت می کرد. همچنین علاقه مند بود قرآن را به زبان های مختلف و با تفاسیر صحیح به جهانیان معرفی کند . انتشار قرآن مجید به زبان گجراتی و سخنان حضرت محمد (ص) و حضرت علی (ع) بیانگر ارتباط تنگاتنگی بود که او بلمذهب تشیع برقرار کرده بود . وی همچنین مرکز خدمات اسلامی را در شهر بمبئی تأسیس کرد.

علاوه بر آن به منظور مبارزه با بیکاری در بین جماعات شیعه، حاجی حبیب «جامعه قرآن» را تشکیل داد که در آن تعدادی از جوانان بیکار به کار گمارده شدند . «انجمن خدام قرآن» نیز در این راستا توسط او تأسیس و هزینه های آن پرداخت شد.

داوود حبیب برای پی بردن به معنای واقعی قرآن، زبان عربی را فرا گرفت.

کلاس‌های عربی نیز برگزار کرد که با مدیریت پسر آیت الله نجفی اداره می شد. او در آن کلاس ها همراه مابقی دانش‌آموزان شرکت می‌کرد. عجب به نظر می‌رسید که یکی از مدیران سطح بالا و پرمشغله در این کلاس بی‌وقفه شرکت کند و بهترین نمره کلاس را در امتحانات کسب کند.

داوود حبیب علاوه بر پرداخت خمس، زکات و صدقه، در مبادلات تجاری خود، سهمی را برای خدا در نظر می گرفت. او همواره خود را نیازمند دعای فقرا می دانست و از رسیدگی به امور محرومان لذت وافر می برد. سالن‌های غذاخوری معروف در بمبئی، کراچی، ایران، عراق، حجاز و مدینه او را مشتری دائم خود می‌شناختند. او فقرا را در

ص: ۱۴۵

این سالن‌ها جمع می‌کرد و با آنها غذا می‌خورد. بهترین غذای رستوران را به این افراد اختصاص می‌داد. در طول زمستان در بین فقرا لباس و دارو پخش می‌کرد. بسیاری از خانواده‌ها با مرحمت‌های بی‌دریغ او، به امکانات کافی دست یافتند و بسیاری از بیوه زنان به خاطر وجود چرخ خیاطی که او به آنها اهدا کرده بود، از نظر مالی استقلال یافتند. بسیاری از اقوام محروم او با پول نقدی که بدون تکلف برایشان ارسال می‌کرد توانستند زندگی خوبی را برای خود برپا کنند.

او نمازهای یومیه را سروقت ادا می‌کرد و به همگان توصیه می‌کرد که در مراسم نماز جمعه شرکت کنند و معتقد بود که نماز جمعه باید در سراسر جهان برگزار شود.

همچنین معتقد بود که در اوصاف معصومین و اهل البیت باید کتاب‌های زیادی در نقاط مختلف جهان پخش و مؤسساتی باید تأسیس شوند. داوود حبیب در امور اداری بیمارستان حبیب، اتاق زایمان رحمت حبیب، دبیرستان حبیب و دبیرستان رحمت حبیب و دیگر مؤسسات خیریه‌ای که تأسیس کرده بود، دقت زیادی به خرج می‌داد.

کودکان شیعه زمانه او به دلیل حمایت‌هایش، از مدارس و تجهیز آنها به آموزگاران ماهر بهره‌مند شدند. او با پخش کتب رایگان و اعطای بورسیه‌های تحصیلی به کمک دانش‌آموزان بی‌بضاعت می‌پرداخت. لذت او در زندگی، خوشحال کردن یتیمان بود. او این خصیصه را از پدرش به ارث برده بود. یتیم‌خانه‌های خوجه‌ها در بمبئی و کراچی تحت نظر او و برادرش اداره می‌شدند. او یتیمان این مرکز را همچون دختران خود می‌پنداشت. در یک فضای صمیمی از آنها با غذاهای لذیذ و نوشابه‌های مختلف پذیرایی می‌کرد و به آنها لباس‌های مناسب می‌پوشاند. سوادآموزی، شرکت در کلاس‌های خیاطی، آشپزی و ورزشی از جمله فعالیت‌های دختران این مرکز بود. پس از اتمام این کلاس‌ها، دختران برای ازدواج آماده می‌شدند. مسئولان این یتیم‌خانه دنبال یافتن پسرانی بودند که از نظر مذهبی و آموزشی مناسب باشند و پس از آن وسایل ازدواج را مهیا می‌کردند. به دختران جهاز و به پسران پول نقد داده می‌شد. این خانواده و فرزندانش مادام‌العمر

تحت مراقبت و حمایت این مؤسسه بودند . پس از مرگ داوود حبیب این دختران برای از دست دادن پدرخوانده خود سخت گریستند.

شایان ذکر است داوود حبیب همواره از خدا می خواست مرگ او را در هنگام انجام زیارت و در اماکن متبرکه واقع کند . همچنین از دوستانش می خواست که برای او چنین

ص: ۱۴۶

دعا کنند. با لطف خداوند او به آرزویش رسید و در ۱۰ ذی الحجه (۲۴ سپتامبر ۱۹۵۰) در منا دار فانی را وداع گفت.

بی گمان کمک های بی دریغ و دلسوزانه برادر حاجی داوود او را در رسیدن به چنین مقام شامخی یاری رساند . حتی پس از مرگ او خدمات این خانواده به جامعه متوقف نشد و برادرش آنها را دنبال کرد.

محمد جعفر شریف دوجی

او در سال ۱۸۸۹ در زنگبار متولد شد . پدر بزرگش دوجی جمال نام داشت که از جمله رهبران جماعت شیعه بود که آشکارا از فرمان آقا خان اول سرپیچی کرد و در نتیجه جماعات شیعیان خوجه اثنی عشری کاج، کتیاود، بمبئی و کراچی تشکیل شدند.

شریف دوجی پسر دوجی جمال نیز از پدر در این زمینه تبعیت کامل کرد . او دو پسر به نام محمد جعفر شریف دوجی و حسین شریف دوجی داشت که در زنگبار ساکن بودند.

در سال ۱۹۹۲ با تأسیس مدرسه الواعظین در شهر لکنو هند، مبلغینی به افریقا اعزام شدند. مسئولیت برنامه ریزی، اسکان و رفاه حال این مبلغان برعهده این دو برادر بود.

محمد جعفر موفق شد ۲۶ کتاب به زبان گجراتی بنگارد که ۴ کتاب آن به نام شمع هدایت، و دینیات ۱ و ۲ و ۳ زمره کتب درسی بودند. این کتاب ها تا سال ۱۹۷۶ در کلیه مدارس گجراتی زبان تدریس می شدند. از جمله کتاب های دیگر او المساوات، امام زمان، شهید اسلام، یادگار حسین، دلیل الزائرین، نجاسات المشرکین، روح و کمال والا نام دارند . کتاب امام زمان به زبان اردو ترجمه شده است.

از دیگر فعالیت های محمد جعفر شریف دوجی، احداث مدرسه شبانه حسینی (مدرسه فیض الحسین) در مومباسا است. وی در سال ۱۹۵۹ با اختر رضوی آشنا شد و تا زمان مرگش در سال ۱۹۹۰ روابط خوبی با او برقرار کرد.

از محمد جعفر دو فرزند به جا ماند. دختری که مادر ملا اصغر بود و پسری که حاجی علی محمد جعفر شریف نام داشت و یکی از بنیانگذاران بلال مسلم میشن تانزانیا بود . وی پس از مهاجرت به مومباسا با علاقه و دلسوزی خاصی بلال مسلم میشن کنیا را به منظور تبلیغات در بین بومیان افریقایی تأسیس کرد.

ص: ۱۴۷

علی محمد جعفر دوجی

او در سال ۱۹۱۲ در زنگبار متولد شد . پدرش ملا محمد جعفر نام داشت که در بین جماعت شیعیان خوجه به دلیل نوشتن مقالات متعدد و ایراد سخنرانی معروف بود . وی از جمله نوادگان دوجی جمال بود که یکی از عوامل عمده جدایی از آقاخانین به شمار می رود.

علی محمد جعفر به کنیا و سپس به تانزانیا مهاجرت کرد و بالأخره در شهر مومباسا اقامت گزی . د. او به وفور به هند، پاکستان و انگلستان و خاورمیانه مسافرت می کرد و به زبان های عربی، فارسی، اردو و انگلیسی تسلط داشت . علاوه بر این به زبان های گجراتی، کاجی و سواحیلی تسلط کامل داشت.

علی محمد جعفر سخنران ماهری بود و بیشتر در مورد خودسازی و اخلاق صحبت می کرد. او با همکاری حسین الارخیا کتاب هدایت از قرآن را به رشته تحریر درآورد که توسط فدراسیون افریقا چاپ شد . وی علاقه خاصی به تبلیغ اسلام در هر نوع آن داشت و مایل بود یک مؤسسه تبلیغاتی تأسیس کند . او با اختر رضوی در سال ۱۹۶۳ آشنا شد که این دوستی ۳۶ سال ادامه داشت.

زمانی که در سال ۱۹۶۴ در کنفرانسی به لزوم تبلیغ اسلام در بین بومیان افریقا اشاره شد، و برخی از شرکت کنندگان مخالفت ورزیدند، حاجی علی با مخالفان به بحث و تبادل نظر پرداخت و توانست قوانینی در این زمینه به تصویب برساند.

حاجی علی محمد یکی از پنج بنیانگذار بلال مسلم میشن تانزانیا در سال ۱۹۶۷ بود. پس از گذشت چند سال، وقتی که کمیته عالی بلال مسلم میشن تانزانیا و بلال مسلم میشن کنیا تشکیل شد، او به ریاست آن منصوب شد . سپس شهر آروشا را به قصد مومباسا ترک گفت و از اولین روز، تأسیس بلال مسلم میشن کنیا را در سرلوحه برنامه های خود قرار داد و از این طریق به تبلیغ اسلام در سراسر کنیا پرداخت . وی تا چند روز قبل از مرگش در دفتر بلال مسلم میشن کنیا با مراجعان صحبت می کرد و به سؤالات دینی آنها پاسخ می گفت، آنان را راهنمایی می کرد و تلاش داشت مشکلاتشان را حل و فصل کند.

علاقه به تبلیغ اسلام، اشتیاق او برای خدمت به مردم در خون او بود . اعضای خانواده و اطرافیان او نیز در این زمینه از او سرمشق می گرفتند. همه آنها خدمتگزار

ص: ۱۴۸

جامعه و مبلغ اسلام بودند. او در دسامبر ۱۹۹۸ در شهر مومباسا دار فانی را وداع گفت.

پسر او به نام محسن جعفر تا مدت ها در سمت رئیس مرکز آموزش اسلامی فدراسیون جهانی خدمت می کرد و هم اکنون از فعالان جماعت لندن به شمار می آید.

دایا والجی

اسناد اندکی در مورد فامیل دایا والجی موجود است . تنها نقل قول هایی از فرزندان و نوادگان او باقی مانده است . دایا والجی به همراه پسر جوانش سلیمان دایا، به شرق افریقا مهاجرت کرد و به تجارت مشغول شد . علاوه بر مشغله زیاد کاری، سلیمان دایا چندین سال دبیر بود و مأمور خزانه داری جماعت دار السلام را به طور افتخاری برعهده داشت . وی در سال ۱۹۳۶ یکی از تدوین کنندگان قانون اساسی جماعت دار السلام بود.

او هم زمان تا چند سال در یک مدرسه هندی کار می کرد و مدیر کمیته انجمن هند بود.

در سال ۱۹۳۶ این پدر و پسر ساختمان بسیار زیبایی را وقف مدرسه کردند که آن مدرسه امروزه به نام مدرسه دایا والجی یا مدرسه حسینی معروف است. این خانواده همچنین با اجاره بنای دو طبقه ای که در مجاورت مدرسه قرار داشت و اختصاص دادن درآمد آن جهت پرداخت هزینه های مدرسه، به آموزش شیعیان در تانزانیا می کوشیدند.

گفتنی است این بنا چند سال پیش ویران شد و قرار است یک مرکز تبلیغاتی اسلامی بسیار مجهز در هشت طبقه در این محل ساخته شود.

سلیمان دایا همچنین منزلی را که در مقابل بیمارستان آقا خان در دار السلام واقع شده است، در اختیار جماعت گذاشت . درآمد حاصل از اجاره این منزل صرف اطعام سالانه در مسجد می شد. زمین مجاور این منزل نیز وقف شد که در آن بعدها دبستان پسرانه المنتظر احداث شد و منزل مجاور نیز به زمین بازی مدرسه تبدیل شد.

غلامعباس قاسمعلی بهادر علی ملوجی

غلامعباس در سال ۱۹۱۹ در شهر مومباسا چشم به جهان گشود. او فقط دو سال رسماً تحصیل کرد و لیکن با پشتکاری که داشت توانست خواندن و نوشتن را به زبان‌های انگلیسی و گجراتی نیز فراگیرد. او به زبان‌های اردو و سواحیلی نیز تکلم می‌کرد.

غلامعباس علاقه خاصی به فراگیری علوم اسلامی داشت و رابطه دوستانه‌ای با

ص: ۱۴۹

ملا محمد، ملا جعفر (پدر ملا اصغر) و حاجی علی غلامحسین (مدرس مدرسه حسینی) برقرار کرده بود.

غلامعباس در شهر مومباسا تجارت می‌کرد و دفتر کارش به مقر فعالیت انجمن صائین به رهبری ملا محمد جعفر، تبدیل شده بود. در دهه آخر عمرش با غلامحسین رحمت والجبی در یک شرکت بیمه شریک شد و رابطه صمیمانه ای با او برقرار کرد.

غلامعباس یکی از اعضای اتحادیه جوانان اثنی عشری بود که در سال ۱۹۴۵ تأسیس شده بود. وی به‌طور مرتب در جلسات فدراسیون افریقا شرکت می‌جست و نقطه نظرش مورد توجه شرکت‌کنندگان قرار می‌گرفت.

در سال ۱۹۵۳ به همراه غلامحسین داتو و ملا محمد ملا جعفر جهت برگزاری مراسم م‌اه محرم تصمیم گرفتند روضه‌خوانانی را دعوت کنند. با این تصمیم، مفتی جعفر حسین، علامه راشد ترابی، سید محمد نکوئی، سید محمد اجلال، محمد لطیف انصاری و دیگر علمای هند و پاکستان در مقام روضه‌خوان به افریقا عزیمت کردند و در آنجا ساکن شدند.

غلامعباس در طول دهه ۱۹۶۰ همه وقت خود را صرف اداره فیض الحسینی می‌کرد که شعبه اتحادیه جوانان شیعه اثنی عشری بود و برای خدمتگزاری به حجاج، زوار، مسافران و بیماران و فقرا تشکیل شده بود. او حوزه خدمات این مؤسسه را به نایروبی نیز گسترش داد. وی در دوران انقلاب زنگبار با شجاعت کامل و خستگی‌ناپذیری بی‌نظیری توزیع مواد غذایی، دارو، و لباس را به خانواده‌های نیازمند آغاز کرد.

غلامعباس در سال ۱۹۶۶ خواهان پیوستن و وحدت دو جماعت مستقل در مومباسا شد و از جوانان هر دو جماعت خواست که در این زمینه فعالیت کنند. این پیشنهاد با حمایت ملا اصغر که در آن زمان دبیر افتخاری فدراسیون شیعیان خوجه اثنی عشری افریقا بود، به مرحله اجرا درآمد. غلامعباس به عنوان یکی از اعضای اولین کمیته مدیریت جماعت جدید برگزیده شد. فدراسیون افریقا به پاس خدمات او، «مدال حسینی» را به او اعطا کرد.

قاسمعلی در اکتبر ۱۹۷۰ در ۵۲ سالگی در حالی که به لقب «پدر محرومین» مفتخر شده بود، درگذشت. پس از درگذشت وی، صندوق یادبود غلامعباس قاسمعلی بهادر علی به منظور ارائه خدمات رفاهی و آموزشی به مردم تأسیس شد.

ص: ۱۵۰

احمد دونگرسی

احمد دونگرسی در سال ۱۹۳۸ در شهر زنگبار متولد شد. در جوانی به استخدام سازمان جهانی بهداشت درآمد. وی تا سال ۱۹۶۴ در اداره برق زنگبار شاغل بود؛ لیکن با اوج گیری درگیری های سیاسی در زنگبار، ناگزیر از مهاجرت به شهر دار السلام شد و تا سال ۱۹۷۱ به عنوان حسابدار مشغول به کار بود.

مهارت او در امر تجارت و امکان رشد سریع تر اقتصادی در انگلستان، او را به مهاجرت به آن کشور تشویق کرد. وی با گشایش یک ناوایی زنجیره ای فعالیت های بازرگانی خود را در بریتانیا آغاز کرد و سپس در تجارت لباس فعال شد.

دونگرسی از زمانی که در زنگبار زندگی می کرد علاقه زیادی به خدمت به جماعات داشت و در سال های ۱۹۶۴-۱۹۶۱ دبیرکل جماعت حجت زنگبار و عضو شورای مرکزی فدراسیون شیعیان خوجه اثنی عشری افریقا بود. او همچنین در دبستان دخترانه شیعیان به نام مدرسه داتو همانی کار می کرد.

احمد دونگرسی در سال ۱۹۸۳ به عنوان دبیر کمیته موقت جماعت لندن مشغول فعالیت شد. با تلاش و همکاری همه جانبه این کمیته، زمین مجتمع استنمور لندن خریداری شد که بعداً به یک مرکز اسلامی معتبر بین المللی تبدیل یافت. او در طی سال های ۱۹۸۳ تا ۱۹۸۹ در سمت دبیرکل جماعت لندن فعالیت می کرد و در سال های ۱۹۹۳ تا ۱۹۹۵ به عنوان رئیس این جماعت منصوب شد.

احمد دونگرسی همچنین از بنیانگذاران و رئیس میهن اروپایی حج است. او هر سال به عنوان نماینده این میهن و به عنوان رئیس کاروان، تعدادی از شیعیان خوجه را در حج تمتع همراهی می کند. وی همچنین از مؤسسين شورای جماعات اروپایی است و هم اکنون ریاست این شورا را برعهده دارد.

نظیر جسا

نظیر جسا در سال ۱۹۴۱ میلادی در شهر دار السلام متولد شد. از سن یازده سالگی در مغازه خانوادگی مشغول کار شد. در نوجوانی به بازی های کریکت و فوتبال علاقه داشت. پس از فارغ التحصیلی از دبیرستان، در سن هجده سالگی به هند رفت و پس از مدت کمی به تانزانیا بازگشت.

ص: ۱۵۱

نظیر شغل خانوادگی خود را پی گرفت و در عین حال مدیریت یک کارخانه پاکسازی پنبه و یک کارخانه تولید آرد در اوگاندا را برعهده گرفت. او در سال ۱۹۶۳ به تانزانیا بازگشت ولی پس از چند ماه به لندن مهاجرت کرد تا در رشته چشم پزشکی تحصیل کند. او سپس در بیمارستانی در بخش گوش و حلق و بینی مشغول کار شد.

نظیر در سال ۱۹۶۶ به استخدام وزارت بهداشت لیبی درآمد و خود را موظف دید برای برقراری ارتباط با بیمارانش، زبان عربی را فراگیرد. او در سال ۱۹۷۷ به انگلستان بازگشت و در سال ۱۹۸۲ در یک پروژه اینترنتی عرضه کالا، سرمایه گذاری کرد.

نظیر سرانجام مشاغل متفرقه را رها ساخت و یک مرکز الکترونیک در منطقه واتفورد لندن دایر کرد که با موفقیت شایانی روبه رو شد. نظیر در سال ۱۹۸۶ به عنوان یکی از موفق ترین تجار تکنولوژی اطلاعاتی انگلستان معرفی شد و نام او در لیست بین المللی ohW s'ohW ثبت شد. همچنین در سال ۱۹۸۷ نام مرکز الکترونیک واتفورد به عنوان سیصد و دوازدهمین شرکت خصوصی که دارای رشد سریع بوده، معرفی شد.

نظیر تاکنون موفق به کسب جوایز صنعتی متعددی شده است. او مدیریت اتاق بازرگانی واتفورد و مدیریت مدرسه راهنمایی و مهد کودک واتفورد را به عهده داشته است. او همچنین به دلیل همکاری با جوانان و برقراری هماهنگی بین نژادها، در سال ۱۹۹۶ جایزه کمیته

(notuL(notuL(C ytinummo roF laicaR s'ynomraH drawA

را به خود اختصاص داد.

نظیر جسا علاوه بر شهرتش در دنیای تجارت، در فعالیت های اجتماعی نیز ید طولایی دارد. وی یکی از هموارکنندگان راه تأسیس فدراسیون جهانی شیعیان خوجه اثنی عشری بود و به عنوان اولین مدیر کمیته آن برگزیده شد. در حقیقت حوزه فعالیت او آن قدر وسیع است که نیاز به تحقیق بسیار دارد. وی در سال ۱۹۷۰ مسئولیت برگزاری مراسم خاکسپاری اعضای جماعت خوجه را برعهده داشته و در این بخش فعال بوده است.

ملا اصغر در سال ۱۹۳۶ در یک خانواده مذهبی در شهر مومباسا به دنیا آمد . پدر او ملا محمد ملا جعفر نام داشت که عمر خود را صرف تبلیغ اسلام کرد. ملا اصغر دوره

ص: ۱۵۲

ابتدایی را در یک مدرسه شبانه روزی گذراند و سپس در مدرسه فنی مومباسا دوره متوسطه را به پایان برد . سپس برای ادامه تحصیل در رشته چشم پزشکی به هند رفت.

ملا اصغر پس از مرگ پدرش، شغل خانو ادگی را که عینک فروشی بود، پیش گرفت و در شهرهای مومباسا، آروشا، نایروبی و ناکارو کار می کرد.

وی در ۲۰ سالگی ارائه خدمات رایگان به جماعت کنیا را آغاز کرد . سپس به دبیر کلی فدراسیون شیعیان خوجه اثنی عشری افریقا برگزیده و پس از آن به ریاست آن منصوب شد . گفتنی است در دوران اغتشاشات سیاسی در سال ۱۹۶۴ در شهر زنگبار و سپس اخراج آسیائیان از اوگاندا، او همواره رهبری جماعات افریقا را برعهده داشت و با تلاش مستمر چندین ساله، سطح همکاری و تفاهم بین جماعات را افزود و موفق شد آنها را در زیر لوای یک مؤسسه واحد به نام فدراسیون جهانی خوجه اثنی عشری جمع کند. او در سالهای ۱۹۷۹-۱۹۷۶ ریاست این مؤسسه را برعهده داشت. طی سالهای ۱۹۸۳ تا ۱۹۸۸ در مقام مشاور مذهبی فدراسیون و در سال ۲۰۰۰-۱۹۸۸ مجدداً به عنوان رئیس این مؤسسه فعالیت می کرد.

این سرباز فعال و مخلص همواره معتقد بود که اسلام ب ه خاطر محتوای سازنده ای که دارد می تواند با بهره گیری از موقعیت بسیار مناسبی که در سال های اخیر پیدا کرده، به سرعت در میان مردم گسترش یابد . برای تحقق بخشیدن به این هدف ملا اصغر در سال ۱۹۸۶ مدرسه الخوئی را در بیرمنگام تأسیس کرد که بعدها به لندن منتقل شد.

ملا اصغر سخنران ماهری بود و به زبان های انگلیسی، اردو، فارسی، سواحیلی و گجراتی تسلط کامل داشت . فصاحت بیان، اخلاق خوش و معلومات گسترده او، باعث جذب جمعیت فراوانی در سخنرانی هایش می شد. وی علاوه بر امامت نماز جمعه در لندن، هر هفته جمعه شب ها در حسینیة حجت این شهر به زبان انگلیسی سخنرانی می کرد و روزهای شنبه و یکشنبه نیز بعد از نماز صبح، به زبان گجراتی در زمینه مسائل مختلف مذهبی به ایراد سخنرانی می پرداخت. نوارهای سخنرانی نامبرده در حد گسترده ای در سراسر جهان پخش شده و هنوز هم طرفداران زیادی دارد.

ملا اصغر در طول ۴۳ سال خدمت خود، همواره یار محرومان و بینوایان بود و نام او به عنوان یک مسلمان مخلص و خادم جامعه بشری زبانزد عام و خاص است . در امر فقرزدایی، آموزش کودکان بی بضاعت هندی و افریقایی و کمک‌رسانی بهداشتی به آنان،

ص: ۱۵۳

فعالیت شبانه‌روزی چشمگیری داشت. مؤسساتی که با پیشگامی و همت او در نقاط مختلف تأسیس شده‌اند، هم‌اکنون در خدمت یتیمان، اسیران و بیماران است.

او نماینده آیت الله العظمی محسن حکیم، آیت الله العظمی ابو القاسم خوئی و آیت الله العظمی سید علی سیستانی بود و اجازه داشت که ۵۰ درصد سهم امام را به صلاحدید خود خرج کند. وی در مارس ۲۰۰۰ میلادی در حالی که در دفترش مشغول کار بود، بر اثر سکته قلبی دار فانی را وداع گفت و در قبرستان شیعیان در لندن به خاک سپرده شد . در مراسم تشییع جنازه او که از نظر تعداد شرکت کننده و وسعت مراسم عزاداری در تاریخ شیعیان خوجه بی نظیر بود، سه هزار نفر شرکت کردند. فدراسیون جهانی به مناسبت مرگ این رهبر کارزماتیک خود سه روز عزای عمومی اعلام کرد.

ملا اصغر یکی از طرفداران انقلاب اسلامی ایران بود و به حضرت امام علاقه خاصی داشت و به طور مرتب با مسئولان ایرانی تبادل نظر می‌کرد. گفتنی است وی در سال ۱۹۹۰ ضمن ملاقات با دکتر ولایتی وزیر خارجه وقت، چکی به مبلغ ۵۳۴۶۷ پوند را که برای کمک به زلزله‌زدگان رودبار جمع‌آوری شده بود، تقدیم کرد. در طول این سفر آیت الله خامنه‌ای را نیز ملاقات کرد و ایشان را در جریان فعالیت‌های شیعیان خوجه قرار داد.

به منظور ادامه راه و گرامیداشت این رادمرد اسلام، فدراسیون جهانی پس از مرگش صندوقی را به نام او جهت کمک به بینوایان افریقا افتتاح کرد.

علامه سید اختر رضوی

اختر رضوی در سال ۱۹۲۷ در شهر بیهار هند در یک خانواده شیعه و عالم متولد شد.

شجره‌نامه او حکایت از آن دارد که پنج تن از اجدادش، از جمله علمای هند بودند.

سید محمد مهدی جد اختر رضوی در سال ۱۹۲۹ کتاب معروف لوائح الاحزان را در دو جلد منتشر کرد که هنوز هم در هند و پاکستان به چاپ می‌رسد.

پدر بزرگ اختر رضوی حکیم سید زین الدین نام داشت که از جمله پزشکان معروف ruplagahB هند بود. اختر رضوی در نوجوانی با کتابخانه پدر بزرگ آشنا شد و با خواندن و تفحص در کتب دینی، تاریخی، و حدیث، اوقات خود را سپری می‌کرد.

ص: ۱۵۴

قابل ذکر است مجلات اصلاح الحافظ، الواعظ، و سهیل یمن که پدر بزرگش به طور مرتب خریداری می‌کرد، مورد علاقه اختر رضوی بودند و مانند کالاهای گرانبها در کتابخانه خانوادگی از آنها مراقبت می‌شد.

مدرسه الواعظین شعبه لکنو، نه تنها مبلغانی را به ایالات مختلف هند اعزام می‌کرد، بلکه ایشان را به هنگ کنگ، سنگاپور، برمه، تبت، زنگبار و ماداگاسکار گسیل می‌داشت. گزارش‌های ارسالی توسط این مبلغان در مجله مدرسه الواعظین به چاپ می‌رسید. بدیهی است سید اختر رضوی که سری پرشور و همتی والا داشت، تمامی گزارش‌های رسیده از مبلغینی چون سید علی حیدری، سید مسرور حسین، سید علی واعظ، سید عادل اختر و حافظ کفایت حسین را مرور و در ذهن جوان خود خط مشی آینده خود را ترسیم می‌کرد. او بسیار مایل بود که همانند این پیام آوران اسلام، به کشورهای دورافتاده سفر کند و در بین افرادی که اطلاعات زیادی درباره دین مبین نداشتند، به تبلیغات بپردازد.

اختر رضوی قبل از شروع تحصیلات رسمی، از طریق داستان‌هایی که مادرش برای او تعریف می‌کرد، پیامبران اولوالعزم را شناخته بود. در سن هشت سالگی به شهر atnaP که پدرش در آن ناظم مدرسه عباسیه بود، نقل مکان کرد. سپس در یکی از سه حوزه مهم شیعی هند به نام جمعیت علوم جوادیه بنارس ثبت‌نام کرد. او در سال ۱۹۴۶ در سن نوزده سالگی در امتحانات پیشرفته زبان‌های عربی، فارسی و اردوی مرکز آموزش الله آباد شرکت کرد و توانست با موفقیت آن را پشت سر گذارد.

مدارک موجود بیانگر آن است که اختر رضوی کار خود را به طور رسمی در سال ۱۹۴۸ تحت عنوان امام جماعت شیعه مقیم ruallaH هند آغاز کرد. قبلاً پدرش در این سمت اشتغال داشت و لیکن به دلیل فوت برادرش مجبور شد به ruplapoG برود و مسئولیت اداره مزرعه خانوادگی را برعهده گیرد. پس از چندی به عنوان معلم فارسی در دبیرستان مک دونالد شهر بیهار مشغول کار شد. این مدرسه در یک منطقه هندونشین بود. پس از ترور مهاتما گاندی در سال ۱۹۴۸، زندگی در این منطقه برای او خالی از خطر نبود؛ لذا آنجا را ترک گفت. وی در خلال سال‌های ۱۹۵۹-۱۹۵۲ در دبیرستان حسن گنج به تدریس فارسی مشغول شد. او معلمی کوشا و فعال بود و

ص: ۱۵۵

دانش‌آموزان را ترغیب می‌کرد که از حداکثر پتانسیل خود بهره جویند. بسیاری از آنان با تشویق او تحصیلات خود را تا مراحل عالیّه ادامه دادند.

علامه رضوی در سن سی سالگی پس از سپری کردن تحصیلات حوزه‌های علمیه شهرهای مختلف هند، تصمیم گرفت به افریقا مهاجرت کند. در سال ۱۹۵۹ به تانزانیا وارد شد و در شهر لپندی سکونت یافت. یک هفته پس از ورود، شروع به یادگیری زبان سواحیلی کرد، زیرا معتقد بود که هدفش تبلیغ اسلام در بین افریقائیان است که باید این وظیفه خطیر به زبان محلی انجام گیرد. او توانست با تبحر یافتن در زبان های اردو، فارسی، انگلیسی و سواحیلی، علاوه بر برقراری ارتباطات گسترده با اقشار مختلف جامعه، کتب زیادی را به زبان‌های مختلف به رشته تحریر درآورد.

این سرباز مخلص اهل البیت همواره با مطالعات عمیق، بر معلومات اسلامی خود می افزود و در طول عمر پربوکتش در خلال سال‌های ۱۹۴۶ تا ۲۰۰۲ موفق به نگارش ۱۴۶ جلد کتاب شد که برخی از آنها به ۲۲ زبان ترجمه شده‌اند. از این مجموع ۸۵ جلد به زبان انگلیسی، ۳۲ جلد به زبان اردو، ۱۲ جلد به زبان عربی و ۱۷ جلد به زبان سواحیلی نوشته شدند.

در خلال سال های ۱۹۴۰ و ۱۹۵۰ علامه رضوی در نوشتن مقاله و کتاب به زبان های اردو و در موضوعات مختلف فعال بود. طی سال های ۱۹۴۹-۱۹۵۰ دوازده مقاله در ماهنامه الواعظ هند به چاپ رساند که بعدها در سال ۱۹۷۱ به صورت کتابی به زبان انگلیسی با نام زندگی خانوادگی در اسلام چاپ شد.

در سال ۱۹۵۴ سردبیر ماهنامه رضوان، که از جمله نشریات برادران اهل تسنن چاپ لاهور است، سؤالاتی را خطاب به شیعیان مطرح و آنان را به پاسخگویی دعوت کرده بود. اختر رضوی در خلال سال های ۱۹۵۵ تا ۱۹۵۸، با چاپ ۱۲ مقاله در ماهنامه الجواد چاپ بنارس، به پرسش های آن سردبیر پاسخ گفت که مورد توجه بسیاری از اندیشمندان قرار گرفت.

اختر رضوی پس از مهاجرت به شرق افریقا شروع به نوشتن کتاب‌ها و مقالاتی به زبان انگلیسی کرد. کتاب خدای اسلام که در سال ۱۹۷۱ نگاشته شد، محتوایی مشابه کتاب اصول فلسفه رئالیسم آیت الله مطهری دارد. مهارت اختر رضوی در آن بود که مفاهیم فلسفی را به زبان ساده و قابل فهم عموم بنویسد.

ص: ۱۵۶

در سال ۱۹۷۲ آستان قدس رضوی برخی از فصول کتاب نبوت نوشته اختر رضوی را به فارسی چاپ کرد. در آن کتاب، موضوعات به زبان ساده و با زیبایی و عمق خاصی مطرح شده‌اند. کتاب امامت امیر المؤمنین علی بن ابی طالب

(ع) نوشته اختر رضوی، بارها در نقاط مختلف جهان به چاپ رسیده است . این کتاب به زبان های اردو، گجراتی، بوسنیایی، سواحیلی و هندی موجود است . بسیاری از شیعیان امریکایی به وسیله این کتاب با مکتب تشیع آشنا شده اند. علامه رضوی به درخواست خوانندگان خود، کتاب هایش در موضوع امامت و اصول دین را به زبان عربی ترجمه کرد که در سال ۱۹۹۹ توسط بنیاد امام حسین در بیروت به چاپ رسیدند.

گفتنی است اختر رضوی اولین نویسنده شیعه هندی تبار بود که آثارش به زبان فارسی ترجمه شد . وی همچنین در اصلاح و تجدیدنظر در کتاب الذریعه الی تصانیف الشیعه که ۲۰ جلد است و توسط آقا بزرگ طهرانی نوشته شده، با سید عبد العزیز طباطبائی قمی همکاری داشت . وی ضمیمه ای به زبان عربی بر آن کتاب نوشت که شامل هزاران نکته جدید است. در انجام این وظیفه پرمشقت، ۲۰ تن از مجتهدان حوزه علمیه قم و نجف برای علامه اختر رضوی مجوزهای لازم را صادر کردند.

سازمان خدمات اسلامی نیز از علامه خواست که کتاب تفسیر المیزان علامه طباطبائی را به زبان انگلیسی ترجمه کند . وی در بخش ترجمه هر جا لازم دیده، پاورقی هایی اضافه کرده است . او متأسفانه توانست فقط یک پنجم المیزان را ترجمه کند.

علامه رضوی نه تنها یک نویسنده خوب به زبان اردو بود، بلکه به زبان اردو قصیده نیز می سرود. سبد گل و شمع راه دو کتاب شعر است که به زبان اردو از او برجا مانده است . علامه رضوی همچنین یک سخنران ماهر بود و به زبان های اردو، عربی، انگلیسی، سواحیلی و فارسی سخنرانی می کرد. او با زبان های هندی و گجراتی نیز آشنایی داشت.

علامه رضوی با دوراندیشی خاص خود دریافت که آیین انسان ساز و آزادی بخش قرآن به زودی به سوی شرق و غرب عالم راه گشوده و به سرعت به سرزمین های باختری و خاوری خواهد رسید . لذا لزوم ایجاد تشکیلات منسجم به خوبی احساس می شد. بنابراین در سال ۱۹۶۲ طرحی را تهیه کرد که در اجلاس ۱۹۶۴ فدراسیون

ص: ۱۵۷

شیعیان خوجه افریقا، به عنوان گزارش هیئت رئیسه ارائه شد و با اکثریت آرا به تصویب رسید . بدین ترتیب مقدمات تأسیس بلال مسلم میشن، که بعدها به مهم ترین مؤسسه تبلیغاتی تشیع در بین بومیان افریقایی تبدیل شد، تدارک دیده شد.

گفتنی است بلال مسلم میشن تانزانیا در آوریل ۱۹۶۸ تأسیس شد و علامه رضوی به عنوان اولین نماینده اصلی فدراسیون در آن برگزیده و به دار السلام اعزام شد. با افزایش حجم فعالیت های تبلیغاتی، رهبران خوجه به این فکر

افتادند که تشکیلات مجزایی در کنیا به نام بلال مسلم می‌شن کنیا تأسیس کنند . با پشتکار و تلاش شبانه روزی علامه رضوی، این مؤسسه نیز در سال ۱۹۷۱ فعالیت خود را آغاز کرد.

علامه رضوی از طریق بلال مسلم می‌شن دوره‌های مکاتبه‌ای در مورد اسلام و تشیع به زبان سواحیلی و انگلیسی را دایر کرد که نه تنها مورد استقبال جوانان افریقایی بلکه بسیاری از جوانان مشتاق و تشنه در سراسر جهان قرار گرفت.

علامه رضوی نه تنها یک اندیشمند و نویسنده بود، بلکه به وضعیت رفاهی جامعه نیز حساسیت بسیار داشت . این حساسیت و اهتمام به کارهای عام المنفعه از ابتدای جوانی در او دیده می شد، تا جایی که در سال های ۱۹۴۸-۱۹۵۱ احداث مسجد و مناره آن را در شهر ruallaH به عهده گرفت.

او همچنین یکی از اعضای فعال انجمن وظیفه سادات و مؤمنین بود که ارتقای سطح آ آموزشی جوانان را از طریق اعطای بورس تحصیلی به آنان، در سرلوحه برنامه های خود قرار داده بود . این بورسیه ها به صورت قرض الحسنه پرداخت می شدند.

جوانان دریافت کننده موظف بودند پس از اتمام تحصیلات عالیه و یافتن مشاغل مناسب، دیون خود را بازپرداخت کنند.

علامه رضوی برای اولین بار در سال ۱۹۸۱ از انگلستان و امریکا بازدید کرد. اگرچه هدف از این سفر تبلیغ اسلام در ماه مبارک رمضان بود، او از انجمن وظیفه سادات و مؤمنین خواست نام فارغ التحصیلانی را که با استفاده از بورسیه های این انجمن ادامه تحصیل داده و هم اکنون شاغل اند، به او بدهند تا از آنان بخواهد که جهت ادامه کار به این مؤسسه کمک کنند.

گفتنی است علامه رضوی در دهه ۱۹۵۰ جزو هیئت امنای مسجد و حسینیه بود.

دولت هند یک قطعه زمین و استخر مخصوص پرورش ماهی را که به مسجد وقف

ص: ۱۵۸

شده بود، به سود خود ضبط کرد . علامه رضوی به تنهایی در دادگاه شرکت کرد و توانست با پیگیری و دفاع بسیار محکم، زمین را برای استفاده جماعت شیعیان از دولت هند پس بگیرد.

وی در دسامبر ۱۹۸۲، در لندن با همکاری حجت الاسلام سید مهدی الحکیم، مجمع جهانی اسلامی اهل البیت را تأسیس کرد. او یکی از سه نفر هیئت امنای آن مجمع بود و کار تدوین قانون اساسی آن را به عهده گرفت. اولین کنفرانس این مجمع در سال ۱۹۸۳ با ۸۰ نفر نماینده از سی کشور جهان برگزار شد . این اولین باری بود که شیعیان از اقصی نقاط

جهان در لندن گرد هم می‌آمدند. علامه در این کنفرانس به عنوان دبیرکل برای مدت دو سال برگزیده شد. در سال ۱۹۹۱ مجمع جهانی اهل البیت در تهران گشایش یافت و علامه رضوی به عنوان یکی از اعضای کمیته آن مجمع انتخاب شد.

وی همچنین مؤسس مجمع اهل البیت تانزانیا بود.

این مبلغ خالص اسلام در سال ۱۹۹۵ اقدام به تأسیس یک مؤسسه خیریه به نام مؤسسه بلال هند^{۱۱} کرد. فدراسیون آفریقا، بنیاد الایمان بمبئی، و بسیاری از شیعیان مقیم کشورهای مختلف به این مؤسسه کمک هایی را اعطا کردند. این مؤسسه تاکنون ۲۵ مسجد و حسینیه ساخته و برای ۳۹ خانواده محروم، اماکن مسکونی احداث کرده است.

این مؤسسه علاوه بر تأسیس مدرسه راهنمایی المهدی و مؤسسه تکنولوژی اطلاعات المهدی، کمک های غذایی، دارویی و پوشاک و کمک هزینه ازدواج نیز در اختیار محرومان هند قرار می‌دهد.

علامه رضوی در ۲۲ ژوئن ۲۰۰۲ در شهر دار السلام دار فانی را وداع گفت. مراسم تشییع جنازه این رادمرد در حسینیه شیعیان این شهر با شرکت جمعیت کثیری برگزار شد. فدراسیون آفریقا پس از درگذشت این مرد بزرگ، صندوقی را به یادبود او و در جهت ادامه کارهای تبلیغاتی وی دایر کرد.

آنچه درخور تأمل است آنکه در موقع ورود علامه رضوی به تانزانیا، هیچ یک از بومیان آفریقایی شیعه نبودند؛ لیکن هم‌اکنون متجاوز از صد هزار آفریقایی به مذهب تشیع گرایش دارند. مذهب تشیع علاوه بر شرق آفریقا هم اکنون به کشورهای موزامبیک، ماداگاسکار و آفریقای جنوبی نیز راه یافته است.

ص: ۱۵۹

فصل چهارم طرح استراتژیک فدراسیون جهانی شیعیان خوجه اثنی عشری

فدراسیون جهانی شیعیان خوجه اثنی عشری از بدو تأسیس در سال ۱۹۷۶ تلاش داشته به عنوان سازمانی ناظر و هماهنگ‌کننده فعالیت های کلیه جماعات خوجه عمل کند. این فعالیت ها در زمینه ترویج مذهب تشیع، مبارزه با فقر و آموزش اعضا فعالیت می‌کند. در ۲۸ سال گذشته این سازمان علی‌رغم تعداد اندک ۱۲۵ هزار نفر عضو موفق شده است به عنوان یکی از فعال ترین سازمان های شیعه در جهان معروف شود. هم‌اکنون حوزه فعالیت این سازمان فراتر از جماعات خوجه است و کل جوامع شیعی را دربر می‌گیرد.

^{۱۱} (۱) aidnI fo elbatirahC laliB.

با شروع قرن بیست و یکم و با توجه به تحولات سریع جهانی، رهبران فدراسیون نیز به این فکر افتادند که عملکرد خود را دقیقاً بازبینی کنند تا بهتر بتوانند نیازها را برآورد کنند و امکانات خود را به نحو احسن به اجرای برنامه های آتی اختصاص دهند. جهت این امر گروهی از متخصصان ساکن نقاط مختلف جهان برگزیده و نتیجه تحقیقات به عمل آمده تحت عنوان «طرح استراتژیک» منتشر شد. براساس این طرح، فدراسیون خود را موظف می داند در خلال پنج سال (۲۰۰۸-۲۰۰۳) فعالیت های خود را در زمینه های زیر متمرکز کند:

۱. ارتقای سطح مادی و معنوی اعضا از طریق آموزش آنان.

۲. اجرای برنامه هایی که کلیه اعضا در آن مشارکت داشته باشند.

۳. ایجاد شبکه ارتباطی بین اعضا و زمینه سازی برای معرفی افراد به یکدیگر.

۴. به کارگیری روش های پیشرفته در انجام پروژه های عام المنفعه و حل مشکلات جماعات.

ص: ۱۶۰

فدراسیون جهانی برای نیل به اهداف کوتاه مدت و بلندمدت خود باید در زمینه آموزش نیروی انسانی و ساختار تشکیلاتی خود سرمایه گذاری کند، برنامه های دقیقی طراحی کند و متدهای نوین مدیریتی را در اختیار گیرد. در غیر این صورت امکانات محدود یک گروه کوچک نمی تواند پاسخگوی نیازهای گسترده جوامع شیعه باشد.

رهبران فدراسیون معتقدند که باید دقیقاً مشخص شود که مسیری که پیش گرفته اند در کجا قرار دارد و مقصدشان کجاست. در این راستا باید روند جهانی و آثار آن بر روی جوامع مسلمان و شیعی در عرض ده سال آینده پیش بینی شود. سپس با در نظر گرفتن امکانات و تسهیلات خود بررسی کنند که چگونه می توانند به آرمان های خود دست یابند.

در این تحقیقات علاوه بر همه پرسش هایی که از جماعات خوجه به عمل آمده، مدارک تاریخی و گزارش کنفرانس های مختلف به دقت بررسی شده است. همه پرسش از جماعات در هشت زمینه آموزش، اشتغال، مراقبت های پزشکی، تظلمات مذهبی، نیازهای اسلامی، نیازهای جوانان، سالمندان و زنان بود که نتایج آن به شرح زیر است:

آموزش عمومی؛ نظر اعضای جماعات خوجه این است که کسب آموزش عمومی به ویژه در افریقا و امریکا متضمن هزینه قابل توجهی است. اهمیت این موضوع به ویژه برای افراد ۱۹ تا ۲۴ ساله بیشتر از دیگران است.

اشتغال؛ در این تحقیق اعضا تأکید کرده اند که، یافتن کار مناسب به ویژه در اروپا و افریقا نسبتاً مشکل است. بانوان در زمینه کارایی با مشکلات بیشتری نسبت به آقایان روبه رو هستند.

مراقبت‌های پزشکی؛ از اعضا پرسیده شد که نحوه دسترسی آنها به مراقبت‌های پزشکی چگونه است. آنان اعلام کردند که فقدان امکانات پزشکی از نقاط ضعف این مجموعه است و هم اکنون ابتلا به بیماری‌هایی چون سرطان و سکت قلبی در بین اعضا بیشتر مشاهده می‌شود.

تظلمات مذهبی؛ در سال‌های اخیر به‌ویژه پس از واقعه ۱۱ سپتامبر، جهان برای مسلمانان ناامن شده است. شیعیان نه تنها از طرف غیرمسلمانان، بلکه از طرف مسلمانان غیرشیعه نیز مورد تهاجم قرار می‌گیرند. در تحقیق به عمل آمده، اعضا از این مظلمات ابراز نگرانی کرده و خواهان حمایت و مراقبت‌های بیشتری از فدراسیون

ص: ۱۶۱

۱۲

شده‌اند. علاوه بر آن فدراسیون موظف شده از سایر گروه‌های اسلامی ساکن کشورهای غربی دعوت کند که در برنامه‌های مشترکی شرکت داشته باشند و درباره مسائل مشترک به تبادل نظر بپردازند و زمینه مراوده و دوستی بیشتری فراهم کنند.

آموزش اسلامی؛ فدراسیون جهانی یک سازمان مذهبی و مروج پیام اهل البیت است. این سازمان تلاش کرده با اعزام مبلغان و روحانیون به جماعات مختلف، اعضا را آموزش اسلامی دهد. در این تحقیق از اعضا پرسیده شد که آیا افراد اعزامی به وظایف خود به نحو احسن عمل کرده‌اند یا نه؟ این تحقیق روشن ساخت که کار مبلغان آنچنان که باید مفید نبوده است. البته این نتیجه در نقاط مختلف، متفاوت بود.

اعضای جماعات ساکن آفریقا و خاورمیانه معتقد بودند مبلغان نسبتاً خوب با آنان ارتباط برقرار می‌کنند. در آمریکا اعضا گله‌مند بودند که روضه خوانان نمی‌توانند دانش اسلامی را به خوبی به مردم منتقل سازند. این عقیده در بین کلیه جوانان ۱۹ تا ۲۴ ساله نقاط مختلف جهان مشترک بود.

نیازهای جوانان، سالمندان و زنان؛ از اعضای جماعات پرسیده شده بود که فدراسیون جهانی تا چه میزان به نیازهای این سه گروه پاسخ گفته است. جماعات ضمن ابراز عدم رضایت در آن موارد، فدراسیون جهانی را ضعیف قلمداد کردند.

^{۱۲} روغنی، زهرا، شیعیان خوجه در آئینه تاریخ، ۱ جلد، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی - تهران، چاپ: اول، ۱۳۸۷ ه.ش.

به عنوان مثال از طرفی با بالا رفتن استانداردهای زندگی و مراقبت های بهتر پزشکی، جمعیت سالخوردگان رو به تزاید است. از طرف دیگر از نظر فرهنگی و تعالیم اسلامی همگی موظف اند به نیازهای این گروه توجه ویژه ای مبذول دارند.

از سوی دیگر بانوان شیعه در جهان امروز با چالش های متفاوت و حساسی روبه رو هستند. شیعیان خوجه در برآورد نیازهای بانوان در طول تاریخ، فعالیت اندکی انجام داده اند. اگرچه زنان نیمی از جمعیت را تشکیل می دهند، این تحقیق نشان داد که کمترین میزان رسیدگی و توجه به امور بانوان انجام گرفته است.

فدراسیون جهانی شیعیان خوجه با مطالعه دقیق نتایج به دست آمده، برنامه ای پنج ساله ای (۲۰۰۸-۲۰۰۳) را تحت عنوان «طرح استراتژیک» تنظیم کرد. فدراسیون در قالب این طرح پیشنهاداتی را بدین شرح به مراکز زیرمجموعه خود ارائه داده است:

ص: ۱۶۲

مرکز آموزش اسلامی

۱. مرکز آموزش اسلامی موظف است از طرق مختلف با مراجع و اساتید عظام ارتباط برقرار کند:

الف) گزارش های منتشر شده توسط فدراسیون جهانی را به زبان های عربی و فارسی ترجمه و برای مراجع ارسال کند.

ب) رهبران فدراسیون موظف اند سالانه دومرتبه با مراجع دیدار کنند و نتایج حاصله را به اطلاع جماعات برسانند.

ج) مسئول مرکز آموزش اسلامی موظف است به منظور برقراری ارتباط با مراجع، به زبان های عربی و فارسی تسلط داشته باشد.

د) اعضای جماعات می توانند از طریق مرکز آموزش اسلامی، پاسخ سؤالات خود را از مراجع جویا شوند.

۲. مرکز اسلامی تا سال ۲۰۰۸ سیستم های مختلف یادگیری موجود را ارزیابی کرده، نقاط قوت و ضعف هرکدام را به اطلاع جماعات خواهد رساند.

۳. مرکز آموزش اسلامی موظف است در بالا بردن سطح معلومات روضه خوانان تلاش کند:

الف) برقراری یک سیستم مرتب برای آموزش روضه خوانان؛

ب) افزایش بودجه مرکز آموزش اسلامی جهت جذب روضه خوانان ماهر؛

ج) قبل از گزینش هر روضه‌خوان، وی باید دوره‌های آموزشی تعیین شده را به اتمام رسانده باشد.

۴. تا سال ۲۰۰۸ مرکز آموزش اسلامی، مدارس را برای آموزش صحیح اسلام مجهز خواهند ساخت:

الف) مدارس براساس یک سیستم جدید رده بندی خواهند شد . در این سیستم تعداد آموزگاران کتب درسی، نمرات دانش‌آموزان، امتحانات استاندارد، تعیین حداقل معلومات در هر مقطع تحصیلی مدنظر خواهند بود.

ب) بودجه هر مدرسه با رده‌بندی آن نسبت مستقیم خواهد داشت.

۵. مرکز آموزش اسلامی تلاش خواهد کرد فهم مردم را درباره مذهب تشیع بالا برد:

ص: ۱۶۳

الف) از فرصت‌های موجود جهت تبلیغ تشیع بهره‌برداری خواهد کرد (مانند وضعیت بوسنی)؛

ب) حمایت از سایر مؤسسات تبلیغاتی با ارسال کتب، اعطای کمک‌های مالی و انتشاراتی؛

ج) ایجاد ارتباطات با پیروان سایر مذاهب اسلامی و غیرمسلمان؛

د) بررسی زمینه‌های موجود تبلیغاتی و در صورت لزوم انتشار کتب، نوارهای صوتی و تصویری و قرار دادن مقالات بر روی اینترنت.

۶. تا سال ۲۰۰۸ مرکز آموزش اسلامی موظف است یک شبکه ارتباطی چندمنظوره در رابطه با موضوعات اسلامی دایر کرده باشد:

الف) ارزیابی دانش اسلامی در نقاط مختلف جهان؛

ب) برقراری ارتباط بین مراکز مختلف اسلامی و ایجاد امکان تحقیقات و تبادل اطلاعات.

مرکز مشاوره پزشکی

۱. تا سال ۲۰۰۸ مرکز مشاوره پزشکی موظف است میزان نیازهای بهداشتی جماعات در سراسر جهان را برآورد کند.

۲. تا سال ۲۰۰۸ مرکز مشاوره پزشکی باید شبکه‌ای را در سطح منطقه‌ای دایر کند تا:

الف) جهت پاسخگویی به نیازهای محلی هماهنگ باشد و با مؤسسات محلی جهت برآوردن آن نیازها همکاری کند.

ب) مرکز مشاوره پزشکی موظف است با مؤسسات محلی جهت انجام معاینه اعضا و آزمایشات تالاسمی و ایدز همکاری کند. این مرکز اطمینان خواهد یافت که قبل از هر ازدواجی طرفین آزمایش ایدز را انجام دهند. همچنین همه اعضای جماعات برای انجام آزمایشهای تالاسمی فراخوانده می‌شوند.

۳. در پنج سال آینده مرکز مشاوره پزشکی ضمن حضور فعال در نقاط مختلف جهان، اولویت برنامه‌های امدادی خود را به افریقا، شبه قاره هند، امریکا و عربستان سعودی اختصاص خواهد داد.

ص: ۱۶۴

مرکز مشاوره حرفه‌ای و آموزشی

۱. تا سال ۲۰۰۸ مرکز مشاوره حرفه‌ای و آموزشی، مشاغل مختلف موجود را شناسایی و با برقراری یک شبکه ارتباطی، برای اشتغال جویندگان کار فعالیت خواهد کرد.

۲. تا سال ۲۰۰۸ اعضای جماعات از طریق این مرکز با یکدیگر آشنا شده، افراد موفق جماعات در سطح بین‌المللی معرفی خواهند شد.

الف) به توصیه این مرکز جماعات مختلف برنامه‌هایی را برای دانشجویان، فارغ‌التحصیلان و شاغلان خوجه برگزار خواهند کرد.

ب) شبکه‌ای الکترونیک برقرار خواهد بود که کلیه اعضا بتوانند به سهولت به آن دسترسی داشته باشند و اطلاعات تحصیلی خود را در آن وارد کنند.

۳. در عرض پنج سال آینده این مرکز تلاش خواهد کرد جهت کمک رسانی به فارغ‌التحصیلان خوجه در امر کاریابی، یک مرکز مشاوره‌ای دایر سازد. این مرکز امکان ارتباط با صاحبان مشاغل و رؤسای دانشگاه‌ها را خواهد داشت. همچنین دانشجویان می‌توانند جهت بررسی امکانات تحصیلی موجود و گزینش رشته‌های موردعلاقه خود، با کمک این مرکز از دانشگاه‌های معتبر جهان بازدید کنند.

طرح حمایت کودکان زینبیه

فدراسیون جهانی در رابطه با این طرح موظف شده است در عرض برنامه پنج‌ساله خود:

۱. کلیه اعضای را از نوع پروژه‌های خدماتی در دست اجرا در قالب این طرح مطلع سازد.

۲. مدرسی که برای جماعات خوجه احداث می‌شوند باید کیفیت تحصیلی بالاتر از مدارس معمولی داشته باشند.

۳. این طرح از فارغ التحصیلان دانشگاهی تا ورود به بازار کار همچنان به حمایت خود ادامه خواهد داد.

ص: ۱۶۵

میز سالمندان

۱. میز سالمندان موظف است در عرض این پنج سال نیازهای سالمندان را شناسایی کند و طبق آن برنامه‌هایی را به اجرا گذارد.

۲. تا سال ۲۰۰۸ به میزان مورد نیاز خانه سالمندان برای جماعات خوجه احداث خواهد شد تا آنان خود را گوشه گیر نیابند.

۳. تا سال ۲۰۰۸ تلاش خواهد شد نیازهای فرهنگی، اجتماعی و پزشکی سالمندان خوجه برطرف شوند.

الف) همه جماعات مراکز رفاهی و اجتماعی خواهند داشت و کلاس‌های دینی برای آنها برگزار می‌شود.

ب) معاینه کامل سالخوردگان به‌طور مرتب انجام خواهد شد.

۴. میز سالمندان موظف است بودجه لازم جهت پاسخگویی به نیازهای سالمندان را برآورد و منابع مالی آن را تأمین کند.

میز شبکه جوانان

۱. میز شبکه جوانان در قالب برنامه پنج ساله خود تلاش خواهد کرد سطح دانش مذهبی و معنوی جوانان جماعت را بالا برد.

الف) ترویج اصول عقاید براساس مذهب تشیع و جلوگیری از تهاجم فرهنگ غیر اسلامی به جماعات؛

۲. تا سال ۲۰۰۸ میز شبکه جوانان تلاش خواهد کرد بنیه و روابط جوانان جماعات مختلف را از طرق زیر مستحکم تر سازد:

الف) شبکه ارتباطی بین جوانان خوجه را تقویت کند.

ب) سازمان‌های جوانان جماعات را حمایت کند.

ج) برگزاری سمینارهای مخصوص جوانان جهت تبادل اطلاعات ادامه خواهند یافت.

۳. تا سال ۲۰۰۸ میز شبکه جوانان با فدراسیون‌های منطقه‌ای و مؤسسات جوانان جماعات مختلف در زمینه افزایش مشارکت جوانان در تصمیم‌گیری‌ها همکاری خواهد

ص: ۱۶۶

۴. ترغیب جوانان به انجام فعالیت‌های اجتماعی و مذهبی جزو وظایف اصلی دست‌اندرکاران خواهد بود.

۵. تلاش خواهد شد ارتباطات بین جوانان خوجه و سایر جوانان مسلمان تقویت و امکان اجرای پروژه‌های مشترک فراهم شود.

۶. تا سال ۲۰۰۸ میز شبکه جوانان مناسبات خارجی خود را تقویت خواهد کرد:

الف) ارتباطاتی با سازمان‌های جوانان غیرمسلمان ایجاد خواهد کرد.

ب) در سمینارهای مذهبی جوانان شرکت خواهند داشت.

ج) در کنفرانس‌های بین‌المللی شرکت می‌کنند و مواضع و نقطه‌نظرات خود را به اطلاع همگان خواهند رساند.

۷. تا سال ۲۰۰۸ تلاش خواهد شد مسئولیت‌های بیشتری در رشته‌های گوناگون به جوانان واگذار شود. برای جوانان فعال جوایزی تعیین کند و تلاش می‌شود این جوایز در سطح بین‌المللی شناسانده شوند.

میز خارجی

۱. میز خارجی موظف است اعضا را به حضور فعال در مؤسسه اسلامی که فدراسیون جهانی با آنها ارتباط دارد، ترغیب کند.

۲. میز خارجی، اعضای جماعات را تشویق می‌کند که در فعالیت‌های دینی شبکه‌های محلی و بین‌المللی مشارکت کنند و در تبلیغ دین مبین اسلام و مذهب و اخلاق در بین مردم سهیم شوند.

۳. به جماعات توصیه می‌شود به سایر مؤسسات شیعی پیوندند و در صورت فقدان آنها در محل، به خلق آن بکوشند.

۴. میز خارجی تلاش می‌کند مراکز مشاوره‌ای چون سازمان‌های دولتی و خیریه را که در امور مسلمین و به ویژه شیعیان فعال باشند، تأسیس کند.

میز زنان

۱. میز زنان موظف است در عرض برنامه پنج ساله به کلیه زنان خوجه آموزش بهداشتی

ص: ۱۶۷

الف) این آموزش شامل مشاوره به زنان در زمینه بیماری‌هایی است که مایل به فاش کردن آنها نیستند.

ب) برگزاری سخنرانی‌ها و کنفرانس‌های پزشکی در خصوص زنان.

ج) ایجاد یک تیم متخصص پزشکی برای آموزش و خدمات به بانوان.

د) معاینه مرتب زنان.

۲. تا سال ۲۰۰۸ میز زنان همگون با نیازهای متفاوت بانوان در طول زندگی، به آنها آموزش اسلامی می‌دهد.

الف) تدارک فضای آموزشی مناسب بانوان؛ به عنوان مثال ایجاد سالن‌های مطالعه مخصوص بانوان.

ب) برگزاری سمینار و سخنرانی.

۳. تا سال ۲۰۰۸ میز زنان خواهد کوشید درک عموم را درباره نقش زن و لزوم احترام به شخصیت زن مسلمان در داخل جماعات و خارج از آن بالا ببرد.

الف) همکاری با سایر سازمان‌های زنانه.

ب) فعالیت جهت مقابله با تعصب علیه حجاب.

۴. تا سال ۲۰۰۸ میز زنان به بانوان کمک خواهد کرد که مهارت‌های خود را تقویت کنند و به هویت خود به عنوان زن مسلمان ارج نهند.

الف) ایجاد زمینه‌ای برای تبادل نظر بین بانوان و ترغیب اعتماد به نفس و مشارکت فعالانه در برنامه‌های خدماتی.

ب) انتشار نشریه‌ای مخصوص زنان.

۵. میز زنان تا سال ۲۰۰۸ سیستمی ایجاد خواهد کرد تا بانوان بتوانند با مراکز آموزشی و حرفه‌ای تماس گیرند و شغل مورد نظر خود را بیابند.

الف) به زنان کمک خواهد کرد که پس از یک دوران وقفه، بر سر کار بازگردند.

ب) از سازمان‌های محلی خواهد خواست که در آموزش زنان کوشا باشند.

۶. تا سال ۲۰۰۸ میز زنان به والدین در تربیت کودکانشان یاری خواهد رساند.

الف) و مشاوره و برگزاری کلاس‌های توجیهی و آموزشی از طریق تماس مداوم.

ص: ۱۶۸

شورای مشاوره زناشویی

تا سال ۲۰۰۸ شورای مشاوره زناشویی تلاش خواهد کرد که روابط سالم زناشویی در بین اعضا ایجاد شود.

الف) ایجاد سیستمی که افراد بتوانند از طریق اینترنت همسر مورد علاقه خود را بیابند.

ب) ارائه مشاوره در امر ازدواج به زوج‌های جوان و افراد مجرد.

ج) حل اختلافات خانوادگی و جلوگیری از جدایی خانواده‌ها.^{۱۳}

^{۱۳} روغنی، زهرا، شیعیان خوجه در آئینه تاریخ، ۱ جلد، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی - تهران، چاپ: اول، ۱۳۸۷ ه.ش.